

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

АКАДЕМИЯ НАУК АРМЯНСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ՍԻՐԻԱՅԻ ՔՐԴԵՐԻ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆ

ԶԱՓԱԾՈՒ

Գրառեց, կազմեց և ծանոթագրեց
ԶԱԼԻԼԵ ԶԱԼԻԼԸ

ФОЛЬКЛОР КУРДОВ СИРИИ

ПОЭЗИЯ

Собрал, составил, снабдил примечаниями
ДЖАЛИЛЕ ДЖАЛИЛ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ИЗДАТЕЛЬСТВО АН АРМЯНСКОЙ ССР
ԵՐԵՎԱՆ 1985 ԵՐԵՎԱՆ

АКАДЕМИА Р'ЭСС ОЛМА
ИНСТИТУТА Р'ОНЛАТЗАНИЕ

543343
II
ЗАРГОТЪНА К'ӨРДЕ СУРИАЕ

ПОЭЗИА

Бөрнъвиси, һазъркър у нъвисарнаси нъвиси

ЩӘЛИЛЕ ЩӘЛИЛ

НӘШИРӘТА АКАДЕМИА Р'ЭСС ОЛМА
ЕРЕВАН

1985

*Печатается по решению ученого совета Института востоковедения
АН Армянской ССР*

Ответственный редактор док. фил. наук, профессор *Аджие Джиди*

Сборник рекомендовали к печати: канд. фил. наук *К. Н. Мирзоев*
канд. ист. наук *М. Х. Дарвешян*

Зарготьяна к'орде Суриае. Бэрньвисар, һазьркьрһн, ньвисар-
наси у пешготьян йе **Щэлиле Щэлил.**

Бэрэвокеда шара пешня. кб бы дэвләмәнди нымүне зарготьяна к'ор-
де Суриае һатһә даһне. Һазьркьре ве бэрэвоке эфрандыне зарготьяне
жь заре к'орде Суриае: жь быһәлине Җамышлине, Дерьке, Ч'йәе-к'орда
ньвисйә. Бэрэвокеда т'әне поэзия зарготьяна к'орде Суриае һатһә шч'вар-
кьрһне: Дәстан (бәйг'-сәрһати), зуготьянок, зарготьяна зар'ба, стране әви-
тие у т'арихие, дьлок-хашхан, тедәрхьстьнок у ед майии.

Ньвисарнаси у хәбернәма текста жи һәнә.

К'әтеб бона зарготьянзана, этнографа, зьманзан-ираниста, к'ордзан у
ван хвәндәвананә, е кб зьмане к'орди занһн.

Ф 759 Фольклор курдов Сирии: Поэзия. Собрал, сост., снабдил
примеч. и предисл. Джалиле Джалил; Ред. Аджие Джиди.—
Ер.: Изд-во АН АрмССР, 1985.— 338 с.

В надзаг.: АН АрмССР, Ин-т востоковедения.

В сборнике впервые в значительном объеме представлен фольклор
курдов Сирии. Все произведения записаны составителем сборника из
уст курдов Сирии (из районов Камышли, Дерик, Чһае-курда).

Сборник представляет устную поэзию курдов Сирии, а именно: дас-
таны (эпические сказания), исторические, лирические песни, четверости-
шия, трудовые и свадебно-хороводные песни, скороговорки, детский
фольклор, загадки и пр. Тексты снабжены комментариями.

Предназначается для фольклористов, этнографов, а также лингви-
стов-иранистов, курдоведов, читателей, владеющих курдским языком.

ПЕШГОТЫН

Р'әүш у дәүләмәндтйа зарготына к'өрда, жь р'ожа пешдә-
һатна к'өрдзание, т'ым бәр ч'ә'ве ван р'әүш у занйара буйә, е
кө насйа хвә данә мьләте к'өрда, мьләт, т'арих у култура к'ижа-
ни вәдәки дьреж бона гәләка нәнас буйә. Р'әнг-авазе хвә-
хвәтиева, фькьрдари, бир у баварийа мьләтйейә пешьрийанва
култура к'өрда зуда гьнишьбу һелане т'амбуне у һежан пәсьн-
даине бу. Р'ола зарготына шьмә'та к'өрда чава факторәкә фәрз
ве пешдачуйиннеда хойайә.

Бәрәвкьрын у нәшьркьрына зарготына к'өрдава, баварбьки,
һ'әму к'өрдзан жи мьжул бунә. Р'оһьлатнасе сәдсалиа XIX сәр
ве фькре бун, вәки е кө зьман, ху-хәйсәт, р'абун-р'уныштандьн
у әрф-ә'дәте к'өрдар'а бьбә нас у шаба пьрсед жь р'ожед бөһө-
ри бьзанбә, әв, гәрә насйа хвә зарготына к'өрдава дөстпекә.

Сәр ве фькренә өса жи к'өрдзанед сәдсалиа XX: т'арихзан,
зьманзан, мьләтзан, ә'дәбийәтзан у ед майин. Әвана п'еше хвә-
р'а т'әван гәлә ньмуне зарготыне бь һ'ызкьрын бәрәвкьрынә, т'әрш-
мәкьрынә у чапкьрынә. Қимәте зарготына шьмә'та к'өрда һ'имли на-
ва ве йәкеданә, кө әв ч'ә'вканикә зәнгинә бона леньһер'андьна гә-
лә пьрсед мәдәнийәт у т'ариха к'өрда, ван пьрса, е кө т'әмамйа
ақара к'өрдзание һьлданә нава хвә. Иш у к'әре өлмдара дәрәша
бәрәвкьрына зарготына к'өрдада бь бәрәк'әт буйә. Бь дәсти ван өлм-
дара гәлә бәрәвокед зарготынейә гьранбаһа чап бунә у жь алие за-
на у хвәндәвананада бь һ'ызкьрын һатнә қәбулкьрыне. Әм шькьр-
дарйа хвә һьмбәри ве хәбата кьри дьднә к'әвше, ле пер'а жи
дьфькьрын, вәки р'оже мәда хәбатәкә һе мәзын гәрәке бе кьр-
не бона дьһа зедә бәрәвкьрына зарготына к'өрдайә дәүләмәнд.

Р'оже мәда жи ньмунед т'әзә тенә севьрандыне, мә'рифәт у
хәйсәте зарбежайә әфрандарйе дом дьбә. Гәлә мәнт'иқ у ә'шире
к'өрдайә мәзын һанә, е кө һе нәк'әтьнә бәр ч'ә'ве зьманзана, мьләт-
зана у фолклорзана, дәрһәқа ванада қьнийәте мәдәнийәте кем һатнә
бәрәвкьрыне. У һәрге әм бь т'омәри биньн бәр ч'ә'ве хвә ве р'о-
ла мәзын, кө зарготыне нава жийинна к'өрдада листйә у дьлизә,
әм гәрә бежьн у сәд шарй бьвәк'линьн, вәки шөхөле бәрәвкьрына
зарготына к'өрда һе һивйа хәмхөрия мәзынә. Мәсәлә, мәнт'и-
қа Дерсьме, зарготына вейә бь зараве заза, йане жи Һ'әкари, дәр-

Һәҗа к'иҗанеда мә'лумәтиә т'арихи дәстһьбисаред қәдимнда дьғһиҗһнә мә, йане жи йа Бәһдинан, ль К'ордьстана Ираҗе, йа мәнт'иҗед К'ордьстана Иране, кә бь зараве мөҗри хәвәрдьдһн кем һатйә бәрәвкьрһн у леньһер'андһне.

Жийнна к'ордайә абурне, соснаһне у снасәтиә бь п'әр'ед һ'ә-зар шахива жийнна шьмә'те Р'оһлата Незик у Навинва ғыредаи буйә. Әва иди чәндьк-чәнд сәдсалинә, вәки к'орд т'әви шьмә'-тед фарьс, әрәб, әрмәни, ашур, т'ьрк у ед майиһн бь бьрати у шинарти дьжин. Әмре ван мьләтайә р'оһ'ание, мәдәһиәта вана у к'орда бь һәвр'а сьх ғыредаиһн бунә у даиһн-стандьна вана жи дәрәша дәба матерналиә у р'оһ'аниеда һәбуйә. Тьште ә'шеб-майиһне һинә, кә про шахед эпоса фарьсайә ә'йан «Шаһ-намә»—шахед дәстана Р'остәми Зал, сәрһатиед К'йор-ог'лийә мерхасиә у мәрдание, готһнед Мәллә Насрәдинә мәсқәрә, Балули Занәйә ширәте, сәрһатиед мерхасе зарготһна шьмә'тед әрәба у т'ьрка к'әтһнә нава жийиһн у дәба к'орда у бь һ'ьзкьрһн тенә ғыликьрһне. Пәне жи легенд у сәрһатийә, кә шьмә'те сәр Искәндәрә Зөҗқор'нә, мере навдари жь мьләте һөр'ома, севьрандийә у ғыли дькә. Ле чьҗас зә'фһн нава шьмә'теда готһн-ширәтед, кә наве Муса у Сьлеман-п'ехәмбәрар'а тенә ғыредане, е кә жь һена иншиһне һатһнә ғыһиштьнә р'оҗед мә?

Нава ә'шируд к'ордайә патриархалиеда мәшчал һәбунә, вәки гәлә сәрһати у сйужеед кәвиәт'арихи бенә севьрандьне у п'арас-тьне у бь сәдсалинава бь зар у зьмане шьмә'тева бенә вәк'ьлан-дьне. Әва йәка дьһа бьһнд дькә қимәте бәрәвкьрһн у нәшьркь-рһна зарготһна шьмә'те чава бона пешдачуйиһна зарготһнзанийа к'орда, бәса жи бона шьровәкьрһна гәлә пьрсе зарготһнзанийа шь-мә'тед шинарә нәсафи.

Ах у т'опраха к'ордайә кал-бава әв йер у вәргә бунә, к'идәрә шьмә'та к'орда бьнга мьләтиә данийә у р'оһ'е к'ордайәтиә пеш-да бьрийә.

Р'астә қәвлед лазьм бона аза пешдабьрһна мәдәһиәта мьлә-тпейә р'оһ'ание т'өнәбунә, ле р'ола к'орда нава жиһна Р'оһьла-та Незик у Навинә снасәтиә у культуриеда к'ьвш буйә.

Зьман у зарготһна к'орда әв ә'сасын, сәр к'иҗана йәкбуна мьләт, т'амбуна ху-хәйсәте к'ордайә мьләтиә песәкьйә, у к'орд карьбуйә нава сал у зәманада бәрхвә бьдә, эришкьрһнед вәран-кьрһне у асимпласнакьрһне пашда бьдә.

Әрд-халйа к'ордайә зәмана про һатйә п'аравәкьрһне сәр чар дәвләта: Т'өрк'йәе, Иране, Ираҗе у Сурияе. Ль Сурияе к'орд шь-мала вәлетда һевьринә, золәкә тәһьк жь р'оавае дәстпедьбә у те дьғһиҗә р'оһьлата вәлет, һ'әта п'әвгырека синоре Т'өрк'йәе у Ира-җе.

К'орд ль Сурнае дьжин ль мент'иц у нәһ'иед Дерьке, Амуде, Т'ьрба Спие (наһа Қәһ'т'анне, йан жи Қьбур-ал бит), Қамышлие, Дьрбесие, Т'ыл-Тәмьре, Сәре канне (Р'асъл ә'йн), К'убане (Ә'й-нъл ә'рәб), Ч'йае к'орда (Ч'йае көрменш, К'орд даг', Шәбәл әк'рад) у шиед майин. Гәлә к'орд օса жи бажаред мәзында: Шапе, Һ'әләбе, Һ'омсе у ед майинда дьминьн.

Сурна чава дәвләт пәй шәр'е һ'әмдьяһаен пешьнр'а сазбуйә, гава мират'а империа Т'өрк'йа Османне п'әрчә-п'әрчә бу. Жь ван Ирақ к'әтә бьн бандур', һ'өкөмдарйа Англияе, Сурна—йа Франсияе. Ви вәхти жи бь дәсти импералиста К'ордьстана дө-п'әрчә бу чар п'арча. Әрд-халйа к'орда хенжь Т'өрк'йае у Иране ижар к'әтә бьн бандур'а Ирақе у Сурнае жи. Жь we р'ожеда жи снасәтйа вәлатед Р'оһьлата Навин у Незикда п'әйда бун хә-бәрнә т'әзә «К'ордьстана Ирақе», «К'ордьстана Сурнае».

К'орде Сурнае жь к'орде Т'өрк'йае у Ирақе бь дәсти зоре һа-тънә қәтаньне. Гәлә ә'шире к'ордайә օса һәнә, е кә ниве вана ви бәрсинор дьминьн, ниви жи ви бәри. Т'опраха Щьзира Ботайә көвнәт'арихи про нава дө дәвләтада һатйә п'арәвәкьрыне. Демәк, гава әм бежьи «Зарготьна к'орде Турк'йае» әв нә фә'мдарйа этно-графиейә, йане жи зьман, зарав у географиейә. Әв готын т'әне һәйина синоре we дәвләте дьдә к'әвше, ль к'идәре зарготын һа-тйә бәрәвкьрыне. Нәқә бе готыне, вәки мөдәһйата к'орде Т'өр-к'йае, Ирақе у Сурнаейә р'оһаннейә материалне, зьман, зараве ва-на дора һәрсе синора жи йәкә. Мәсәлә, хьзна зарготыне у р'а-бун-р'уныштандьна к'орде Дерке ль Сурнае у е Щьзире ль Т'өр-к'йае бь шыкләкинә, е Қамышлие—Һ'әсәке у е Ньсебине миһа һә-вьн, миһа һәвьн օса жи е Мердине у Амуде. Демәк, гава әм бь-хвазьн хьзна зарготьна к'орде Сурнае қимәткьн, гәрә бьзанбьн, кә әв зарготын чьқаси йа к'орде Сурнаейә, аьқаси жи йа к'ор-де Т'өрк'йаейә у әв гьшк дьк'әвьнә нава мент'ица к'ордайә этно-графиейә мәзын Мердин—Щьзира Бота. Сәдсалһед XIX у XX на-ва дәрәщә бәрәвкьрын у чапкьрына зарготьна к'орде Мердине—Щьзира Бота օлмдар у пешәвьтне мөдәһйата к'орда шөхәләки қимәтли кьрынә.

Ве дәрәщәда ланқи к'вшкьрынейә бәрәвкьрына ньмуне зар-готьна к'орде Боһтане у Тур-Абдине сәлед 70—80-и е сәдсалйа XIX жь алине занәе алман Алберт Сосин у Евгени Прумда¹, бә-рәвкьрын у чапкьрына текстед зарготьна к'ордайә бь зараве к'ор-де Мердине дәспека сәдсалйа XX жь алине Һйуго Макашда².

¹ Prym E., Socin A., Kurdische Sammlungen, Erzählungen und Lieder in den Dialekten des Tär Abdin und von Bohtan, S.-Pb., 1887, 1890, Abt. 1—11.

² Makas Hugo, Kurdische texteln kurmanji dialekte aus der gegend von Märdin, L. 1928.

Алберт Сосин бь хвә вәхгәкә дьреж лъ К'ордьстане гәр'йә-йә. Мәщал у мьк'ане ви һәбуна, вәки гәлә вәхт нава к'ордада бьгәр'ә у жь зарбеже занә ньмуне һәрә т'ам бьньвисә. Әв мәщал бона Н. Макаш т'өнәбу, чьмки «Гийуго Макаш, хөдане бәрәвока текстед к'ордайә т'әзә, хәбатк'аре к'ьтебхана унiversитета Виеннае ньмун жь заре т'өшаре Мердине Мьһәмәд Әмин нь-висинә, гава әв һатьбу шәһәре Бөрне лъ Моравиае»³.

Хвастьна хөдане ван һәрдо бәрәвока әв буйә, кō зарав, ху-хәйсәте текстайә морфологие бефьсурькн, ле әве йәке чәтнайн-кә мазьн пешда аийә бона хвәндәвана, чьмки вана гәлә һ'әрфед зедә у нишан жь бәр хвә дәрхьстьнә у хвәндьна текста гәләки чәтын кьрьнә.

Чава мьн гот, гава дәвләта Сурнае т'әшкил бу, әв к'әтә бьн бандура Фьранснае. Вәк'илед администрасна Фьрансне лъ Су-риае гөһдарйә хвә дан сәр һәләқәтиед әширәтед к'орда, сәр дәба к'орда, зьман у р'абун-р'уныштандьна вана. Бона леньһе-р'андьна зьман, зарготьн у айина дине эздйә гәлә қимәтлинә хә-батед Р'оже Леско. Бь дәсти ви се к'ьтеб у чәнд мьқалә нәшр-бунә. Бәрәвокәкә вида шахәкә «Мәм у Зинә», йә дында ньмунед ч'ир'ока, мәсәлә у мәт'әлока, тедәрхьстьноканьн, е кō хөдан бь дәсте хвә бәрәв кьрьнә. Ч'ир'оке бәрәвоке шәшьн. Һәр шәш ч'и-р'ок жи алие һостатйә зарбежада у жь алие ньвисара бәрәвкьрьне-да бефьсурьн. Мәсәлә у мәт'әлоке ве бәрәвоке сәрһәвда сесьд у һ'әйшт һ'әвьн, әвана ангори сәрәшәма хвә һатьнә п'арәвәкьрь-не. Тедәрхьстнок (мамык) пенци у йәк һәвьн. Хөдане к'ьтебе т'әр-шме текста жи бь зьмане фьранси дайә.

Пешхәбәра к'ьтебеда Р'оже Леско дьньвисә: «Ч'ир'оке ве бәрәвоке Сәбри мәр'а готйә, бь хвә жь әшира һ'әсанайә, ле на-ва әшира омәрийада, незики Мердине дьминә. Демәк, әв мәнт'иқ жи әв ә'сасә, бь чь (зарави) лъ Мердине хәбәрдьдн»⁴.

Р'оже Леско тексте хвә бь ә'лифба коvara «Һәваре» (йә Бәдърхан) чапкьрийә. Бәрәвока Р'. Лескойә «Текстед к'орди» алие жанрада п'ьр'шур'ә нинә, ле чава бәрәвокәкә зарготьна к'ордед Сурнае йә пешьн қимәтлийә.

Әгәр әм т'әмаийә әрд-халийә к'орде Сурнае һьлдьн бәр ч'ә-ва у һьмбәри ве хәбате кьн, чь кō дәрәшә бәрәвкьрьн у чапкьрь-на хьзна зарготьна к'ордада һатйә кьрьне, әме бьвиньн, вәки гә-лә һьндьк шөхөл һатйә кьрьне. Һе пенци сал бәре Р'. Леско бь дьләши т'әхмин дькьр, вәки зарготьна к'орда бь традиснаед хвә-йә дәвләмәндва онда дьбә, чьмки һәләқәтиед патриархалие сьст дьбьн, р'ола пыштоване ван һәләқәтйә—аг'а у бәга, сәрәкә'шира

³ Makas Hugo, Kurdische texte..., p. 11.

⁴ Lescot R., Textes kurdes, 1940, p. VI.

кем дьбә. Сьстбуна т'ә'бнед әрфә'дәтед кәвр'а т'әвайи, мәшәлед кә зарготына к'өрда нава сәдсәлйада зенди хвәй кырьнә жь орт'е тенә һьлдәне. Р'. Леско дьньвисә: «...ч'ир'окван у дәнгбеж нава һәләқәтнед мәхлуқәтнейә т'әзәда бона сьнә'та хвәва мьжул бьн шие хвә набины... Гьнә мере ә'мырда мәзын жь орт'е дьчын у пәй хвә шагырта наһельи, һьнәк жь вана қә т'ө тышти насевьриньи, йане жи һостатйа вана севьрандье кемә... Т'өнә р'ож, кә зарбеж тыштәки зарготыне бир нәкьи»⁵.

Әв һәвар у гази, кә Р'. Леско пенши салг бәре бьльндкыр, бе мә'нә нибун. Р'әсти жи, р'ож т'өнә, кә зарготына к'өрдайә традицион тыштәки қимәтли онда нәкә. Ондакырын дьһа зува дәстпе буйә, ле сәдсәлйа ХХ-да әв ондакырын дьһа зедә буйә. Иро, р'о-же мәда жи ләзмә дьһа гәләки we дәфа һәварехьи, чьмки «дьж-мьне» зарготыне: дурдитьнок, һ'ашәтед электро-р'адио, к'әть-нә нава дәба гөндйа у ху-хәйсәт, ә'мыржийина вана бь шаркева данә гөһастыне. Әв гышк «көштына» зарготыне дьгәр'ьн. Ле чьқас қәһлед хурык һәнә, кә стран, мьқам, ч'ир'ок, ч'иванокә мә жь нава дәба жийине дьдьянә һьлдәне?

Бәле, әв гышк р'астә, ле чава жи бьвә, чьқас жи ә'мре т'әзә һ'өкми сәр һәләқәтне мәхлуқәгне бькә, қәватәка өсә т'өнә, кә зарготыне бь шарәкева бьдә ондакырыне. Гәлә гөтьнед кәвнара р'әнге хвә, хәмла хвә дьгөһезьи, дьк'әвьнә нава қальбе т'әзә, ле әв намьрын, жийина хвә дом дькьн. Гәгәр өсә нибйа, пенши сәли паши гөтьне Р'. Леско, гава про нава к'өрде Сурнае дьгәр'и, зарбежа дьпырсн, дьле тә шар дьн барьстан дьбә, чьмки гәлә тышт жь we хьзна мә'рифәте у ақылбөндйа зер'ин нава шьмә'теда һе һәйә. Һе дәрәнг иннә, кә әм быцә'диньи севьрандьеңед шьмә'те жь ондабуне хьлас кьн. Г'әтани шьмә'т һәйә, фькьрдарйа вейә ә'франдарие нәмьрә, мьк'ане we зьманә, фькьрдарйа мьлә-тийә, ху-хәйсте кал у баванә, кә дәрбази сьлсьләтә дьбә.

*

* *

Һавина сала 1982-а әз бь се мәһа нава к'өрде Сурнае гәр'йам. Ве гәр'а хвәда мьн гәлә ньмуне зарготыне ль Қамьшлие, Дерьке, Амуде у Ч'йае-к'өрда ньвисн. Р'астә, әв мәнт'иқана бәрәда дьһатьнә һ'әсәбкырыне чава т'опраха Т'өрк'йа Османие, ле бәрәда жи әв бь ә'мыржийина хвәйә абурне у снәсәтнева сьх Шаме у Г'әләбер'а гьредаийи бунә. Шаме у Г'әләбе нава т'ариха Р'оһьлата Незик у Навинда р'оләкә мәзын листына.

Чуйин-һатьна к'өрда ль Шаме өсә п'ьр' буйә, кә гәләка жь

⁵ Lescot R., Textes kurdes, p. VI.

вана бәрә-бәрә әрд, халйа хwә һыштына у варгөһези бажер бунә. Н'эта наһа жи мөһ'әләкә Шаме те навкьрыне «Най-ал ак'рад» («Мөһ'әлә к'орда»). Мөһ'әлә к'орда сәр синге ч'йае Касйун п'әр'вөдайә. Мале к'орда ду һәв,мина пеп'алинга синге ч'йева һылдык'шына жор. Ч'йае Касйун ч'йаки бь навә. Легенд гьли дыкә, wәки сәр wi ч'йан коштына мьхәнәти, кә сәр т'опа дьныае йа пешьн буйә, пек һатйә: Каен, кәр'е Адәм-п'ехәмбәр бьре хwә Авел бь нәмамти коштыә⁶.

Ль Шаме wәкә сесьд һ'әзар к'өрд һәнә.

Бажарәки к'ымк'ымийә бса жи Н'әләб. Н'әләб ль алие шыма-ла wәлетә, незикн т'опраха к'өрданә. Әв бажар жи мина Шаме йазйа к'өрдар'а гьредайн буйә. Н'әләб wәкә р'йа нив сәһәте жь Ч'йае-к'өрдә дурә. Т'әвгьредана шийә абурне у культурнейә сьх т'әви бьнәлине Ч'йае-к'өрдар'а һәйә. Ль Н'әләбе дәвдәви дөсьд пенши Н'әзар к'өрд һәнә, әвана нава сал у зәманада жь Ч'йае-к'өрдә бәрә-бәрә һатьнә Н'әләбе. Гәләк жь вана т'әwqа хwә жь ч'йае хwә, хwәлийа хwә, мьлк'е хwә, бьра-псьмаме хwә нәбь-р'инә.

Ль Сурнае гәлә бьрш у кәле кәвнар һәнә, кә иро иди бунә к'әләфә, у бь готьна т'арихзанед әрәбайә һена бәре, һнәк жь ван наве к'өрдар'а тенә гьредане. Р'ожнәмавана советие А. А. Дружинина, к'ьтеба хwәйә «Сурйа кәвн у т'әзә»-да дәрһәқа кәла Де Шевалинеда, кә орт'а бажаред Лат'ақйа у Хомсе, сәр бь-льндшики һатйә авакьрыне, дьньвисә: «Т'арих дьвежә, wәки wәх-тәке ве кәлер'а дьготьн кәла к'өрдә. Әмире Хомсейи әрәб сала 1031-е бона амьнайа р'е, сәр р'йа Триполе жь к'өрдә постәкә әс-кәрие чекьр»⁷.

Ч'йае-к'өрдә—мәнт'иқәкә ч'йаййә этно-культурнейә. Дәба к'өр-де wьрайә р'өһ'анне у материалне бона к'өрднаса, бөфьтйа, гәлә-ки бь қимәтә. П'ьр'анйа к'өрде вьра бәре сәр айина дине эздйа бунә, шәмсп'әраст бунә. Нава салада п'арәкә вана дине исламие қәбул кьрийә, е майин манә сәр айина дине хвийн бәре. Мәрк'әза мәнт'иқа Ч'йае-к'өрдә бажаре Ә'фринә, wәкә р'йа сәһ'әтәке жь Н'ә-ләбе дуртьрә. Ә'фрин бажарәки нуйә. Әw 60—70 сал бәре һатйә чекьрыне. Бажар сәр т'опәки пән п'әрвөдайә. Хан-мане бажер те бежи моринә сәр топе бәла бунә. Т'әне се-чар шиа мьнарә ми-на ньза жь нава ван морна бәрбь әзман һел дьбьн. Нава ба-жерда дөр'йанәк һәйә, һәрчар алие we дык'ане бьч'укьн. Вьра әw автобус дьсәкьнын, е кә жь Н'әләбе тен. Әва жи мөйдана ба-жерә, мәрк'әза шийә у цьмә'т т'ьме вьр т'ьжәйә. Хенжь ве мөй-дане бажерда мөйданәк жи һәйә, өстәкә фьрә, һ'әвте шарәке

⁶ Майбаум Ханс, Сирия—перекресток путей народов. М., 1982, стр. 3—4.

⁷ Дружинина А. А., Сирия старая и новая. М., 1980, стр. 10.

р'ожа чаршәме мөхлөқәт, гөнди жь гөнде дорбәре Әфрине тенә бажер, тенә ве мәйдане у һасләта ани дьфрошын. Мәйдан база-рә, тыште һ'имли, кә вьра те фьротане, һьрйа пезә. Нәрали лодә һьрйенә. Мәрвь т'ре вьра хенжь һьрие тыште дьне наен фьрота-не, аwқас һьри зәфә. Ньри хенжь бона лазьматйа малә, өсә жи бона халичәчекьрьне те к'ьр'ине. Әфринедә т'ьфақдарйа халичә-чекьра һәйә. Гәлә к'өлфәте көрманш (дә-се мәри дьһнижыңә һәв) малә хвәдә т'әвие датиһи у халича чедькын. Бьк'ьр'чийа халича-йә һ'имли дәвләтә. Сәнайа мәзын лә Әфрине т'өнә. Нава сьнә-тада сьнә те һьзкьри чекьрына т'әмбурайә. Чекьрчине т'әмбура нава к'өрде Әфринедә гәләкын. Бь готына т'әмбурчекьра әв сь-на'т зуда нава к'өрдада һәйә. Т'әмбур һашәтәкә сазбәндиһә у нава шьмә'тед р'оһьлатеда гәләки бәлабуййә. Т'әмбуре к'өрда жь е мьләтәд дьне башқә дьбә бь п'әрдаха. Дәнгьмаре п'әрде т'әмбуре к'өрда һ'әвтын.

Лә Әфрине мә насйа хвә да т'әмбурчекьрәки к'өрд Адие Н'әснәщари. Малбәта Ади, кал-бавә ын ғышк нәшар буна, т'әм-бур чекьрына. Шәдәтйа ве йәкейә фә'мила ын бь хвә—Н'әсе нәшар. Ади бь к'өбари наве доиздә бавә хвә һьлда: Ади көр'е Н'әсе, көр'е Мәһ'мәд, көр'е Мәме, көр'е Әвде, көр'е Шехе, көр'е Ә'сле, көр'е Шәме, көр'е Ә'ме, көр'е Аһ'мәд, Көр'е Мирзә, көр'е Ә'сле. Р'оһьлатеда әдәтә наве бава һьлдын. К'е зедә наве кал-ба-ве хвә бьзанибә, аwқас жер'а қәдрә, навә. Ади нәкә т'әне һоста-йә, т'әмбура чедькә, лә өсә жи т'әмбурванәки һежайә, пер'а жи дьстьре. Әw гәлә дәстанә к'өрда занә, зарбежәки ә'слийә.

Жь бьнәлине Ч'йәе-к'өрда бь р'абун—р'уныштандын у ху-хәй-сәт у заравә хвәва к'өрде р'оһьлат-шьмала Сурияе башқә дьбьн. Әв әрд-хали п'арчәки вәлатә Шьзира Ботайә, дьк'әвә нава мө-һ'афазата Н'әсәке. Бажаре к'өрдайә әйан вьра Қамьшли, Амуд, Дерьк у Т'ьрба Спийә. Т'әбийәта Шьзире жь т'әбийәта Ч'йәе-к'өр-да бь шаркева шөда дьбә: әрде вьра һ'имли бәр'ийә, беавә. Ши-шиа т'әне әрд те авданә. Ч'йәе бьльид ын бәри синор, т'опраха Т'өрк'йәенә. Нава ын ч'йада Шуди-даг' бь к'өбари сәре хвә бәрбь әрше әзмин һьлгьртйә. Бь шәдәтйа легенде гава т'офан р'абуйә, гәмиа Нөһ-п'ехәмбәр сәр Шуди-даг' һатйә һевьрийә. Ор-т'а ч'йе у дәштеда бәрбь шә'нубе Ава Мәзын—Дьшлә дьк'шә. К'өрд жер'а дьвежың Ава Мәзын. Ава Дьшлә дәwса бьбйа қьнйа-те шабуне бона гөндәд к'өрдйә дора авә, буйә хәт, буйә синор у әрде К'өрдьстана нава Т'өрк'йәе у Сурияеда п'арчәкьрийә.

Лә Сурияе мәнт'иқа Шьзире, бажаред we Қамьшли у Дерьк незики синоре К'өрдьстана Т'өрк'йәе у Ирақенә. Те бежи әw п'әв-гьрекә орт'а һәрсе п'аре К'өрдьстанедә.

Қамьшли чава мәрк'әза мәнт'иқе р'оләкә мәзын дьлизә на-ва әмре к'өрде дорбәрда. Т'ариха Қамьшлине чава бажар зәф

кэвн нинэ. Хwэхwэтйа wи пэй сазбуна дэwлэта Сурнаер'а дэстпе дьбэ. Бажаре Ньсебин бажарэки Р'оһьлата Незики кэвнэт'арихийэ. Эw жы Qамышлие бинэке дурэ, ор'а wан һәрдо бажарада синоре Т'өрк'йае у Сурнаейэ. Р'эqэма бьнэлнед Qамышлие незики 80—100 һ'эзарэ.

Анэгори гōһастьна әмре сосиал-абурие у сиасәтиә әмре этнографие жи нава к'ордада һагйә гōһастьне (чава ль Ч'йае-к'орда, оса жи ль Щэзире). Әв йәк илаһи те хойане нава сазбәндйа мьләтиәда. Р'аднотехника бь фьрәйи к'әтиә нава жийина һәр к'ордәки. Һәр йәк дькә хwәр'а дәнгниwисокәке (магнитафонәке) бьк'ьр'ә, wәки һәрр'ож стран-аwазе к'ордийә һьзкьри бьбьһе.

Ван сәлед ахьрие странед мьләтиә нава к'ордада гәлә бәләбунә. Бәре әв странана бажаред к'ордада аwqаси нәдһатнә бьһистьне. Сәбаба ве гōһастьне дō мә'нинә. Йәк әwә, wәки ван сәлед пашьн нава шьмә'теда бир у баварйа мьләтиә гәләки бьльнд буйә, йа дьне, әw бь пьрсед т'ōшариева те гьредане. Ль we мәйданеда, кō оде бәре, шьвин-эвариед фолклорие жь нава дәба к'орда бәрә-бәрә һатнә һьлдане, мәрьвед кō к'ара хwә ль нава т'ōшарие дьгәр'йаә, дәст бь бәрәwкьрын у дәнгниwисара стран у аwазед к'орди кьрын, wәки бавежьнә сәр шьрите дәнгниwисока у бьфрошьн нава шьмә'теда. К'ардарйа ве йәке әw мәщбур кьрын кō нава шьмә'теда сазбәнд у дәнгбежед ә'йан бьгәр'ьн, дәнге wан бьньwисьн у нава шьмә'теда бәла кьн. Эw йәк бу шōхōләки керһати, чьмки гәлә ньмунед зарготьнейә қимәтли сәр шьрите дәнгниwисока һатнә ньwисаре у жь ондабуне хьлас бун. К'е чава дьхwазә оса жи дькә. Дәрәщ' бәрәwкьрына зарготьна к'ордада бь олми незикбуна ван пьрса т'ōнә. Р'әх ньмунед дәнгниwисара садә у баш, әм ль суке р'асти гәлә шьрите дәнгниwисока тен, е кō ль шайа, к'ефа у цьwатада һатьнә ньwисаре. Әве йәкер'а т'ә-вайи кемасикә мәзьнә, кō п'ае п'ьр'е стран у мьqам тенә дәнгниwисаре, ле гәлә жанред зарготьнейә гьранбаһа, мәсәлә чава, ч'и-р'ок, ч'иванок, қәлиботк, легенд, тедәрхьстьюк, мәсәлә у мәт'ә-лок, литьске зар'а ландькок у шур'ед майин жь мәйдана бәрәwкьрыне дәр манә, гōһ нәданә сәр ван жанра.

Иро нава к'ордед Сурнае, илаһи нава шаһьлада, гәләк т'әмбуре у саз дьхьн. Стране т'әзә тенә әфрандьне. Т'әмбурван гәлә шара бь хwә дьсеwьриньн, хōдане странед мьләтһ'ьзиә у wәт'әнһ'ьзиенә. Эw сәр һ'име традисиәед сазбәндйа мьләтиә, мелодйа шьмә'тиә wан странана дьәфриньн. Т'әмбурван дьсеwьриньн у бь хwә жи дьqәдиньн, шьрите дәнгниwисока дьк'әвьнә нава мәйдана к'ьр'ин-фьротане. Щарна бажарада ләще странвана у т'әмбурвана тенә дәрбазкьрыне. Р'әх стране ну, е бажарвание, стране шьмә'тиейә кэвн қимәте хwә онда нәкьрынә. Ль Qамышлие странван у сазбәнде ә'йан әвьн: Сыло Коро, Р'ьфат Дари, Һ'өсәие Сәлим, Са-

лаһ Р'әсул, Бһраһим Мәрщә, Ләт'ифо, Ә'бдьло, лъ Ч'йәе-к'өрда:
Щәмил Һоро, Н'әсәне Кәр'е у ед майин.

Хенжь страна, нава щьмә'теда һе һ'ызкьринә стране (дәста-
не) эпикне: әвинтие у т'арихие, дәстанед бь сйужеа драматикнейә
к'уршәват. Дәстан, странед эпикне һ'имли лъ оадада у бәр шы-
мә'та гьрын готьнә. Әwana гәлә щара жь дō п'ара тәнә қәдан-
дьне, бь п'ара ч'ир'оки у бь п'ара шыерки, бь стран. У чьмки қи-
мәте wan дәстана нава щьмә'теда һе быльнд майә, шырите дәнгни-
виса wan дәстана к'әтьнә нава суке. Дәwса ода, кō жь нава шы-
мә'те һатьнә һьлдәне, те бежи шырите wan дәстана ши гьртьнә.
Р'астә, п'р'анйа дәстана, кō сәр шырите дәнгниwвисоке тенә ньви-
саре, жь ондабуне хьлас дыбьн, ле т'ō тышт нькарә дәwса ода
быгрә, чьмки оада традисна импровизаснае у әфрандарие һәбу.
Бей ода қәwләки әфрандарийен гәләки фәрз жи те һьлдәне,
әwә кō дәв бь дәв, жь сьлсьләтәке дәрбазн йәкә дыне дыбу, әв
ньмуна дыһатнә ньтьрадьне у шымынаткьрьне. Хенжь ве, оада
контакта зенди һәбу ор'та дәнгбеж у аудиторнаеда (гōһдарада).
Әw йәк канйа гōлwдана традиснаед фолклоре бу. Һьлдана инс-
титуа оде жь нава дәба щьмә'те бона культура мәйә мьләтие
ондакьрьнәке мәзьнә. Одә мәк'тәб бун, мәк'тәба же һинбуне. Бь
сәдсалиа гōнди у к'очәр, эвар-эвар оада бәрәв дыбун у шәвбы-
һерйа хwә дәрбаз дыкьрын, гōһ дыданә сәрпелатйа, ч'ир'ок у стра-
на, дәнгбеж, ч'ир'окван нас дыкьрын. Оада қимәте ашьқа, дән-
бежа у странвана баш дыһатә к'ьвше. Одә организаснакә мәхлу-
қәтие бу, лъ к'идәре щьмә'те щьвинне хwә, шәwр у ширәте хwә
дадани. Гава дурдитьнок бь фьрәти к'әтә нава дәба к'өрде гōн-
ди, әмре мәхлуқәтие дыһа к'ур тиш-тиши кьр. Оада бир у ба-
варие гōндйа дыһатә т'әрбийәткьрьне, хәйсәте мьләтие дыһатә п'а-
растьне, зьман у р'абун-р'уньштандьна кал-бава дыһатә хwәй-
кьрьне. Иро һәрйәк мала хwәда қьһйате р'ōһание п'әе п'ьр'е жь
дурдитьноке һьлдыгрә.

Вер'а т'әвайи, традиснаед мәхлуқәтнейә кәви һәнә, кō к'ок'а
хwәйә к'ур авитьнә нава щьмә'те у бь т'әмами р'әнг аwазе хwә
онда нәкьрьнә. Әв йәк нава дәрбазкьрьна шин у шайада баш те
хōйа кьрьне. Дәба сазбәндие, стран у мьқам һимли wәхта дәр-
базкьрьна шайе, дә'wата те диһаркьрьне. Бона дәрбазкьрьна дәф-
дә'wатя лъ Сурнае ә'дәтә, хwәйе шайе сазбәнда к'ре дыкә. Жь
wan сазбәнд у странванар'а, е кō бь һәқ дыхәвьтын, дывежьн мь-
тьрб (мырьтб). Института мьтьрба нава к'өрдада зува һәбуйә у
ньһа жи лъ Суриае те хwәйкьрьне. Сазбәнд хwәбәр һини п'е-
ше хwә дыбә, әв п'ешә жь кал у бава те. Һе жь ч'уктйа хwәда
әwana дәстпе дыкьн жь мәзьне хwә һини шōрәта сазбәндие ды-
бьн. Әwana сәр һашәтед шур'ә-шур'ә (т'әмбур, к'әмәнчә, дәф,
зōр'нә) һини лехьстьне дыбьн у пер'а жи һини страна дыбьн у

дъстырен. Бъ ви п'ешәи әвана нәфәре хwә, мала хwә хwәй дькьн, пе ви абура хwә дькьн. Дәста сазбәнда-мьтырба һ'имли нәфәре мале шөдә-шөданә.

Мьтырб шара дьч'әнә гонда, дьгәр'ын, бь п'әрәти хьзмәт дькьн, һ'әвтеке, мәнәке шунда вәдгәр'ын мале хwә.

Мә'рифәта ванә импровизасион һәйә. Гәлә шара әвана дьб'әнә хөдане стране т'әзә, кә гондада, варгада һаһанга сәр қәвмандьна дьсеуьриньн. Демәк әвана нә кә т'әне странед кал-бавайә кәви дьқәдидьн, ле өса жи е ну дьә'фриньн. Әм дькарьн бьжьн жь вана е һәрә мә'рифәт шаире шьмә'тинә.

Ве бәрәвокеда т'әне әв ә'франдьеңед к'өрде Суриаейә поэтике һат'әнә шиваркьрыне, е кә wәхта гәр'е ль гонд у бажаре к'өрде Суриае мьн жь зарбежа ньвисинә. Тек'ст п'әе п'ър'е мьн жь дәве зарбежа ши бь ши сәр к'аг'аз ньвисийә, п'әе дьне мьн жь сәр шьри-те бәр гьртиә. Чава мьн жоре гот. традисиаед заргот'не нава шьмә'теда һе тенә хwәйкьрыне у гәлә дәнҗбеж, странван у занәе заргот'на к'өрда нава шьмә'теда һәнә.

Нава се мәнәда мьн, анәгори қәвата хwә, шә'да'ндийә ньмуне заргот'не жь һ'әму жанра бәрәвкьм, бьньвисьм. Һьлбәт, әв чь кә мьн бәрәвкьрийә ньқьткәкә бәһ'ра заргот'на к'өрдайә дәвлә-мәңдда.

Әва хәвата мьн щер'бандьна ә'wльнә, гава кә ньмунед заргот'на к'өрде Суриае wa бь фьрә нава к'ьтебәкеда те диһаркьрыне.

Бь даг'а дьл әз дьвежьм, wәки гәлә мәңл'иңед к'өрде Суриае, бьнәлие к'ижана хөдане заргот'на п'ър'шәңгьн, мәсәлә чава Дьр-бесие, Р'әсьл-Ә'йн, Ә'йньл-Ә'рәб у ед майини, мьр'а ләв нәһат ле бьқәсьдьм у ведәре жи ньмуне заргот'не бьньвисьм.

Материал бәрәвокеда сәр һ'име жанра һат'ә шиваркьрыне. Пешие мьн дәстан, бәйт'-сәрһатиеңд эпикие (10 дәстан) ланә. Хwәңдәванед мә шара ә'wльн гәлә дәстанар'а дьб'әнә нас. Мәсәлә, «Мир Мәңдәли у Гольстан», «Мәнища Ә'лие Сельм-аг'а», «Страна һәрдо бьра—Зальм-бәге у Насьр-бәге», «Г'әзала к'өрда у Тәйар-аг'а», «Гәwра геса-қөмриә кәла Т'уне», «Фатьма Сальһ-аг'а у Мәһ'мәде лауе мире һоска» у ед майини. Нава дәстанада е өса жи һәнә, чава «Һ'әме Мусе», «Фатьмә у Ә'ло Шехани», «Щәбәли мире Һ'әк'ери у Бьнәфша нарин», «Хан Дьмдьм» у е майини, е кә жь алие заргот'нбәрәвкьрада иди һат'әнә чапкьрыне. Шахед кә ве бәрәвокеда тәнә нәшькьрыне бь зьман, мьқам, сьуҗе у мә'рифәта гот'на зарбежава' жь ньмуне бәре шөда дьб'н.

Дәстан бь дө шыкла тенә қәдандьне. Е өса һәнә, кә сәри

h'əta бѣни бѣ т'əмами бѣ шерки, hанг у банг тенə гот'ье, h'əнə-
када жи ши ши шьровəк'ьрын h'əйə, бѣ ч'ир'окти тенə гот'ье. Шур'
р'е к'о h'ьм ч'ир'окти те гот'ье у h'ьм бѣ шьерки, хенж'ь ж'ь нава
к'орда, əса жи нава шьм'əтед Р'оh'ьлата Незик у Навинда, м'əсə-
лə нава т'ьрка, фарьса, азырбещана у ед майнинда жи бəлабуйə.
Д'əстəне ви шур'əйи ч'ьва баш'ьн? Бѣ ви шур'əйи зарбеж гот'ьна
х'вə д'на незики д'ьле г'оh'дара д'ькə, орт'а х'вə у г'оh'дарада кон-
такта д'ьна м'əh'к'əм у с'ьх д'ькə, h'окме гот'ьна х'вə с'əр г'оh'дара
д'ьна зедə д'ькə.

Сйужеа ван д'əстəнада с'ьфəте h'алə шьм'əта к'ордаи м'əхлу-
фəтиє, сосиал-абурие мина н'əй'ькə з'əлал те к'ьвше. П'ьрса h'им-
ли у с'əрəкə ш'əр'е шьм'əта к'ордаи м'əрхасиєйə h'ьмб'əри зорда-
р'иə h'окм'əтед Т'орк'иəе у Иране. Д'əстəна «H'əме Мусе» h'əйкə-
л'əкə м'əрхаси у азиh'ьз'иə шьм'əта к'орданə. Шьм'əт х'в'əйа намус
у хир'əта г'ьранə, əвл'əде we hаз'ьрын с'əрə х'вə б'ьд'ьн, хуна х'вə б'ь-
р'еж'ьн бона б'ьг'иh'ьж'ьн м'əрəме х'в'əйи з'иар'əти. Əвə ф'ьк'ра в'е д'əстə-
не. Т'ема д'ьне, к'о д'əстəнада г'əлə ш'ара р'əсти м'ə те, əв ш'əр'е
х'вəх'вəтиєйə нава эл у ə'шире к'ордада, нава б'ьра у п'ьсмамада.
П'ир'ə-п'ир'ə буна м'ьл'əт, к'о h'имли ж'ь д'əсте аха у б'əга, х'əйс'əтед
ванə х'вəп'əр'əстиєда бу, буйə м'ə'никə бекер бона хуна шьм'əте
б'е р'ет'ьн, м'єр б'енə к'ош'ьт'ьне.

П'ара б'əр'əвокейə д'ьнеда стране əвинтиєнə (29 стран). Əв
странана ш'ара п'еш'ьнə, к'о р'аб'əри х'вəнд'əвана д'ьб'ьн. Нава стра-
нед əвинтиєда қим'əтб'ьльн'əдə сикла «стране боти». Стране боти
бѣ асасе сазб'əнд'иə х'вəва ж'ь е майин ш'одə д'ьб'ьн. H'əрк'əс н'ька-
р'ə ван страна б'ьст'ьре, ч'əт'найи г'əл'əк'ьн. Д'əнгб'еже к'о стране бо-
ти д'ьст'ьран, аwқас жи з'əф р'əсти м'ьн н'əх'əт'ьн, əв жи т'əне л'ь
м'əнт'иқа Д'єр'ьке бун. Нава ван странед əвинтиєда т'əне стра-
н'əк ж'ь д'о шаханə, əв страна «Муса хайино»-йə. H'əрд'о шахе в'е
стране бѣ сйужеа х'вəва h'əв т'əмам д'ьк'ьн. Əв стран м'əс'əл'əкə г'ə-
л'əк'и б'əрч'əвə, г'əва қиза к'орда бона намуса х'вə бѣ м'əрхаси ч'əк
h'ьлт'иnə у д'ькə ш'əр'. Ч'əва əв стран, əса жи п'əе стране əвин-
тиєйə п'ьр'е с'əр қ'əwm'əнд'ьнед р'əст' х'əт'ьнə с'єwранд'ьне.

П'ара б'əр'əвокейə д'ьне стране т'əрихиєнə, йане жи ч'əва на-
ва шьм'əт'əда бѣ нав'əки д'ьне тенə навк'ьр'ьне «Стране с'иара»,
«Стране м'əрхасиє». Стране т'əрихиє нава заргот'ьна к'ордада
жанр'əкə г'əл'əк'и бəлабуй'ь. М'əрхаси, ш'əр', к'ош'ьн нава əм'р'е
к'ордада т'ьме жи h'əбунə. Ш'əр'к'ар'иə h'əрт'ьми м'ьқаб'ьли д'ьж'ьм'ьн
у н'əйаред нава х'вə у д'əр буна қ'ьн'иəте с'єwранд'ьна г'əлə стра-
н'е т'əрихиє. Т'əнгаси у ш'ьп'ука əм'ьр h'əрт'ьм h'ог'ьре к'орда буна,
h'əр қ'əз'иəке д'əг'м'əкə г'ьран гиh'анд'иə д'ьле б'ьра-п'ьсмама, д'є-б'ə-
ва, д'əр-щинара у г'онд'иє ш'əн'ид. Г'əва м'єре м'əрхас, навуд'əнг h'əт-
нə к'ош'ьт'ьне, с'əр вана к'ьлам с'єwранд'ьнə. Д'əнгб'еж нава ван
к'ьламада п'əсне м'əрхаси'иə ш'əн'ида данə. Нава странада т'əма-

мйа қәwmандьна трагедие бь т'әwла фолклорейә бәдәwәтиә wә-
к'ла хwә дьстинә. Стране мерание т'ариха ә'ширәте к'орда, гөнд
у мәнт'иқанә. Әгәр әw гышк wәхтеда бьһатана ньвисаре, өнданә-
бийана, мәе сәwте һәр қәwmандьнәкә бәрбыч'ә'в, шөхөлкьрын у
меранйа һәр навдарәки к'орд теда бьдита. Ле йазьх п'ьр'анйа
wan страна бәрәбәрә өнда бун у нәгһиштьнә р'ожед мә. Ньһа
жи стране т'арихие зендибуна хwә кем нәкьрынә. Странед кәвнр'а
т'әвайи шьмә'т стране т'әзә дсәwринә у дәрһәқа қәwmандьнед р'о-
жед мәйә мераниеда дьстьре. Дәһ стране т'арихие, кә we бәрәвоке-
да мә шивар кьрынә, һьлбәт нькарын шькле дәwләмәнди у хәйсә-
те т'әмайя жанра стране т'арихие, кә ль Суриае һәнә, бьднн

Бәнде кәч'ка, чава п'арәкә башқә бьн наве «Дьлок—бәнд»-
да бәрәвокеда һатцнә шиваркьрыне сәр һәв 128 хашханьн. Стране
жанра дьлока жь алие қиз у бука, хорте к'орда гәләки һ'ьз-
кьринә, Әм дькарын бежын, кә дьлок мьлк'е wанә, әwana дсәwринь-
нын, әwana жи дьстьрен, дьстьрен бона хwә. Дьлок сөр'а дьле
wanә. Лома жи бәрәвкьрына дьлока бона мә һьнә чәтьнайар'а гь-
редайи бунә. Структура т'омәри, сйуже приомед бәдәwәтиә, сьфә-
те дьлока, кә жь к'орде Суриае һатьнә ньвисаре, жь дьлокед
к'орде Әрмәньстане у Гөрщьстане шөда набьн. Бәле, дьлоке
к'орде Суриае р'әнг, аwазе ши-вар, т'әбйәт у хәйсәте мәнт'иқейә
мьләтиә бь хәмләкә р'әнгин дийар дькьн. Бь wan йәкава жи әwana
қимәтлинә.

Стране говәнде бәрәвокеда п'арәкә бьч'укьн жь we колексиа
мәзын, кә мын нава к'орде Суриае ньвисинә. Ль we бәрәвокеда
т'әне бистудә стран тенә нәшьркьрыне. Гышк дәнбежәки стра-
йә. Әв странана т'әмайя әрде Қамышлие-Шьзиреда гәләки бә-
ләбуйинә у һәрт'ым шайада, шьватада тенә стране.

Бәрәвокеда стране хәбате жи шие хwәйи лайиқ дьгьри. Бь
т'әхмина мын, щара пешьнә, кә стране хәбате бь п'арәкә башқә-
ва тенә нәшьркьрыне. Ль Суриае, гава мын жь зарбежа дәрһәқа
стране хәбатәда дьпьрси, гышка дьготьн: «П'әһ, чьқас стране мә
һәбун, е дәстһерке, данк'өтане, п'аләтиә, е нәщара, qahwә к'ө-
тане». Ле гава мын дьхwаст бьньвисийа, кем тышт бира wанда
мабу. Бәрәвокеда мын чәнд ньмуне странед п'аләтиә, дәстһерке,
у данк'өтане данйә. Стране п'аләтиә гәләка заньбун. Мә т'әхмин
кьр, кә стране хәбате бона зарбежа нә кә бь сйуже у сәрәщәма
хwәва жь странед майин фьрқ дьбьн, ле бь т'әқла хwә, мелодйа
хwәва, чьмки р'итма хәбате у йа дьруна зәвие пе дә'се wәкә һәв
дәртен. Стране кә щәм мә' чава стране говәндейә гьран ә'йаньн,
ль Суриае дьстьрен өса жи чава е п'аләтиә.

«Стран у листьке зар'а»—әw п'ар wa һатйә навкьрыне, ль к'ө
сәwрандьнед зар'айә листьке шивар бунә. Мә өса жи шьровәкь-
рына wана дайә, дәрһәқа функсиа wанада гьликьрийә, гәло к'әнге

дьежын, сәва чь дьежын. Бефьтйа қимәта ван готьнайә этно-
фолклорие гәләки мәзынә

П'ара бәрәвокейә пашын әв тедәрхьстьнок у зуготьнокын. Ль
Суриае тедәрхьстьнокар'а дьежын «Мамьк». Мамьк мын бы прин-
сипа т'ематик дор кьрйә. Мәсәлә, мамьке сәр хәйсәте т'әбйәте,
һ'әйwane мале, тәйр у т'ойа, мал у к'әл-мәле мале, ч'әке хәбате,
мәри у органед wi у ед майшн.

Бәрәвокеда п'ара нывисарнасне һәйә. Бона хвәндәван бьза-
ньбә һәр нымунәкә зарготьне к'әнге, жь к'е у к'идәре һатйә ныви-
саре, мын шаба ван пьрса бы һур гьли дайә.

Хәбәрнәма бәрәвоке жи һәйә. Вьра шьровәкьрна ван хәбә-
ра дайә, кә заравинә у хвәндәванед мәр'а нәнасын. Мын т'әрщме
ван хәбәра жи дайә, к'ижан жь зьмане әр'әби у т'ьрки к'әтьнә
нава зьмане мә у мә'не ван мәр'а нәнасын.

*
* *

Хәдане ве бәрәвоке борще хвә һ'әсаб дькә р'азнбуна хвә
бьдә к'өрдед дьлп'әрвар, һәвал у һогьра, дост у херхазе хвәйә
Суриае, е кә вәхт у һәрәк'әте хвә нәһеушандын бона к'омәке бьд-
нә мын. Әwana зарбеж жь гонде дур у дәрәз п'әйда дькьрын, мә-
шал мәр'а саз дькьрын, кә әм бькарьбын жь ван дәнгбеж у ч'и-
р'оквана гьлие хвәш бьнвьисьн. Бь нав мын дьхваст спасдарйа
хвә бьда хвәнди у дәрсдаре к'өрдә дьлован Аббас Смайил у
Мәһ'мәд Ә'ли, кә жь гьшка зедәтьр мьр'а чәрчьрин у бь дьлдарн
незики хәбата мын бун. Әз бәса жи спасдаре Мьстое Шәмомә, хә-
данмале мевандар, һәвале р'йе мынә дур у дьжвар.

Бәре ве хәбате әв бәрәвока поэйа зарготьна к'өрдайә, п'арә-
кә we хьзне, кә мын жь нав к'өрде Суриае нывиси | у бь хвәр'а
ани. Әз бь әвиникә мәзынә бәрәвоке п'ешк'еши ван һ'әму зар-
беже хвә дькьм, е кә хвә эшандын у жь мьр'а стран у гьлиед
хвәш готьн, ван һәвала у һогьра, е кә к'омәкәкә мәзын данә
мын, хәбата хвәда әз р'успи дәрәм.

ШӘЛИЛЕ ШӘЛИЛ

1. Н'ӘМЕ МУСЕ

Йел, йел,
Шурк'еше дашта Р'ьһае, Кьне Мусе.
Сәре Шаре¹ у Т'ьрке² буйи бь һ'әйрано.
Йел, йел, йел, йел,
Гьре Сьруще гьрки we ль weо,
Ньфусчие дәвләте һатә бьн коһ: Н'әмео.
Дьбе: — Н'әмо, вәрә сәр қөр'ео,
Бьк'шенә читькео,
Бьдә баш гөмрьке салан у салео,
Хвә бькә т'аба аг'а у аг'әләрен дь дьнео,
Ль хвә нәр'акә фәрманәкә дәвләтео,
Н'әчи барә һ'өкөмәте һ'ьмлә р'ьсесә, бари хөо.
Дө хортке гетька³ у бәрез бьдә әскәриео.
Дәма ньфусчие дәвләтео вөло дьбежео,
Кьне Мусе р'абу сәр к'абәкео,
К'әфка к'опел кьрә ч'әве ньфусчие дәвләтео,
— Т'әрәс, әз наемә сәр қөр'ео.
У надьм баш гөмрьке салан у салео, ,
Әз хвә накьм т'абан аг'а у аг'әләре дь дьнео,
Әз дәсте дө хорте гетька у бәрез нагрьм надмә
әскәриео,
Әзе ль хвә р'акьм фәрмана дәвләтео,
Дәқана кәч'ьке гетька у бәрез нә дәрк'әвьнә
дәре конә р'әши ө'рәби,
Р'өже се щара нәбежьн wa-вәйле, ль мала Н'әмео.
Вәхте Кьне Мусе вөло дьбежео,
Ньфусчие дәвләте дьго: — Н'әмо, һ'әйра,
Тө хөйе қаһва зер'ини, сьфра гьрани
У ль хвә р'анәкә фәрмана дәвләтео,
Нәдә щөваба ньфусчие дәвләтео,

Ле дуса баре дэвлэте һ'ымле р'ьсесэ, бари хөео,
Кьне Мусе, э'мре мын жь тэр'а бе.

Йел, йел, йел, йел,
Шаре дьбеже, Т'ърке гөлибър'е,
Дьле мын р'эбана хвәде дьлки дерә-дерә,
Т'ърке дьбе: — Шаре, сәре хвә жь хелйока зер'и бь
дәр бенә,
Ле Кьне Мусе ль алине оде дыштәг'ьли, бь ньфусчие
дэвләтер'а, бь к'әфка копелә,
Дьбеже: — Эз пенщ п'әрә надьмә хьзна хөндк'ерә.
Ле Бзер у Мәто у Бьрһое Мәллә-Һ'әсән,
Әвын гьргьре гетьк у бәразан,
Ле кә эз заньм хайиньн вер'а.

Әw чь бу Т'ърке wөло дьбежео,
Wан хәбәрар'а Һ'әмо жь алине оде һатә али малео,
Шаре у Т'ърке һәрдәка хвә аветьнә сәр дәст у
лынге баве Нурео,

Әwa дьго: — Әм ль бәхте тә у хвәденә,
Нәдә щөwаба ньфусчие дэвләтео,
Шаре дьго: — Һ'әмо, кәко, гьре Сьруще гьрки ль мь
шинә,

Бзер у Мәто у Бьрһое Мәллә-Һ'әсән,
Әвын гьргьре гетьк у бәразан,
We ль алине ода тә р'уныштинә,
Пьшта хвә данә чит у п'әрда, ,
П'ала хвә данә бәлгьһе р'әнгинә,
Эз заньм, һ'әму бь дәрбәке тәр'а хайинә,
Баве Нуре, жь тәр'а нәминьм.

Йал, йел, йал, йел,
Һ'әмо дьбеже: — Шаре, хөһе,
Гьре Сьруще гьрки we бь р'әнгә,
Бәла хвә жь мь вәкә, эварә, дьһаа ль мь дәрәнгә,
Эз чь бькьм, мь хәбәра хвә готйә,
Эз һәһельм хорте гетьк у бәрәз һәр'нә сәр синора,
Р'әһелнә кәвч'ие хвә, һәр'нә сәр қәрwана.
Һ'әта эз саг'бьм эз һәһельм дәсте хвә һьлк'ешеньн дь
щьле нәзама тәнгә.
Баве Нуре, э'мре мын жь тәр'а бео.

Йал, йел, йал, йел,
Гьре Сьруще гьрки ль wи бани.

Кыне Мусе быч'энге ньфусчие дэвлэте гьрт у бы к'отэки
жь мала хвэ дэрани.

Ньфусчие дэвлэте шунда бэгэр'йа бы п'ош у п'ошмани,
Мазбата ль сэр мазбате дьк'шанди.

Моһра хвэ ль мазбате дадани.

Мазбата бьрэ бажаре Стамболе,

Ль бэр Осман-п'ашае мэзыне дэвлэте дадани.

Wəхта Осман-п'ашае мальк шəвьти ль мазбате

дьмензани,

Осман-п'ашае мальк ыеран жь Стамболе р'абу бы гь-

рани,

Əw пенши у пенщ т'аг'буре ньзаме бы т'оп у қөмбьре

гьран хвэр'а һьлани,

Бы қəза Мердин у Диарбəк'ьрева бы хвэр'а һьлани,

Бы гəвдава, мамхəр'ава, һəшибəйрава, қəза Ğorhoreва

У т'əва чардə ə'шире зозана хвэр'а һьлани,

Бы қəза алиа у сынщақева бы хəр'а һьлани,

Бы кикава, бы мьлава, бы хəлəшава,

Бы мирсинава, бы дақорнава, бы т'ьмькава,

Бы т'əвлə һ'əсəна у һəйдəра хвэр'а һьлани,

Һ'əзар у һ'əвсəд суаре ə'дван у геса, т'əв у донздə

шухе ə'рəбан қəдими,

Шехе хəдан qahwə⁴ бы хəр' һьлани.

Хəде хьраб бькə мала Осман-п'ашае мальк шəвьти,

Т'əвл у ə'шаире кəрманща у əскəре һəкəмате,

Шəве дь бьн шəведа ль сэр коне баве Нуре дьдани.

Хəбəт ль сэр хəбəта дани,

Сəре чадьра т'əв һьлданə бани,

Əвана жь пер'а бы тарш у т'алане баве Нуре к'əмин

дани.

Хəде хьраб бькə мала суаре ə'дван у геса,

Т'əв у донздə шухе ə'рəба,

Əwa жь п'ар'а ль бэр тарш у т'алане баве Нуре к'əмин

дани,

Хəде хьраб бькə мала Ызер у Мəто у Бьрһое Мəллə-

Һ'əсəн,

Гьрəгьре гетьк у бəрез,

Əwa шəве дь бьн шəведа эла гетьк у бəреза бар

дькьрьн,

Конe баве Нуре һьштьнə бы т'əне,

Һатьн ль сэр чадьре Осман-п'аша дьданин.

Баве Нуре жь тəр'а нəминьм.

Иал, йел, йал, йел,
Гьре Сьруще гьрки ль бана,
Н'эмо. Кыно ды чите хатунада р'азанэ,
Не съба зуйэ, Шаре у Т'ьрке ль сэр зэнде хвэ данинэ,
К'олькэк жь н'ьриа н'елька, нэ вэллэ, йа бэрана,
Бь фэщэра събер'а, бь к'эбара мөллер'а
Бь һава к'этынэ сэре гьре Сьруще,
Дурбинь ль бэр ч'э'ве хвэ данин,
Дьмэзиньны, н'эвт шара н'эрамбэ, т'ө коне гетьк у бэрэз-
Ль сэр коне баве Нуре нэманэ,
Дьмэзиньны, съһан вэ тьала, жь баре к'эрэме,
Гьр'эгьр'а т'оп у т'экэльеке эскэре Осман-п'аша хвэш
те вэкэ тавие баһара.

Синге чадьр у хебэта т'эв к'өтанэ,
У сэре чадьра т'эв һьлданэ,
Гьрэгьре гетьк у бэрэза Бзер у Мэто, Бьрһое Мөллэ-
Н'эсэн

Шуше чае, шэр'абе дьвэхөн ль бьн чадьра Осман-п'аша,
Шаре дьбе: — Т'ьрке, гөлибьр'е,
Жь мьр'а бежэ, ма эв к'инэ,
Жь п'ар'а н'эвт к'эмина к'эмин данинэ ль бэр т'арш у
т'алана?

Вэхта Т'ьрке дурбен ль бэр ч'э'ве хвэ дани,
Дьбе: — Шаре, гөлибьр'е,
Эв н'эзар у н'эвсэд суаре мала Э'ли Сарае гесинэ,
Хөр'и суаре э'дван у гоманэ,
Донздэ шухе э'рабан хөдан qahwэ we ды нав ванданэ,
Н'эми шехе қэдиминэ,
Нэкэ тэ ван шеха нас наки,
Нэк Сэбөһ'э, йэк Сэбөһ'э,
Нэк Мэнөө', йэк Мэнөһ'э,
Нэк Г'эдидэ, йэк Г'эдадэ,
Нэк Наивэ, йэк Нэвафэ,
Нэк Бэбранэ, йэк Щэбранэ,
Нэк Э'лие Э'бдулр'эһ'ман шехе тэһанэ,
Щьмиа ди Шуеше Н'эщи Р'эше сэре гоманэ,
Эва боше дэва бьрын т'эвл у шьвана,
Гар'ане дэвер бьрын т'эвл у гавана,
Налэ-гомэ, һалэ-гомэ.
Баве Нуре, жь гомэ, гомэки гьранэ.

Иал, йел, йал, йел,
Гьре Сьруще, гьрки сэри жерэ.

Мь ди Шаре, Т'ърке хwә бәрданә жь п'ала гьре
Сьрущеда,

Несьра дьqорейн wәкә тавне баһара жь пер'а.

Н'әмо, Кьне не р'азаниә дь хәwеда,

Шаре у Т'ърке сәкьнин сәр баве Нурер'а,

Т'әшии хwә дьльгльгиньн,

Дьбен: — Н'әмо, дә р'абә,

Нав шәкало, дә р'абә,

Тә гөлке к'әсрәwани дьһ'әжандьн жь тьфрер'а.

Тарш у т'алане тә бьрн,

Әм нак'әвьнә бәр кōшгьна тәда,

Әм дьк'әвьн бәр we н'әйфе.

Т'алйа әмре хwә әм әлбе хwә бь дәсте хwә бьгрн,

Әм бьгәр'ьн бәр мәшке шамера.

Баве Нуре, жь тәр'а нәминьм.

Йал, йел, йал, йел,

Дәшта мә дәштәкә динә.

К'орте бәрез к'ортәки к'әминә,

Баһара мә баһарәкә р'әнгинә,

Мь ди кō шер алие мале р'абуйинә,

Сәре хwә жь қап'ут у н'әwрана һьланинә,

Нәрдq шәwре Муське һатьнә ль алие оде р'уныштинә,

Шеwр у мышеwрьде ва ә'шаира ль бәр хwә данинә,

Бу т'ьqт'ьqа ва нәрдq хошмера,

Дь бьн сьмбеле хwәда дьк'әнинә,

Нек же Кьноә, йе дитьре Н'әмое динә,

Н'әмо дь баке: — Т'ърке, бьльwә, бьлэзинә,

Qahwәке жь кьле ч'ә'ве хwәр'а бьк'әминә,

Шаре, бьльwә, бьлэзинә,

Дq сәклавийа жь тәwле бьк'әшинә,

Дq зини ә'инт'аби сәр пышта wан бьшьдинә,

Дәрк'әwә дәре коне р'әши әрәби,

Се дәнга бь кōрманщйа фәсин' жь кьле ч'ә'ве хwәр'а

бьлилинә,

Әз Н'әме Мусемә, р'ьщале г'әйбемә,

Мәләке мәwтемә, лок'е мусьлйамә,

Qәсәбе сәре куч'ке Р'омйамә,

Дәqәнә тq дәрбе гьран жь дәсте кьле ч'ә'ве хwә бьбинә.

Баве Нуре, әмре мь жь тәр'а би.

Т'ърке львандйә, ләзандйә,

Qahwәк жь баве Нурер'а к'әландийә,

Шаре львандйә, ләзандйә,

Дө р'ә'и боз жь тәүле к'шандийә,
Дө зине ә'йнт'аби сәр пышта ван шьдандийә,
Н'әмо, Кыно ль хвә кьрын кьрасе к'ътанийә,
Сәрда бәрдабун зәбуне шамийа,
Аветын сәр мьле хвә қап'уте сөрмәлийа,
Лынге хвә ледабун шьзме ә'йнт'абийа,
Аветынә сәр сәре хвә чәфи ә'гале һәмашийа,
Таштйа хвә хварын, һәрке се qahwә ль оде сәр хвәда
кьрийа,

Кьрынә бәр хвәда шур у мәрт'але р'ошканийа,
Лынге хвә кьрынә р'ьк'ебе сәклавийа,
У һәрйәки р'ьмәки ль сәр мьле хвә данийа,
Данә п'ала гьре Сыруще, вәкә дө базе ч'әнгзер'ийа,
Шаре у Т'ьрке жь ванр'а данә бәр сәште т'ьльлийа,
Бь һаван гьре Сыруще дьк'әтийа,
Сьһан вә тьала жь баре к'әрәме,
Гьр'әгьр'е тькәльке т'она хвәш те вәкә тавие баһарийа,
Дәвә гьртын т'әви р'әивана,
Гар'ан гьртын т'әви гавана,
Паз гьртын т'әви шьвана,
Суаре ә'дван у геса тарш у т'алан бьрын жь бьнийа,
Н'әмо, Кыно qәһ'ьрин вәкә дө шере г'әидийа,
Вәкә т'әштәк к'әфа сабуне сәр дәве ва к'әтийә
Дь анийа вада һатын вәкә к'әбоке дәва, р'әе, һ'шьмийа,
Хвә ль п'ала гьре Сыруще бәрдан,
Н'ьшуми нав әскәре нәфия'ме кьрийа,
Ә'вьли ль нәфия'ма кикан у мьла у хәләща
У мйурсина у бублана у т'әмька qәшьмандийа.
Әв нәфия'ма кикан у мьла у хәләща у мйурсина у
бублана у т'әмька шкандийа,
Ль чардә ә'шире зозана qәшьмандьбу, әв жи
шькандийа,

Ль әскәре дәүләте нәзамие qәшьмандийә,
Н'ьшуми нав әскәре дәүләте кьрийа,
Хөшин дьк'әвә дарә р'ьмада,
Ч'ынгин дьк'әве к'олә мьсьрийа,
Хош те дәнге тита-тита мәзиqан у бор'ийа,
Һуртә-һурта чашиш у бинбашийа,
Шәр'е баве Нуре шәр'әки р'остамийа,
Дьбе, qәсәбе сәре ва куч'ькбабе р'омийа,
Әскәр р'акьрьбу жь бог'аза у жь т'абийа,
Әскәр бь шунда гери кьрийа,
Әв әскәр жәв бәла кьрийа,

Жь нав эскәр хьлас бу, бь дув тарш у т'алане хwә
к'әтийа,
Һ'әта әw р'ож чу, р'ож к'әтә р'ожа сьсийа,
Шаре у Т'ьрке бь һаwа к'әтън сәре гьре Сьруще,
Дурбен ль бәр ч'ә'ве хwә данийа,
Дьмензенен ва ә'рәбошкәк жь хеме бәр'не һатийа,
Чунә пешийа ви ә'рәбошки,
Го: — Ә'рәбошко, әм к'әтънә сәр бәхте тә у илаһийә,
Тә салог'е шәнгәсуаре мала баве мә р'әбәне нә
һьланийа?

Бәжна Т'ьрке жь гōла гōла шинә,
Ви ә'рәбошки го: — Р'асти жь мьр'а бежьн,
Бе суаре мала баве wә р'әбәне бь чь т'әрзинә?
Го: — Ә'рәбошко, әм к'әтънә сәр бәхте тә у наве
р'әбьл аләминә,

Һ'әчи суаре мәнә, суаре мә дō суарьн,
Суаре леши суаре бозәкә санийә,
Кьнәк жь ва кьне нивчәйә,
Суаре паши суаре к'ōмәйтә, к'ōмәйтәкә к'апр'әшә
мьтләк әминә,

Ль бәжна ва суара кьрасе к'ьтанинә,
Сәрда бәрданә зәбуне шаминә.
Әви ә'рәбошки ба кьрьбу:
— Гōлийа сәре wә бьр'ибн,
Әw суаре һун дьбежьн мь ч'ә'ве сәре хwә дина,
Мь дн суаре к'ōмәйте ба кьрә суаре бозе,
Го, тō зар'оки, тō г'әшими,
Тә шәр' у қәwг'е гьран бь ч'ә'ве хwә нәдинә,
Ле сәклеwi һ'әмле мьн жь ч'әк у сильһ'а нақ'шинә,
Шәһьд у шуде Кьне Мусе гәләк һәнә,
Тарш у т'алане гьран қонаха се шәв у се р'ожана,
Жь Фәрате—бирәе weда,
Жь һ'әзар һ'әвсд суаре мала Ә'ли Сарае геси бь дарә
зоре дьстинә.

Баве Нуре, жь wәр'а нәмилъм.

Йал, йел, йал, йел,
Гьре Сьруще гьрки дь кьнаре дәштеда,
Шәһьд у шуде баве Нуре гәләк һәнә дь we дәwреда,
Тарш у т'алан анибу қонаг'а се шәв у се р'ожа жь
Фәрате-бирәе weда,

Тарш у т'алан кьрә пышта гьре Сьрушеда
У бь һаwа к'әтә сәре гьре Сьруще,

Хвә бәрда бь сәр даре р'ьмеда,
Чәфи у ә'гале хвә ль бәр пирәка хвә Т'ьрке ль ә'рде
да.
Т'ьрке нәмәрди нәкьр пер'а-пер'а финщана qahwe у
сәбиле сөйерәки
Т'әвда кьрьнә дәсте баве Нуредә.
Баве Нуре дәве хвә кьрә финщана qahweda,
Н'әмо дьбе: — Т'ьрке, гөлибьр'е,
Дурбена мәзын бенә ль бәр ч'ә'ве хвә бьә'длина,
Тозәкә ну дьһьле жь мьле Qощә-Безариева,
Тө салог'е we т'озе жь кьле ч'ә'ве хвәр'а һьленә.
Кьне Мусе, ә'мре мь жь тәр'а бе.

Иал, йел, йал, йел,
Wәхта Т'ьрке дурбен бәр ч'ә'ве хвә датинә,
Дьго: — Н'әмо, гөлийа сәре мьн бьр'ибә,
Әw т'оза мьле Qощә-Безариева, әw се гөт'ьл суарьн.
Бәжна Т'ьрке жь гөла гөлә шинә,
Н'әмо дьбе: — Т'ьрке, гөлибьр'е,
Дурбене т'әзә ль бәр ч'ә'ве хвә бьә'длина,
Салог'е wa һәрсе гөт'ьле суара жь кьле ч'ә'ве хвәр'а
һьлинә,
К'а бе әw һәрсе гөт'ьла суара бь чь к'ари, бь чь шыкли,
бь чь т'әрзинә?

Т'ьрке дьбе: — Н'әмо, гөлийа сәре мьнә бьр'ибә,
Н'әчи гөт'ьла суаре пешийә,
Әw суаре бозе сайинә,
Ль бәжна wa суара кьрасе к'ьтанинә,
Бь сәрда бәрданә һизәре ә'шәминә,
Ль сәр мьле wa ә'бае зьрьншинә,
Льнге ванда шьзме ә'йнт'абинә,
Ль сәр сәре ван чәфи у ә'гале н'әмавинә,
Дәвр'утын, кәч'канинә,
Хортын, бь т'әмборинә.

Н'әмо дьбе: — Т'ьрке, гөлибьр'е,
Н'әчи әwьн, әw шәқал у бәқале дора Мердин у
Мьсебиненә,

Хөдие қап'анинә, хөдие мезиненә,
Әw сира у пиваз у хиар у долмә у башана дьфрошьн,
Әw т'ера кьле ч'ә'ве тә нинә.

Т'ърке дьве: — Н'эмо, гөля сәре мьн а бър'ибн,
Гөт'яла суаре наве, суаре шезәре, хөрмәинә,
Ль бәжна ван кьрасе к'ятанинә,
Сәрда бәрланә зәргуне шаминә,
Сәр мьле ван қап'уте сөрмәлине,
Дь лынге ванда қөндре р'оманинә,
Ль сәр сәре ван чәфи у ә'гале р'ьһ'аннә,
Әв тәнькьн бажаринә,
Дь дәсте ванда т'ахьме н'әсэнбәгнинә,
Уч'ке ва бост у чар т'ьляа бьн зәнгәа к'әтинә.

Н'эмо дьве: — Т'ърке, гөлибър'е, ,
Әв жи т'ера кьле ч'ә'ве тә инә.

Т'ърке дьве: — Н'эмо, гөля сәре мьн а бър'ибн,
Н'әчи гөт'яла суаре п'ашийә,
Әв суаре к'өмейте к'апр'әши, ноқ тажинә,
Дел у бьжие н'әмданийа р'ьба'динә,
Щьле ва бь р'ьтамын,
Сәр мьле ва ә'баке зынгоринә,
Сәр сәре ва чәфи, ә'гале бь р'ьтами н'әләбинә,
Суарнә п'ехасын, лев р'әшын, дынан спинә,
Дь дәсте ванда сәбиле п'иңе тәйранә,
Мьза гөлә-гөлә ледьдын,
Қәт н'әмданийа наләптинын.

Н'эмо дьве: — Т'ърке, гөлибър'е,
Бь хөде әв суаре мала Дуденә,
Әв р'ьщале г'әйбенә,
Шәвгер'е шәвенә,
Суаре мәвтенә,
Нәгәр тьрсәкә кьле ч'ә'ве тә нәбә жь дәсте ванә,
Бь хөде әв суаре мала Дуденә.
Дә р'абә, баве Нуре,
Пышти тәр'а кьрасәки дәсмали,
Соләки к'аг'әти, жь вьр у һәйа мала щирана нәқәтиньм.
Хиало, хиало, бь хиал ьл хер, жь тәр'а нәминьм.

Йал, йел, йал, йел,
Гьре Сьруще гьрки дь р'астеда,
Шәһьд у шуде баве Нуре гәләк һәнә дь we дәвреда,
Әви тарш у т'алан ани қонаг'а се р'ож у се шәва жь
Фәрате—бирае веда,
Чәфи у ә'гале хвә ьл бәр пирәка хвә Т'ърке ль ә'рде
да,

Дөнгө хвә ль Кынане бьра кьр у хвә бәрданә жь п'ала
гьре Сьрушеда,
Вәкә дө гөре шәври к'әтнә т'албьр'а әскәре нәзамеда,
Ә'wьл нәфия'ма кикан у мьла у хәләща у мйурсина у
бублана у т'әмька қәwьмандьбу,

Әw ә'шир шкандьбун дь we дәwреда,
Ль чардә ә'шире зозана қәwьмандьбун,
Шәқал у бәқал шкандьбун пер'а,
Ль хелике бука қәwьмандьбун,
Хелике букан жи шкандьбун,
Лев р'әше мала Дуде жи шкандьбун дь we дәwреда,
Ль әскәре нәзаме қәwьмандьн,
Хөшен к'әтә дь даре р'ьмеда,
Әскәр р'акьрьбун жь бог'аза у жь т'абйа,
Шьма' әскәр һьлwәшандә сәр чадьра Осман-п'ашада,
Г'әта гьһандьн, һ'әму һәwьрдоре чадьре зивьр'ин,
Шьрите чадьре данә бәр шура, шьрит һәму қәтандьн,
Чадьр дәрнхун бәрданә сәр п'ашеда.
Осман-п'аша жь быне банзда,
Дьго: — Ог'льм, ва һ'әму һат донздә р'ьшале г'әйбе
пер'а,

Шаһдә у шуде Кыне Мусе гәләк һәнә,
Гьһабу дәре чадьра Осман-п'аша р'ьмәк ль т'опчи да.
Сәр т'опчи пәйабу, сәре т'опчи жекьр дь бәр т'опеда.
Ле чь бькьм р'ьма баве Нуре шкәстьбу дь лаше
т'опчида,

Шаһьд у шуде баве Нуре гәләк һәнә,
Дьбе: — Г'әйа ньһа жи тькәльке т'опе бе хөйи манә дь
дәшта Сьрушеда.
Баве Нуре, ә'мре мьн жь тәр'а бе.

Йал, йел, йал, йел,
Т'ьрке дьбеже, дьблене,
Дьбеже: — Шаре, гөлибьр'е,
Те бьльве у бьләзене,
Карване ьбеда ьрща тене,
Ль Г'ьлае у ль Бәсрае,
Ль К'ьлисе, ль Мә'дәне,
Ль Қошә Р'ьһ'ае, ьл дәре хане гөмрька датене,
Г'әрә зукә ьрщәке жь баве Нурер'а же бьнәқене.
Шаре дьбе: — Т'ьрке, гөлибьр'е,
Әз заньм карване ьбеда ьрща тене әл Г'ьлае у ль
Бәсрае,

Ль К'ылисе, ль Мәдәне, ль Қошә Р'ыһае,
Бл дәре хане гөмрька датене,
Әз заным ы'рща баве Нуре шкәстийә,
Әз карым һәр'ым ы'рщәке жь баве Нурер'а же
бынаҕеным,

Ле чь бькым, р'е у р'ебвар гьртинә,
Тьрса мын жь we тьрсейә.
Ә'рәбошкәк ыл хеме бәр'не мы р'астбе,
Ы'рща баве Нуре жь мы быстене.
We намуса баве Нуре бы һ'әзар к'ис мале дьнйәе we
бышкене.

Баве Нуре, ә'мре мын жь тәр'а бе.

Йал, йел, йал, йел,
Гьре Сьруще гьрки ль мы шинә,
Щарәке ди әсәкьре ньзаме т'оп у щәбылхане хwә we
дьә'длинә,

Әз мамә дәстәвала,
Ви карван у базерган у әсәкьре һәне жь кәке хwәр'а
бышелинә.

Гьре Сьруще гьрки we ль к'аша,
Ә'йнт'әрикәк ль бәжна Кыноа ә'тласе т'ер қөмашә,
Шаһдә, шуде Кыно гәләк һәнә,
Һынге ль п'ешйә әскәре дәвләте зивьр'и,
Нәспе wa жь бын wa гьртьбун,
Сьлаһ'е wa жь wa стандьбун,
Wәкә гар'ане дәвер у кәрие пез,
Пәйә у дәстәвала бәре wa дабуна чадьра Осман-п'аша.
Баве Нуре, ә'мре мы жь тәр'а бе.

Йал, йел, йал, йел,
Гьре Сьруще гьрәки we ль зурә,
Бәжна баве Нуре, бәжна чохан у чабгана,
К'остәк у сәһ'әта, се дь бәһ'ри ва қьбура,
Сәр сәре баве Нуре хwәш ге дөнге һ'орәбие суара,
Хөйә дькын бәраҕе шура,
Дьбе, дуе шинока у бәрwаша көрманщия
Ль сәр сәре баве Нуре бу тәнурә,
Хwәде һ'әвза Кыне Мусе быке жь нәзәра ч'ә'ве хьраб,
Бж гөлле т'ьфьнга, жь бәре т'опе әскәре Осман-п'аша,
У жь дәсте левр'әше мала Дуде, хөдане т'ьвьнге
шьлити,

Се дь бәһ'ра суарен дөван у дьлулан.
Баве Нуре, ә'мре мы жь тәр'а бе.

2. МИР МӨНДӨЛИ У ГОЛЫСТАН

Һае, Һае,

Дыйһа чәрх у фәләк у ләвләб¹ у дәүранә,
Дыйһа наминә жь бо т'ө шаһа, т'ө һ'акьма, т'ө л'аша у
т'ө сөлт'ана,

Бәдри-бәге әвләде Бәдърхан-бәг бу,
Бәдърхан-бәг әвләде Сьлеман-бәг бу,
Сьлеман-бәг әвләде Ә'вдал-бәг бу,
Ә'вдал-бәг әвләде Аһ'мәд-бәг бу,
Аһ'мәд-бәг әвләде Мәһ'мәд-бәг бу,
Мәһ'мәд-бәг әвләде Мир-Шәрәф бу,
Мир-Шәрәф әвләде Мир-Зейдин бу,
Мир-Зейдин әвләде Мөндәли бу,
Мөндәли әвләде Мир-Авдәл бу,
Мир-Авдәл әвләде Ә'бдөлла бу,
Ә'бдөлла әвләде Хальди бьни Вәли бу.
Һ'акьмәк дь Щьзира Ботада һәбу,
Наве ви һ'акьми Мөндәли,
Һ'әйя бь дәрне Серте у бь дәрне Бьлисе²,
Дәрне Захое у дәрне Мусьле,
Һ'әму ль бәр һ'өкөме шийа,
Сесьд г'өлам жь мале дәрдык'әтһи,
Пер'а дьчунә р'ав у неч'ире, гәшт у сәйране,
Жь г'ейни дәст у п'ийа,
Хөде ле гәр'андьбу, көр' у бьра у жьи же дьстандһи,
Мал у дәвләт бь дәрбәке жь дәст дьгьртһи,
Г'өлам кьто-кьто, шот бь шот дь бәрр'а вәгьртиһа,
Г'өламәки ви һәбу, г'өламәки сьқачи бу,
Наве ви Р'әмое Қөтк бу,
Жь вақа г'өлама әв т'әне мабу ль бәр дәсте шийа.
Гәли бьра, гөһе хвә бьдһи ь'ише көр'ам у пьсмама,
Көр'амәки ви һәбу, наве ви дьготһи Мир-Мьһ'ама,
Мир-Мьһ'ама бьч'әнге бәге Бота гьртһибу,
Сәр г'әхте миритһи һьланибу,
Дәүране ,р'уньштьбу дәвса шийә.

Дәүране, шаре Щьзира Бота шарәки we ль weйә,
Бәжна бәге Бота так р'ьһана ль Мергейә,
Пышти we к'еф у сәнт әнәте,
У we мал у дәвләте,
Бәге Бота се шәв у се р'ожа
Ль Щьзире мабу бе шив у бе таштейә,
Мәндәли Бәге Бота дыбежә: — Р'әмо, мальк шәвьтио,
Һәр'ә шәм көр'аме мьни Мир-Мьһ'ама,
Жь дел мьва сылама ле быкс,
Бежә көр'аме тә Мәндәли се шәв у се р'ожа
Ль чарчна Щьзире мабу бе шив у бе таштейә,
Бәлки әв мьлк'әки быде ма,
Дә қә на дәбәра мьн у тә пе бьбеа.

Wәхте Мәндәли wөло дыбежйа,
Р'әмо дьльвени у дьләзенйа,
Чубу мала Мир-Мьһ'ама,
Дьмеизени Мир-Мьһ'ама шыг'аре дьвәхwe сәре левейә,
Р'әмо сылам дыке сәр Мир-Мьһ'ама.
Мир-Мьһ'ама сылама Р'әмо дьвәдейә,
Дыбеже: — Һа, лао Р'әмо, хөде хер быке, ма тō чь
дывейә?

Р'әмо дыбеже: — Wa, Мир-Мьһ'ама,
Көр'аме тә Мир-Мәндәли гәләки сылама ль тә дыкйа,
Сәре се шәв у се р'ожайа,
Ль к'амбаха Щьзире бе шив у бе таштейә,
Готйә, была көр'аме мьни Мир-Мьһ'ама,
Мьлк'әки, ашәки быде ма,
Бәлки дәбара мә пе бьбейә.
Wәхте Р'әмо wөло дыбежйа,
Бу т'ьq-т'ьqа Мир-Мьһ'ама,
Һеди-Һеди бьн сьмбела хwәда бь Р'әмо дык'әнейә,
Дыбежә: — Р'әмо, лао, һәр'ә, мь да тә у мире тә
Авйа р'асәри шуwеа.
Дәүране, дәүране, ах, дәүране.

Дәма Мир-Мьһ'ама wa готйа,
Р'әмо п'ош-п'ошман шунда вәгәр'йа,
Р'әмо бь һәрдō ч'ә'ва һ'але хwә гьрйа,
Һ'әта һатә шәм мире хwә Мәндәлиа.
Мәндәли ды бан дыкә: — Р'әмо, һа лао, хөде хер быкә,
Ма көр'аме мьн Мир-Мьһ'ама чь готйа?
Р'әмо бан дыке: — Wa, мире мьно, мьлуке йазизйа³,
Qәсәм дыкьм наве илаһийа,

Кӧр'аме тә, Мир-Мьһ'ама әвһа р'асәри шуве,
Жь тәр'а кьрйә диарйа.

Вәхте Р'әмо ва готйа,
Бәге Бота шӧг'ӧл фем кьрйа,
К'әфйа гӧлери ль бәр ч'ә'ве хвә данйа,
У бь һәрдӧ ч'ә'ва һеди-һеди ль һ'але хвә гьрйа,
Дьле к'афьра бь һ'але бәге Бота дышәвътйа.
Бәге Бота һесьре хвә пафьш кьрйә,
Бәге Бота се дәнга ль Р'әмо кьрә газйа,
Дьго: — Р'әмо, бьльвә, бьлэзинә,
Нәр'ә к'амбаха Мьсурйе, шәм дәйндаре мьни Әблән'әт,
Беже ын ма нае бире, вахта әз мире Бота бум,
Мь шоте га у гамеша мь дьдани,
Мь кәрце мьһ у бьзьна жи мь дьдани,
Мь бь р'ьк'не Бане-ханева,
Бь мәдрәбе р'усорва,
У бь ч'әме Зейт'унева,
Н'әта бь ч'әме Зер'а, стӧе қәсрьке
Н'әму мь дькьрын бьн дәсте ынйа,
Жер'а бежә была сәд чәрхи у турәк нан жь мьр'а
бышиене.

Вәлате к'ӧрда кери мә нае,
Әзе жь бажаре Щьзире у жь бәләде к'ӧрда бьбьмә
хунийа.

Дәвране, дәвране, ах, дәвране.

Р'әмо льванди, ләзанди,
Р'ийа к'амбаха Мьсурйе ль бәр хвә дани,
Хвә бь хопана Мьсурйева дьгьһанди,
Шаре Щьзире шарәки ве ль бана,
Р'әмо дьмәнизене ль дәрә һ'әвша Әблән'әт,
Гьр'әгьр'а хадьм у шаирани,
Дьмәнизине ль алиә мале,
П'әлә-п'әла қарьме гошт бьрынше,
Нә вәллә, к'ӧтьлк'у к'ин'а⁵ у ап'раха⁶,
Дана хӧдеа, Р'әмо дьмәнизене Әблән'әд,
Ве ль сәр т'әхте хвә р'унышти,
Бь сәре леве дьмеже бәрдәвка к'әһрабана.
Дәвране, дәвране, ах, дәвране.

Р'әмо г'ӧламәки щьндйа,
Р'әмо нав р'ожхер ль Әблән'әд дайа,
Әблән'әт сылама Р'әмо вәдайа,

Дьбежэ: — Р'эмо хёде хер бьке,
Лао, ма чь қәўьмниа?
Р'эмо дьбеже: — Ва Әблән'әт,
Бәге Бота гәләк сылав ль тә кьрйа,
Әв сәре се шәв у се р'ожайә,
Ль чарчиа Щьзире бе шив у бе таште майә.
Готйә, ма нае бире,
Вәхта мь щоте га у гамеша дьдане,
У кәрне мьн у бьзына жи мь дьдане,
Мь бь р'ьк'не Бане-ханева,
Бь мәдрәбе р'усорва,
У бь ч'әме Зейт'унева,
Н'әта бь ч'әме Зер'а, стёе қәсрьке,
Н'әму мь дькьрә бьн дәсте шйа,
Была сәд чәрхи у турәк нан жь мьр'а бышиене.
Вәлате к'өрда кери мә нае,
Әзе жь бажаре Щьзире у жь бәладе к'өрда бьбьмә
хунна.

Дәўране, дәўране, ах, дәўране.

Ль мьн ль ве йәке,
Мала баве фәләке,
Хёде н'әвза хвә ль Әблән'әт нәке,
Мь ди Әблән'әт қәлуна хвә фьт кьр,
Сәрке хвә леда ль кәвйа дошәке,
Дьбеже: — Р'эмо, набе,
Мь соз, бь сәд шари мь қьрар бе,
Дәһ п'әрә у париа нен бь тә у мире тә набе,
Әз дьбежьм, не жи тә у мире хвә,
Ль хәлке дькьн дә'ва бәртил, р'ышват у к'отәке.
Дәўране, дәўране, ах, дәўране.

Әблән'әт дьбеже: — Р'эмо, набе,
Беақьло, дә набе,
Мь соз бе у сәд шари мь қьрар бе,
Н'әта тә фьротьна р'ьк'не Бане-хани у мәдрәбе р'усор,
У ч'әме Зейт'ун у ч'әме Зер'а у стёе қәсрьке,
Тә нәқәба мьн у хёда нәдайни,
Нәди мь бь 700 чәрхи,
У сәнәде жи жь мьр'а нәнйиси,
У тә моһра Мәндәли дь сәнәдеда нәдәйни,
Дәһ п'әрә у парики нан бь тә у мире тә набе.
Дәўране, дәўране, ах, дәўране.

Р'эмо, тō дэлали,
Тō дь зьке хвэда ақьл т'эмами,
Р'эмо дь ақьле хвэ фькьри,
Ма эме чь бькьн жь ви мьл'н у жь ви эмлаки,
Фьротьна виқас мьл'е дэлал
Дь нэқэба хвэ у Эблэһ'этда дьдани,
Н'эвсьд чэрхи жь Эблэһ'эт дьстани,
Сэнэда жер'а ньвисн,
Моһра Мэндэли жь бэрика хвэ дэрхьст,
Го, чэлқ у дь сэнэдеда дани.
Хэлэта виқа мьл' у эмлаки,
Турэк к'отьлк жь мире хвэр'а тани.
Дэвране, дэвране, ах, дэвране.

Бэжна Р'эмо мина бу гōлэк жь ва гōле ль бохчэйә,
Р'эмо туре к'отьлка анибу, дани бэр мире хвэйә.
Мэндэли дьбеже: — Р'эмо, эз дьбежым
Дэйндаре мә Эблэһ'эт гэлэк т'эзэйә.
Р'эмо дьго: — Мире мьн, тō бей'ышн,
Т'ер бьхвэ дэ қэ нэ һ'ыше тэ бе сәре тэйә,
Қасэм дькьм наве р'эббе а'ләме,
Мь р'ьк'не Бане-хани, мәдрәбе р'усор,
Ч'эме Зейт'ун, ч'эме Зер'а у стōе қасрьке
Мь фьротийә бь н'эвсьд чэрхи,
У мь сэнэда жер'а ньвисийә,
Мь моһр кьрийә бь моһра тэйә.
Бь хōде, әв туре к'отьлка.
Хэлата мьл' у эмлаке мэйә.
Миро, миро, ах, миро, ль мьн у тә бе.

Дэвране, дэвране, ах, дэвране,
Н'эйф у сьсьд мьхабыне мьлуке йазизйа,
Бәге Бота Мэндэли гэлэк фәқир у п'әришан буйа,
Һынга Р'эмо бә'са мьл'е ви кьрийа,
Бәге Бота бь һәрдō ч'ә'ва ль һ'әле хвэ гьриа,
Һесьра дьбаринә вәкә шобәр у канйа,
Бәге Бота һесьре хвэ пақьж кьрийа,
Мәшбурьн әви у Р'эмо т'ерһа к'отьлке хвэ харийа,
Дō мә'нәгне бәге Бота һәнә,
Жь хане дәрхьстьн һәрдō мә'нәгийа,
Ль пышта мә'нәгийа данибун зине ә'йнт'абийа,
Дь бэр таньшта вада данибун қәрәп'ине инглизийа,
Дь бэр синге вада данибун топызе һ'әвесна,

Мөндәли у Р'эмо, һәрке дәстәк шыле мьлука ль хвә
кьрийа,

У пе кьрьбун р'ькеве мә'нәгийя,
Мөндәли у г'өламе хвә Р'эмова,
Жь бажаре Щьзире, жь мәмләк'әте к'өрда бунә хунйа.
Гәй миро, һай миро, хунио, ло миро.

Дәвране, дәвране, ах, дәвране,
Һәва фәләке тет у дьлелине,
Ле дьде р'ане р'ьк'ебе, ль мьле қап'ути сөрмәкьри,
Дел у быжие мә'нәгие,
Дь бын мире Ботада дьһәжине,
Бәге Бота к'әтйә к'әрб у к'ине,
Мә'нәгие бы шабурга дьтьрсине,
Хуни буйә жь вәлатә к'өрда, жь бажаре Щьзире,
Ә'въл қонах аветә Мьсейбине,
Нәсәкьни бы һ'әсәба шәв у р'өке,
Қонах авети кәла бажаре Мердине.
Миро, һай миро, хунио, ло миро.

Дәвране, дәвране, ах, дәвране,
Шәв чу, сьби бәге Бота к'ара хвә кьр,
Әви у Р'эмо лынге хвә дь р'ьк'еба мә'нәгийя кьр,
Һәрдәка ажотын у һәвдә қошмә кьр,
Нәсәкьни, бы һ'әсәба дө шәв у дө р'өжа
Қонах аветә хана бажаре Диарбәк'ьр.
Ай миро, һай миро, хунио, ло миро.

Дәвране, дәвране, ах, дәвране,
Сьбәйә, дөме тавдане,
Бәжна бәге Бота зьравә миһа шыва ә'йзәрәне,
Бәге Бота хуни бу жь бажаре Щьзире жь вәлате
К'өрдьстане,

Қәһ'әрийа мә'нәгие дажое,
Ве р'өже зәнгүе зедә дьдане.
Бәге Бота нәсәкьни әве шәве,
Қонах аветә хопана бажаре Йәзьргәне.
Ах миро, һай миро, хунио, ло миро.

Дәвране, дәвране, ах, дәвране,
Ах мьлуко, тә у ль ве қәзае,
Тә пышта хвә да фәләке,
Бәре хвә да ве дьһйәе,
Төи суаре мә'нәгие, дажои вәкә бае,

Хуни бун жь бажаре Щьзире,
Жь вәлате К'ордьстане, жь we қәзае.
Бәге Бота қәһ'әрийа, ль мә'нәгне суарә,
We р'оже зәнгүе зедә дыдае,
Бәге Бота зивьр'и, к'әтә вәлате т'ьркада,
Нәсәкьни, һ'әта қонах бьрә бажаре Қоннае.
Ах миро, һай миро, хунио, ло миро.

Дәвране, дәвране, ах, дәвране,
Бәжна мире Бота ми́на так р'ьһ'ана ль дәр голе,
Мә'нәги ды бьн бәге Ботада дыкоже лыг'әбе,
Дь бьнда дыкә п'иколе,
Тә пышта хвә дайә фәләке,
Бәре хвә дайә чоле,
К'әтә бәләде т'ьркада, қонах бьрийә Анадоле,
Бь шев у р'оже дажос, нәсәкьни,
Һ'әта қонах бьрә к'амбаха бажаре Стамболе.
Ах миро, һай миро, г'әрибо, ло миро.

Дәвране, дәвране, ах, дәвране,
Бәжна мире Бота так р'ьһ'ана бь р'и́шһа,
Мәндәли у Р'әмо һәвсәр бәрданә сәр мә'нәгна,
К'әтнә нава сук у қәйсәрие Стамболе,
Сук бь сук, сыкак бь сыкак, к'олан бь к'олан дыгәр'йа,
Пышти ньмежа ә'сре ль дәве һ'әвшәке манә сәкьни.
Жь weва һат ьхтйарәки р'ьһ'спһа,
Дене хвә дае шыле мьлука ль ва дитһа,
Дьго: — Бьрази, чьма һун пәйа набын?
Р'әмо дыбе: — Апо, әм г'әрибын,
К'әспһ нас накьн,
Мә шик дыве бь к'ьредарйа.
Әви ьхтйарһ ьл ва кьрә газйа,
Дьго: — Бьрази, әв қәсра һайә се т'әбақ йа мьнә,
Һ'әта қьсмәте вә ль ви бажарийә,
Мьфт у бәлаш, бек'ьре мь т'әслими вә кьрйа.
Әз дыбежьм, шарәкә дыне сыуда бәге Бота вәгәр'йа.
Ай, миро, ай, миро, г'әрибо, ло миро.

Бәжна бәге Бота зьравә ми́на шытла р'ьһ'ане,
Мәндәли у Р'әмо we шәве шив харьн,
Сәр бане we қәсре, we һәйбане,
Льһеф у дошәк данин у бәлгиһ ль сәр данин,
У п'ал дан, п'ала дыдане.
Мәндәли дьго: — Р'әмо, әз ьл бәхте тә у хвәдеме,

Жь мьр'а ве эваре қир'кә стране,
Дō мэт'әл жь стране шыһе к'ōрда жь мьр'а бежә,
Бл мь дабу һәһа Бәста-бәләка у һәһа Кәпәре,
Чәпәлә баве Т'ели бәге, һәһа Шьзире,
Чьҫа ль мь дабу бае бәләде зозане,
Ай Р'әмо, ай, Р'әмо, мальк шәһьтно, ва Р'әмо.

Һае, һае,
Р'әмо дәнгстреники шындйа,
Wәхте бәге Бота wōло готна,
Р'әмо к'ōме хwә ботани хар кьриа,
Дәнге Р'әмо дәнге зизи зәлали кәч'каниа,
Р'әмо дәст бь хьземок у һ'әлимок у паизоке⁷ шыһе
зозане кьриа.

Мәизе ль сьуде у ль қьбалә,
Жь қōдрәта р'әббе а'ләме,
Сала һәмайун, қәсра Гулистана,
Кәч'а дәһләте незикә ль бь wара wиа.
Дәнге Р'әмо ль кәрка гōһе Гōльстане сәкьниа,
Тира мōһ'бәте ль хана дьле ве кәч'ке йасәр кьрийә.
Ве кәч'ьке дьго: — Бь т'аш у т'әхте баве хwә кьм,
Әв ләвзе һа нә т'ōркаһна,
Әв ләвзе һа ләвзәки к'ōрданиа,
Гōлистана кәч'а дәһләте назькә, назанинә у стна,
Әw қизька дәһләта ә'лийа,
Кәвока бәдәна бьрще баниа,
Саһ'ьбе т'аш у ә'мбарә зер'иа.

Гōльстане ләмпа хwә һьлаһи,
Натьбу незик, ль бәр щаме р'уһьштиа.
Гōлистане қәнщ Р'әмо гōһдари кьриа,
Жь тира мōһ'бәте ақьл жь сәре we чу, сәwда ль вер'а
фьр'йа,

Гōлистан жь ақьле хwә бехәбәр бу,
Бь к'ōлм у бь шәқәма ль чок у к'әбе хwә дайа,
К'ьр'ен жь п'әр'е меләка Гōльстане һат,
Ақьл жь сәре Гōлистане чуйа,
Гōльстан жь ақьле хwә бехәбәр бу,
Нә хәw те, нә һәдар те.
Гōльстане бәр бь хōде зур'и у к'әлийа,
Дьбеже: — Йарәби, к'әнге шәв һәр'ә,
Р'ож бь сәр мь р'әбәна хōдеда бе.
Әз бьбиньм, к'ә хōдие бе стране к'ийә?
Нәвар жь дәсте Гōльстанео.

Нае, нае.

Гольстана қиза дәвләте назькә у назанина,
Әвә қизька дәвләта ә'лийа,
Кәвока бьрщ у шанәшина,
Саһ'бе т'аш у ә'мбаре зер'ина.
Гольстане нә хәw те, нә һәдар те,
Жь дәрде тира мөһ'бәте,
Ақьл жь сәре Гольстане чуйа,
Сәwдане we т'өннина,
Нестьра вәкә тавне барне
Нурьк-нурьк сәр ә'ране зер'ада дьбарина,
Нәвар, нәвар жь дәрде назьк Гольстанео.

Нәвар жь дәрде Гольстана қизька ә'лийа,
Әвә кәвока бәдәна бьрще банийа,
Гольстан нә хәw те, нә һәдар те,
Бәрбь хөде зур'и у к'алйа,
Н'әта шәв чу, р'ож бь сәр Гольстанеда һатийа.
Р'ож һатьбу таштна мирания,
Wi қаси Гольстан жь дәрде тира мөһ'бәте
Мабу ль бәр шаме р'уныштна.
Н'әвт шара һ'әрам би хәw бь ч'ә'ве Гольстана қизка
дәвләте нәк'әтна,
Мензандьбу хортәки хвә жь сәр бане қәсре бәрдайа,
Бәжна wi ми́на бу шьвәки жь ва шьва ә'йзәраниа,
Р'әмо кьне гьр'овәр' we ль пәй шийа,
Дь бәр қәсра Гольстанер'а бөһ'орни,
Қәста чарчна Стамболе дькьрын,
Бь чарчна Стамболеда чуйа.
Нәвар, нәвар жь дәрде назьк Гольстанео.

Нәвар, нәвар жь дәрде назьк Гольстанео,
Гольстане бь к'өлм у шәқәма данибу чок у к'әбео,
Несьра дьқөрефи вәкә тавна баранео,
Го: — Йарәби, кәзәбе мын шәwьтнн, мысле к'әбабео,
К'әнге р'ож һәр'ә, эвар бео,
Бәлки әв һәрдө меване ә'зиз
Вәгәр'ьн ль мале мәзулфана, ль ве қунахео.
Нәвар, нәвар жь дәрде назьк Гольстанео

Әw чь бу Гольстана қизка дәвләте wөло готиа,
Гольстане ч'ә'ве we ль р'ейа.
We р'оже мабу нобәдар у гөһ'дариа,
Н'әта р'ож чубу эвар һатиа.

Әв һәрдә меване ә'зиз у дәләл
Натын сәр бане we һәйwane р'уныштиа,
Гәләк к'ефа қиза дәвләте һатиа,
Гөльстана қизка дәвләте шаира хwә кьрә газиа,
Дыго: — Бьльвә, бьләзинә,
Зука бәрошка кьч'ьк жь мьр'а бина.

Шаире лъванд у лъзандиа,
Бәрошка кьч'ьк жь Гөльстанер'а аниа,
Гөльстане бьрынщәк нәқанд у чекьриа,
Қазәк жи қәланд у һ'әшандийа,
Сеник ниви зер' кьр у сәр зер'а т'ьжи бьрынщ кьриа,
Қаза қәланди лъ сәр сение данибу,
У сеник лъ сәр дәсте шаире даниа,
Го: — Ве шиве бьба жь ва һәрдә меване ә'зизи дәләлр'а,
Әгәр го, ма әв чийә?
Тә бежә әв шива һа Гөльстана қиза дәвләте
Бь хера баве хwә жь wәр'а шиандийа.
Һәвар, һәвар дәрде назьк Гөльстанео.

Һае, һае,
Әw чь бу Гөльстана қизка дәвләте wa готиа,
Шаире сени жь бәр стиока қизка дәвләте һъланиа,
Чубу бәр дери, дәсте хwә лъ дәри да у дәри дәқандиа.
Р'әмо, кьне гьр'овәр' жь перва һатиа,
Дәри лъ шаире вәкьриа,
Сени жь сәр дәсте шаире һъланиа,
Го: — Иа шаира һ'әсна, хәде хер бьке, ма әв чийә?
Шаире го: — Иа меване ә'зиз,
Әв шива һа Гөльстана қизка дәвләте
Бь хера дәвләте жь wәр'а шиандийә.
Wәхте шаире wәло готиа,
Р'әмо сени т'әқьланд, т'әқьла сение гьран бу,
Р'әмо шөг'әл фем кьрийа,
Р'әмо дәри лъ нәқәба хwә у шаиреда к'әпьсандийа,
Т'ьли лъ бьрынше да, т'ьли лъ сәр зер'а сәкьниа.
Р'әмо р'унышт гошт у бьрынщ валакьриа,
Зер' һ'әму вәшаргьн, кьрынә п'ашьл у бәрикә хwәда,
Чубу шив лъ бәр мире хwә даниа.
Һ'әвт шара һ'әрам бе, дәһ п'әрә же наши мире хwә
нәкьриа.

Һае, дыһиа чәрх у фәләк у ләвләб у дәwранә.

Шаре Стамболе шарэки бяльндшна,
Эскэре дьжмын вэкэ кёлне пэйдэ.
Вэкэ мурьстане сэр бажерда хатна,
Ль сэр бэх'ре хвэш те зидэ-зидэ к'элэкан, қәпкан у
гәмпан,

Эскэре дьжмын вёло дь бэх'рева жи хатнан,
Нука дәвләта Стамболе пе һ'әсна,
Дәвләте дәнге хвэ ль чапиш у әмьрбәра кьриа,
Бу титә-тита мьзидар у бор'на,
Һуртә-һурта чапиш у бинбашна,
Гьр'әгьр'а тькәльке т'оп у ә'рәба,
Хвэш те вэкэ тавие баһарна.
Дәвләте әскәр к'ышандә әстәһк'ам у т'абна,
Ва һәрдө алиа ль һәв хьстна,
Ль Стамболе дьһна бу бәһ'ра бе быһна,
Хвэш те гөмена т'опә ,гөр'әгөр'а р'ышәша.
Де вәладә хвэ набә хөдна,
Хун дьһ'әр'ькә вэкә шобар у каниа,
Һынге дьжмын бажар кьрә һ'әрба ә'мумна.
Һәвар, һәвар, һәвар, хөдео.

Дь ве һ'әрбеда шәвәке Гөльстане чь кьрьбу?
К'аг'азәк ль мушьбе аҗьле хвә һьвисна,
Гөльстане чь ль к'аг'азеда даниа?
Гөльстане готиә, сәра дәвләте ль мьн р'әһгинә,
Бәһна мь р'әбәне жь гөла шиә.
Ль сәре мь си у се кәзинә,
Әв һ'әвт сала сение зер'а жь тәр'а дышиньм,
Демәк әв зьламе һа Гөльстана қизка дәвләте һәқанлә,
Әв чь бу Гөльстане вёло готиә?
К'аг'аз һьвиси у дь шымаданәкеда данна,
Шымадан сәр зер'а данибу.
Гошт у бьрьниц ль сәр шымадане данна,
Шапре сени жь бәр стиока кәч'а дәвләте һьланиа,
Шапре дәсте хвэ ль дәри да,
Р'әмо кьне гьровәр' жь перва хатна,
Дәри вәкьр, Р'әмо ә'льми бу,
Сени сәр дәсте шапре һьланиа,
Дәри бь һәқәба хвэ у шапреда данна,
Р'әмо р'уһьштбу гошт у бьрьниц валакьрьн,
Шымадан сәр зер'а дитна,
Р'әмо шымадан қәтанд, к'аг'азәк дь навда дитна,
Р'әмо бь хвэ к'атьбә, льве к'аг'әзе мензанд
Һәй-һой чь дь ве к'аг'азеда данна?

Р'эмо т'э'лива к'аг'азе нас кър,
К'аг'аз мач' кър у ль сэр сэре хвэ данна,
К'аг'аз кърэ бэрика хвэда у чубу шив ль бэр мире хвэ
данна,

Се шара бэр к'аг'азева р'абу, се шара р'уныштиа,
Р'эмо бь эшч у к'еф шив бь мире хвэр'а харна.

Вэхте жь шиве хьлас бун,
Дэсте хвэ шуштын, бь мэхмэла дэсте хвэ зуа кърна,
Р'эмо ль сэр к'абэке р'унышт, к'оме хвэ ботани хар
кърна.

Р'эмо ба кър: — Ва назька мире мьне, Гольстане.
Тө лэмпа хвэ һьлинэ вэрэ р'унэ ль бэр бьрщ у шаме,
Эз Р'эмоке қотькьм, г'оламоке тэмэ,
Эзе жь тэр'а дө мэт'эла мәнэ бькьм бь стране,
Эш чь бу Р'эмо ва готна?
Гольстане бь к'орди же фем кърна,
Гольстане лэмпа хвэ һьлани,
Һатэ незик мьқабыл ль бэр шаме р'уныштиа,
Гольстане мәнэ кър жь Р'эмор'а, т'ьлйа хвэ ль шаме
хьштиа.

Р'эмо ба кърна: — Эй стиока мире мьне,
Сэра дэвлэте ль мьн р'энгина,
Бэжна тэ жь г'ола шинэ,
Ль сэре тэ снй у се кэзинэ,
Дь нэқэба мэмке тэда чьл у чар канинэ,
Тер'а дьхвеньн Мьсьр у Мэккэ у Мэдинэ,
Эм заньн эв һ'эвт салэ тө сение зер'а жь мэр'а
дышеннэ,

Тө сэре мән, эм льнге тәнэ,
Бь т'ашч у т'эхте баве тэкьм,
Мире мьн бь сэре хвэ бь тэ қанлә,
Ле лома жь мә нэкэ,
Эм мәжг'ольн, эм зьламе хьининэ.

Эй стиока мире мьне, ль мьн у ль ве йэке,
Хьзем шоре, мәш ордэке,
Тэ снй у се бэние зер'а бэрданэ сэр к'елэке,
Қо хөде фэрмане ль мьн нэке,
Бь қәватата хөде эзе тэ жь мире хвэр'а,
Жь баве тэ стейным бь даре зоре у бь даре к'отэка.

Эш чь бу Р'эмо в'оло готна?
Гольстане қәнщ фехм кърна,

Гольстане мәнә кыр се шара сәр һав т'ьляа хwә ль
ша́ме хъстна
Р'эмо сәкьи, мир го: — Әв чь странə тō дьки, баво?
Р'эмо го: — Әз г'өла́м, лъ wэлате г'әриба сэбра мын нае,
Ма тō наһели эз жь хwәр'а Ыин-Ыинәке быкм.
Мир го: — Р'эмо, стран нә һойә,
Мә'нәка страна тә һайә.
Р'эмо к'өме хwә сәре бы хwәда дәwsа,
Го: — Әз һәw дыбежым.
Р'эмо бәрка хwә бырьбу даме⁸,
Жь хwә Р'эмо һәw-дыгот.
Р'эмо дыве жь бой Гольстане
Мире хwә бышенне һ'әрбе, ньзани чава быке.
Дәwране, дәwране, ах дәwране.

Р'эмо дьго: — Ва мире мьно, тō мьлуке йазизйа,
Р'ожа тō жь бажаре Цьзире буи хунна,
Эз деине хвә дьдьме наве мерание ль тә хōйа накә жь
бьнна.

Мәндәли дьбеже: — Р'эмо, малък шәүһтио,
Ғ'әйф ль тә бе, кӧ тӧ halo дьбежи Мәндәли мьлуке
йазийа.

Р'ожа чәпәра баве Т'ели-бәге у шәр'е Бәста-бәләка
 Ма һынге тә меранна мь нә дийә?
 Әз чь бькым ордие дьжмьн к'ьшанә сәр бажерә,
 Иро буйә бәһ'ра бебьнна,
 Фәйда накә, кәс мь нас наке, кә әзм Мәндәли, мьлуке
 йазизйа.

Дасте т'әне шере Эли бә, дөнг же нае,
Жь бой хатьре Гольстане весьбе эзе ль мә'нәгие
суарбьм,

Эз бьк'эвьмэ нав ордиэ джьмьнэ,
Кё эз дёсьд суари же бькожьм, фейда наке,
Ма к'и зани, кё к'и к'ийэ?
Дэвране, дэвране, ах дэвране.

Р'эмо дыбеже: — Мире мын, вэкӧ тӧ дыбежи, бь хӧде нэ
вайӧ.

Эгэр тө шамер би, шуре имаме Халът лыпышта тэйю.
 Qэй тө нъзани һ'эвсд суаре к'орда наһа дь бын ч'эк у
 сылаһе тәда һазыр у мьһэйёйю.

Мир дьбеже, дэўране, дэўране,
Бэжна Мэндэли жь гёла гёла зэрэ,

Бажна Р'эмо кӧлилкэ ль һымбэрэ,
Мэндэли гэлэқ;қәһәри, го: — Р'эмо, һ'әйф ль тә би,
Тӧ һало дыбежи бәге Бота ва галгал, ва хәбәра,
Р'эмо, тӧ жь баве мь жь мьр'а четьри,
У тӧ жь кӧр'е мьн ль бәр дьле мь ә'зизтьри,
У жь бырае мь жь мьр'а лезьмтьри,
Ле мь соз қьрар бе,
Кӧ тӧ һ'әвсьд суаре к'ӧрда жь мьр'а һазьр нәки,
Әзе бь ч'әпле тә быгръм, һеди-һеди тә бьдьм бәр
хәншәра.

Һае, һае, дә дәһранә, дә дәһранә,
Дьһйа дәм у дәһранә,
Мэндэли у Р'эмо ль сәр бане әйһане дьр'азанә,
Бәге Бота к'әтйә к'әрб у к'пне,
Р'эмо жь тьрса нә хәһ те, нә һәдар те,
Ч'ә'ве Р'эмо ль стера сьбейә,
Һе фәщра ә'һьл' Р'эмо хвә бәрдабу нав сук у қәйсәрие
бажаре Стамболе,

Нав һәр һ'әвсьд г'ӧламе к'ӧрданә,
Р'эмо дьго: — Баве мь к'ӧрдано,
Сал к'әтйә нав сале һ'әйштанә,
Әв һ'әвт сале т'әмамын әз һә хвәй дькьм,
Бь тьршьк у бь к'әбабе у бь гошт у бьрьнше ль
мәтә'манә,

Бь чай у қәһһе у бь шуше шир у шекьр ль қәһһахана,
Әв р'ож р'ожа меранә,
Дә баве хвә ль бира хвә биньн,
Баве мь к'ӧрдано, ма про һун чаһаньн?

Бажна Р'эмо жь гӧла гӧла зәрә,
Вәһте Р'эмо дәст кьрьбу ва готьн у ва хәбәра,
Хорте к'ӧрда к'ӧме хвә ль ә'рде дан,
У к'ӧм гьртьн вәкә келе мьриа к'ӧм данә бәр хәншәра,
Дьго мире мә, зукә сәре хвә бьдә бәр щәлате,
Ва сәре мә жи бь сәре тәр'а,

Һае, һае, Р'эмо чькьр у чь кьриа?
Хвә бь нава сук у қәйсәрие Стамболеда бәрдайә,
Ә'һьл чубу сәр дьк'ане ва щьхсна,
Анибу һ'әвсьд чьтйане к'әрмания,
Һ'әвсьд щот т'опьзе һ'әһесна,
Һ'әвсьд щот қәрәп'ине инглизна,
Вәгәр'а бу сәр дьк'ане ва т'әрзия,

Анибу һ'эвсѣд дэст шыле спиа,
 Жь мире хвэр'а чекьрьбу қәп'утәки сори сѳрмәлна,
 Эләке жь һәвришме сор чекьрна,
 У жер'а дьрут кьрасәк һәвршме сори гѳлгѳлна,
 Дэсмаләки сори һәмавийа⁹,
 У потинәкә/сори фьр'ыгна,
 Хәмла бәге Бота сорә, йа шѳмѳе к'ѳрда спийә,
 Жь хорте к'ѳрдар'а анийә һ'эвсѣд зине ә'йнт'абна,
 Жь мире хвэр'а жи анибу зинәки чохе сори ә'йнт'абна,
 Нука чубу хане' гѳмрька,
 Анибу һ'эвсѣд р'ѳме шәтәфна,
 Р'әмо хәмла к'ѳрда ль бәр ва данна,
 Хорте к'ѳрда шыле хвә ль хвә кьрьн,
 Мьтәwле р'әш бозава бәзна,
 Ль сәр пыште р'әшбоза данибу зине ә'йнт'абна,
 Тәнг у бәртәнге р'әшбоза шыдандьн,
 Эләстәбун, манә сәкьни, к'а бе ә'мре Р'әмо чьийә?
 Р'әмо ә'мьр кьрә сәр к'ѳрда,
 Мьһ'ина мире хвә жь тәwле дәр анна,
 Мьһ'ин бь хвә бәзәкә сисә санийа,
 Гәм у лиwан ль сери дан, мән'әс у т'имар кьриа,
 Әw һ'әвт сәле т'әмамын, нука ч'ә'ве мьһ'ина боз бь
 зәрәйа р'ѳже к'әтна,
 Мьһ'ин ль доре дьләнзи, се дәри хвә ль ә'рде хьстна,
 Нука ль сәр пышта бозе данибу әw зине чохе сори
 ә'йнт'абна,
 Р'әмо шур тәзи кьр ль сәр мьле хвә данна,
 Мьһ'ина боз дәск'еши хвә кьриа,
 К'әтә пешна һ'эвсѣд суаре к'ѳрданна,
 У к'ѳме хвә ботани хар кьриа,
 Дәнге хвә ль к'ѳрда кьр,
 Н'эвсѣд суар суар бун, к'әтьнә пәй wийа,
 Дәст бь хьземок у һ'әлимока кьриа,
 Әһле Стамболе дәрк'әгьнә сәйра wийа,
 Р'әмо да бәр сәләwата,
 Орди дь нав чарчна Стамболва анна,
 Әһле Стамболе манә тәһ'шьб,
 Сәһwe сәре wa гьртна,
 Бәри зәрәқа р'ѳже һ'эвсѣд суар
 Жь бой Гѳльстана ч'ә'вбәләк,
 Ль дәрә:һ'әwша хвә у мире хвә кьрьнә ордна.

Қәсьр се т'әбәқә,
 Нә бәге Бота ль т'әбәқа бани р'азайә,

Р'эмо да дэрэнша у бь һавэ к'этна,
 Бь ч'эпле мире хвэ гьрт, жь хэв р'акьрийэ,
 Ав ль дэст у р'уе мире хвэ кьр,
 Фэльна ви дагьрт, шушэ чай ль бэр даниа,
 Вэхта чай, фэльне хвэ вэхварьн,
 Р'эмо таштна мире хвэ анна,
 Вэхта бэге Бота таштна хвэ хариа,
 Р'эмо быч'энге мире хвэ гьрт,
 Ль сэр бане we һ'эйwane р'акьрэ сэр п'ийа,
 Тазикьр бь танэ дэрпе һишгна,
 Ль бэжна ви кьр һэврышме сори гөлгөлиа,
 Элэка сор бь сэрда бэрдайэ,
 Қөпче бэр бэдэна ви дарабун,
 Аветэ сэр мыле ви қап'уте сори сөрмэлийа,
 Лынге ви ледабу погине сори фьр'ынгиа,
 Аветэ сэр сэре ви чэфи э'гале сори һ'эмавна,
 Вэкэ колилка сорэ һэйва нисане,
 Ч'э'ве Гөльстане вөле пе к'этийэ,
 Гөльстане бь һөрдө ч'э'ва ль һ'але хвэ гьриа,
 Дьго: — Р'эмо, э'мыр көрто,
 Ньзаньм, весбе һэфе тэ ль мы чийэ?

Р'эмо дьго: — Нэй ле, ле, һэй ле, ле,
 Ва назьке назанине Гөлистане,
 Ль тэ кэвока мире мына сэр һэйwane,
 Тэ р'ешн бөрданэ жь бошне у жь к'эсрэwane,
 Эзе Р'эмое қөтькьм, г'өламоке баве тэмэ,
 Эзе жь әк'се тэва ньна быч'энге э'зизе дьле тэ быгрьм,
 Эзе ль мәнәкне суар кьм,
 Эзе жь бой хатьре тэ быбьмэ һ'әрба дьжмынэ,
 Эзе бәре ви бьдмэ сэр т'опа мэзын,
 Эзе дэлалэ дьле тэ быбьмэ ве мәйдане.

Гөльстане дьбе: — Ай ль мын, ай льмын,
 Сэра дәвләте ль мын ә'йнәкьри,
 Гөлистане бь һөрдө ч'э'ва ль һ'але хвэ дьгьри,
 Несьра пақыш дьке бь сәрс т'әмбәрие мәқәскьри,
 Дьбеже: — Р'эмо, тэ кьрэ мала баве мыда агьрәки пет
 у гөр'и,
 Ва Р'эмо, э'мыр көрто, херьк жь хвэ нәкьро, к'әзәб
 к'әлибо,

Ма һэфе тэ ль мын чийэ?
 Те дэлалэ дьле мын бьви һ'әрба ви дьжмыни.

Р'эмо дыбеже: — Гэй ле, ле, гэй ле, ле,
Ва назька мире мьне,
Сэра дэвлэте ль дэр канне,
Бэжна тэ зьравэ шытла зэрэбне,
Ль тэ қазе, ль тэ қөмрие,
Тэ қоле зер'а данэ бэр ә'нне,
Әз Р'эмоке қөтькым, г'оламоке баве тәмә,
Жь әк'се тәва әзе дәсте, дәлалә дьле тә быгрым суар
быкым ль мә'нәгие,
Әзе бәре ви быдьмә сәр т'опа мәзын,
Әзе весбе ә'зизе дьле тә быбьмә сәр ордие дьжмын.

Гөлистане дыбеже: — Гай льмын, гай льмын,
Сэра дэвлэте бьльндшиа,
Мь ди Гөлистана кәч'а дэвлэте бь һәрдө ч'ә'ва ль һ'але
хвә гьриа,
Несьра дыбарене вәкә щобар у каниа,
Дыбеже Р'эмо: — Ә'мыр көрто, кәзәб к'әлибо,
Те дәлалә дьле мын бьви һ'әрба ви дьжмыни,
Ма һәфе тә ль мын чийә?

Гөлистане дыбеже: — Най льмын, най льмын,
Шаре Стамболе шарәки ль we наве,
Гөлистане бь к'өлм у бь шықами данибу чок у к'әбе,
Несьра дыбарене вәкә тавие баране,
Р'эмо ма һәфе тә ль мь чийә?
Дәлалә дьле мын те бьви ве мәйдане,
Вәллә, кө тыштәк жь ә'зизе дьле мын бе,
Әзе тә бык'шиньмә сәр сьфра хвине, бәр к'ере у бәр
щәлате.

Р'эмо дыбаке Мәндәли: — Дә хвә ль сәр бане қәсре
бәрдә,
Ма тө фәһед наки жь ве кәвока мьқабыл сәкьни ль сәр
бане ве һәйване.

Һае, әw чь бу, Р'эмо вөло готиа,
Бәге Бота нука тыштәк фем кьриа,
Бу т'ьq-т'ьqа бәге Бота, ды бьн сьмбеле сори сосьнида
к'әниа,

Хвә ды дәрәнше қәсреда бәрдабу,
Р'эмо ль п'ешиие зивьр'и у дәве дери вәкьриа,
Вәхте ч'ә'ве бәге Бота һ'әвсьд суаре щәһе к'өрда к'әтиа,
Бәге Бота ма т'әә'щьб, сәһва сәре ви гьртиа,
Р'эмо ә'мыр кьрә сәр к'өрда, мьһ'ина боз бәр пе аниа,

Р'эмо р'ык'еба ви гырт у мире хвэ суар кыриа,
Хэмла ви сорэ, мьн'ин бь хвэ бозэ, жь бозе сиси сайа,
Вэхте бэге Бота ве хэмлева к'этэ нав н'эвсэд суаре
к'өрданна,
Нэспе к'өрда р'эшыи, мьн'ина бэге Бота бозэк жь ва
бозе сайа,
Хэмле бэге Бота сорэ, йа щөмбө, хорте к'өрда спиа,
Вөло к'ывшэ, вэкэ киликэкэ сори нэйва нисане,
Мьров дь нав бафк нергызда данна.

Р'эмо чь кыр у чь кыриа?
Шур тазн кыр у ль сэр мьле хвэ данна,
Мире хвэ да п'ешие, к'этэ пэй мире хвэ Мэндэлиа,
Э'рш кырэ хорте к'өрда,
Нэр н'эвсэд суар суар бун к'этынэ пэй шийа,
Р'эмо орди дь бэр қэсра Гөлистанер'а аниа,
К'этэ дөһма шөбөке Гөлистане,
Р'эмо да бэр сәләватата у қэста н'эрба дьжмыи кыриа.

Нае, шаре Стамболе шарэки бь даре мази,
Р'эмо дыго: — К'өрдано, баве мьно, чьтиана жь калана
бькынэ тазн
Весьбе мә сәфәрэ ль сэр ви дьжмыи, ви мә'рзыи.

Нае, сәра дәвләта ль сэр бәһ'рейа,
Дәвләта Э'ли Осман у вөзәрата хвэва ль сэр бане
бьрщейа,
Дәвләт дурбене ль бэр ч'э'ве хвэ дьдәйнейа,
Дьке т'эвсиләта н'әрбейа,
Ч'э'ве дәвләте бь Мэндэли у сәләфа ви дьк'эвиа.
Дәвләт дьбеже гәли вөзәпра,
Ва гөтльк суаре э'щәиб натынэ жь але г'әрбейа,
Нэспе ван р'эшыи у хэмле ван спиа,
У суаре бозэкэ сайи у суарэки сори сэр бь хели дь
навда дьхбейа.

Бь т'аш у т'эхте хвэ кьм,
Эв н'эму р'ышал г'әйбьн,
Эв ньнда дькьн жь тәрәфе хөдеа.

Нае, Р'эмо дьве: — Баве мьно, к'өрдано, бьльвыи
бьлэзыиыи,
Р'эшбоза бь шабурка бьтьрсиньн,
Чьтиана жь калана бьк'ыиыиыи,

Кыткыте қарәп'ина быт'әқинны,
Ғәвду зука бы ордие дьжмынва бығһинны.

Әва хорте к'орда лъвандын, ләзандын,
Мә'нәғиә бы шабурка дьтьрсандын,
Читйан жь калана дьк'шандын,
Кыткыте қарәп'ина дьт'әқандын,
Ғәвду бы ордие дьжмынва ғыһандын.

Дьһйә дәм у дәврәнә,
Әз г'олама мьле хорте к'ордамә,
Ғәму суаре р'әшбозанә,
Минана гөре бырһана,
Вәкә шәһинне латана,
Ә'бба ль ч'әнге зәр вәрданә,
У шур к'ышандын жь калана,
У данә чьтйана у һәвьрдор г'ар бәрданә,
Ғышум кьрынә нав әскәре дьжмынә,
К'орда жь пар'а, әскәр жь пер'а бы һәвр'а ледьдана.
Ғьмен у гөмен к'әтә әрде у әзмана,
Хөш те хөр'әхөр'а р'әшаша у гөмена т'опанә,
Ғын дьвен, әхьр дәврә, һынәка го, ахьр зәманә,
Ль алики мьжә у ль йәки моранә,
Хорте к'орда хвә бы навда бәрданә,
Ль ви мьли бажер шәр'е сылаһа бәтал бу,
Шәр' к'әтә сәр сыг у дәврәна,
Хорте к'орда у әскәре дьжмын,
Бы шәр'е сынгут'ахе ль һәв дьданә.
Әз г'олама мьле хорте к'ордамә,
Лаша жь әскәре дьжмын кьрынә қәсәбхана,
Тәйр нахөн гоште исана,
Мьже аветйә р'уе әзмана,
Р'о ль нивро бу, дьһйә буйә шәва тари у тарьстана,
Хун дь нава бажерда дьһәр'ьки,
Аветә кәвйә сук у дьк'ана,
Шәһд у шуде хорте к'орда гәләк һәнә,
Дьбынә қәсәбе сәре әскәре дьжмына,
Ғынги р'әшбоз набьр'ын жь к'әләше инсана.

Һәе, әзе дьмьрьм у қә намьрьм,
Дәнге р'ышаш у т'әматика вәкә тавие баране тен у
дыг'өлг'өльн,
Хорте к'орда тен у быр'о-быр'о у щот бы щот у чарәчар,
Вәкә башока тен у дь ордие дьжмын дьфьр'ын,

Ордиа пешн а хәта ә'wьли жь wedәре р'акьрын,
Qәр'але мәзын бь wōзәрата wива
Бьн чадьра wида эсир дькьрын,
У жь бой Гōльстанр'а кьрә диариа.

Гәли бьра gōhe хwә бьднә ише чаwиш у йузбашнийа,
Чьqа дыбатәки hat го: — Иа дәwләте,
Бь т'аш у т'әхте тәкьм,
Әв намуса һане мә кьрийә.
Дәwләте дьго: — Бь т ащ у т'әхте хwәкьм,
Әв намуса һане к'әси жь wә нәкьриа,
Әв намус суарәки кьрийә,
Әw суар суаре бозәкә санийә,
Г'әвсьд суар we ль пәй wийә,
Әз суаре хwә нас дькьм,
Суарәки сори сәр бь хелнийә.

Һае, шаре Станболе шарәки дь бәр weда,
Шәр' гьранә дь we дәwреда,
Һәрдō алиа дәфа һ'әрбе ледан,
К'ōрда жь пар'а, әскәр жь пер'а,
Һәрдōка бь һәвр'а леда,
Сьуд у қьбал к'әтийә к'ьнаре хōдеда,
Шәр' хьр'ьки к'әтә бәр кәвиа бәһ'реда.

Һае, шәр'е Станболе шәр'әки бь мерг у канийа,
Мь ди к'ōрда жь пар'а, әскәр жь пер'а,
Һәрдōка бь һәвр'а лехьстна,
Хош те титә-тита мьзиган у бор'йа,
Һуртә-һурта чаwиш у бинбашнийа,
Де ль wәладе хwә набә хōдна,
Ль бажаре Станболе дьнийа бу бәһ'ра бе бьниа,
Хорте к'ōрда дьбынә қәсабе сәрийа,
Сьуд у қубал жь тәрәфе р'әбе банийа,
Сьуд к'әтә к'ьнаре к'ōрдада,
Әскәре дьжмьн жь бог'аза, жь т'абиа р'акьриа,
Wәй ль wи бе, жь мала хwә һатиа,
Хорте к'ōрда к'әтын навда wәкә шәһинне лата у гōре
шәwриа,
Орди-орди, фьрқә-фьрқә жь нава бажер дәрхьстна,
К'әтынә пәйда wәкә гар'ане дәwер у кәрие пез ажотиа.

Әскәре дьжмьн шкәст, хорте к'ōрда бь дув к'әтийә,
Бь шев у р'оже ажотьн,

Видаси дьбынэ қасэбе сәрийа,
Н'эта панздэ р'оже ван г'эмам бун,
Әскәре дьжмын жь нэв бәла кьриа,
Сьуд к'этэ к'ьнаре к'өрдада,
Р'ожа шанздәһе жь дув вәгәр'яа,
Дәвләт бь вöзәрата хвәва ль сәр сурһе р'уныштна,
Ч'ә'ве дәвләте бь Мәндәли у сәләфе ви к'әтиа,
Дәвләте Мәндәли нас кьр,
Ль хьзмәтк'ара кьрә газийа,
Го: — We һа суаре мынә,
Зука һәр'ьн быгр'ьн сәре мыһ'ина шийа.
Хьзмәтк'ар пева бәзиан, бь сәре бозе гьрт'ьн,
Го: — Иа хорте дәлал, дәвләт тә хөстиа,
Мәндәли пәйа бу қаста сәра дәвләте кьриа,
Һьнге Р'әмо жи қәрә-қәрә ль пәй мире хвә чуйә,
Мәндәли гьһа дәвләте, дәсте дәвләте т'оқат кьрийә.
Дәвләте ә'мыр кьр, к'өрсик жь Мәндәлир'а мықабыли
т'әхте хвә даниа,
Дәвләте деһне хвә дае, Мәндәли зьламәки қабыл
дитийә,
Ә'фәр'ьм жь шәм дәвләте жь Мәндәлир'а һатийә,
Дәвләте се щара дәсте хвә ль пышта ви хьстийә,
Дәвләте го: — Гәли вöзаира, жь ба хөде р'асти беж'ьн,
К'а һәдийа ви суари чийә?

Нае, дә дәшранә, дьнйа дәм у дәшранә,
Вöзаира го: — Иа дәвләта Ә'ли Османә,
Хөде тә қайм кә,
Тө зани зьламе һ'әвт сала һ'әвсьд суари дь мала хвәда
хөй бьке,
Бь гошт у бьрынше, бь тьршьк у мәт'фуние, бь
мәтә'манә,
У һәспе ва хөй бьке бь әм у алик ль хана,
Әш зьлам нә мөһт'әще малә дьнйәе у зер'анә,
Нә мөһт'әще аш у мылк'анә,
Әгәр бь р'айа мә бе,
Анцах лаиқ у бабәте бәр т'әхте шийа қизька тәйә
Гөлистанә.

Дәвләте го: — Иа хорте дәлал,
К'әрәмкә вәрә дәсте мын,
Мы дайә тә қизка хвәйә Гөлистанә.

Әш чь бу дәвләте вöло готийә?
Р'әмо го, чьп у ль бәр мире хвә да,

Дәсте дәүләте мач' кыр у шымка дәүләте сәр сәре хвә
даниа,
Го: — Бәле, әфәндъм, Гөлистан мь қәбул кыр жь бо мире
хвә Мәндәлиа,
Дәүләте го: — Иа хорте дәлал,
Дәстурә, ве эваре Гөлистане быгөһезә жь бо мире хвә
Мәндәлиа,
Р'әмо го: — Бәле, әфәндъм, мь Гөлистан қәбул кыр жь
бо мире хвә Мәндәлиа,
Ле әз Гөлистане нагөһезъм һ'әта әз жь мире хвәр'а
нәкъм
Дә'ватәкә жь wa дә'вате шөг'өле Бота, дә'ватәкә
к'өрданиа.

Нае, Р'әмо чь кыр у чь кьриа?
Хвә бь сук у қәсәриа Станболеда бәрдайә,
Дәстәк мьтърбе щьһе к'өрда һьқанд,
Бь дө зөр'нәва хвәр'а аниа,
Ә'мыр кыр сәр хорте к'өрда, дә'вата мире хвә ль дар
даниа.

Хорте к'өрда говәнда хвә гьртън,
Гөмә-гөма дәһоле хвәш те вәкә тавие баһариа,
Әһле мәһ'әле һатънә дә'вате,
Хвәш те дәнге т'әқәт әде даньсқа, қир'әқир'е сәвт'алийа
У лиләлила ханьман у хатуна у зәриан,
Де вәладе хвә набә хөдиа,
Дьһиа бу бәһ'ра бе быһиа,
Әв дә'вата Гөлистане у Мәндәлиа,
Дена хвә быдне Р'әмо чь кьриа?
К'өмки кәлав чекьрийә,
К'өме ви дьрежә қәдәра газәке у бостәке у чар т'ьльа,
Бь сәре к'өмва кьрьбу дувәк жь дуве р'увйа,
Вәкә зьртәке п'еләwana¹⁰ р'ьһ у сьмбеле һьри хвәр'
чекьрийа,

Р'әмо әв к'өм ль сәре хвә данийа,
Р'әмо к'әтйә п'әр'е говәнде у да бәр сәвте кьлелийа.
Р'әмо к'әтийә сәре говәндеда,
Нука Р'әмо говәнд хвәш кьрийа,
Р'әмо чәнд фәтләки говәнд гәр'андийа,
Р'әмо говәнд бәрда, к'ар у к'арьстьна мире хвә кьрийа,
Одәк жь мире хвәр'а п'ақьж у мьзәйинн кьрийә,
Харына һ'әвт р'өжа у һ'әвт шәва дь we одеда данийа.
Нука Р'әмо Гөлистан бьрә мәһ'кәме щәм қази ислам.
Бь ә'мре дәүләте Гөлистан ль мире хвә мәһ'р кьрийә.

Н'эта эвара ине бь сэр ванда хатийә.
Р'эмо Гөлистан гөһастьбу жь бо мире хвә Мөндәлна,
Нөрдө кьрнә одела, дәри бәр ван гьрт у мьфтә же
кьрийа,

У мьфтә дь бәрика хвәда данийа,
Н'әфт шәв у н'әвт р'ожа Р'эмо дәри ль бәр ван
вәнәкьрийә.

Нае, Р'эмо чь кьр у чь кьрийа?
Р'эмо хвә бь нав сук у қәйсәрие Станболеда бәрдайә,
Чубу сәр дьк'ане ва т'әрзийа,
Әв бәдле шыла жь хвә шәмьта,
Бәдләки шыле ну гьредайә.
Гәли бьра һун дане хвә бьдне,
К'а бәдле Р'эмо бь чь к'арийә?
Р'эмо ль хвә кьрьбу шал у шапыке шөг'өле Шәр'нәхе
ботанийа,

Р'эмо ль пышта хвә шыдандьбу ч'арәкә тәрәбзунийа,
Дь бәр ч'арер'а кьрьбу ә'к'фик жь ва ә'к'фие зивийа,
Гөлке ч'аре ль пышт пання ви к'әтийа,
Р'эмо к'өмәк ль сәр сәре хвә данийа,
Дө кәвньк ль дора к'өмр'а вар танийа,
Льнге хвә ль соләк жь ва соле шөг'өле Деһе бьни бь
бьзмар хьстийа,

К'исәки шали чекьр, т'ьжи т'ьтна бошаг'е кьрийа,
Тирька асмини у бәрдәвка кәһ'рәбан,
У т'ахьмәкә һ'әсәнбәги ль һәв хьстийа,
Т'ьжи т'ьтн кьр у пәрәнге агьре дара ль сәр данийа,
Хвә қәнш бь ботани хәмьланд у дәри ль мире хвә
вәкьрийа,

Дәсте Мөндәли мач' кьр, шымка Гөлистане сәр сәре
хвә данийа,
Пышта хвә да диواره оде бь сәре леве бәрдәвка
кәһ'рәбан метийа.

Дәвране, дәвране,
Вәхте Р'эмо бь сәре леве бәрдәвка кәһ'рәбан метийа,
Ч'әве мире Бота бь хәмла шыһе Бота к'әтийа,
Вәлате ви ль бира ви хатийа,
Ль һ'ьзура Гөлистане һестьре бәге Бота дьһәр'ькьн
вәкә щобәр у канийа.

Ч'әве Гөлистане пе к'әтийа,
Гөлистане бәрбь хөде зур'и у к'алийа,
Гөлистан дьго: — Р'эмо, гәләщо,

Тō т'әвл у ве хәмле нати ве диwane,
Ма һәфе тә ль мь чыйә?
Чьда кәзәбе мь дышәwьтън,
Жь к'әрбе мьлуке йазизийа.

Дәwране, дәwране,
Р'әмо дьго: — Мире мьно, бәс быгри,
Һ'әвт хwаска мь бь тә бе.
Тō р'уныштин бәр к'аба Гөлистане,
Хөзи әзе бубама базәки ч'әнгзәр'и,
Мь ве эваре даниба ль сәре ч'иәе зозане,
Әз сәржер бубама бәрйа ч'иәе Шәнгале,
Жь хәма дьле мьн у тәр'а, ве сьбе мь даниба ль сәре
гьре гьр Ә'р'ане.

Г'әма нәхwә, кō бена тә фьрә бә, ә'мре тә дьреж бә,
Дәwләт сәре ве Гөлистане,
Те диса р'уне ль бажаре Щьзире,
Те быстини хәрәща зозане,
Ах миро, ах миро, хөдеки бәс быгри.

Дәwране, дәwране,
Шаре Станболе шарәки бь р'әз у тыри,
Гөлистан бь һәрдō ч'ә'ва ль һале хwә дьгри,
Һестьре хwә у Мәндәли паqьж дькьр бь сәре тәмбәлие
мәqәс кьри.

— Р'әмо, гәләщо, чьма т'әвл у ве хәмле тō ль диwана
мә сәкьнни?

Тә кьрә мала баве мьда агьрәки п'ет у гөр'и.
Р'әмо, бьльwә, бьләзинә,
Гәләщо, зубькә п'айтона мьн жь мьр'а бинә.

Р'әмо льwанди, ләзандийә,
П'айтона Гөлистане жер'а аниһа,
Гөлистане п'айтоне суар бу,
Qәста сәра һәмайун, шәм баве хwә кьрийа,
Ль дәве сәрае ма сәкьни, ч'ә'ве дәwләте пе к'әтийа,
Дәwләте дьго: — Qиза мьн, ә'мьр бькә, бе һ'әwала тә
чийә?

Гөлистан дьго: — Йабо, мьзгини жь тәр'а,
Зә'вае тә, әwә п'айт'әхте хальдна.
Wәхте Гөлистане wa готийа,
К'әйфа дәwләте гәләк һатийа,
Го: — Qиза мьн, мәлһ'әм бькә, бе мәлһ'әма дьле тә чийа?

Нәр вәхт дьбежым Мәндәли,
Р'оже сесъд шестшәш шара бәле, льбе, әз бәни,
Шәре Щьзире шарәки ль һәләмә,
Мәндәли Р'әмо жь хәве р'акър, р'уе Р'әмо мач' кър,
Дьго: — Р'әмо, тә мире мьни, әз г'әламе тәмә,
Фәқәт, кә ише тә нәбе жь мьн у кәр'әме мьне
Мир-Мәһ'әма.

Шәре Щьзире шарәки ль бана,
Р'әмо го: — Әстафьла мире мьн,
Тә мире мьни, әз г'әламе тәмә,
Тә сәре мьни, әз лынге тәмә,
К'әси нәдитйә сергәһа дайнын сәр бана,
Кә ише тә жь мьн у Әбләһ'әд нәбе,
Мь жи иш нинә жь тә у щьмһ'е пьсама.
Дәма Р'әмо wa готийа,
Бәге Бота дь бьн сьмбеле хвәда дьк'әнийа,
Дьго: — Р'әмо, һәге тә һәйә,
Вәллә мь дәстура тә ль дәйндаре тәи Әбләһ'әд дайә.

Вәхте шәв чубу р'об һатийа,
Р'әмо дәнге хвә ль г'әламе к'әрда кърйя,
Го: — Wa к'өрдано, бьльвын, бьләзиннын,
Хвә к'амбаха Мьсуриева бьһиннын,
Зука дәйндаре мьни Әбләһ'әд жь мьр'а биннын.
К'өрда лъванди у ләзандийә,
Чунә Мьсурие, һе р'о нә һьлати,
Хвә бь мала Әбләһ'әдва гьһандийә,
Бьч'әнге Әбләһ'әд гьртын у жь мала wi дәранийа,
Анинә бажаре Щьзире, ч'ә'ве Р'әмо пе к'әтийа,
Р'әмо дь бәке: — Әбләһ'әд, к'а әв сәнәда р'ьк'не
Бане-хане,
Мәдрәбе р'усор, ч'әма Зейт'ун у ч'әме Зер'а, стуе
қәсрьке,
К'а әв сәнәда тә бь хвәр'а анийа?
— Әз нъзаньм веспе ише тә дь дәсте мьда чийа?

Шәре Щьзире шарәки ль мьтька,
Бәжна Гөлистане мина бу так р'ьһ'ана бь гөпька,
Ә'нйа Гөлистане вәкә зер'әки чар ньч'ькә.
Р'әмо дьбәке: — Wa к'өрдано,
Зука жь мьр'а беньн к'ьндьр, бәнька.

Шәре Щьзире шарәки we ль бана,
Бәжна Гөлистане мина бу так р'ьһ'ана,

Чадьра Гёлистане р'асэри аве вөданө,
Р'өмо бь к'ындьр у бэнька Әблөһ'өд да гьредана.

Шаре Щьзире шарәки we ль wea,
Бэжна Гёлистане жь даре гөлеа,
Чадьра Гёлистане сэр лева авейө,
Р'өмо дыго: — К'өрдано, к'а Әблөһ'өд беннө мөйдане,
Wөллө, эзе Әблөһ'өд э'льменым фьр'еа.

Мөйзе ль дөме у ль дөwране,
Хорта п'өпуке Әблөһ'өд анинө мөйдане.

Шаре Щьзире we ль weйө,
Чадьра Гөльстане сэр лева авейө,
Р'өмо дыго: — Әблөһ'өд биньн сэр бане қәсрейө,
Эзе весьбе Әблөһ'өд э'льминым фьр'еа.

Хорте к'өрда чь кьрын, чь кьрийа?
Әблөһ'өд бьрнө бани, ль сэр бане қәсрөкө бьльнд
сөкьнандийө,

Р'өмо бьч'өнге wi гьрт у дь қәсреда аветийө.
Мьр'ен жь Әблөһ'өд hat ль бьне қәсре,
Ль сэр һөрдө льнге хwө к'өтийа,
H'өта же hat бь мьле Мьсурнеда баз дайө.
Хорте к'өрда п'еши же стандийө,
Бьч'өнге wi гьртын у жь Р'өмор'а аниия.
Р'өмо гот: — Т'өрөз, ише тә дөсте мьда чийө?

Бэжна Р'өмо мина так р'өһ'ана дь мергеда,
Р'өмо ижар дөсте wi гьрт аветийө,
Бәр п'ела Ава Мөзын, аветө гәр'еда.

Нөwар у мөдөт жь көл у мэрөқ у дәрде гөрдөнзөра,
Мө дьве әм хьземөке жь Гөлистанер'а чөкьн,
Жь зер'е Хөр'ьстане у жь йе Гьндьстане,
Жь сөсьд у шөст у шөш дөрһөма,
Өме ль сэр дайньн море сөд у бистучар һ'өзар нөби у
п'өхәмбөра,

H'өчи көр'аме хwәр'а хайин бе,
У һ'өчи жь мьлөте хwәр'а хайин бе,
Была әw заньбө, тыштөки wi бь хөдер'а нинө,
Өw жь Ёиса у Муса, жь мерке эздиа,
Жь һәр чар т'өриқе нөби Мух'өмөд дәрө.

Р'эмо чь кыр у чь кырийэ?

Əw соз дь нэҕэба Мир Мэндэли у Мир-Мəһ'эмада
данийа,

Əw h'эвти чу, h'эвтиа дьдöа бь сэр wанда hatи́йа,

Мэндэли дэстбь р'ык'не авайа кырийэ,

ҕыҥге шьһөе бэлэк—дьготне hostа Ғ'эна,

Ль сэр кэвийа аве сэкьни,

Р'ык'не Бьрща Бэлэк чекьрийа,

Hostа бəрданə ч'нае Дера,

Кəвьр бьр'ибун к'өрси, к'өрси бь Ава Мэзында танийа.

Шьһөе бэлэк ль сэр сэкьни,

Жь кəвьре ч'нае Дера р'ык'не Бьрща Бэлэк дь аведа

данийа,

Ғ'эбс у зиндан у бабындəҕе Стийа Зин у Мəме Ала жи

к'олайэ.

Бьрща Бэлэк т'эмам кырийэ,

Жь сесьд у шестшəш ода теда чекьрийэ,

Ғ'эму жь Мэндэли у Гөлистанер'а кьрнə мылк' у аванийэ,

Ғ'эбс у зиндан у бабындəҕ жи т'эмам кырийэ.

Мэндэли ль Бьрща Бэлэк р'унышт wəкə дəм у дəwране
бəре,

Ғ'ыкьм ль аһлине Бота кырийэ.

Дейна хwə бьднэ ише бəбəхти у к'ызəбийа,

Мэндэли г'афьла Мир-Мəһ'эма чь кыр у чь кырийа?

К'аг'эзəк ньвиси дь чэнте п'остəда данийа,

Шиндə щəм дəвлəте, го: «Qиза тə мере хwə жь тə

чəтьр гьртийэ,

Qəсра хwə бь чар дэрэнща сэр йа тэр'а чекьрийа».

Фəрмана Гөлистане у Мэндэли р'абу жь щəм дəвлəта

Ə'лийа,

Дəвлəте ə'мыр кьр, п'ашəки əскəрийе,

Бь т'аг'бура əскəре хасва, бь мəһəндьса у хəритева,

Шандə Шьзыре жь бой qəсра Мэндəлийа.

Мəһ'əндьса бь хəрите qəсра Мэндэли хəритə кырийэ,

У бь qəлəме жи пивзайэ,

Гөлистан аqьл т'эмамə,

Qəсра хwə дö дэрэнща кем йа бəве хwə чекьрийэ.

Шуwаб данə дəвлəте, го: — Мир-Мəһ'эма зьламəки

бəбəхтə,

Qиза тə qəсра хwə дö дэрэнща кеми йа тə чекьрийэ.

Ə'фya Мир Мэндэли у Гөлистане нука hatьбу жь щəм
дəвлəта Ə'лийа.

Шаре Щьзире шарэки ль дьмдьма,
Бэжна Гёлистане вэкэ р'ьма,
Мэндэли да хэншэре у бэзи Мир-Мəһ'əма,
Го: — Тə дора хвə кьр, ижар дора мьнə.

Шаре Щьзире шарэки ль нэлəма,
Р'əмо быч'əнге Мир-Мəһ'əма гьрт да бэр хэншэра,
Сиусеһ хэншэр ледан ль бэжн у бала Мир-Мəһ'əма,
Быч'əнге ʋи гьрт аветə бэр п'еле Ава Мэзын,
Аветə гэр'а Мир-Мəһ'əма,
Жь һынги һ'əта иро һе же дыбежьн гэр'а Мир-Мəһ'əма.

3. ФАТЬМӘ У ӘЛО ШЕХАНИ

Һ'әсән-п'аша у Шехани һәрдө бьрае һәв бун, ль Шаме бун. Бь ә'сле хвә бәге к'өрда бун. Һ'әсән-п'аша п'аша бу у Шехани бьрае бьч'ук бу. Р'ожәке мыщльса Һ'әсән-п'аша гәр'айә, Шехани р'абу сәр к'абаке готә Һ'әсән-п'аша, го:

— Мь дьве әз готьнәке бежым, ле әз шәрм дькым.

Һ'әсән-п'аша готис: — Кәко, бежә. Тыште тō бежи, ма һын һәнә қәбул нәкын?

Шехани го: — Кәко, пирәка тә жи бь һ'әмла, пирәка мь жи бь һ'әмла, р'ожа кō р'әһ'әт бьбын йа мь кәч' бе, йа тә кōр' бе, кәч'а мын кōр'е тәр'а, һәгәр йа мь кōр' бе, йа тә кәч' бе, кәч'а тә кōр'е мьр'а. Һәгәр һәрдө кәч' бын, хера хōдейә, кō һәрдө кōр' бын, нә'мәта хōдейә.

Һ'әсән-п'аша го: — Кәко, әв тышт дь дьле мыда жи бу. Мала хōде ава, тә гот, нә мын гот.

Чунә дәсте һәв, ширанйа хвә хварын, бь шәһдә у шьһуд фәтһ'а хвә хwandын, р'әһ'мәл де баве гōһдаран анын.

Манә wōло, һ'әйа қәwле wa һәрдө һьрмәта т'ьмам бу. Р'ожәке мьзгини һатә жь Һ'әсән-п'ашар'а, го: «Хōде кәч'әк да тә». Пышти we хәбәре, бь һ'әвтике мьзгини һатә Шеханир'а, го: «Хōде кōр'әк да тә». Наве кәч'әке данин Фатьм, наве кōр'әк данин Ә'ло.

Әв зар'оке һане ә'мре wa бу саләк, баве кōр'әк Шехани мьр. Һ'әсән-п'аша мале бьрае хвә бьрә жь хвәр'а, кōр'әк жи Ә'ло бьрә щәм хвә. Әв зар'ок шәш сали бун, щәмак һәбу ль Шаме дьготьне щәма Әмави¹, һәрдө we щаме кьриә мөдраседа, данинә бәр хwandьне. Һәрдока хwand. Ә'мре wa дәһ' сали бу у панз-дә сали бу, һ'әта ә'мре wa бу бистудō сал. Ә'ло у Фатьм бун дō хwandәване бьльнд. Һәрдө хōшькын у назькын у тәнькын wәкә дō пари шәкьри. Даним бәр ч'ә'ве мьров бын, мьров жь дитьна wa т'ер набә. Ль хwandьне к'ōрсие wa ль щәм һәвә. Ль суке мьле wa ль һәвә, эвара т'әхте wa ль щәм һәвә. Әв дьбе: «Хōке», әв дьбе: «Кәко».

Хәлке готә wa, го: — Һун нә хōһ у бьрае һәвын.

Го: — Ле ма чийә?

Го: — Нун пьсам у дотмамын. Ёе нун зьке хвәда, нун данә һав у шириани вә жи хварьнә.

Сәр we һ'эзкьрьне жи әшқ к'әтә нав ванда.

Р'оке щьвата Н'әсән-п'аша жь вōзаире Шаме гәр'а бу, Н'әсән-п'аша жь вар'а го:

— Найа вә же һәби², әзе қиза хвә бькмә бук у бьразие хвә бькмә зә'вә. Әзе дә'вата ва бькм. Ньнге әз бь к'ейфа хвәмә, әзе һьнәка хәлат кьм, йе мь бьбе әзе щьрм кьм, йе мь бьбе әзе ав у һ'әр'и кьм, Фатьм букә, Ә'ло зә'вайә. Әв ина әзе дә'вата ва бькм.

Әһле Шаме бун, нав дь хвә дан, һьнәка го: «Шәкьр ль мә», һьн дьбежьи: «Бьрынщ ль мә», һьн дьбежьи: «Гошт ль мә», э фәқир го: «Н'әнәк ль мә».

Ма вōло Н'әта щьвата ва бәла бу. Дō г'ōламе Н'әсән-п'аша һәнә дьбежьи йәки Н'ьсеине Гьзир, йе ди дьбежьи Мьһ'оке Қәйсани. Н'ьсеине Гьзира к'аре ви ав у агьр дьдә щьвате, Мьһ'о қәһвәчийә. Хōде мала һәрдōка хьракн, һәрдō т'әне манә дь одеда Н'ьсеин готә Мьһ'о, го:

— Кō Н'әсән-п'аша Фатьме бьдә Ә'ло әзе жь к'әрба бьмьрм.

Мьһ'о го: — Әв тышт дьле мьда жи бу, ле мала хōде ава, тә гот у нә мь гот.

Н'ьсеин го: — Эваре кō щьват гәр'йа у готьн к'а қәһве, тō эгьр бьдә ва. Кō готьнә, к'а эгьр әзе аве бьдмә ва. Кō мә вōло кьр Н'әсән-п'аша we жь мә бьпьрсә, әм заньн әме чь бежьи. Әме Ә'ло бнда кьн, Ле һьнге Фатьм қима хвә бь к'е жь мә бене, дьве э дит'ьр дьле хвә нәгре.

Мьһ'о го: — Әм дьле хвә нагьрн. Ма кәч'е хәлке қәләһанә, ле мә набе әв Фатьма дәләл жь ви сәрсәрие Ә'лор'а бә.

Әв шевра һа кьрын, һ'әйа эваре щьват гәр'йа, әһле щьвате ав хвастьн. Н'ьсеин агьр да ва. Қәһвә хвастьн Мьһ'о ав да ва. Н'әсән-п'аша гәләк ә'щьз бу, һәрдō г'ōлам бьриә одәкәки ди, Н'әсән-п'аша готә ван:

— Лао, чь қәвьмийә, нун бьрчинә, нун тә'зинә, йан жи мьаше вә нә бь дьле вәйә? Чь ль вә қәвьмийә? Иа нун ськ'раньн, йан жи нун сәрхвашьн?

Н'ьсеин го: — П'аша, әм нә сәрхвашьн у әм нә бьрчинә у әм нә тә'зинә, мьаше мә жи бәси мәйә, ле мә тыштәк бьһисти-йә әм гәләк дьқәһьри.

Н'әсән-п'аша готә ван: — Хōде хер бьке, лао, чь қәвьмийә?

Готьн: — Иа п'аша, хер те т'ōнә. Нә йа готьнейә һ'әйа әм бежьи.

Н'әсән-п'аша го: — Нун нанхōре мьньн, лазьмә кō тышта жь мә нәвәшерьн, чь һәбә нун жь мьр'а бежьи.

Н'ьсенн го: — Нә йе готынейә, ле әме ч'ә'ве хwә мьж кьн у әме жь тәр'а бежың. Го, сәре' мә жь бәр әһле мәһ'әле нар'аби. Әһле мәһ'әле дыбе, әм нькарьнә һәр'ын шәма Әмави жь бәр Ә'ло у Фатьме, жь бәр п'иситна wa.

Н'әсән-п'аша го: — Wөло, чьлойә?

Го: — Wөло, wөлойә.

Го: — Әрде Шаме әрдәки таһьрә, чава тыште п'ис ле че быбьн?

Н'ьсенн го: — Шәма Әмави буйә к'архана.

Н'ьсенн бы дәрәw кьр, бебәхти кьр. Н'әсән-п'аша қәһьри, го:

— Һәр'нә нав дәһ'ле жь мьр'а пенши р'оте һ'ьнара биһьн. Дә қә нә әз ве һ'әйфе жь Ә'ло һьлиһьм.

Н'ьсенне Гьзир у Мьһ'оке Қәйсани чунә нава дәһ'ле пенши р'от аниң, әв р'от һ'әму р'оте т'еркәл-әм. Әваре бәри мәгр'әбе әв р'от данә Н'әсән-п'аша. Әве шәве Н'әсән-п'аша жь қәһре нар'а-за, һ'әйа бу сыба.

Ә'ло, Фатьме жь хәw р'абун, ч'ә'ве хwә шуштын у ль ба һәw-дә р'уһьштын. К'ьтабе хwә аниң, к'ьтабе шог'рафи вәкьрын у жь хwәр'а дыхвенһьн. We сыбе к'ейф у сәһбәт әwһн, кә Ә'ло у Фатьм теда. He сыба зуйә Н'әсән-п'аша гот Н'ьсенне Гьзир го:

— Бежә Ә'ло была бе.

Н'ьсенне Гьзир һат готә Ә'ло, го: — Ә'ло, әме тә готйә была бе диwane.

Ә'ло го: — Была.

Фатьме го: — На wәллә, нае. Ма Ә'лое һәр'ә бәр пәз, ма Ә'лое һәр'ә эш? Чь к'аре баве мьн һәйә, кә Ә'ло быке.

Н'ьсенн вәгәр'йа готә Н'әсән-п'аша, го: — Нае. Дькьм накьм нае.

Н'әсән-п'аша го. — Зу һәр'ә бенә, әз быә'шим.

Н'ьсенн һат гот: — Ә'ло, әме готйә была бе. Әв шара дөдйәйә.

Ә'ло го: — Была.

Фатьме го: — Нәчә. Ә'ло хер те нинә³.

Го: — Wәллә, әзе һәр'ым. Әме мьн шиандйә, әз чава нәчьм?

Фатьме го: — Дә һәр'ә, ле те п'ошман би.

Ә'ло чу ль бәр әме хwә сәкьһн го: — Амо, херә?

Бе суал у бе шуаб го: — Бавежиңә әрде.

Н'ьсенне Гьзир у Мьһ'оке Қәйсани Ә'ло гьртһн у ль әрде дан. Йәк ль сәр сәре wи р'уһьшт, йәк ль сәр лыңге wи р'уһьшт, у г'әзәбе Н'әсән-п'аша гьрт у һатне. Wa шьве һ'ьнар лаше Ә'ло да. Шьве һ'ьнара һ'әму т'еркәләмьн, ч'әрме лаше Ә'ло бы кәләмава р'абу. Ә'ло әһле мәк'тәба бу, лаше Ә'ло wәкә пәмбөбе жәһн бу. Н'әсән-п'аша бы ван р'оте т'еркәләм лехьст, пенши р'от лаше Ә'ло шыканд. Хун жь лаше Ә'ло ч'ьканд. Ә'ло беһ'ыш кьрын, Ә'ло қәйд кьрын у аветнә ахөр'әкида, һ'әта бьмьре.

Ч'э'ве Фатьме ль р'ейә. Сәһ'әтәке у дө сәһ'әта Фатьме т'ө
фем нәк'рыи. Н'әйә нивро Ә'ло нәһ'әт. Зыламәк ыхт'ар дәве ша-
миева чу, Фатьме газы к'рые:

— Ва апо, сьбе н'әйә наһа баве м'ын шандә пәй Ә'ло у п'еж-
на Ә'ло нае.

Әви зылами го: — Нәйла әг'р мала баве тә к'әте, қәй тә пе
нәһ'әсиан.

Го: — На вәллә, апо. Ма чь қәв'ьмийә?

Го: — Н'ьсеине Гызир у Мьһ'оке Қәйсани әврақ сәр п'смаме
тә г'реданә, баве тә пенши р'оте н'ьнара ль лаше Ә'ло шыкан-
д'нә. Наһа л'нге ви дь қәйдедайә, ах'ор'дайә.

Фатьме к'рә қир' у к'ятаб авет'ьн, б'ь сәрр'ут у п'ехас чу шәм
баве хвә. Чу ль дәве ода баве хвә сәк'ьни. Фатьме ба к'рә баве
хвә:

Фатьме д'го: — Ло, йабо,

Жь хәма д'ле м'р'а к'олбәнди Шама шәриф дь бәри
веда,

Хөде х'раб б'ке мала Мьһ'оке Қәйсани у йа Н'ьсеине
Гызир,

Б'бе бәре мират'е вер'а,

Чава шәве дива т'ах'ме әврақа сәр п'смаме м'ь г'реда.

Йабо, әз к'әт'мә сәр бәхте тә у хөдеда,

Нәгәр тә п'смаме м'ь дь бәрди, бәрдә,

У нәгәр тә бәрнади, м'ь жи б'кә we н'әбса к'ө п'смаме
м'ь теда.

Фатьме, кәзи к'өр'е.

Н'ьсеине Гызир шуаба Фатьме да:

Го: — Фатьме, ль тә қизе, б'ь тә кәч'ьке,

Тә лилок у к'әрәбан г'реданә ль қ'р'ьке,

Тә зер' у бәни бәрданә сәр мәм'ьке,

Вәллә, әм Ә'ло бәрнад'ьн, н'әта весьбе Ә'ло нәе бәр
т'ьф'ьке,

Се дәнга нәбеже Фатьма қиза Н'әсән-п'аша, ва йаде,
ва хөке.

Фатьме, кәзи к'өр'е.

Вәхте Н'ьсеине Гызир в'өло гот, Ә'ло дәнге ви к'р,

Ә'ло һатә дәве эх'ор' м'ьқаб'ьл,

Ә'ло ба к'рә Н'ьсеине Гызир, Ә'ло д'беже:

— Жь хәма д'ле м'р'а, к'олбәнди Шама шәриф ль
бәри лате.

Хөде х'раб б'ке мала Мьһ'оке Қәйсани,

Иа Н'ьсенне Гызир һәр'е ль бәр көле, ль бәр мирате,
Вәлләһ, кө аме мьн мь бавеже сәр пышта қант'ьр'е,
Льнге мьн, ды бьн зьке қант'ьр'ер'а бавеже фәләде,
Бәре мь бьде бажаре Гөмгөме, п'әр'е дөнгөзе,
Вәлате Мьа'ни⁴ шәм көр'е Т'осьн-п'аша,
Бь се қунаха жь бәйт'а хөде веда,
У ль веде сәре мь бе ль бәр к'ере, у ль бәр шәладе,
Кө ль веде фәрмана Ә'ли Осман-п'аша баве исламе ль
мьн р'абе,
Мь бьк'шиньн сәр сьфра хьинне, сәре мь шәлатке,
Лаше мь бавеже сәр даре сәләбе,
Кө һун бьмьрын әз набержьмә Фатьма қиза Н'әсән-п'аша
ва хөке, ва йаде,
У дәсте мьн жь шоте мәмке Фатьме набе,
П'ор'көр'е Фатьме.

Н'ьсенне Гызир ба кьр Н'әсән-п'аша:
— П'ашае мьно, ве чаваба, чава набә,
Нә мь го, мь'на Фатьме жь Ә'ло набә,
Н'әсән-п'аша го: — Ә'мре вәйә, вә дьве бькөжьн, вә
дьве бьһельн.

Н'ьсенне Гызир го: — П'ашае мьно, жь хәма дьле мьн
у тәр'а, к'олбәнди Шама шәриф ва бь зьнарә.
Әгәр тә бь йа г'өламе хвә бьки, әзе һәр'ьмә нава дәһле,
Әзе жь тәр'а беньм чьл шьви дитьре жь шьве һ'ьнара,
Ве эваре жь п'еш Фатьмева ль лаше Ә'ло бышкенә р'оте
һ'ьнара.

Дә қә нә дьле Фатьме жь сәр һәр'е,
Фатьм заньбе Ә'ли севийә, бек'әсә, у бе мәһвәрә,
П'ор'көр'е Фатьме.

Чь бу Н'ьсенне Гызир вөло готийә?
Н'әсән-п'аша дәстура ва дзйә,
Ва һәрдө бебава, хвә бь нава дәһ'леда бәрданә,
Чьл шьве һ'ьнара же дьнәсәндьн,
Р'астьн минана бьсте т'ьфьнга,
Тьрһе йәк сали кьт-кьте кәлама теда,
Сәр у бьн ньщьранди,
Анибун ль бәр т'әхте Н'әсән-п'аша, данийа,
Н'әта шәв бу сәһ'әт чаре ә'рәбийа,
Нәқәба дам у дьнһ'айә, сәре к'ануна п'ашийа,
Бәрф у баран т'әв дьбарә у фиқина бае г'әрбийа,
Ә'ло ды нав һ'әр'ида хьр'хьр'андьн,
Анибун ль бәр Н'әсән-п'ашар'а дьреж кьрийа,

Н'ьсеине Гызир у Мьһ'оке Қәйсани, йәк сәр сәре ви
р'унышт, йәк сәр лынге ви р'уныштийа,
Фатьме қир'әк дабу, қир'а Фатьме ль бәр ә'рше хөде
сәкьнийа,

Фатьм к'ар дьке, хвә бавеже сәр пьсмаме хвә,
Әви к'афьре Н'ьсеине Гызир нәһьштийа,
У Н'әсән-п'аша хвә сәр т'ехте хвә бәрдабу,
Ба шыве һ'нара тавеже лаше Ә'ло,
Кар'-кар' у зар-заре Ә'ло дьчнә бәр р'әббе банийа,
Ә'ло әһле мәк'тәбәйә, лаше Ә'ло миная пәмбөе жәннийа,
Лаше Ә'ло кәлә у быриндарә.
Хуне дь дәwsа кәләмава аветийа,
Нәр чьл р'оте һ'нара ль лаше Ә'ло шкандийа.
Ә'ло беһ'ыш кьрын аветнә нав һ'әр'ис, нав бәрфе у бәр
баране.

Фатьме т'әвл у хәмла хвәва чу дь нав һ'әр'йеда
Ль бын сәре пьсмаме хвә р'уныштийа,
Сәре Ә'ло сәр к'аба хвә данийа,
Бәрф у баран бь сәр вада барийа,
Дьле к'афьра һале ва дышәwьти,
Фатьме г'әриби ль һ'але хвә, пьсмаме хвә готийа,
Дьбеже: — Дотмам қөрбаио,
Қәй хән хер нава Шамеда нәманә,
Нәр'ын мәнһәра мын у пьсмаме мын ль щәм баве мын
быкьн,

Бәлки баве мын мын у пьсмаме мын быһ'әwене,
Әз чь быкьм бәләде Шаме бь дәрбәки буйә.
гавьрстанийа.

Фатьме, кәзи кәр'е.

Н'ьсеине Гызир дь баке Н'әсән-п'аша: — П'ашае мыно,
We чава бе, чава набе?

Нә мь готә тә, мь'на Фатьме жь Ә'ло набе.

Н'әсән-п'аша го: — Ә'мре wәйә, wә дьве наһа шүрәки
лехьн быкөжьн,

Н'ьсеине Гызир го: — Ло, п'ашае мыно,
Жь хәма дьле мьр'а к'олбәнди Шама шәриф дь бәрда
ч'әмә,

Әгәр тә бь йа г'өламе хвә быки, һәкә әз г'өламе тәмә,
Сьбеһи зука Ә'ло баве сәр пышта қант'ьр'е,
Лынге ви ль даре фәләқеда, быдә дув Ә'ло щендьрма,
Бәре ви быдә бажаре Гөмгөме, п'әр'е дәнгызе,
Wәлате Мьа'ни, хане дәләwa,
Wәлате wәһ'шуд у мән'шуда⁵ ль щәм кәр'е Тосын-п'аша,

Бь се дунаха жь бэйт'а хөде веда,
Лаше Ә'ло көли быриндарә,
Ә'ло ве бь р'еда бьмре жь сәрма,
Гава кө нөмре жь сәрма Ә'ло ве һәр'е вәлате г'әриба,
Ль бәр һет у һәтате шамера ве р'әзил бьбе,
Сөр'а зьстани ве һ'иле һьлине,
Гәрма ьраге гәрмәкә дьжварә,
Ве бь сәр Ә'лода бе, һьнге Ә'ло ве бьмре жь гәрма.
П'ор'көр'е Фатьме.

Ло, п'ашае мьно,
Жь хәма дьле мьр'а к'олбәнди Шама шәриф ль сәре
мьле,
Һ'әсэн-п'аша у һәрдө г'өлам шевр у мышаврәте хвә
дьдьне,
Шәв чу һе сьба зука бьч'әнге Ә'ло гьртьн аветьнә сәр
пышта һестьре,
Фатьм сәре һестьра пьсмаме хвә дьгре,
Фатьме бь суари сәре хвә сәр к'аба Ә'ло дьдани,
Фатьм бь һәрдө ч'ә'ва ль һ'але хвә дьгри,
Дьбеже: — Пьсмамо, доман бь қөрбано,
Чьма тө қәвитике ль мь наки,
Бәре тә к'әтйә вәлате г'әриба, те бьмри,
Фатьме, п'ор'көр'е.

Ә'ло дь баке: — Фатьме,
Жь хәма дьле мьр'а к'олбәнди Шама шәриф ве сәран
у сәрә,
Мәллә дьхуньн қөран у к'ьгеба,
Әфәнди дьньвисьн к'аг'азан, се дьбәһ'ри ва дәфтәра,
Т'ө қәвитие мьн ниньн, әзе һәр'ьм вәлате г'әриба,
Әмәнәте мь ль тә бе, тө жь т'ө толазе вәкә Г'ьсеине
Гьзир,
Мьһ'оке Қәйсәнир'а нәвәке ва сингубәрә.
П'ор'көр'е Фатьме.

Фатьме дьбеже: — Ло, Ә'ло,
Жь хәма дьле мьр'а к'олбәнди Шама шәриф ва ль
вейә,
Пьшти тәр'а ль мь һ'әрам бә щьла дәзи, гьрара бь
тауаш, нане бь хвейә,
Хәва ль сәр т'әхта, р'абун у р'уньшьтна нав һәвал у
һогьра,

Ль мьн һ'эрам бә к'еф у ләзәта ль сәр дьнейа.
Дотмам бь қөрбано.

Фатьме дыбеже: — Ло, ло, Ә'ло,
Жь хәма дьле мьр'а к'олбәнди Шама шәриф сәри жера,
Пышти тә ль мьн һ'эрам бә щьла дәзи, гьрара бь
тауаш,

Нане бь хвей, гоште пәза нера,
К'ейфа ль сәр дьнйае, р'абун у р'уньштына нав һәвал
у һогьра, хәва сәр т'әхта
Пышти тәр'а ль мьн һ'эрам бә мән'ра мера.
Дотмам бь қөрбано.

Бәжна Фатьме зьравә жь даре қәрәфьле,
Р'уке Фатьме сорьн минанә п'әле соргөле,
Фатьм сәре һестьра пьсмаме хвә дыгре,
Вәкә хьп'шәкә г'әзала дь нава шәр'е Шамеда ль
п'ешйа Ә'ло дьхьнгьри.

Фатьме дыго: — Дотмам бь қөрбано,
Дәве хвә бавежә хал у хөмрие гәрдәне,
Се дәге сәмави, бог'азәкә қыр'ьке, дитьна мьн у тә әв
шарә,
Р'амусанәке жь хвәр'а жь мь бьстинә ле те че вәлате
г'әриба те бьмьри.

Ах фәләке, дәуране, дьнйае,
Вәллә, дьнйа гәwürкә, п'учә бәталә, к'әвна шәйт'енә,
ль дув к'әси нае.

Вәхте ль һ'эзура баве хвә у һәрдо г'өлама Фатьме
р'амусанәк дае,
Һ'әсән-п'аша гәләк қәһьри, һәвсаре һестьре жь дәсте
Фатьме дәрхьст,

Фатьм да бәр дә'фа, һәльқанд у бь малда дае.
Фатьме, п'ор'көр'е.

Ә'ло бьрын. Чава бьрын? Ль һестьрәке суар кьрын, лынге ви
бын зьке һестьрер'а фәләқә кьрын. Чар щәндьрмәе жь ва щәндьр-
мәе т'ьркан хөденәнас, сьнгө ль дәве т'ьвынга дан, дөдө к'әть-
нә ви мьле һестьре, дөдө к'әтьнә ви мьле һестьре. Бь шәв у р'о
һестьр ажотьн. Нен бьхве сәр пышта һестьрейә. Аве вәхве пышта
һестьрейә. Хәва ви бе сәр пынга һестьрейә.

Бь шәв у р'о һестьр ажотьн, һ'әйа бьрнә вәлате Гөмгөме,
щәм көр'е Тосьн-п'аша. бь се қунаха жь бәйт'а хөде веда. Ә'ло
аветнә веде у һатьн.

Әм дыбежьн, һәчи әһле қәләме бе, кө зьмане ви бьгәр'ьһе

к'этына ын нинэ. Э'ло ыл ын вэлэти сэр тыхтора гэр'эна. Нэйвэ-ке дөдöна бьрине ын сах бун.

Гава бьрине ын сах бун, хвэ нывиси эскэр, бу забьт.

Р'ожэке көр'е Тосын-п'аша Э'ло дит, нэ бь дьлэки, бь һ'эзар дьли бь бьрати дьле ын к'этиэ. Жь эшге Э'ло көр'е Тосын-п'аша дэсте дэстэбьратие дае. Бьратикэ жь дьле сафи, нэ бьратна вэ-кэ наһа бь фэна. Дь нав эскэрда бе, мьле ва ль һэвэ, дь қаһвэ-да бэ к'öрсие ван дь щэм һэвын. Эвара вэхте р'азен т'эхте ван ль щэм һэвын. Парик нан т'эвда бьхөн Э'ло дьбежэ «Ах Фатъм», һэр'на к'ейфэке, қаһвэке Э'ло дьбеже «Ох Фатъм». Э'ло дьр'абэ у дьр'уне дьбе «Ах Фатъм». Көр'е Тосын-п'аша т'ьркэки жь ван нерэ, дьбе:

— Қөрдэш, нэ диор⁶ Фатъм, чьйэ тö һало дьки? Дәрде тэ чьйэ?

Э'ло готийэ: — Қөрдэш, һал у мәсәле мьн әвэ.

Мәсәле хвэ, хвэ у аме хвэ жь әвьли һ'эта бь т'али жер'а гот. Көр'е Тосын-п'аша гот:

— Ах, ах, қөрдэш, хöзи р'оке қьсмөте мьн у тэ т'эвда чуба Шаме, мьне бь зор әв Фатъм жь баве бьстанда. Мьне тэ мөһ'р кьрба, мьне дэ'вата тэ жи кьрбана. Ле эз чава бькьм дара хазна бәр нэ гьртийэ⁷.

У манэ вöло. Хэлк бь сала, бь һэйва р'ьт'ба ва бьльнд дь-бе, сьуда хвэдейэ, йа Э'ло р'ож бь р'ож у бь һ'эвте-һ'эвте бь-льнд дьбу. Гиэвт сала манэ дь ын к'арида.

Әме жь мәсәла Э'ло бьгэр'ьн, әме бенэ сэр мәсәла Фатьме. Әв Фатьма һавқа хвашьк к'ьнще хвэ жь хвэ кьрын у аветьн, дэстөк щьле көркон⁸ жь хвэр'а чекьрын, әв щьле көркон ль хвэ кьрын у дәрк'эт дэрие қөсра хвэ гьрт. К'аре хварьна Фатьме гь-рара р'ьжийэ у нан көлейэ⁹. Фатьме жь хвэр'а дьгэр'е у п'арсе дьке. Жь дела т'эхта р'азана¹ Фатьме дь кадинадайэ у дь мал-тәнулкадайэ. Әв Фатьма һавқа дөлал ма дь ын к'арида. Гиэвт сал гэлэкьн. Лынге Фатьме дьр'ьһан, лаше we қьр'еж гьрт, п'ьрча сәре we жь йа шәр'әбйа хьрабтьр ле һат. Леуе we бунэ вөкө йе ә'бида. Жь к'әрбэ Э'ло т'ö щара хвэ нәшöве. Әв Фатьма һавқа дөлал, мьров наве ле мәйзене. К'аре Фатьме жи бу әв.

Әм һатын сэр к'аре Э'ло.

Р'оке Э'ло у көр'е Тосын-п'аша ль щэм һэв р'уныштинэ, ә'мыр жь щэм п'адша һат, го была көр'е Тосын-п'аша һэр'э бьбэ п'ашае Диарбэк'ьр. Дәма Э'ло вöло дит, Э'ло жи хвэндэван бу дьле ын гэлэ шәвöти у Э'ло гьри. Көр'е Тосын-п'аша го:

— Қөрдэш, бо чь тö дьгри?

Э'ло го: — Ль вэлэте г'әриба сәбра мьн ль тэ дьһат. Ма пышти тәр'а сәбра мьн we бь к'е бе?

Көр'е Тосын-п'аша Э'ло жи хвэр'а һьлани. Была Э'ло жи пе-р'а һәр'е. Әмре дәвләте һат Э'ло жи бу п'ашае Шаме. Э'ло у

көр'е Тосын-п'аша чадьре хвә һыланин бь әскәре хвәва бәре хвә данә Шаме, һатын җунахәке жь һ'әще бõһортън. Се һ'әщи жь һ'әще тен, we бенә мал, лъ нав чадьре ва қәлыптън. Ә'ло-п'аша го:

— Гәли һ'әщиа, һун һ'әщие к'и вәлатина?

Го: — Әм һ'әщие вәлате к'орданә.

Го: — Р'йа вә дь к'өвайә?

Го: — Р'йа мә дь Шамевайә.

Ә'ло-п'аша к'аг'азәк һьвиси у да дәсте һ'әщики у чар зер' жи бәртила һ'әщи данеда, го:

— Һ'әщи вәхте тõ чуи Шаме бьпърсә, кõ тә Фатьма кәч'а Һ'әсэн-п'аша дит, к'аг'аза мьн бь дьзи бьдеда.

Һ'әщиа хатър хвастън у һатын. Фатьме данм пьрсә Ә'ло дь-ке. Р'ожәке Фатьме жь хвәр'а гәр'айә, нане кәле, гьрара р'ьжи дь фьрақа ведайә, лъ бәр диварәке р'уныштиә кõ бьхве. Мейза ләфа се һ'әщиа хуйакьрн. Фатьме фьрақа хвә һьшт у чу пешйа һ'әщйа, го:

— Ва һ'әщи баба!

Го: — Чьйә, хõһа мьн?

Го: — Пьсмамәки мьн һәбу, дьготънә Ә'ло Шехани, хәбәрәки, тыштәки һун же һьзанън?

Го: — Хõке мьн, ма чь кәсәки?

Го: — Кәко, вәлләһ өз Фатьма кәч'а Һ'әсэн-п'ашамә.

Го: — Вәрә, ва әмәнәте тәйә.

Фатьме бәр пе чу, һ'әщи к'аг'аз да дәсте Фатьме. Фатьме лъ К'аг'азе мәйзанд, хәте Ә'ло нас кьрн. Фатьме жи хвәндәван бу. Ә'ло дь к'аг'азеда һьвисандийә готйә өз бумә п'ашае Шаме, бьра Фатъм к'ара хвә бьке ве ине т'ь на, инәкә ди өз у дәстубьрае көр'е Тосын-п'аша бь әскәрва өз мейване Фатьмемә.

Вәки Фатьме вõло дит, әшқа Фатьме гәләк һат, к'аг'аз кьрә п'ашла хвәда к'аг'аз вәшарт. Фатьме к'аг'азәк һьвисанд да дәсте һ'әщи у чар зер' жи әве жи данә һ'әщи, го:

— Ве к'аг'азе бьбә жь Ә'лор'а.

Һ'әщи диса вәгәр'йа һат. Фатьме бь әшқ р'унышт хварьна хвә хвар. Һ'әсэн-п'аша лъ сәр қәсре дит, го:

— Һәкә ақьле мь һәбе, Фатьме хәбәр жь Ә'ло бьһистънә.

Һ'әсэн-п'аша һатә щәм кәч'а хвә. го:

— Фатьма мьн, қиза мьн, тә т'ь хәбәр жь пьсмаме хвә нә бьһистъне?

Фатьме го: — Һәйле, агьр мала тә к'әте, ма қә өз һ'әнәкчйа тәмә. тõ һ'әнәке хвә бь мьн дьки? Вәллә, һаһа Ә'ло мьрийә.

Һ'әсэн-п'аша го: — Ле әв чь к'аг'аз бу һ'әщи данә тә?

Бь дәсте зоре к'аг'аз жь дәсте Фатьме станд. Лъ к'аг'азе мейзанд, вәкә мьров дарәки бевла Һ'әсэн-п'аша хә, хвәнд, һәйло.

чь дь ве к'аг'азеда һәйә? Ә'ло буйә п'ашае Шаме... Нат готә г'ә-
ламе хвә, го:

— Қант'ыр'а мьн дәрхьн, хөрщәзинна мьн т'ьжә зер'кьн, әзе
баздым.

Вәхте вәло го, Н'ьсенне Гьзир у Мьһ'оке Қәйсани баздан.
Әһле бажер готьнә Н'әсән-п'аша;

— Ма тә Н'ьсенни Гьзири һәр'и бьви гаване хәлке? Әме тә
сәрқоткьн, әме вәрисәки бькьнә стәе тәда, әме тә п'ехас кьн, тә
бьдьнә п'ешие. Вәллә һәңе тә кәштьнә, ле Ә'ло бьразие тә ве тә
ә'фукә.

Н'әсән-п'аша го: — Нун баве мьньн. кьрасе һун бьфьслиньн
әзе ль хвә кьм.

Р'ожа иние, пышти ниро мьзгини һат, го Ә'ло-п'аша у бь дәс-
тубьрае хвәва бь әскәрва к'әтә һ'ьдуде Шамеда. Әһле Шаме дәр-
к'әтнә п'ешие. Н'әсән-п'аша сәрқот кьрьн у п'ехас кьрьн бьрнә
п'ешие. Вәхте Ә'ло Н'әсән-п'аша дит, гәлә жь дәстубьре хвә фь-
һет кьр, го:

— Мамо, р'абә, тә шуна баве мьни, мь тә ә'фу кьри.

Нәрсе п'аша мьле хвә данә һәв у әһле Шаме һатьнә п'ешйа
ва һатнә Шаме.

Н'әсән-п'аша жь вар'а одәкәк хәмьланд, һәрсе п'аша тәда
р'уныштын. Шива хвә хварьн, ча хвә вәхварьн. Эваре Фатьме
т'әвль қыр'ежа һ'әвт сала у ва шьле кәркон һатә диwana ва. Чу
к'әба кәр'е Тосын-п'аша мач' кьр, мьле Ә'ло жи мач' кьр у мьқа-
бьли ва р'унышт.

Ч'ә'ве Ә'ло пе к'әт Фатьм нас кьр. Мала мь шәвьти. Сьмбеле
ви шор' бун, мә'де мьрйа пе дьһат. Көр'е Тосын-п'аша готә Ә'ло:

— Кәко, ма әвә Фатьм?

Ә'ло го: — Бәле.

Көр'е Тосон-п'аша мә'де хвә кьр, го: — Бона хатьре ве һ'ьрче
әв һ'әвт салә тә зад у ав ль бәр мьн һ'әр'ьмандьбу?

Ә'ло дьве: — Ле Фатьме, жь хәма дьле мьр'а,

К'олбәнди Шама шәриф ль дәр канне.

Мала баве шәвөтне, ль тә қазе, ль тә қөмрне.

Бәжна тә зьравә жь шьтла зәрәбие,

Ма тә чьма к'ара хвә нәкьр?

Тә ньзанбу Ә'ло-п'аша, п'ашае б'едьл

Т'әвл у дәстубрае хвә көр'е Тосын-п'аша у бь әскәре
хвәва.

Р'абуйә жь т'ьхубе вәһ'суд у мөһ'суда жь вәлате
г'әрибие,

Дә р'абә жь ода мь дәрк'әвә, ма әзе чь бькьм жь тә
пирәбие.

П'ор'көр'е Фатьме.

Ә'ло дьбеже: — Ле, Фатьме.

Жь хәма дьле мьр'а к'олбәнди Шама шәриф ль we наве,
Мала баве шәвәтне, хьземшор'е, к'әмбәрзиве, ноқ
зьраве.

Бәжна тә минабу так р'һ'ана ль бәр аве.

Ма чьма тә к'ара хвә нәкьр.

Тә нызанбу Ә'ли-п'ашае, п'ашае ь'едьл

Тәвл у дәстубьрае хвә көр'е Тосьн-п'аша бь әскәре
хвәва жь вәлате г'әриба we р'абә,

Дә р'абә жь ода мьн дәрк'әвә, дна мьне, хәһа мьне,
жьна бие, бь хвәде мь тә нәве.

П'ор'көр'е Фатьме.

Вәхте Ә'ло-п'аша вәло гот. Фатьм г'әнди у жь оде дәрк'әт
We шәве дәве қәсра хвә вәкьр у әв щьле кәркон жь хвә кьрын
у аветьн, һнәк щьле хвәе бәре хвәкьрын. We шәве дь нав ньви-
не хвәда т'ер хәв кьр.

Сьбәһи Ә'ло у дәстубьрае хвә р'абун, р'уе хвә шуштын, хва-
рьна хвә хварьн, көр'е Тосьн-п'аша го:

— Қәрдәш, дьве әз жь тәр'а дә'ватәке бькьм.

Ә'ло го: — Тә мала мь хьраб кьр, ма те дә'вата мь жь к'өки?

Көр'е Тосьн-п'аша го: — Бьра кәч'ке Шаме бьхәмлиньн дәр-
к'әвьне Гокмәйдана Шаме⁰, әме йәке жь тәр'а бьнәқиньн у әме
дә'вата тә бькьн.

Ә'ло го: — Дьле тәйә.

Көр'е Тосьн-п'аша дәлал бәрдаңә нава Шаме, го: — Һәй, һей,
была кәч'ке Шаме бенә Гокмәйданә, we йәке жь Ә'ло-п'ашар'а
бынәқиньн.

Кәч'ке Шаме чунә һ'әмама, хвә һ'әмамиш кьрын, щьләкә
хвәшьк ль хвә кьрын, дәрмане бәһна хвәш хвәда кьрын. Кәч'ке
Шаме вәкә кәвока, вәкә хьпше г'әзала чунә гокмәйдана Шаме.
Көр'е Тосьн-п'аша к'әтә навда йәка т'әзә же нәқандьн у дә'ват
ль дар дани. Бь һ'әвт дәһол у бь һ'әвт зөр'на дә'ват кьрын. Гь-
р'әгьр'а дәһоле вәкә тавие баһара те. Де ль вәладе хвә набә
хвәи, дә'вата Ә'ли-п'ашайә. Се шәв у се р'ожа дә'вате қәдәһан
һе Фатьме тыштәки нызани. Зьламәки йәхтйар дь дәве қәсрева
бөһөри. Фатьме го:

— Ва апо, әв се шәв у се р'ожә гөмгөма дәһоле те, тө жь мь-
р'а навежи ма чь қәвьмийә?

Го: — Дә'вата пьсмаме тә Ә'ли-п'ашайә.

Го: — Нэй набә.

Го: — Wәллә, шәвәкә ди we буке биньн.

Фатьме го: — Ло, апо, жь хәма дьле мьр'а,
К'олбәнди Шама шәриф ль бәри қоме.
Щьзма пьсмаме мьн Ә'ли-п'аша зәрә, шөг'өле Әзәр'уме,
Мадәм кә әв сәре се шәв, се р'ожанә дә'ват ль дарә,
Ма чьма беһнәке әз нәчуме?
Ле, ле, ль мьн кәзи кәр'е.

Фатьме, қиза Н'әсән-п'аша чь кьр у чь кьриа?
Дәрк'әтьбу дәве қәсре қир'әк дабу,
Дәнге Фатьме ль бәр ә'рше хөде сәкьнийя,
Пева һатьн бь н'әсабе чар хьдам у шаирийя,
Фатьме дәве хьзана вәкьрийя,
Бохчьке щьла, сәбәте ч'әка дәрхьстийя,
Хьдама бохчьк у сәбәт бь дәсте хвә гьртийя,
Фатьме қәста н'әмаме кьрийя,
Дө хьдам к'әтьнә ви мьли,
Нә wәллә, дөдө к'әтьнә мьле дийя.
Фатьме ль бәр дәре н'әмаме сәкьни, н'әмамчи дәри
вәкьрийя.

Фатьм дахьли н'әмаме буйя,
Хвә тазн кьр у дь н'әмамеда р'уныштийя,
Пенци қальб сабун ль бәр дәсте хвә данийя,
Хьдама Фатьме дьқөльбиньн ль ви мьли, нә wәллә,
мьле дийя.

Бь ава сарогәрмо, бь лөфька у бь сабуне лаше Фатьме
н'әмам у н'әмамиш кьрийя.

Пенци қальб сабун лаше Фатьме н'әландийя,
Лаше Фатьме минайә пәмбуйе жәннийя.
Фатьме хөндк'арик жь хөндк'арна Шаме н'ьна ньманд
ль дәст у лынг у сәре хвә кьрийя.
Фатьме сәһ'әт дәсте хвә гьрт, н'әта дө сәһ'әте we
т'әмам буйя.

Фатьме диса дь н'әмамеда р'унышт у биступенщ қальб
сабун ль бәр хвә данийя.

Хьдама лаше Фатьме фьрьканд у н'әкандийя.
Фатьме дьқөльбиньн ви мьли, нә wәллә, мьле дийя,
Биступенщ қальб сабун лаше Фатьме мәсрәф кьрийя.
Фатьме әw лаше назьк бь мәхмәла зуа кьрийя,
Дәве бохчьке щьла у сәпәте ч'әка вәкьрийя,
Ә'йнә мьқабьли хвә данийя,

Фатьме ль хвә кьрбу к'ьрасәки т'ор'и т'ор' к'ьтанийа.
Бь сәрда бәрдабу забунәки шамийа,
Гьредабу қәза Мәндәли.
Р'ак'өтабу сәр қәзе к'әмбәра зер'е хөр'ьстанийа,
Нука ә'ранәкә зер'а дь позе хвәда данийа,
Жь дәндуша у ә'йуна бәнийа у кәшька у алмаса бәрщәд
у мьрарийа.

Ль бәр бәжи у бала хвә кьрийа.
Хөр'ен дык'әвә дәндуша у ә'йуна у бәнийа у кәшька у
алмаса у бәрщәд у се дыбәһ'ри мьрарийа.
Вәкә хаша хьр'убе йәмәни дәрк'әвә дора Йәмәне
бьһарийа.

Жь мьске, жь мәһваре, жь ә'мбәре, жь гөле у гөйаг'е,
Жь даре у жь дарчине, жь ьуд у сәндәле.
Жь һалһала, жь сьмбыла у жь хьдера у жь кьнера, жь
гөл у ә'ндәк'ве.

Жь дәрмане һ'әвт ә'лбьке ә'т'ара бь нәқәба синг у
бәдәне хвәда р'әшандийа.

Бейна мьске, мәһваре, ә'мбәре, гөле у гөйаг'е,
Даре дарчине, ьуде, сәндәле, һалһала, сьмбыла,
Хьдера у кьнера, гөл у ә'ндәк'ве,
Бь дәрмане һ'әвт ә'лбьке ә'т'ара қунаг'а се сәһ'әта
Жь нәқәба мәмке Фатьме фурийа,
Жь пер'а бәрдабу бьск у т'әмбәриа у жь пар'а бәрда
соркәзийа.

Әw ч'ә'ве р'әш у бәләк жь кьле сьбһани баркьрийа.
К'офи хар кьрбу мьлани, шәмланийа,
Вәкә дылулөкә дәшта Нәwаге, к'ьһ'елөкә һ'өсинбәгнийа.
Фатьм р'абу жь дәһма хвәда к'еша бь лынге хвәда
потинәкә фьр'ьнгийа,

Бьне потине мина қөгике қәмәрийа.
Чир'ена қөндьре қунаг'а нив сәһ'әти һ'ькьм кьрийа.
Фатьме хвә хәмьланд у хвә т'әwза жь һ'әвте дө бәдле
щьла у ч'әка, жь сустаб у әстәбрьқа

Ль бәр бәжи у бала хвә кьрийа.
Жь хөр'әхөр'а дәндуш у ә'йун у бәнийа.
Жь бейна бае бьск у т'әмбәрийа
Бл we һ'ьмаме һатьнә дари Фатьме мьйак'әт у һорийа,
Фатьме т'әwл у we хәмл у хелие, сәр һ'әмамчир'а ма
сәкьни.

Го: — Н'әмамчио, бежә, бе һәфе һ'әмама тә чийә?
Ч'ә'ве р'әбәне һ'әмамчи пе к'әтийа,
Зьман дәве wида бу wәқийа¹¹,

Кър у нәкър һәдә хwә жь Фатьме нәхwaстийа.
Фатьме дәсте һ'әмамчида даннбун биступенщ зер'е
мә'мудийа.
Фатьме жь һ'әмаме дәрк'әт йаwаш-йаwаш, һеди-һеди
Qәста дә'wата пьсмаме хwә кьрийа.
Фатьме, кәзи кәр'е.

Qизька Н'әсән-п'аша назькә у нәзанинә у стийа.
Wәхте жь һ'әмаме дәрк'әт, дō хьдам к'әтьнә ви мьли,
дōдō к'әтьнә мьле дийа.
Фатьме сәр позе у налче щьзме дьмәшийа,
Бәжна Фатьме мина шьва һәйзәрәне дьқōльби сәр мьле
хадьм у шаирийа.

Qәста нав дә'wате кьрийа.
Мьтърб жь пеш Фатьмева һатийа,
Фатьме дәсте хwә ль бәрика зәбун дайә.
Кьрә зьр'ә-зьр'а зер' у мәшидийа,
Мьтърба дәф у дәһол шьдандьн.
Гōмагōма дәһоле хwәш те wәкә тавие баһарийа,
Фатьме хwә бь сәре говәнде гьртийа,
К'әфия гōләри дьһ'әжине, дьһ'әжине,
Фатьме да бәр сәwте дьлелийа.
Нука Фатьме говәнд хwәш кьрийа,
Фатьме, кәзи кәр'е.

Жь хәма дьле мьр'а, к'олбәнди Шама шәриф wa бь
дарә.
Фатьм к'әтә п'әр'е говәнде, нәқәба дō хьдама,
Мьтърба лынг данә дәһол у зөр'нана,
Һьмен к'әтә ә'рде у әзмана.
Гōмәгōма дәһоле хwәш те wәкә тавие баһара.
Мьтърба лынг дана шабаша, хōде да дна фәқир у
бемьшала,
Фатьме хwә дь говәндеда дьһьлде wәкә хьп'шәке жь
wa хьп'ше г'әзала.
Фатьме, кәзи кәр'е.

Жь хәма дьле мьр'а, к'олбәнди Шама шәриф wa дь
wеда,
Бәжна Фатьме мина так р'ьһ'ана дь мергеда.
Мьтърба ль дәфе, ль дәһоле, ль зөр'не да,
Бь һ'әвт дәһол у бь һ'әвт зөр'на бь һәвр'а леда.
Фатьм к'әтийә п'әр'е говәнде у к'әтийә р'әқседа,
Wәкә хьп'шәкә г'әзала се дәқи хwә ль ә'рде да.

Дə'ват хвəш буйə дь we дəwpeдa.
Т'əхтe һəрдō п'ашa данибун, говəндa wа зивьр'и,
Бəжна Фaтьмe wəkə бəйрəqа Р'омe к'этə мьqабьли
т'əхтe п'ашедa.
Ч'ə'вe һəрдō п'ашa бь һəвр'а к'этə бəжна Фaтьмедa.
Ә'ли-п'ашa Фaтьм нас кьр, дьлe wи бьһурт, сəр т'əхтe
хвə к'этə we ә'рдедa.
Ә'ли-п'ашa бь к'өлмa, бь шəqəмa ль сынгe дa,
Дьго: — Һəwар у сəд һəwарə, мь дəргистиа хвə нaвe,
Дə'wатe бəтaл кьн дь we р'ожедa.
П'ор'көр'е Фaтьмe.

Көр'е Тосьн-п'аша го: — Әв к'ийə?
Го: — Әв Фaтьмə.
Го: — Wəллə, Фaтьм гəлəк башə.

Көр'е Тосьн-п'аша ба дьке: — Wа Ә'ло
Жь хəмa дьлe мьр'а, к'олбəнди Шaмa шəриф wа ль
т'ьлa,
Ч'ə'вe Фaтьмe р'əшьн жь кaниa кьлa,
Фəрзa Фaтьмe бьскe бəрдaнə жь һəрдō мьлa.
Әгəр тō йa мь бьки, бьрa Фaтьм жь бьрaе тə бə.
Дəргистиа тə бь гəлəки жь Фaтьмe чeтьрə.
Кəзи көр'е Фaтьмe, кəкo, һəй кəкo.

Ә'ло дьбaкe: — Кəкo нaбe кəкo дə нaбe,
Шөг'өл к'арe хөденə, кō ль ә'змaнa һ'əзкe, ль ә'рдe
бəтaл нaбe,
Кəкo, тə мaлa мьн бьрə мирaт'е, кəзəбe мьн шəwьтин
мьслe к'əбaбe,
Ә'ло дьбeжe, Һəй һeй. гəли əһлe дə'wатe.
Бь хвəдe мь дəргистиа хвə нaбe.
Кəзəбe мь шəwьти.

Әw чь бу Ә'ло wōло готийa?
Говəндa wа сьст бу, Фaтьмe шөг'өл фeм кьрийa,
Говəнд бəрдa qəстa мaлa хвə кьрийa,
К'этə qəсрa хвəдa у дəри гьртийa,
Ә'ло нə хəw тe у нə һəдaр тe.
Һ'əтa р'ож чу эвaр һaтийa.
Һe эвaри Ә'ло фaнoсa хвə һьлaнд,
Бь дьзикa qəстa щəм Фaтьмe кьрийa.
Ә'ло дəстe хвə ль дeри дa, Фaтьмe дьго: — Көр'o, мa
əw к'ийa?

Дьго: — Эз пьсаме тэ Әли-п'ашамә,
Дери жь мьр'а вәкә, ле жь кәл у к'әрбе бәжна тәйә

буки.

Кәзәбе мь шәвьти, шәгәре мь һ'әлийа.
Вәхте Ә'ло вәло готийа,
Бу тьт'ьт'ь Фатьме дь бьн хьзема хвәда пе к'әнийа,
Го: — Бәла хвә жь мә вәкә, әм пирәбиннә, тә п'ашәе

Шамен,

Ма те чь бьки жь мә жьнәбийа?
Ә'ло, мальк шәвьтио.

Ә'ли-п'аша го: — Йан ди, сәд шарн мь бь йан ди,
Бәжна тә соргәла жь мьр'а һ'әманди,
Зукә дери жь мьр'а вәкә, һе мь дери нәшкәнди.
Фатьме, кәзи кәр'е.

Фатьме дьго: — Набе. п'ашао, дә набе,
Тә п'ашәе Шамен, әм пирәбиннә, тә бь мә қайл наби,
Мь соз бе, сәд шарн мь қьрар бе,
Әз вә'дә кьримә ль ба дәсте р'әбе аләме,
Тә веде бьмьри, һәрдә ч'ә'ве тә бьп'әқьн,
Дәри жь тәр'а вәнаби.
Ә'ло, мальк шәвьтио.

Ә'ло кьр у нәкьр, дәри жер'а нәвәкьр, шунда вәгәр'йа. Бу
р'әқр'әқа дьнане ви, к'әтә т'әсәда. Бь к'отәки хвә гьһандә бьн
чадьра хвә. Готә нобәчи:—

— Ве эваре нобе ль мьн нәгрә. Ә'ло жь хвәр'а дьбеже «Фат-
тьме ве э щәм мьн».

Нобәчи батани бь Ә'лода кьр у әләде хвә же нәани. Хәва
Ә'ло нае. Г'әта фәщре вәда Фатьм нәһат.

Бәһна Ә'ло чу иди нәвәгәр'иа.

Сьбе кәр'е Тосьн-п'аша жь хәв р'абу, қәһьрна у'дәнге хвә ль
әскәре хвә кьр. Мьзига һәрәк'әте леда, кә әскәр бьмәше. Кәр'е
Тосьн-п'аша готә нобәчи:

— Дәйн бьрае мь кә, әзе хатьра же бьхвазьм. Нобәчи чу, сә-
ре Ә'ли-п'аша һ'әжанд. Т'әв нәльп'ьти. Батани жь сәр Ә'ло һь-
ланд, кьрә қир', го.

— Кәр'е Тосьн-п'аша, бьрае тә мьрйә.

Кәр'е Тосьн-п'аша һат, го: — Кәко, кәко,—нәльп'ьти.

Кәр'е Тосьн-п'аша сәр Ә'лода гьри. Бу шин у гьри. Ль мәллә
п'ьрсин. Нәһ мәллә һазьр бун, һьнәка т'ьрба ви к'ола, һьнәка ава
ви гәрм кьр, һьнәка к'әфәне ви дьрут.

Хортэк дь дэре қасра Фатьмер'а бьһөри. Фатьме го:
— Ва кәко, бәләде Шаме дьһ'әже, ма чь буйә?
Әви хорти го: — Гүәй мала баве шәүьти, нә 'псьмаме тә мь-
тә?

Ло, әв чь бу ви хорти вөло готийа?
Фатьме кыр қир' у һәвар у газийа.
Қондрә авет у дәв чаршәве қәр'ийа.
Бь һәрдө ч'ә'ва ль һ'але хвә гьрийа
У қәста бьн чадьра псьмаме хвә кьрийа.
Гьһа чадьре кьрә қир' у һәвар у газийа,
Ньшуми сәр лаше псьмаме хвә кьрийа.
Го: — Агьр к'әтнә мала баве мьда.
Мь нызани псьмаме мьн бьн чадьреда мьрийә.
Фатьме к'ар дьке хвә бавежә сәр лаше псьмаме хвә,
Малмират'е мәлле нәһиштиһа.
П'ор'көр'е Фатьме.

Бәжна Фатьме миһа бу гөла дь мергеда,
Фатьме бь к'өлма, бь шәқама ль чоке да, ль к'әбе да.
Го: — Мь нызани Ә'ли-п'аша, псьмаме мь мьрийә дь
быне чадьреда.

Мәлле дәсте хвә ль мәмке Фатьме да,
Го: — Фатьме, р'әбәне һәр'ә веда.
Бь сәр Ә'лода нәгри, һ'әта әм бышон, бькьнә т'ьрбеда,
Нука һеди-һеди һ'але псьмаме хвә быгри дь қәбреда.
П'ор'көр'е Фатьме.

Бәжна Фатьме жь гөла гөла зәрә.
Ә'ли-п'аша мьрийә, Фатьме дьве хвә бавеже сәрә.
Мәлле дәсте хвә ль мәмке Фатьме да, го: — Веда
һәр'ә,
Фатьме дьго: — Мәллә, бәла хвә вәкә, вәллә, көла тә
жи әв дәрә.
Мәлләо, көр'ьк' мьро.

Жь хәма дьле мьр'а, к'олбәнди Шама шәриф ва бь
зынарә.

Фатьме кьрә қир' у һәварә,
Һесьра дьбарене вәкә баране баһара.
Мәллә дьго: — Фатьм, бь сәр Ә'лода нәгри,
Мь ль к'ьтеба шьре' мейзандйә,
Ә'ло һатнә жь вәлате г'әриба, жь фәдле шәһидайә,

Гъри гѳнѳнѳ у гѳлѳки вѳбалѳ.
Фѳтьме, п'ор'кѳр'ѳ.

Фѳтьме дьбеже: — Ай мѳллѳо, ай сѳйдао,
Хѳдеки, бѳла'хвѳ жь мь вѳкѳ, кѳзѳбе мьн шѳвьтин,
Жь хѳма дьле мьр'ѳ к'олбѳнди Шама шѳриф вѳ бь сѳйда,
Чадьре кѳр'ѳ Тосьн-п'аша ль Гокмѳйдана Шаме данинѳ бохчѳйѳ,
Дѳ р'абѳ, дѳ дѳ'ват бу, иро дѳстгирана мьн у тѳйѳ. охьлмѳйѳ,
Фѳтьме дьго: — Пьсмамо,
Нѳкѳ тѳ дьр'ѳби р'абѳ, нѳкѳ тѳ нѳр'ѳби,
Ѳз заньм ч'ѳ'ве мѳлле ль қап'утѳ тѳйѳ.
Дотмам бь қѳрбано.

Фѳтьме дьго: — Ло, Ѳ'ло,
Жь хѳма дьле мьр'ѳ к'олбѳнди Шама шѳриф бѳр у байѳ,
Чадьре кѳр'ѳ Тосьн-п'аша ль гокмѳйдана Шаме данинѳ,
Чадьра пьсмаме мьн жь п'иайѳ,
Гѳлли ѳилѳ шамийѳ, ѳз нак'ѳвьмѳ бѳр мьрьна пьсмаме
хвѳ Ѳ'ло Шехани, ч'ѳпле дьреж, сьмбеле қѳйт'ани,
Ѳз дьк'ѳвьмѳ бѳр we н'ѳйфе, н'ѳвт сала мь дьхвар
гьрара р'ьжи, нанѳ кѳле ль бѳр дѳре щамерайѳ,
Пьсмаме, нѳкѳ тѳ дьр'ѳби р'абѳ, нѳкѳ тѳ р'анѳби,
Ч'ѳ'ве мѳлле ль сѳн'ѳта тѳ ль қап'ут у қондьрѳйѳ.
Ѳ'ло, мальк шѳвьтино.

Фѳтьме дьго: — Дотмам бь қѳрбано,
Жь хѳма дьле мьр'ѳ к'олбѳнди Шама шѳриф вѳ бь р'ьпинѳ,
Чадьре кѳр'ѳ Тосьн-п'аша ль гокмѳйдана Шаме данинѳ, сѳр у бьнѳ,
Фѳтьме дьго: — Пьсмамо, дѳ дѳ'ват бу, нука иро дѳстгирана мьнѳ,
Хѳде дь нѳқѳба мьн у тѳда бѳ,
Нѳкѳ тѳ дьр'ѳби р'абѳ, нѳкѳ тѳ р'ѳнаби,
Ч'ѳ'ве мѳлле ль қап'ут, сѳн'ѳт у қондьрѳйѳ,
Ѳз заньм ч'ѳ'ве дѳстѳбьраѳ тѳ кѳр'ѳ Тосьн-п'аша ль вѳ
щѳте мѳмке мьнѳ.
Ѳ'ло, мальк шѳвьтино.

Ѳ'ло го чьп, да хвѳ р'унышт. Вѳкѳ тѳ бѳрошѳк ѳва щѳмьди
бь сѳре мѳлле дьки, нѳрдѳ п'аша нѳрдѳ ѳ'фу кьрьн, ѳва кѳ Ѳ'ло

хастн данə кӧр'е Тосын-п'аша у Ө'ло Фатьме жь хвэр'а бьр, ну дə'wата хwə кьрын.

Һəрдӧ п'аша дӧ һ'эвтйа манə ль ба һəв. Кӧр'е Тосын-п'аша хатьр хwастын, чу Диарбəк'ьр. Ө'ло ма ль Шаме. Щасус бəрданə дьнйае, ль дəшта П'арсине Һ'ьсеине Гьзир у Мьһ'оке Қəйсани гьртын, Дəсте wa п'эва гьредан, анинə Шаме щəм Ө'ло.

Ө'ло һəрдӧ бь ə'зəб кӧштын.

Ө'ло бу п'ашае Шаме, Фатьм бу пирəка wи. Əз жь weда һа-тым, р'əһ'мəл де баве гӧндара.

4. МЭНЩА Э'ЛИЕ СЕЛЪМ-АГ'А

Н'эчи Кики-п'аша, п'ашае дэвлэте, э'сле хвэ зыламэки к'э-нас бу, зьбалчи бу, бь Ы'лме хвэ бу п'ашае дэвлэте. Э'мре нэ-ла ви нат нэр'э бажаре Эзър'уме эскэре хвэ пе т'элиме бькэ. Се белук эскэр пер'анэ, эв р'эисе ванэ.

Эскэре хвэ р'акър у мэшйа, ль бажаре бэдэна Мердине бу меван, ль мала Э'лие Сельм-бэге.

Н'эчи Э'лие Сельм-бэгейэ, эв жи мэзыне бэдэна бажаре Мер-динейэ н'эвт лавэ ви нэнэ, хортън, қизэк ви т'эне нэйэ. Навэ ве Мэнща Э'лие Сельм-аг'айэ.

Эскэре Кики-п'аша, п'ашае дэвлэте мэлумэ, хвэ ль мале мэзын дьгryn, ль мала Э'лие Сельм-аг'а бу меван.

Н'эчи Э'лие Сельм-аг'айэ, қэдрэки э'зим, ик'рам жь ванр'а кър. Бь эскэре шива у бь нэспе ванва гэлэк қэдрэки мэзын гьрт. Кики-п'аша гэлэк же мэмнун бу. Ве шэве ль шьр ма. Н'эчи Ки-ки-п'аша зыламэки р'энг софийэ, дьбе сьбе р'аһьшт мьсине дэст-меже хвэ жь т'эбақа жор шэшайэ-н'эвтайэ хвэ бэрда гь ньмежа сьбе бькэ.

Н'эчи Хатун Мэнща Э'лие Сельм-аг'айэ, эве жи жь дэнге эсэкър у Гэспа у мьһ'ас қарабалы'е эскэр дэсте хвэ авет г'эрбу-ле п'эрде жь хвэр'а ль эсэкьре һөкөмате дьньһер'э.

Н'эчи Кики-п'аша, ашьр'а ви бь шыбаке к'эт, ашьр'а ви бь Мэнща Э'лие Сельм-аг'а дь шыбакер'а к'эт. Ақъл у сәвда ль сә-ре вида нэма, бира хвэде у п'эхәмбәре хвэде нэмабьр. Ньге ви дэрәнща зэвт нэкър жь т'эбақа жорин нат хар, һэстики ви саг' бь һэвва нэма. Эсэкьре ви банздан һатын сәр мөйт'е ви, ав ль сәр ч'э'ве ви р'эшандьн, бь һьш хвэ нат, эшэда хвэ анийэ го:

— Гэли э'льме, һун жь мьр'а бежън, бе эв ьнс бу, эв шьн бу, к'ийэ у қиза к'ейэ, жь мьр'а бежън.

Бьрае Мэнще го: — П'ашае мьн, эв хва мьнэ. Иншала қизэ нэ бь мерэ.

Дьбе, п'ашае дэвлэте һина ль э'рдейэ, го: — Мь мәрвантия вэ дьве.

Бьрае Мэнще го: — Сәр ч'э'ве мэ. Хө нэ эме бьдън йэки жь тэ четър? Эм мера бькөжън, эм дэста бьфьр'иньн, тэ п'ашае дэв-

лэтеи те мæ хьлс ки. Дæ, п'ашае мьно, æм жи н'æвт бьранæ, æмæ бь нæвдõ бышешьрын, иншала æмæ Мәнще бьдын тæ.

Бьрае ви бьч'ук у бьрае хвән мæзын к'этын қыр'ка нæв, го:

— Соз у қьраре хвæде ль шане мь к'этыбæ æз хва хвæ надьм ви ынсани. Иро п'ашае дæвлэтейæ, сьбе нõкõмат ле бе г'æзæбе ве ви жь вæзифа ви дәрхьн, шар дьн бькьн зьбалчи.

Дьбе Кики-п'аша, п'ашае дæвлæте го: — Эз нькарым бь вә-р'а дьреж кьм. Эзе нәр'ым бажаре Эзыр'уме тә'лим у дәвра әскә-ре хвæ хьлас кьм у әзе бем, дьве Мәнще нәзыр бә. Шьһазе ве у р'әһ'әла ве бе суал у бешуаб, ә бь дәсте ве бьгрым у бавем ма-фе, бьбьм бь хвәр'а.

Бьрае Мәнще го: — Сәр сәра у сәр ч'ә'ва, к'и гава тõ бен, Мән-ше те бьби бь хвәр'а.

Кики-п'аша әскәре хвæ р'акьр у бәре хвæ да бажаре Эзыр'у-ме.

Æмæ бен сәр бьрае Мәнще нәр н'æвта, кьр у нәкьрын, гь галгала ван бьбæ йәк, набьн йәк... Бьрае Мәнще дьбен: «Æм хва хвæ на-дын Кики-п'аша. Сьбе ә'шир ве бе, нәйле т'әрәса, пышти гь баве ван Ә'лие Сельм-аг'а чу р'әһ'мәте нәқ жь хвæ дәрнәк'этын, хва хвæ жь тьрсар'а дан Кики-п'аша бь ә'сле хвæ зьбалчийә. Æм хва хвæ надьне».

Кики-п'аша, п'ашае дæвлæте хьлас кьр вәгәр'йа, ве нәр'ә ба-жаре бәдәна Диарбәк'ьре, ве бе Мердине Мәнще бь хвәр'а бь-бә у нәр'ә бажаре Диарбәк'ьр. Шар дь Кики-п'аша ль бәдәна бажаре Мердине мала Ә'лие Сельм-аг'а бу меван, го:

— Га, гәли бьра, вә чь кьр?

Го: — Вәллә, п'аша, бьрае мән бьч'ук қәбул накә.

Кики-п'аша го: — Моһнати жь вәр'а н'әта сьбе, вә хва хвæ да мьн, да мьн, нәгәр вә нә да мьн, әзе ньге вә дь қәйда кьм, дәсте вә дь к'әләмча хьм, стõе вә ль ләла хьм, әзе вә бьн зьке қант'ьр'а бьждиньм, бь даре к'отәке, бь даре зоре әзе вә бьбьм бавем н'әбсхана бәдәна бажаре Диарбәк'ьре, н'әбса қат'ьла у хвинни у сиасна.

Бу сьба, Кики-п'аша фер'ин бь пепика к'әтйә, әсәкьре хвæ хьст ьштирае. Го:

— Бьрае Мәнще бьгрын бьбьн бьн зьке қант'ьр'а бьждиньн, бавен н'әбса бәдәна бажаре Диарбәк'ьре.

Бьрае Мәнще хьстын н'әбса бәдәна бажаре Диарбәк'ьре. Жь нува Хатун Мәнша Ә'лие Сельм-аг'а р'абу чь кьриә, к'әт ода бь-ре хвән мæзын. Одәки халийә, ль а ль зивьр'и, одәк халийә. Нәр н'æвт ода гәр'йа, одае бьрае Мәнще т'ев халийә. Гьрие гавьре бь-не бәһ'ра бь н'әле хатун Мәнша Ә'лие Сельм-аг'а дьһатийә. Чь-лобәке несьра бь н'ьнарке р'укада дьр'ьжйа. Несьре ве нõрмәте

wəkə ба у баране ава чəман у канна бь сəр һ'нарке р'уе Мəн-
шеда дьр'ьжйа. Бəр зурн хwəде бу, го:

— Хwəде, һəде тə ль мь чийə? Тə əв һ'əсьн у щəмал бь сəр
мьда р'ьжандйə, əз бум сəбабе һəр һ'əвт бьрае хwə. Кики-п'аша,
п'ашае дəвлəте əв гьртн, ньге вач хьст қəйда, дəсте вач хьст
к'əлəмча, стəе вач хьст лəла, бəре вач да һ'əбса бəдəна бажаре
Диарбəк'ьре, һ'əбса хьшнйа. Əз мам сəбабе һəр һ'əвт бьре хwə,
сьфра Ə'лие Сельм-аг'а гьран у мəзьнə, ль сəр р'ека һ'əшаш у фə-
қир у фуқра, сьфра баве мьн майə бе хəдийə. Мь дəрне баве хwə,
диwанхана баве хwə мь бь дəрпəкер'а гьртийə.

Ижар Мəнше р'абу чь кьрийə?
Мьфта ль сьндəқа Əзьр'уми хьстийə,
Қатəк ч'əке букание бь сəр бəжн у бала хwəда данийə,
Қилок зив у зер' бь ə'ийа кəвəр маə'дана бь сəр
маə'дана зер'ада,
Мəнше хелйəк мусьлани жь һ'əму ьшкaл у ьлwана бь
сəр хwəда да кьрийə,

Бан щерйа хwə кьрийə.
Щаникəк р'ьба' жь тəвлəхəне к'ьшандийə,
Хəрщəзина зер'а ль пыш хwə данийə,
Т'ьжи зер'е р'əшaди' кьрийə,
— Щерне, тə бь хwəде кə, те бь сəре щаниа мь бьгрə,
Əме бəре хwə бьдн бажаре бəдəна Диарбəк'ьре,
Бəлки р'əһ'ьм тек'əвə дьле Кики-п'аша, п'ашае дəвлəте,
Һəр һ'əвт бьрае мьн бьдə хəтьре хwəде у мь һəрмəте.
Мəнше у щерйа хwə жь бəдəна бажаре Мердине
дəрк'əтьн у мəшйан,
Хелйа муслани жь һ'əму ьшкaл у ьлwана бь бəр бе
к'əтийə,
Гьрин у зарин ə Мəнше һ'əта бь гəвьра дьле вач бь
һ'але Мəнше шəвьтийə.

Мəнша Ə'лие Сельм-аг'а незикн ль бəдəна бажаре
Диарбəк'ьре кьрийə,
Ден у бала хwə дайе, гь Кики-п'аша, п'ашае дəвлəте,
Бь дəһ - донздə йавьре хwəва ль бəр сура бəдəна
бажаре Диарбəк'ьре
Бь тəвл у зəһре у сəтранща дьлистийə.
Мəнше бан дькьр, дьго: — П'ашао,
Əз к'əтьм бəхте хwəде у ве дəвлəте,
Те бьрае мьн бьди хəтьре хwəде у мь һəрмəте.
Кики-п'аша, п'ашае дəвлəте вəхте дəнге Хатун
Мəнша Ə'лие Сельм-аг'а бь гəһе ви к'əтийə,

Сәре хwә жь сәр тәвл у зәһре р'акьрийнә,
 Wәкә мьридки мала шех сездә сала ль сәрһәда майә,
 шехе хwә нәдийә,
 Ль бәр аwьр'а Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а п'ьрптийә.
 Бан дыкьр: — Wәй Мәнще, мь нәкьр,
 Мь дәве һ'әбсхана бәдәна бажаре Диарбәк'ьре мь ль
 бьрае тә вәнәкьр,
 Хатун Мәнще, мь дийә, сәд шар бь мьн дийә,
 Н'әта гь тә бь ван дәв у леве хwә нәбежи Кики-п'аша
 малхөе, әз кәваннийә,
 Әз бьрае тә бәрнадьм бь қәнщийә,
 Н'әта гь әз бь ч'ә'ва нәбиньм тә жь мьр'а буйи .
 бөрмалийә.

Хатун Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а ле вәгәр'анд,
 Дьго: — Наве, ль мьн Хатун Мәнща Ә'лие Сельм-аг'ан,
 Шәраб һ'әрире дәсте әфәндиае,
 Кәвокәк г'әбг'әб шин, т'әqlа ә'мре мь сездәйә,
 Қольпи сала чардәйә,
 Хwәде тьала нәготиә әв р'ьк'убе синге к'али гәwри боз
 Нәлаиқи дәв у леве тә к'оти гәниә,
 Нәйване к'ок'а дырана дь дәве тәде нәмайә,
 Ә'мре тә һ'әвте у пенц сал қәднәйә,
 П'ашао, дьле мь дийә, сәд шара бь мь дийә,
 Соз у қьраре хwәде ль щане мь к'әтьбә,
 Әз мәһ'ра хwә надьм тә бь қәнщийә.
 П'ашао, һәфе тә ль мь чийә?
 Бьрае мь нә мер кәштынә, нә п'осте дәwләте тә'зи
 кьрьнә,
 Тә аветьнә һ'әбса бәдәна бажаре Диарбәк'ьре, һ'әбса
 хвинийә,

Ма нә һөкөмат тә т'әне майә,
 Нәйване Ә'лие Сельм-аг'а дь мь нәгәр'йабә,
 Әзе бәрә хwә бьдьм арк'ане щеше ль тә гьлийә,
 Әзе бежьм дь дәwре зәманада wә дийә лаwе һөкөмате
 Дәсте хwә давежә кәч'а ә'шаира бь щәбрийә,
 Соз у қьраре хwәде ль щане мь к'әтьбә,
 Әзе шар дь тә жь wәзифе дәрхьм, бькьм зьбалчийә.

Кики-п'аша, п'ашае дәwләте бь йаwьре хwә шешьри,
 Йаwьре wi готьн, го: — П'ашао, соз у қьраре хwәде,
 Гь Хатун Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а, кәвока т'әqlә,
 Нәр'ә щәм арк'ане щеше ль тә гьлийә,
 We нане зар'оке тә жь маше дәwләте қәт бькә,

Тә шар дьн бькьн зьбалчийә,
А баш әвә, п'ашао, тō бан Хатун Мәнща Ә'лие
Сельм-аг'акә,
Была бе бәр сура бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Жь сәр ч'ә'ве хвә һьлинә we хелйа мусланийә,
Т'ер ль ван қәдәһе ч'ә'ве р'әши бәләк бьһер',
У бьрае we бәрдә пер'а бькә р'ешийә.
Бьрае Мәнще нә мер кōштынә, нә дәст фьр'андьнә,
Нә р'абунә бь тōһме снасийә,
Бь хвәде гь арк'ане щеше не бьһ'әсә,
We тә диса бькьн зьбалчийә,

Дьбе Кики-п'аша, п'ашае дәвләте бан дькьр Хатун
Мәнще:
— Баво, дьле мьн жь дьла дьләки дьлодийә,
Те бен пенщ дәқа ль сәр сура бәдәна бажаре
Диарбәк'ьре, те бьсәкьни,
Сәр ч'ә'ве хвә һьлинә we хелйа мусланийә.

Хатун Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а го; — Соз у қьраре мь
бәр хвәде бә,
Әз вәнагәр'ьм, әзе һәр'ьм гьлийә.
Щерйа we готе, го: — Хатуне, хо нә мәқләтис пер'айә,
We чәңқала бавежә т'ахьме синг у бәре тә,
Әw ль wi али суренә, әм ль ви али суренә,
Была бьһер'ьн ван қәдәһе ч'ә'ве р'әши бәләк,
Бәлки р'әһ'м тек'әвә дьле wi,
Бьрае тә бәрдә бь қәнщийә.

Дьбе щерие хатун қәнай кьр, Хатун Мәнща Ә'лие
Сельм-аг'а вәгәр'йа,
Ль бәр сура бәдәна бажаре Диарбәк'ьре дьсәкьни,
Сөр'а баке бәдәна бажаре Диарбәк'ьре һат у ль мә
ләбьти,
Хатун Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а вәхте гь дәсте хвә авет
хелйа мусьлани,
Т'ьлике we бе һ'әмди we дь си у пенщ бышкоке
диарбәк'ьрли дьәльқи,
Синга Хатун Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а чьвте щоте зәр
мәмька
Дь нав си у пенщ қамчоке синге диарбәк'ьри дьфьльти,
Дә Кики-п'аша, п'ашае дәвләте we р'оже,

Вөхте аһыр'а ыи бь Хатун Мәнша Ә'лие Сельм-аг'а
дык'әт,

Дьбе, баво, вәк ч'уке сәри жеки,
Ль бәр нәзәра Хатун Мәнша Ә'лие Сельм-аг'а
дып'әрпьти.

Иаһьре ыи ав ль сәр ч'ә'ве ыи кьрңн.
Сәһ'әта гь бь һ'ыше хва һат, бан кьр: — Хатун Мәнше,
мын нәкьр,
Мын дәве һ'әбсхана бәдәна бажаре Диарбәк'ьре мь ль
бьрае тә вәнәкьр.

Вәллә хатуне дьле мын дийә,
Сәд шара бь мын дийә,
Н'әтани гь тә бь ыан дәв леве шәкьр нәбежи, тә малхөи,
әз кәванийә,
Тә р'амусанке нәди мын жь хан у мане гәрдане бог'әза
қыр'ьке,

Тә мәһ'ра хвә нәди мь бь т'әмамийә,
Әз бьрае тә бәр надьм жь һ'әбсхана бәдәна бажаре
Диарбәк'ьре һ'әбса хвинийә.

Мәнше бан дыкьр, дыго: — П'ашао, ч'ә'ве хвә вәкә,
Әз Хатун Мәнша Ә'лие Сельм-аг'амә,
К'аса сәр тәшләмә,
Шәр'аб һ'әрире дәсте әфәндйамә,
Ә'мре мь сездәйә қольпи сала чардәйә,
Вәкә кәвокәке ль бане бьрше т'әқләдайә,
Хвәде нәготйә әв р'ьк'убе синге к'али гәһри боз
Моһра сәлт'ан ледайә,
Нә лаиқи дәв у леве тәи к'әти гәни, ә'мре тә һ'әвте
пенц салә,
Нәйване дырана ды дәве тәда нәмайә.

Вәллә, п'ашао, дьле мь дийә,
Сәд шара ль мын дийә,
Нәгәр һөкөмат бәр бара мь р'анәбә,
Әзе бәре хвә бьдьм бог' у бәране ә'шаира,
Бәр шәте бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Бәлки кьр'е бава ль мь р'астбен,
Бьрае мын бәрдын бь даре к'отәке, бь шәбрийа,
Әз нәк'әтьмә бәр гьртьне, гьртын гьртьна мерайә,
Қәйд-хьрхале шерайә,
Бесуал бьрае мь аветьнә һ'әбса хвинийә.

Хатуне бан дькә шерийе,
Сәре һәмдание к'ышандийә,
Го: — Иа шерйа мьн, жь вьр һ'әтани арк'ане щеше
Лауе дәүләтенә, бәртилхорьн,
К'и ч'әв ль мь к'әвә, жь һөкөмате, we ль мь бькә дә'wa
намусе у г'ирәте бь щәбрийә,
Әме бьк'әвьн бәр шәте бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Бәлки һьнәк бәр бае мьн р'абьн,
Бьрае мьк' бәрдьн бь даре к'отәке, бь щәбрийә.

Мәнше у щери дө р'ож у дө шәве ван сәдиан,
Ль эләке р'аст һатьн, гь р'әвр'әвке, баһарә,
Гь коньнә данинә наенә жьмартьн һьнги п'ьр'ьн,
Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а суал дькә жь шьвана, жь
гавана,

— Бьра, әв эл у к'оче к'енә?
Гот: — Хушка мьн, әв к'оч у эл э И'ьсеин-аг'ае Зили,
к'очәре дәшта Р'әвандузейә,
Кәләһа әшқиа у мәнкума у чьқас фәқир у фьқарә хвә
ль нав у дөнге ви дьгрьн.

Дьбе Мәнще жь щериа хвәр'а гот:
Го: — Қәй дьле хвәде бь һ'але мә шәв'ьти,
Гь әм И'ьсеин-аг'ае Зили, баве Сьлт'ане, кәләһа
мәнкума у хвинийа р'аст һатьнә,
Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а вәхте к'әти дәве дөрийа,
И'ьсеин-аг'ае Зили, баве Сьлт'ане ль бәр гөмгөм у
мьсине қаһве р'уныштийә,
Вәхте И'ьсеин-аг'ае Зили бь ч'ә'ве Хатун Мәнща Ә'лие
Сельм-аг'а дьк'әтийа,
Мәнще һесър р'е надьн дәве we жь гьрийа,
Дькә гь И'ьсеин-аг'ае Зили, баве Сьлт'ане быштәг'ьлә,
И'ьсеин-аг'ае Зили бан дькьр қиза дәләл тә херә,
һ'әвалә тә чийә?

Хатун Мәнща Ә'лие Сельм-аг'а го: — Тыште гь сәре мь
һатийә,

Бь сәре Ә'йубе көрмахари нәһатийә,
П'ашао, мь дьнйа т'әв к'ел у бежынг кьрийә,
Мь хвә жь хвәде у вьрда ль И'ьсеин-аг'ае Зили, баве
Сьлт'ане, к'очәре дәшта Р'әвандузе хвә гьртиа,
П'ашао, бьрае мьн һ'әвт көр'е Ә'лие Сельм-аг'анә,
Бьрае мь нә мер көштьнә, нә дәст фьр'андьнә,
Нә п'осте һөкөмате тә'зи кьрьнә,

Нә р'абунә бь тыште снасйә,
Дь бәдәна бажаре Диарбәк'ьреда Кики-п'аша, п'ашае
дәвләте

Бь ә'сле хвә зьламәки зьбалчийә,
Дәсте хвә аветйә мь Мәнше Хатуна мала Ә'лие
Сельм-аг'а,

Дьбе һуне Мәнше бьдын мьн бь дарә к'отәке, бь
щәбрийа,

Бьрае мьн, го сәре мә дь нава ә'ширада р'анабә,
We хәлк бәжын баве ван чу р'әһ'мәте,
Хва хвә дан йәки зьбалчийә.

П'ашае мьно, сьфра Ә'лие Ссельм-аг'а ль бәдәна бажаре
Мердине ман бехөдийә.

Һәкәр намуса тә қәбул дькә кәр'е һөкөмәте дәсте хвә
баве қизе ә'шаира бь дарә к'отәке, бь щәбрийа,
Мь хвә ль нав у дәнге Һ'ьсеин-аг'ае Зили, баве
Сьлт'ане гьртийә.

Һ'ьсеин-аг'ае Зили го: — Хатуне әв у нә тышки дийә?
Бь қәсәме наве хвәде бистуйәк һ'әзар кони ль нава әла
мь данийә.

Әзе поз у гөһе Кики-п'аша жекьм,
Анака әзе бавем сәр бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Әзе һәр һ'әвт бьрае тә бәрдым бь дарә к'отәке, бь
меранийә,

Ле созәк дь нав бейна мьн у тәда һәйә,
Һәгәр мь бьрае тә бәрда те мөһ'ра хвә бьди мь бь
қәвл у р'әсуле хвәде бь т'әмаийә.

Qер'ин жь Мәнше һатнийә,
Хвин бь п'еси́ра хвәва дитнийә,
Жь щерйа хвәр'а гот: — Чь фәләк у дулаб ль сәре мә
гәр'йа,

Әз нә к'әтьмә бәр гьртыне, гьртын гьртына мерайә,
Qәйд—хьрхале щерайә,
Әз нә к'әтьмә бәр ве,
Сьфра баве мьн, а Ә'лие Ссельм-аг'а ль сәр р'ека фәқир
у фьқара майә бе хөдийә,
Ле баре намусе дьдә сәр дәвәра һ'әмийа.

Мәнше го: — П'ашао, ч'ә'ве хвә вәкә,
Әз Хатун Мәнща Ә'лие Ссельм-аг'амә,
Шәр'аб һ'әрире дәсте әфәндйамә,
Әз қәдәһа сәр масамә,

Ә'мре мын сездәйә қольпи сала чардайә,
Хвәде тьала нә гогйә әв р'ьк'убе сн҃ге к'али гәври боз.
Моһра солт'ан ледайә,
Нә ланқи дәв у леве тәйә,
Ә'мре тә һ'әйште у пенш сал қәдйайә,
Әв нә шәрте лае шамера у көр'е ә'шаирайә.

Хатун Мәнша мала Ә'лие Сельм-аг'а жь бьн коне
Н'ьсенн -аг'ае Зили дәрк'әтийә.
Бәре хвә да бәр ч'әме бәдәна бажаре Диарбәк'ьре
дымәшийә,

Се шәв у се р'ож дь р'еда дьқәдйа,
Мә'де we зәр бу wәкә э мьрийа,
Ч'әк чунә бь дар у дәвйа,
Гьрне гавьре бьне бәһ'ра бь һ'але we һ'ьрмәте дьһатийа,
Пышти се р'оже wan бь р'ева қәдййа,
Ль ә'ширке р'аст һатын нә сәри у нә бьнийә.
Пьрс кьрын жь шьвана, жь гавана, жь р'ешийа,
Го, әв эла к'ейә?
— Эла Бышаре К'олоз, қәвалә эзидийа.

Һ'әчи Бышаре К'олоз қәвалә эзидийа,
Дө фәқир пер'анә, ль бәр ч'әме Диарбәк'ьре
Жь хвәр'а дәрк'әтийә сәйд у неч'ирейә.
Wәхтег Бышаре К'олоз, қәвалә эзидийа дит,
Гь дө пирәк жь wьрда тен у дымәшийа,
Го: — Гәли фәқира ль гор бьсьлманок дьбежьн,
Нәк һори дь шыһәтеда һәбьн,
Хвәде тьала ва жь мьр'а һорик ль т'әв щериа we
Жь мьр'а һәди у щари шандийә,
Дә бь г'ара һәр'ьн оде диwана мын бәлиф у дошәка
дайньн,
Ван меване мә хвә ль нав у дәнге мь гьртьнә у һатийә.

Бышаре К'олоз, қәвалә эзидийа
Бәре хвә да диwане у ль сәр се бәлифа р'уныштийә,
Мәнше у щерйа хвә wәхте гь к'әтын һөндөр'е диwане,
Бышаре К'олоз wәкә гь шехки жь ван шехе эзидиа мәзын
р'абу жь п'ийа,
Дәсте хвә ль сәр һәвдө кьр, дь щие әдәбеда² ма
сәкьнийа,
Го: — Бежьн хва мын, һ'әwала тә чийә у чь бәр сәре
тә һатийә?

Тә хwә ль нав у дәнге Бьшаре К'олоз, qәwале эзидийа
тә гьртийә,

Кәлаһа мäh'кум у фьрара у хвинийа,
Бь qәсәме наве хwәде тауси мälәккьм,
Бисане гь тә'да ль тә кьрьбә, әw мале тә харийә,
Әзе к'өнйа кальк-кальке ван бьqәлиньм жь бьнийә,
Әзъм кәләһа мäh'кума у фьрара у әшqийа,
Жь мьр'а бежә жь ә'wьл у һ'әта т'алийа.

Мәнше го: — П'ашае мьно,
Әз Хатун Мәшша Ә'лие Сельм-аг'амә,
Кәбокәк г'әбг'әб шин сәр бане ханйамә,
П'ашао, дьле мь дийә, сәд щара бь мьн дийә,
Мьн дьнйа к'ел у бежынг кьрийә,
Жь хачп'ареца, жь бьсьлмана у жь ә'шанра,
Мь хwә ль нав у дәнге Бьшаре К'олоз баве Ызер
гьртийә,

Бьрае мьн нә мер кöштьнә, нә дәст фьр'андьнә,
Нә р'е qәтандьнә, нә р'абунә бь т'оһме сиасийә.
Кики-п'аша дь бәдәна бажаре Диарбәк'ьреда
Бьрае мьн аветьнә һ'әбса хвинийа,
Ль мьн дькә дә'wa намусе бь даре к'отәке, бь щәбрейа.

Бьшаре К'олоз баве Ызер qер'инәк пе к'әтийә,
Го: — Созе мьн ль бәр хwәдебә, һ'әвт һ'әзар суаре
щәнге ль щәм мь һәйә,
Әзе бавем сәр бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Әзе бьни бьqәлпиньм сәр сәрийә,
Әзе бькьм хәлк бежын жь waqәте ьшәбадә,
Кәси әв бажар ава нәдийә,
Әзе бьре тә бәрдьм бь даре к'отәке, бь щәбрийә.
Ле һ'әвт һ'әзар суаре щәнге т'әви ван әме әшәде бь
наве мäh'мәде wә биньм,
Гь тә мäh'ра хwә бьди мь ль сәр дине исламе бь
т'әмамийә.

Мәнше го: — П'ашао, ч'ә'ве хwә вәкә,
Әз Хатун Мәншса Ә'лие Сельм-аг'амә,
Әз кәвокәк г'әбг'әб шин сәр бане ханйамә,
Ә'мре мьн сездә сал qөльби сәр чардә саланә,
Хwәде тьала нәготйә әв т'ахьме синг у бәре мь
Моһра сөлт'ан леданә,
Нә лаиқи дәв у леве тә к'оти гәни
Нәйване к'ок'а дьрана дь дәве тә нәманә.

П'ашао, h'эйф у хэбинэта гь э wэк тэ аг'ае э'шире
гьраньн,
Ма рей намус ль дыида нэманэ.

Хатун Мэнша мала Э'лие Сельм-аг'а
Хел'а муслани бь сэр ч'э'ве хwэ данийэ.
Щерна we бь сэре шание гьрт у дьмэшийа,
Гесьре ч'э'ве ван дьмэшьн wэк ава ч'эма у канийа,
Жь бэр ч'эме Днарбэк'ьре дьqэтийан,
К'этын бэр'ике хьр' у халийа,
Се шэв у се р'оже ван бьрчи у бь р'ева мэшиан,
Тыште hat сэре ве һьрмэте,
Бь сэре эбде хwэде нэ hatийэ,
Гелэки мэшийа, к'этэ бэр'ик бепиван,
Дорбин шар дьн Мэнше жь хөрщэзина хwэ дэрхьстийэ,
Дани ль бэр ч'э'ве хwэ дур незик хьстийэ,
Гь элэке шьрите кона часра дь һэвдэ к'отайэ,
Тэ ахе бавежи жь кона нак'эвэ э'рде,
Жер' дьбежьн э'шира Фэрh'е Бзер-аг'а,
Бэране зозана, кэлэһа мөһ'кум у qат'ьл у хунийа.

Фэрh'е Бзер-аг'а ль бьн коне р'эши э'рэбийэ,
Ден у бала хwэ дае, нэр'и дэ пирэк бэре хwэ ль коне
мэзьн гьрт'ьнэ у дьhatийэ.

Фэрh'о Биса-аг'а баве Муди харзие wi
Бь һ'эвсэд суаре шэнге меване wийэ,
Шьва һ'эзьран бь дэсте Фэрh'е Бзер-аг'а,
Бэране зозана, шьфние гьран ль сэр г'олама дьр'э у те.
Нане ван ль оде данийэ.
Пышти гь меване Фэрh'е Бзер-аг'а нане хwэ хварьн,
У Биса-аг'а хатьр жь хале хwэ хастийэ,
Жь нува Фэрh'е Бзер-аг'а р'аһьшт к'өрк һ'эрwание хwэ,
Дьке гь һэр'э алие мале, бе һ'эwала ве пирэке чийэ?

Фэрh'о бэре хwэ да алие мале мэшийа,
Пирэк жи Мэнше незикан ль коне алие мале кьрийэ.
Бисане г'эриб корьн wэкэ тэйре ч'э'вгьртийэ,
Фэрh'о ль дэ г'олама кьри газийэ,
Го: — We һ'эрмэге дагэр'иһьн алие мале,
Ва меван чу, эзе бем бе һ'эwале we чийэ?
Бьльм һ'эwалэк бь сэре ве пирэкеда hatийэ,
К'а бе жь к'ида, жь к'ижан э'шире хwэ ль нав у дэнге
Фэрh'е Бзер-аг'а ль бэр'иһа Р'эwандузе хwэ гьртийэ.

Фәрһ'о чу алие мале нер'и қизьк у буке ван пер'а
к'этьнә һьзн у гьрийа,
Әwqа гошт у нане мевна к'өфләте ван йәки тә'м
нәкьрийә
Зерине гь ль бьн коне Фәрһ'е Бзер-аг'ада һатийә,
Фәрһ'о го: — Wә херә? Чь ль дьние қәwьмийә?

Wәхте Фәрһ'о к'әт дәве дәри у әв галгал готийә,
Мәнше гот чәп у р'абу, дь щие ә'дәбеда сәкьнийә,
У дәсте хwә ль сәр һәвдө данийә,
Фәрһ'о го: — Ыстәфхөрла³, хwа мьн,
Wәрә ль к'еләка бьрае хwә р'уни, бе чь бь сәре тә
һатийә?

Әз баве Бзерьм, кәләһа мән'кума, әшқийа у хwинийа,
Соз у қьраре мь ль бәр хwәдебә,
Ысане тә'дә тә кьрьбә у мале тә харийә,
Львина һ'әрәма ль мьн һ'әрам бьн, һ'әта әз нәйиньм
щийа.

Мәнше жь нува һесьре ч'ә'ве р'е надә дәве we жь
гьрийа,

Го: — Кәко, әз Мәнша Ә'лие Сельм-аг'амә,
Ль бәдәна бажаре Мердине,
Кәвокәк г'әбг'әбшини сәр бане ханнийамә,
Шәр'аб һ'әрире дәсте әфәндийамә,
Әз қәдәһа сәр масамә,
Ә'мре мь сездәйә қөльпи сала чардәйә,
Жер' дьбен Кики-п'аша, п'ашае дәwләте,
Жь бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Ә'сле хwә бь хwә зьламәки зьбалчийә,
Пышти баве мьн Ә'лие Сельм-аг'а чу р'әһ'мәте,
Шәвке ль мала мә бу меванийә,
Жь бьрае мьр'а го: «Һуне Мәнше бьдьн мьн,
Бь қәwл у р'әсуле хwәде т'әмамийә».
Бьрае мьн бь һәв шевьрин,
Го: — Әм хwа хwә бьдьн Кики-п'аша, әре иро һөкматә,
Сьбе һөкмат ле бе г'әзәбе, we ии шардын бькә
зьбалчийә,

Әвайа жь мәр'а ә'йб у шәрмә,
Әм нькарьн сәре хwә дь нава ә'ширада р'акьн,
We хәлке бе, һәйла т'әрәса, пышти мьрьна баве хwә
Хwа хwә дан йәки зьбалчийә.
Бьрае мьн т'ьфақ нәбун, го: «Мәнше әм надьн».
Кики-п'аша, п'ашае дәwләте

Ньге бырае мын авет қайде, дәсте ван авет к'әләмче,
стуе ван авет ләле,

Бь бын зьке қант'ыр'ава шыдандын,
Аветын һ'әбса қат'ыла у мәһ'кума, хвинния,
Мь дьһия гыш к'ел у бежынг кьрийә,
Жь бьсәлмана, жь хачп'ареца, жь эзидийа,
Һ'әта бь қаһ'не һөкөмате мә һ'әжандийә,
Кәс ль бәр баре мь р'анәбу.

Мь хвә ль нав у дәнге Фәрһ'е Бзер-аг'а ль дәшта
Р'әwandузе гьртийә,

Һәгәр тә баре намусе дьһ'әмьлини,
Әзе һәр'ым мәһ'ра хвә бьдым Кики-п'аша, п'ашае
дәвләте,
Әзе һ'әвт бырае хвә бәрдым бь п'исәтийә.

Зәмане бәре хвәндәван т'ьнәбун,
Фәрһ'о қер'ин пе к'әт, го бан кьн мәлләе эла мәда,
Вәхте гь қала мәллә буйә, кәзәб у зьраве Мәһ'це
дьқәтийә,

Го: — Бат'ыл, әвайа дькә қәй we мь мәһ'ркә.
Мәллә гәләки тырсийа, к'ьтеба хвә ль бәр хвә дани у
р'ыщ'фн

Фәрһ'о го: — Мәллә, те гәләк сылав у к'ьлаве мын
Ль Биса-аг'а баве Муди харзие мын, зәнгьле шер' бьки,
Аһһа жь бын коне мын дәрк'әтийә,
Чьқа қәwата ын һәбә, дәһ'сла һ'әрба мәзын ль дархә,
Жь ду һһһа һ'әта сыһа, чьқа әскәре ын һәбә,
Һ'әче карьбә р'әһежә ч'әк у силәһ,
Ль бәр сура бәдәна бажаре Диарбәк'ьре
Сәһ'әт шәше шәве һ'әта шәше сьбе щьвана мын у шийә.
Мәк'т'уба хвә мәллә хьлас кьрийә,
Дь дәсте дө г'өламада данийә,

Го: — Нуне быгһен баве Муди, гәләк сылаве мь ле һәнә,
Вәкә мь дь мәк'т'убеда данийә
Жь гава хатьр жь мь хаст у жь бын коне мын
дәрк'әтийә,

Пирәкәк г'әриб бь we у щериа хвәва дь бын коне мыда
р'уһьштийә,
К'өлфәте мь зар'өке мь пер'а к'әтьнә һ'ьзн у гьрийа.

Дьбе вәхта г'өлама әв мәк'т'уб дан дәсте Биса-аг'а,
баве Муди,
Тә чьма һаһи бь р'еда һаһ базьрганәки һөкөмате р'аст
һатийә,

Т'эмам мале ван дь фэрдада, т'эмам зер'е р'ышадийэ,
Биса-аг'а баве Муди хвэ бэрдайэ сэр чачане р'оманийэ,
Бь р'ьпка әв у әсәкьре хвэ ль һәвдö пәһ'р дькьн бь
т'эмамнийэ.

Wәхте мэк'т'уба хале хвэ хандийэ,
Ақьл у сәвдал жь сәре ши фьр'ийэ,
Дәһола һ'әрба мәзын ль дар хьстийэ,
Әсәкьре хвэ шьванд, жь ду нииа һ'әта нииа сьсна,
Һ'әвт һ'әзар суаре шәнге э шер' пер' к'әмьлийэ,
Биса-аг'а баве Муди, чь сьбаһа гь жь хәве р'адьбә,
Дәсте хвэ һәрдöа бьльнд дькә, бәрбь хвәдева дькә,
Дьбе йарәби чьқа бәлә у қәдә э ль дьнйәе,
Тö хере сәр мьда нәшини,
Тö қәдә у бәләе дьннае гьши бинә п'ешна мьн, гь тö
дәрбе мера бьбини.

Биса-аг'а баве Муди һ'әвт һ'әзар суаре шәнге р'акьр,
Бәре хвә да бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Чьқа к'ортък у мәсил һәнә һ'әвсд суаре шәнге теда
датинә.

Әме бен сәр Фәрһ'е Бзер-аг'а, бәране зозана,
Фәрһ'е Бзер-аг'а жи дәһола мәзын ль дар хьст,
Чардәһ'әзар суаре шәнге пер'а т'эмам бун,
Бәре хвә да бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Ньр'и гь жь Биса-аг'а баве Муди пева к'әс ль бәр сура
бәдәна бажаре Диарбәк'ьре т'ьнинә.

Фәрһ'о бан дьке: — Вай харзе, тә дьго әз зәнгьле
шер'ьм,
Әз бала хвә дьдм тә тö қимиши әскәре хвә наки,
Ч'ә'ве мьн жь тә у пева к'әси набинә.
Биса-аг'а ле вәдьгәр'ә, дьго: — Хало, ч'ә'ве хвә вәкә,
Әз Биса-аг'а баве Мудимә,
Һ'әвт һәзар суаре шәнге мь анийә,
Чьқа к'ортък у мәсиле бәдәна бажаре Диарбәк'ьре
һәнә,

Нәгәр тö дәстуре быди мь, әзе наһа бажаре
Диарбәк'ьре бьқөлпиньм сәр сәрийә,
Әзе бькьм гь хәлк бежьн жь т'арихада мә әв бажар
ава нәдийә.

Фәрһ'о бәр пева қәдьми, хвә чәнг кьре, әв мач' кьрпийә,
Фәрһ'е Бзер-аг'а бәране зозана,

Әни жи чьқа к'ортък у мәснле дора бәдәна бажаре
Диарбәк'ьре һәйә

Әскәре хwә ль доре бәла кър у данийә.

Н'әчи аг'а у бәг у мөхтар дан ду Фәрһ'о у Биса-аг'а
баве Муди,

Бәре хwә дан сәре бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Тедайә сесъд шестушәш одә бь шийә,
Wәхте ч'ә'ве Кики-п'аша, п'ашае дәwләте бь Фәрһ'е
Бзер-аг'а дьк'әт,

У Биса-аг'а баве Муди харзие вийә,
Кәзәба Кики-п'аша, п'ашае дәwләте дьqәтийә,
Фер'ин бь пепика у бор'изана әскәре хwә шьвандийә,
Жь Фәрһ'е Бзер-аг'ар'а го: — Кәко, әз заньм тә жь бо
чь һатийә,
Р'ьт'бак мь бьльнд буйә, тә һати тәһньня мыйә.

Фәрһ'о ле вәгәр'анд, го: — Әз нәһатьмә тәһньня тә,
Әз һатьмә тә һ'әвт бьрае Мәнше бе суал бе шуаб
аветьнә һ'әбса хунийә,
Тә ль кәч'а ә'шаира дьки дә'wa намус у г'ирәте, бь
бенамуснә,
Нәгәр те бьрае Мәнше бьди хатьре бьрае хwә Фәрһ'о
те бәрди бь qәншийә,
Биса-аг'а баве Муди ль к'еләка хале хwә сәкьнийә.

Кики-п'аша, п'ашае дәwләте го: — Жь хера мала
хwәдер'а,

Тә бәри чәнд р'ожа һатьбан,
Мьне бьрае Мәнше хатьре тә бәрда бь qәншийә,
Әwраqе бьре Мәнше жь дәсте мьн дәрк'әтьнә,
Гьһайә мөһ'кәма ь'орна,
Бьрае Мәнше жь бьн дәсте мь дәрк'әтийә,
Кәко, к'е жь тәр'а гот, Биса-аг'а баве Муди те бина
сәра бәдәна бажаре Диарбәк'ьре,
Бьн дошәка мьн т'ьжә әwраqе вийә,
Ә'мре щәлате у шәнqа ви ль щәм мыйә.

Биса-аг'а баве Муди ль г'өрфәкидайә, дери
шкенандийә,

Го те бьре Мәнше бәрдә бь qәншийә,
Нәк тә бәр нәди, те бәрди бь р'әзили, г'әрәсийә,
Биса-аг'а баве Муди чачане р'омани авет Кики-п'аша,
Кики-п'аша хwә авет пышт хале вийә,
Жь qамчька бәдле р'ьсми ч'ьр'анд һ'әта пәһ'ниа вийә.

Кики-п'аша зыламки бажарийә,
Вәхте ч'ә'в дь хвине дьк'әт, кәзәба ви қәтйә,
Го: — Бьрае мын Фәрһ'о, бе чь галгал у р'айа вийә.
Биса-аг'а баве Муди бәре хвә да дәве һ'әбсхана бәдәна
бажаре Диарбәк'ьре,
Мьфтә жь дәсте қәрдиане һ'әбсе дәрхьстийә,
Қат'ьл у хвини у мән'кум дәве һ'әбсе жь ванр'а
вәкьрийә,

Го: — Әзъм Биса-аг'а баве Муди,
Мь ә'фуа һ'әбсна, қачахчна, қат'ьла, хвинийә
Әз баве Мудимә, мь бь дәсте хвә анийә.
Һәр һ'әвт бьрае Мәнще дәрхьстьн пер'а мәшийә.

Кики-п'аша, п'ашае дәвләте дәве хвә хьст гөһе
қәрдиане хвә, го:
— Те бькә әсәкьр бе дәсте ван ль к'әләмча хә, стуе
ван ль ләла хә,

Ван бажон һ'әбса хвинийә.
Ә қәрдиан жер'а гот: — Чь агьр бь мала тә к'әтийә,
Бь қәсәме һәве хвәде, гь бе дәнге пепикьке бор'ике,
Ве бәдәна бажаре Диарбәк'ьре бьни бьқөлыпһьн сәр
сәрийә.

Фәрһ'о у Биса-аг'а баве Муди бистуйәк һ'әзар әсәкьр
Ль дора сура бәдәна бажаре Диарбәк'ьре данийә.
Ва бьрае Мәнще бәрданә бь дарә к'отәке, бь щәбрийә.

Фәрһ'о го: — Бьрае мын, Кики-п'аша, хәтьре тә әме
һәр'ьн ижа.

Кики-п'аша, п'ашае дәвләте го: — Әз қәбул накьм мь
нане вә чекьрийә,

Ситьл у қазане һөкөмате мә т'ькарәка нане вә кьрийә.
Қьр нәкьр Фәрһ'о хәтьр же хәстиә.

Биса-аг'а баве Муди хвә дь бьн дәрәища қәсреда
вәшартийә.

Вәхте әсәкьре Фәрһ'е Ызер-аг'а бәране зозана р'абун
у дьмөшийән,

Кики-п'аша, п'ашае дәвләте ль пепика һ'әрбе хьстийә,
Ль әсәкьре хвә кьрийә қер'ин у газийә,

Го: — Әсәкьре Фәрһ'е Ызер-аг'а бәране зозана жь мәр'а
р'абун к'әтьнә р'аста щиа,

Р'әһежьн ч'әк силәһе хвә әме ль ван бьр'әшиньн,
Йәки жь ван бәр надьн ль ви әрдийә.

Биса-аг'а баве Муди недика жь бын дэрэнше дэрк'этийә,
Бь дамаре қыр'ка Кики-п'аша гьртийә,
Несир гьртийә, тәна дәрлие кьн, вәкә тә'жие тә бьви сәйде
Гөһе ви қол кьрийә, бь ду хвәда шәбәһ кьрийә у дьмәшйа,
Гьһанд ниве р'е Фәрһ'о ль пыш хвә зьвир'ийә,
Го: — Харзе, тә херә, тә ьламә, һ'әвала тә чийә?
Ва ль Кики-п'аша нер'ийә, хвас у тә'зийә,
Һ'але ви кьрийә һ'але пирәбийа.
Фәрһ'о го: — Биса-аг'а, баве Муди,
Чьма тә шәрәфа дәвләте шкенандийә?

Дьбе ль веда Биса-аг'а баве Муди Кики-п'аша бәрдайә,
Әсәкьре Фәрһ'о у Биса-аг'а бәре хвә дан мале у дьмәшйан,
Гиһан бын коне Фәрһ'е Бзер-аг'а ль дәшта Р'евандузе данийә,
Қиз у буке нава эле р'абун жь ванр'а лиландийә,
Гь һ'әвт лаве Ә'лие Сельм-аг'а жь һ'әбсхана бәдәна
бажаре Диарбәк'ьре Фәрһ'о бь мерани әв анийә.
Мәнше гәләк к'әфхваш бу у к'әфа ве һатийә.

Һ'әвт шәв у һ'әвт р'ожа дь бын коне Фәрһ'ода лаве
Сельм-аг'а манә дә'ватлийә,
Р'ожа һ'әйшта ль һәв р'уныштын у ль һ'але һәв гьрийан.
Мәнше гот ван, го: — Мь дьһйа к'әл у бежынг кьр,
Жь хачп'ареза, жь бьсулмана, жь ә'рәба, жь эзидна,
Кәс ль бәр баре мь р'анәбу г'ейри Фәрһ'е Бзер-аг'а
баве Бзер кәләһа мән'кум у хвинийа.
Го әм чь бькьһ ланқи Фәрһ'ойә,
Әм жер'а бьһельн Хатун Мәнща мала Ә'лие Сельм-аг'а,
Кәвока сәр бане ханийа, һәди у қәһици гәләки мәзын
бы мә кьрийә.
Р'ожа һ'әйште Мәнше ль бын коне Фәрһ'о һыштын,
У бәре хвә дан бәдәна бажаре Мердине дьмәшйан,
Фәрһ'о һатә алие мале нер'и гь һ'ьрмәт Мәнше Ә'лие
Сельм-аг'а ль бын кон р'уныштийә,
Го: — Хва мын бьрае тә чун, чун бажаре хвә хатьр
жь мә хастын,

Чь һ'әвала тәйә тә ль вьр һыштийә?
Го: — Бь хвәде бьрае мын бь һәв шевьрин әз дамә тә
бы қәул у р'әсуле хвәде һәди у шариа.

5. СТРАНА ДО БЫРА ЗАЛЫМ-БӘГЕ У НАСЫР-БӘГЕ

Эз сәре вә нәешиньм, страна Залым-бәге у Насыр-бәге, бырае һәвдә, лә зозане Шәрәфдине әме жь вәр'а бежын.

Һәрдә брае һәвдәнә. Насыр-бәге быре мәзынә у Залым-бәге э быч'укә. Бырае ви быч'ук сәр бь дйзие өлм дьхвәинә: қоран у к'ытеба.

Һәйване жь р'ожәк баве ван чуйә, вәфат буйә, әв Залым-бәге р'о кәдитйә у нәдәрк'әтйә жь дәрва. Ода ви, хварьна ви, шаһазе ви, ғышк, льбсе ви, те бәр, жь дәрсе наминә.

Бырае ви Насыр-бәге фырсан у әг'нта сәр позе хөр'а һәһ'әсьбиньн. К'аре ви, дәрдык'әвә сәйд у неч'ир у к'әләшие.

Р'оке дйа ви жь быре ви мәзынр'а го:

— Ләве мьн, йәк жь вә бызәвьщын, вә дәрйие мьн мирате гәр'анд, меване вә, ә'шира вә, хәлқ хә лә дәште вә дьгрын тен, ә һькарьм бь вәщбә мевана р'абьм.

Быре быч'ук дәрнак'әвә, к'әг'әтәк жь быре хөр'а шанд, го:

— Ләзмә, дйа мә ә'зәб нәдит, тә бызәвщә, қизәкә һ'әләл жь хөр'а бинә, дйа мә р'әһ'әт быбә.

Го: — Баш.

Вәхта вьло гот, лавьк әван хьст сәре хә, го, жь хөр'а йәке быгәр'ьм. Нәгәр'йа лә қизәк, ьсанәк жь ә'йаләк мәзын, мәсәлә, аг'әк жь һьмбәра хә, дь нава әйни ә'шира хәда кәч'ькәк гәләки спәһ'и һәбу, жь хөр'а ә'шьбанд, кәч'ьк жь хөр'а ани. Наве кәч'ьке Г'әзале бу.

Дьбе, Г'әзале ани, қәдәре мәһке-дәда лә щәм ма, мә'лөм ижа дәрк'әт, изна хә жь дәргистйа хвә хаст, жь пирәка хә у шарәк шәхәле хвә быкә, неч'ирван у сәйде быгәр'ә, дор у һ'әдуде хә быгәр'ә. Дьбе, дәрк'әт һ'әдуде хә, ә'дәта ви, кә дәрк'әвә, мәһәк, дә мәһ дьминә нае мале.

Дьбе, панздә р'оже ви ма, пирәка ви, Г'әзале дәрк'әт бәр дәрне оде. Г'әзале һе һьзанә быре ви чь к'ари дькә у чь вәзиба вийә. Дәрк'әтә дәве дери, г'өләме ви щер', мьсин бьр кә дәсте хә бышо, Г'әзале ва бала хвә дае Залым-бәге, чь хортә, сьбһ'ан әлла жь дана хөдер'а тә дьбен, тә һек қәлашти, жь нава һеке дәрхьстйә, сьбһи буна ви лә ьсане хөде т'өнә. Г'әзале щериа хөр'а го:

— Эв к'ийә?

Го: — Wәллә, бьре тәйә.

— Бьре мьн? Эз нас накьм бьре мьн к'ийә?

Го: — Т'ийе тәйә эва.

Го: — Нәр'ә банкә, бьра бистки¹ бе вьра.

Го: — Wәллә, дәрнае. Лавьк ә'мьре бьре ви ль сәр һәйә, жь мале дәрнак'әвә. Го, әз жер'а бежьм ве гәләки ә'щыз бьвә.

Го: — Эз жь тәр'а дыбежьм нәр'ә сылав ле бькә, бежә бьра бе бистки щәм мьн у ише тә же т'өнә.

Щери дө дәрба чу, лавьк го:

— Бьра дөв жь мьн бәрдә, ә'мьр нәдайә бьре мьн. Дь шуна баве мьнә, әз нькарьм бе ә'мьре ви а ве бькьм.

Кьр у нәкьр, ахьр мәшбур кьр. Фькьри ль ақыле хө да, го: «Эв жьньк бәлки г'әриб бә, бәлки тыштәк лазьм бә жер'а хәрщки, мәсрувки, тыштәк. Эзе нәр'ым к'а была бе, чь дора ве һәйә. Г'ә-рибә.

Зальм-бәге бәре хө да ода ве, сәр т'әхте ве р'уньштын, жь хөр'а қәдәре сәһ'әтәке, дыдөе, бәрда щерие, дәри го т'әрп у гьрт. Лавьк сәһ'әтәке ма, го:

— Хөа мьн, ә'мьр бькә. Тө чь тышки быхазы, әзе р'абьм, вәхте дәрсе мьнә, әз гәрә быхуньм. — Р'абуна кө лавьк р'абу, кәч'ьке дәсте хө авит кьрасе ви, кьрасе ви гьрт.

Го: — Херә, хөа мьн? Тышки ә'мьр бькә.

Го: — Нәла р'уни.

Бала хө дае нас кьр, кө ьну кәч'ьк нәмәзбутә. Дьбе, бь пышта дәсте хө ьыло дөве ве хьст, си дыране ве бь дөве веда шке-нәнд, хвин у дыран дәркьр дь дөве веда. Г'әзале беһ'ыш к'әт. Н'әта һ'ыш бь хөва һат, р'абу бь хвина дөве хө мәк'тубке жь дь-ле хө ньвисанд, да дәсте қаһwәчие хө, го:

— Ль Шәрқе бә, ль Г'әрбе бә, лазьмә ве мәк'т'убе тө те-хидәсте Насьр-бәге, һ'әлан насәкьнә бе.

Чь дь мәк'тубеда дани? Го: «Жь р'ожа шанзда кө қөлибийә, бьре тә һ'ышуми мала мьн кьрийә у һ'ышуми сәр намуса мьн кьрийә. һ'ал у мәсәла мә әвә...»

Wәхтәк қаһwәчи жь хөр'а гәр'йа, ль холе, һәгәр дө се р'ож к'әтә нав ван, һ'әта кө лавьк дит. Мәк'туб да дәсте Насьр-бәге, Насьр-бәге ақьл у сәwdә ль сәре ви нәма. Нәма заны чь ль дын-һас қәwьмийә, гәләки ащыз бу, жь суаре хwәр'а го:

— Гәли суара, зьламәк льнге хө ль һ'әмданийа хөхә, к'н бәре хwә бығһинә мал, әw ферьзә.

А'ләме бәре хө да мале. Лавьк фем кьр, кө ьну қасьд шанд-йә ду бьре ви, Насьр-бәге вәгәр'йайә оде у зьламе ви, г'өлам у хьзмәтк'ар жер' к'әтынә ьштирае. Әви дәре дери хө баш асе кьр

у ма ль ода хѳда н'ѳта кѳ хѳде т'яла жер'а р'ѳеке б'ѳкѳ. Шандьнѳ ду, го:

— ѳз наемѳ оде.

Б'ѳре ви Нас'ѳр-бѳге шанд, го:

— Б'ѳла Зальм-бѳге бе оде. К'ѳр, нѳк'ѳр, го:

— Вѳллѳ, б'ѳре м'ѳн, ѳз наемѳ оде.

Лав'ѳк фем к'ѳр, нѳдика к'аг'азѳк н'ѳвиси да дѳсте ѳг нѳт, го:

— Б'ѳди б'ѳре м'ѳн, го, ѳз зан'ѳм рѳста ви кѳшт'ѳна м'ѳнѳ у т'ѳш-тек д'ѳбежѳ ѳз же бе нивимѳ. Нѳгѳр б'ѳре м'ѳн, д'ѳле ви кѳшт'ѳна м'ѳн нѳйѳ, б'ѳра нѳ ль нѳв хѳлке бѳ, хѳлк б'ѳбиз'ѳн ѳе б'ѳбеж'ѳн ж'ѳ бой кѳвнѳж'ѳнѳк б'ѳраѳ хѳ кѳшт. Б'ѳра мѳ б'ѳбѳ чѳлке, сѳйд-мѳйдѳ, бе д'ѳжм'ѳне мѳ ль мѳ х'ѳст'ѳн у б'ѳре м'ѳн нѳт кѳшт'ѳн, чѳт'ѳрѳ.

Шѳв'ѳри б'ѳ в'ѳзирѳ хѳ, мирѳке хѳ. З'ѳламе ѳх'ѳйѳри ѳѳлбѳнд шѳм бунѳ, го:

— Вѳлла'ѳн, хѳбѳре в'ѳйѳ. Т'ѳс ко ч'ѳнгийѳ, ч'ѳ р'ѳст, ч'ѳ дѳрѳв? ѳе хѳлѳ бе мѳла тѳ ль мирѳте б'ѳгѳр'ѳ, м'ѳне ж'ѳн'ѳк бѳрдѳ у б'ѳкѳшта у ѳв дѳрб б'ѳ б'ѳре хѳ нѳд'ѳк'ѳр. П'ѳштр'ѳ ѳме нѳр'ѳнѳ сѳйдѳ, нѳгѳр д'ѳле тѳ у кѳшт'ѳна ви нѳйѳ, б'ѳгрѳ б'ѳкѳжѳ.

Т'ѳф'ѳдин кѳ ьну б'ѳв'ѳн чѳле ви б'ѳкѳж'ѳн. Шанд'ѳн ду нѳспа, жер'ѳ ль дѳве дѳри сѳк'ѳнѳнд'ѳн. Зальм-бѳге сѳр нѳспе к'ѳт. Зальм-бѳге зѳни кѳ чуна ви нѳйѳ, вѳгѳр' т'ѳнѳ, у суѳр бу бѳре хѳ да д'ѳ н'ѳдудѳ хѳ у ѳжѳт'ѳн. Қѳнаг'ѳ се р'ѳжѳ ж'ѳ ѳрде хѳ дур к'ѳт'ѳн. Н'ѳша нѳз'ѳра, г'ѳламѳки ви з'ѳмѳнд'ѳреж нѳбу. го:

— Аг'ѳ, бѳсѳ. Ма рѳ те ви бини б'ѳ лиѳѳѳ Г'ѳзѳлѳ б'ѳки нѳв ѳлѳ. Сѳк'ѳни го: — Б'ѳсѳк'ѳн'ѳн.

Ле вѳгѳр'ѳѳ, шурѳ хѳ к'ѳшѳнде нѳщѳм б'ѳкѳ, г'ѳламѳки, вѳзирки бѳбѳ ви, нин д'ѳ вѳхте виѳдѳ ѳмре ви н'ѳвте у пенш сѳлѳ, хѳ чѳнгк'ѳр, дѳсте ви г'ѳрт, го:

— Лѳво, нѳлѳ б'ѳсѳк'ѳнѳ. Нѳгѳр рѳдрѳ бѳбѳ тѳ ль шѳм тѳ нѳбу, ѳ м'ѳн жи шѳм тѳ нѳбѳ. Аг'ѳ, ч'ѳма хѳдѳ тѳ н'ѳдѳйѳт нѳкѳ, ѳз ж'ѳ тѳр'ѳ дѳ гѳлѳгѳлѳ бѳж'ѳм.

Го: — К'ѳрѳмкѳ, бѳжѳ.

Го: — ѳв з'ѳламе нѳнѳ тѳ кѳшт жи гѳнѳѳ ви к'ѳт стѳѳ тѳ, к'ѳ р'ѳст у дѳрѳвѳ? Бѳхте пирѳка мѳр'ѳв лѳ ѳм'ѳн нѳбѳ, лѳве м'ѳн. У пирѳке ж'ѳ хѳр'ѳ в'ѳлѳ гѳт'ѳѳ, гѳлѳ р'ѳстѳ дѳрѳвѳ. А бѳш ѳвѳ, н'ѳйф у хѳбинѳтѳ ви хѳрти, мѳр'ѳв ж'ѳ фѳсѳлѳ ви, бич'ѳма ви т'ѳр нѳбѳ. А бѳш ѳвѳ те жер'ѳ адки ль бѳр дѳйни, б'ѳре тѳ сонд б'ѳхвѳ, кѳ зѳзанѳ Шѳрѳфдинѳ нѳв лѳ вѳгѳр'ѳ у ж'ѳ хѳр'ѳ б'ѳт'ѳрѳѳ у нѳбѳжѳ ѳз м'ѳлуке зѳзанѳ Шѳрѳфдинѳмѳ у вѳр нѳвѳ хѳ н'ѳлнѳдѳ, ж'ѳ хѳр'ѳ д'ѳбѳ гѳвѳн у сѳршѳнк, д'ѳк'ѳвѳ вѳлатѳ г'ѳриб'ѳѳ, д'ѳмрѳ д'ѳмнѳ нѳ б'ѳра нѳр'ѳ иди м'ѳнѳм вѳнѳгѳр'ѳ зѳзен.

Шѳв'ѳри, гѳлѳка го: «Хѳбѳра в'ѳйѳ». Дѳ-сѳйѳк кѳ мѳн, р'ѳѳѳ гѳлѳка зѳрѳ ѳ н'ѳнд'ѳк б'ѳр, го: «Хѳбѳра п'ѳшѳйѳ».

Го: — Б'ѳре м'ѳн, Зальм-бѳге.

Го: — Иа.

Го: — Лаве мьн, һәгәр әз дәстүра тә быдъм у; тә ль вьр нә-
көжъм у т'әрки дьһиа быби, те соз ль бәр р'әббе хө быди тә нәен
зозане Шәрәфдине?

Бегна ви фьрә бу. Ыну, зань бәлки ви жь бәр бен, го:

— Бьре мьн, аһде хөде, ль щане мьн к'әтьбә, чьло хөа ль бьре
һ'әрамә, ко тә дәстүра мьн быди, һ'әта кө бе зозане Шәрәфдине
кәвьр ль сәр кәвьр һәбьн, лыге мьн аха зозана Шәрәфдине на-
к'әвә, у әз бык'әвъм щәм к'е әз набежъм әз Зальм-бәге, бьре На-
сьр-бәге, жь зозане Шәрәфдинемә. Бәс мьн нәкөжә, әз жь хөр'а
т'әркәсәри дьһиа дьбъм. Анака әшқийа мьн быкөжьн, гөр мь бы-
хөн, вәһ'ыш мь быхөн, һун мь бәрдын, бьра қәт'ла мьн нә бы дәс-
те тә бә, бьре мьн. Вәлләһи, әз беримә у әв тышта һайа мьн же
т'өнә.

— Хер, — го, — бьмәш, мә тә бәрда. Гәсп жи же стәндын у пәйа
лавьк чу. Дә һ'әйата хөда нәдийә у хвәндийә у к'әт чоле жь хө-
р'а мәшйа. Вәшһе ви г'әирн, чәнд р'өке бы р'еда, п'от-моте ви
һәлькин бы дар у дәвһиа у тәһ'тар'а, дьбе жь хөр'а мәшйа.

He, he, he, he, haе,

Дә вәе, дә вәе, дә вәе, дә вәе,

Фәләке хайине, се п'а дәм у дәвраһе вәйле пирәка ве
дьһиае.

Ве р'өже Зальм-бәге, кәке Насьр-бәге, мьлуке зозане
Шәрәфдине к'әти вәлате г'әриб у г'өлбәт

Дьбе: — Иа р'әбби, йа хөде, иро әз бала хвә дьдме,
Те бышһи пешйа мьн Әзраһил у Ицбраһил, мәлкәмоте
мәвте.

Четьрын мьлуке зозане Шәрәфдине быкә хьзмәта
пирәке хәлке,

Дьло вәе, дьло вәе, дьло г'әрибо, г'әрибйе к'әто.

Ло бәге мьн, дьле мьн дьбе,

Вәхте Зальм-бәге се шәв у се р'өжа мәшйа.

Гәләки һәльки у ә'зьби ль чолео,

Р'өжке жь р'өже хөде бала хвә дае,

Қөльби сәр ч'ийаки ко ль мерге эл нав данһиә,

Сәре ван эла хөйа нәкьри эле.

Суал кьр шьван у гавана,

Го: — Бәге мьн, әв эла Г'ьсеин-бәге,

Жь бав у кале хөда дьжмьн у нәйаре

Дисане мир у мьлуке зозане Шәрәфдине,

Қөрпина дәф у дәһола һ'әрбе те.

Го: — Бь хõде ч'э'ве ван лейә р'ожа ко әме һ'ышум
быкын бажаре дисане зозане Шәрәфдине.

Ә, бәге мын, дьле мын дьбе,
Зальм-бәге р'унышти ль диwana аг'е,
Се шәв у се р'оже ви қәдйанә,
У һ'әсав кьре Н'ьсенин-аг'а се р'оже ви нә шымын сәр
нәв

Бәре хõ бьдә зозане Шәрәфдине,
Малõме бала хвә дьде сыбе у эвар у нивройә,
Дьнер'ә зьламәки г'әриб у суал дьке,
Дьбе: — Тõ к'ийи, лауе к'ии?
Мире зьрав бала хõ дае, го:
— Мевано, г'õламо, шьвано, п'е тә дькым, хатьре хõде,
Те жь мьр' дәнге хõ һьлди.
Бе тõ жь к'ижан ә'шире, тõ к'и, лауе к'е?
Зальм-бәге дьго, мире мын, дьле мын дьбе,
Сьба, дõсьба һазьр быби ль зор диwana Н'ьсенин-бәге,
Әз зьламәки г'әрибьм, к'әтымә уәлате г'әриб у г'õлбәте,
Жь хõр'а дьгәр'ым шьванике, р'еңшбәрие, г'õлампие,
Әз к'әтым бәхте хõде, әз ыккар'ым дисане қорт'еле сәр
ада бьхõм ль оде,
Те шõг'õлки быди дәсте г'õламе хõде, бышыг'õлым ль
алие мале.

Иа бәге мын, дьле мын дьбе,
Н'ьсенин-аг'а го,—Қõр'е мын, фәди у шәрм нәкә,
Бе чь к'ар у чь сынә'те тәйә, чь к'ар жь тә те?
Го: — Бәге мын, қәсәме науе хõде,
К'аре чоле бь дәрпке мын нае,
— Лауе мын, қаһуәчие ль оде.
Го: — Мире мын,—қаһуәчи жь мын нае.
Го: — Қõр'е мын, мын шõг'õләк ди ль алие мале,
Те суаре бәргила хõ сыбе чар т'әнәка ав бини жь бой
дәуе сәре сыбе.

У р'уне ль алие пирәка у лынге тә нә алие оде.
Го,—Әз бь г'õлама сәре Н'ьсенин-аг'а бьм,
Бь қәсәм науе хõде, тә ль мын дәрхьст, бе шõг'õле мын
чийә

Жь бав у кале хõда әзым сықачие аве.

Бәге мын, дьле мын дьбе,
Сәр wанда һатйә р'ожа ийе,
Фьрсан у әгита к'ар у баре хõ кьри,

Щиназе хõ р'акърын у к'аре хõ кърын т'ьвдарька н'әрбе.
Дõ кәч'е we дийә ль бәр дәре, йәк Ә'йше,
Зальм-бәге го: — Хушка мьн, тõ жь мьр' бежә,
Бе һуне һәр'ьн к'идәре?
Го: — Бьре мьн, we һәр'ьн зозане Шәрәфдине,
Шәр'е Зальм-бәге, Насьр-бәге, мьлуке зозане

Шәрәфдине,

We сәре ван жекьн биньн гөрща к'озе.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Дәсте бьратие гәләки шеринә ль р'убаре дьне,
Фәрза мирате дõ шар һышьбу we р'оже,
Һедика бари щотә-щота эсьр бь сәр н'ьнарке,
Гөр'ьжи сәр Зальм-бәге, р'ьжйаи we р'оже.
Ә'йше го: — Бьре мьн, сәре мьн бь г'оламо, дьле мьн

дьбе,

Тә херә, әwe һәр'ьн шәр'е бәг,
Чьма дисане чьло бәге мьн һесьр жь ч'ә'ве тә те?
Го: — Хõа мьн, ә нәк'әтьмә бәр ван фьрсан у ә'гита
бык'әвын мәйдане,
Әз к'әтьмә бәр we хәме зьлам дь нава эледа һаминьн,
У ә'ширәк баве сәр мә, бь фәсәме нава хõде,
Бьнер'ьн т'әв пирәкьн, we сәре мьн жекьн,
Бавежьн баске қошә фәләке.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Дьбе, се шәв у се р'ожа ван қәдйанә,
Дисане ә'шира Н'ьсеин-бәге т'әмам к'әт зозане
Шәрәфдине,

Дь н'ьдуде зозане Шәрәфдине,
Коне р'әши ә'рәби бәрданә ә'рде,
Чадьре хõ данинә, бу шынгинйе гõмгõм, мьсинне қәһwe,
Манә а дитьри р'оже быкьн ә'лана н'әрбе.
Тõ чьма навежи we бен сәр эле,
Жер' дьбежьн Хәлил-аг'а, пер'а жи сәд суари шәнге,
Әшқиа, к'әләш, мыщрум дь һьсле вида т'ьнә р'убаре
дьне,

Аветә сәр эла Н'ьсеин-бәге,
Һәйване гиске нава эле нәһьшт, т'ьмам да бәр хõ,
Дә бажо, п'адшае мьн бажо.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Ван әшқйа т'алане Н'ьсеин-бәге қольбандьн we р'оже,
Бу қер'ине қиз у буқан,

Гәр'йан дисане һайване зылама п'айда набын нава эле,
Жер' дыбежын Мәһ'мәд, лаше пире,
Дәрк'әтйә жь хөр'а сәйде,
К'аре ви қасәм бь наве хөде жь к'әрошка дьтьрсә ль
чоле,

Ле һатын сәр сәре ви п'әпуке сәғачйа аве,
Дьго, — Р'абә, р'абә, р'абә, р'абә,
Ль шуна эла гьран тō т'әне мао, р'абә, ло.

Бәге, мьн, дьле мьн дыбе,
Wәхте ве галәгале, сығачие аве дьго:
— Хwa мьн Ә'йше, мьн жь тәр'а дьго,
We р'ок у р'оке бе пешиа мь,
Бь қасәм наве хөде, хәwnәка дьбиньм,
Т'әмам р'аст дьгәр'ын ль дьне.
Ль мьн у баве мьн һ'әрамбә,
Кō дь һ'әйата хōда әз ль к'әрке, дә'шке суар бумә ль
дьне,

Те мьн суарки, ошахе баве мьн бытафини бь к'оке,
Әгәр г'ōлам у шьван шәр' бькьрна,
Аг'әләр, бәг у бәгләр у батылчие надьбун ль дьне.
Әв нә к'аре мьн у нә сьнә'те мьн у баве мьнә,
Дәв мь мьн бәрдын, хwa мьне.

Ә'йше дьго: — Гөр'ио, сәре мьн қөрбано, дьле мьн дыбе,
Әз сәр наве хō бәрдым,
Мадуле кōр'е баба һәрге бен,
Бәре хō бьдын зозане Шәрәфдине, шәм баве мьн
Һ'ьсенн-бәге,

Те ль дәсте ви дайни ве мэк'т'уба һане,
Была бе, бе т'алане wa бьрын,
Бь қасәм наве хөде, а дитьре р'оже,
Бьтьрсьн кō ль намусе wә вәгәр'ын,
Һ'әта һун быгижьн нәгһен сәр намусе хō ль дьне.

Бәге мьн, дьле мьн дыбе,
Чәнд қиз у буке нава эле к'әтын бын коне аг'е,
Бь шьсәрка фьлтин наw те данә Зальм-бәге,
П'әпуке Зальм-бәге аветьн сәр we бәргила ви сығачие
аве,

Дь лаше ви шьдандьн бь шьрита,
П'әпуко нәма заньбу we чь бькә к'ьри хō авит ә'рде,
Го, — Әз к'әтым бәхте wә у бәхте хөде,
Баш мь бышдиньн сәр пышта ве һ'әйwane,

Эз зыламки г'эрибьм, дьтърсьм мирате былк'омэ, эз
бык'эвьм,

Се р'ожбэ эз нькарьм суар бьм ль чоле,
Гэлэки эш шыдандьн бь шьрита,
Бэре ши дан вэлате зозане Шэрэфдине,
Н'эта ч'ийа қольбанд, к'эти һондөр'е мәсилке,
Недика дәсте хө давежэ,
Бехөдика шьрите хө к'ьшанд, пәйа бу әрде,
Жь һова дыго: «Фэлэке ва һат к'ефа дәм дәвраһе т'эв
дьһийае.

Иа бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Бала хө бьдьн ви сыраһе аве,
Ве р'оже бэргиле бэжьке суар бу,
Бэре хө да ван суара ве р'оже.
Бан дькыр: — Фэлэке, фэлэк хайһине, дәвраһе ль пәй мә
һае,

Эз чь быкьм, мере бык'эвэ вэлате г'эриһе,
Қимәт жь мера һаһиньн ль г'эриһе.

Дьбе, хөдне бэргиле ве р'оже һәр'ьки, хө авит әрде,
Эш пәйа бу, һ'ошом кьри пешна суаре Хәлил-аг'а,
Пешна т'алане гьран, һедика чоке хө да әрде,
Хәлил-аг'а го: — Гәһи суара, бала хө бьдьн ви фәдри,
търсийайә ль чоле,

У бь хатьре хөде кьн, һәр'ьн, бе, чь дьхвэзэ?
Чәнд қөрөш п'эрә бьдне ве р'оже,
Һәгәр дьхвэзэ чәнд к'өләка,
Жь бой хвэтьре кәвч'ик дәш бьдне,
У бьра һьһинә, р'ека мә дурә,
Бәри һ'ьсейн-аг'а жь зозен вәгәр'ә,
Бь хөде қәватә мә һаһеһе, әшира ши гьранә, баво.
Р'ека мә дурә, әме һәр'не.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Дө суар чун шәм ви фәдри Зальм-бәге,
Го: — Қәһнао, фәдри, ль шуна вара мао,
Эз к'әтым бәһте тә у бәһте хөде,
Тө бьхвэзэ мале дьне, тө фәдри лао,
Тө чьқа карван дьхвәзи жь хөр'а вәқәтинә,
Ви һ'але һане һәй мале мәт'рукәйә мирате.
Ве р'оже Зальм-бәге, хөламоке һ'ьсейн-бәге, го:
— Иа мире мьн, дьле мьн дьбе,
Эз һә п'арсәке баве тәмә,

Сэр р'на р'уныштьмә дьхвэзъм баша р'е,
Эз дькым бьә'һ'әде вәй'әде' йәке бы т'әне,
Эзраһил у Шьбраһил мөлкәмоте мәвте тә т'әне хьлас
һакың

Жь нав ләпе мын ве чолә,
Һәй т'алан һуке бәрдын, лә эз к'әтьмә бәр ве хәмә,
Әзе ниве суаре тә пәйа бышыңым,
Жь бой һәрдөдө һун суарбын ль һәспәке.

Бәге мын, дьле мын дьбе,
Бу т'ьрт'ьре вае суара пе к'әнийан,
Го, — Лао, тә дини, бәла тә чьйә ве р'ожа һане.
Натын бәр се р'ьбе г'алан кә бьдне Зальм-бәге,
Р'азидуна Зальм-бәге ве р'о т'өнә ль чолә.
Т'алан т'әв дане, го, — Лао, әләре хә жь мә нәйнә,
Әме сәбә дәрк'әвын, бьмәшың малә.
Го, — Соз у қьраре мын ль бәр хөде,
Эзъм Зальм-бәге, г'өламоке аг'е,
Ль мын р'ышме пенци һәспе жь мьр'а дайың т'ьскарь ль
ведәре,

Жь бой аг'е мын вәгәр'ә, ве бежә тә дәрәва дьки,
Карван нав һәвдә қәльби ве р'оже,
Әзе р'ышме һәспе вә бы нав у нишан дайным,
Бе фьлан лаһе фьлан, к'и у к'е,
Әзе бьдым аг'е жь бой заньбә,
Фьрсан у әгит дәрдык'әвын жь г'өлам у қәрваша ль
дынийәе.

Иа бәге мын, дьле мын дьбе,
Суарәки ақьле ви гәрм бу, һ'өщөм дькьри сәр
Зальм-бәге,

Һ'әта хөде тьала қәват дае,
Шьқамәк ль бын гөе ви лехьст, әв зис кьри ә'рде
Жь нуве Зальм-бәге п'ап'ахе сәре хә авит дәра һане,
Дьго: — Һе, э, һе фәләке, жь нува мала к'ефа дәм у
дулабе ве дьнийәе.

Бәге мын, дьле мын дьбе,
Сьһ'ан әлла, қә хөде тьала
Дисане қәват дайә ь'нсане нав ль һ'әйата дьне,
У дәсте хвә авет гәм у лыг'аба ви суаре һане,
Һ'әта хөде тьала қәват дайә,
Дисане позе қондра хә лехьсти ль хавка һ'әмданийе.

Мирате дин бу, хӧ се метроа бӱльнд кър у лехъст лъ
а'рде

Суар дь сэр сәре хōда ани лъ ә'рде,
Дәсте хō авети шуре зьрав,
Һедика суар бу, дьго: «Фәләке лъ ду тәнгайада,
фьрәйинә».

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
We р'оже бу h'əwa h'əwa kōr'e бава ль hōндōр'e майдане,
Шәрқине даре к'ол мьсьриа,
Хәлил-аг'a р'әнсе әшқийа, р'әнсе к'ома дисане ә'саба
хō бәрдайә пешне,
Бу шьнгинцийе даре к'ол мьсьрийа we р'оже,
Ч'әве ви ль р'әве, го: — Аг'a бь қәсәме наве хōде,
Нәфькър кō тō бьр'әви, те хьлас би ль h'әйата дари
дьне.

Нэгэр тө нав у дэңге мьн нас наки,
Эз Зальм-бэге, г'оламоке Нисьр-бэге лъ зозане
Шэрэфдине,
Эзраһил у Щьбраһил, мэлкэмоте мэwте иро тө хьлас
накьн ве дьне.

Бәге мьн дьле мьн дьбе,
Нава-ван сәд суари йәк һәй,
Жер'а дьбежьн к'ани дисане Н'әме,
Го: — Аг'а, бь we фьрше ә'нйа тә кьм,
Әw суарәки г'әзәб жь бәр ч'ә'ве wи те,
Пер'а муке Әзраһил у Щьбраһил мөлкәмоте мәwте,
Баво, ви суари р'азн бькьн, қәй әв щари ль г'әйбе,
Шьг'өле мә ви суари бь һәвдөр'а т'өнә ль һ'әйата дьне.
Р'ьшме пенщи һәспи сәр сәре wаңр'а анин дан дәсте
Зальм-бәге.

Да бәр хõ һ'әлалә гъран,
 Қõльби бь алиә эле,
 Гиһа шуңа бәргила хõ,
 Щар дьн хõ хьст бьн шьрите бәргилә,
 Сәре бәргилә бәрда нав эле.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
 Вәхте мират'а бәргиле бәре хõ да нава эле,
 Әйше дәрк'әт, го: — П'әпуке, ль п'ор'е мьн'бе,
 Нина qahwәчнe мә көртелхõре мә жь хõр'а дьгәр'ә
нава эле.

Бъ дарчита фьльтинэ нэwqe,

Данинə сəр пышта һ'эмданийе,
Шəш р'ожа аветьн нава львине,
Дь наве дō пирəк суар буи,
Бəре хō данə һ'ьдуде зозане Шəрəфдине,
Мəк'т'уб хьстьнə дəсте Һ'ьсеин-аг'а we р'оже,
Э'шира гьран т'əқин жь wan нəһат,
Дəсте п'ор'и-п'ошман вəгəр'ийан мале.

Бəге мьн, дьле мьн дьбе,
We р'оже Мəһ'мəде пире жь сəйде те,
Шарке дьнєр'ə бəрх у ми у дəвар у гар'ан
Нава һəвдō қəльбин we р'оже,
Го: — Чь һ'əвалəк қəвьмийə ль нава эле?
Дьдə бəр мьһ'ицə хwə ви т'алане һане,
Қəльбанд бь алне эле.
Қиз у буке эле кō нə дитьн
Лаве пире т'алане гьран вəгəр'анд жь бəр Хəлил-бəге,
Жь нуве дьго: — Фəлəке, к'и жь мə ньзанбу қəдре
лаве пире,

Бəге мьн, дьле мьн дьбе,
Лаве пире к'ом у к'олоз хьсти ниве э'ние,
Р'уньшти э'йн ль сəр we дошəка, кō ль сəр р'удне
Һ'ьсеин-бəге,

Дьк'шини дисане дукє щьг'аре, фьнщание қаһwe,
Ньһер'и р'əқ-р'əқє суара wəк тавє баһаре жь зозен те,
Һ'ьсеин-бəге ль пешие к'ом у к'олоз хьстйə ниве э'ние.
Э'йше қəдьми пешие, го: — Йабо, тō һеди-һеди,
Тō ль сəр ч'ə'вє мьнр'а бєи,
Нəма вəгəр'ьн жь анака, мадəм бь қəwата хōде,
Н'əта кō лавє пире сах бə ль һ'əйата вє эле,
У пышта хwə вəкə дисане,
Н'əсабє мєра жь тə ль һ'əйата дари дьнє,
Сəд суар кōшт у т'алане гьран
Бь дəрбəкє вəгəр'анд алє эле.

Wəхтє вє галгалє жь Һ'ьсеин-аг'ар'а дьбє,
Н'ьсеин-аг'а дь дьлє хō дьгот: «Жь хєра мала хōдєр'а,
Нəрдō мадам хатунє к'озє жи бьбрана,
Эви əв шəрəф нəкьра ль дьнє,
Бьбрна Э'йше, Г'əзалє».
Лавє пирє анака we бє чь дьхwəзи,
We доза намуса мьн, кəч'а мьн бькə,
Эз кəч'а хō надмє,

Бу бър'бър'е фърсан у ә'гита ль оде,
Го: — Гәли а'ләме ә һедика,
Галке бежын дисане жь лауе пире,
Пире ль дәве дәрне оде дәр бе,
Аг'а сәре тә жь мәр'а саг' бә,
Нә бь хан у мане дьне,
Ль бәр коне р'әши ә'рәби сәд мие ч'әвр'әше,
Дьл у дәван бәр конә ве р'оже,
Әз к'әтымә бәр бәхте тә, бәхте хөде,
Мадәм лауе мьн әв шерә,
Фьльти дисани һ'әйати дьне.
Мә тыштәк жь тә наве, жь г'ейни ве хатуне Г'әзале.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Wәхта аг'а т'әнебу, ә'шир бе гьшка го:
— Wәллә, сәд бьмбарәк ль щане Мәһ'мәде пире.
Гәләки к'ефа ви те,
Дәсте хө дәве баде сьмела ве р'оже,
Дьве: — Әзъм йаде, һ'әрфаде Г'ьсеин-аг'а,
Бь қасәми наве хөде, кьле ч'ә'ве ве хатуна к'озе
Г'әзале.

Бан ашьқ у мьтърба кьрьбу,
Бу т'әрқине дәф у дәһол зөр'не,
Дә'wата лауе пире у Г'әзале,
Қиз у хорт у буке мә хө бәрдын говәнде.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Гөр'ик р'ак'әтийә бәр ве т'ьфка алие мале,
Щерик wаwһәйә һәр' у бе, ве лыге хө лехә,
У бәлг'әме хө нав сәре ви хә ве р'оже.
Дьго: — Йарәби хөде, ль мьн һати г'әзабе,
Оса ль мьн кьрийә әв ә'вда һане,
Йаде, хө нә жь к'исе бәве тә дьхөм,
Ан жь к'исе бәве тә р'адзем,
Хөде ль мьн һатйә г'әзабе.

Ә'йше, хушка Г'әзале дьго:
— Гөр'ио, дьле мьн дьбе,
Сәре мьн бь қөрбану,
Тө қәриби, әз ньзаньм тө жь к'ижан ә'ширеи, лауе к'е,
Қәй һәе гөһе тә дәнге дәф у дәһол у зөр'не,
Шьнгине қиз у буке гөнде мә,
Хорта мьле хө ль һәвдә дан, ль п'әр'е говәнде.
Гөр'и сәр көштына ве т'өз у тәләфа һане,

Ч'э'ве хõ дышо жь т'озе, жь г'эбре, жь р'ьт'аме,
Дэрк'эт дæве кон, ван ньһер'и жь хõр'а,
Бу қõрпине дæф у зõр'не,
Де вæладе хвæ авитиæ фæлæке.
Дьго: — Хвæке, Ә'йше, æз к'этым бæхте тæ, тõ ль бæхте
хõде,

Тõ жь мьр'а бежæ, чь қæwmийæ ль дьне?
Го: — П'әпуко, тõ нызани чь қæwmийæ ль дьне?
Жер' дьбежьн Мәһ'мæде пире, шере зозана,
Вәгәр'анд т'алане баве мьн ль нава эле,
У баве мьн, хушка мьн әw Г'әзала һане дайә,
Ле нә дьле хушка мьнә,
У тõ наве чьлобәге һестьра һ'ьнаре р'уке we тен.

Гõр'и жь нувæ дьго: — Ә, тõ нәминә Зальмо, ль дьне.
Ба дькә: — Wa хушка, Ә'йше,
Әз к'этым бæхте тæ у баве тæ у бæхте хõде,
Тõ ль мьн мәнер', дьле мь жи дьбежә һ'әйата дьне,
Те бь дæсте мь ди дисане һәрдõ ч'әке баве хõ,
Әзе хвæ кьм, хõ бәрдым дисане нава ве говәнда һане,
Бу т'ьқт'ьқе һәрдõ һәрәма,
Пек'әнийан қиза һõндõр'е мале,
Го: — Баво, чь һун дьтьрсьн бькьм қьнете,
Бьдьнә мьн we қайша дәманче,
Әзе бавежьм стõйе хõ, бьк'әвьмә гõвәнде,
Жь бона хатьре хõде,
Һунæ бьвиньн кõ we чь бьвә ль зозане мә ль дьне,
Әз хõламоке баве тәмә.
Хвæе Г'әзале го: — Хвæке, тõ бь хõде ки, те бьди
дәманче.

Ә'йше го: — Хва мьн, зьламәки тьрә-динә,
Әв зьламе һане бьк'әвә говәнде, т'ьли дәманче һьлине,
һнә бькõже,
We баве мьн поз у гõһе мьн жекә, бәрдә дьне.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Г'әзале гәләк р'әща кьри жь Ә'йше,
Данә дæсте Зальм-бәге we қьбура дәманче,
Авети к'еләка хõ, хõ бәрда һõндõр'е говәнде,
Қьсәта ви нәкьн, дьр'әқьсә нава қиз у бука,
Чьқа қиз у хортек дæсте һәедõ гьртьн һõндõр'е говәнде,
Хõ ль бьн гõһе ван дьхә,
Говәнде хьра дькә we р'оже,
Дьдõа бь мьле ви гьрт, го:

— Лаво, тō нъзани бър'эръси,
Тō наһели дэ'ват бьгэр'э жь бой хōде,
Һэр'э стōе хō бышкенэ, р'уне ль алие оде,
Эз занъм, тō эк а гошт у сение бьрынщени.

Иа бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Дьдōа бь мьле ви гьрт,
Бьр дь нава шкала р'унышти ль алие оде,
Бу қөр'эқөр'е лаһе пире,
Дисане к'эс нькарэ ле бьнер'э, быштэқьлә һе р'оже,
Бу т'эқа-т'эқа Зальм-бәге, ль һөндөр'е оде,
Эв п'ап'ах-щындык бәрдайэ сәр сәре хō,
Э'йн һэк гөр'ики жь э қәбе,
Р'унышти ль нава шкала,
Ч'э'в ль сәре ви сор бун,
Вәк дō фьнщане хвинне,
Гәләк ле дьнер'ын, дьвен: — К'е даһе қөбōра дәманче?
Жь нōве дисане бала хō дае,
Го: — Гөр'и, тә херэ дисане,
Тō нә гәлки баш ль мьн дьнер'и ль һөндөр'е оде.

Гөр'и ба дькьр: — Ва, Һ'ьсеин-бәге, дьле мьн дьбе,
Н'әйф у хәбиньта дисане к'слос тә хьстие ль ниве
э'нийе,

У шәқа-шәқа т'ьзбнейә, қәй бей мьлукъм дисане,
Бь хōде һәйване ақьл у мәжу сәре тә т'ьнә ль дьне,
Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Эз к'олә у хōламе тәмә,
Дисане жь галгала, галгала мьн кем нәбә ль һ'әйата
дьне,

Тō набе эв сәд суаре аветьн сәр т'алане тә,
Т'алане гьран бәрх у ми ажотьн нав һәвдō,
Қōльбандьн һе р'оже бәләкие бәрфе,
Һәй мала тә һәр'э бәр мирате лаһе пире,
Тō же суал ке, бе, эв суаре һана к'иннә у лаһе к'и?
Дьбе, эз нас һакъм, к'ане к'е чәнд суара кōшти ль чоле,
Нишане ван суара бьра жь дәве ви дәре,
Бь қәсәм наһе хōде, к'еврушкәки нәкōштиә ль чоле.

Э, лаһе пире дәсте хвә авити қөндьре,
Го: — Эз р'абъм, эһе бөбьла тә бьк'шинъм дь һөндөр'е
оде,
Сәбав, эв галгал зедәйә жь тә у баве тә, ль һе дьне,

Жь нөве Зальм-бәге эсyre ын те,
— Эз нәминьм ль г'әрибйе.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Эзмь бь қәсәме наве хөде,
Н'әфаде намусе Н'ьсеин-бәге, аг'е,
Э кә т'алане гьран вәдгәр'инә мале,
Эзмь н'әфаде суаре бәргиле,
Нәкәр жь анака у педа галгал у готьн жь нав дәве тә
дәрк'әвә, лаве пире,
Эз шере зозанамә, әзе мәжуйе тә бьзәльқиньм бь
п'аше оде.

Дәсте хвә аветә сәр қьбура дәманче,
Го: — Лаве мьн, дө зьламе дәмире ван пақьж, н'әши,
софи,
Бьра бь мьр'а бең, бишьн р'ьшма мьн'ина Хәлил-бәге,
Э кә дьгәр'ьн ль әшқиае, ль к'әләшие,
Т'алан дькьн башбазьргане сале,
Лаве мьн, фьрсан у ә'гит нә вәкә тәнә,
Жь сәйде бең, т'алан бьқәльбиньн нава эле.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Вәхта ве галгале дьбе,
Гьша го: — Әре. Жер'а дө зьлам данин,
Дисане Зальм-бәге бәре хө да ын канике мера қәльбанд
бь хөде,

Р'аһьште р'ьшма пенши нәспи ани мале.
Вәхте бь р'ьшме к'әтьнә мале,
Нәма зани лаве пире нә ль бьн ә'рдейә, нә чу сәр ә'рде,
Хө вәр кьр жь п'аша оде, р'әвийа ве р'өже,
Дә'ват сәкьнанд, нәма зани бе чь қәшми р'убари дьне,
Вәщбе Н'ьсеин-аг'а вәк гөла тә ав ди, вәгәр'йа бь хөде,
Го: — Йарәби, бәлки әв зьламки башә ль дьне,
Ба кьри, гәли ашьқа, дьле мьн дьбе,
Дәф у зөр'не лехьн, бь наве хөде,
Дисане бу дә'вата Г'әзале у гөр'ик,
Зальм-бәге, хөламоке мьни нава мале.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Ч'әпле Зальм-бәге гьртьн, бьрьн алие мале,
Бәдләк жь ч'әке Н'ьсеин-бәге лекьрьн,
У р'уа ын қәсандьн ани оде,
Тә ле дьнер'и, дисане мәрьв жь хофа хөде фәди дькә,
Го: — Бәге мьн, әз к'әтьм бәхте тә у бәхте хөде,

Н'ьсеин-бәге ба дьке, дьбе, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Эз к'этым бәхте тә у бәхте хөде,
Лаве мьн, эз зьламәки мәзыньм,
Нәw бь кери ә'шире тем,
Тө лаве мьни, эз зьламки көндөндамә,
Дө қизе мьн һәнә ль һ'әйата дьне,
Көр'е мьн, жь иро пева тө лаве мьни, эз баве тәмә,
Ва, мь да тә Г'әзале,
Ише мьн т'өнә шевър у мьшевра ә'шире,
Көр'е мьн, тө у шире хө, бь қасәм наве хөде,
Мь т'әслими тә кьр ә'шира гьран ве р'өже.

Иа бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Се сале ви қәдйа, хөде тьа'ла дө әwләд дане ве р'өже,
Ль щәм Н'ьсеин-бәге р'өжке һатә бира ви кәке ви
Насьр-бәге,

Бь шәв у р'ож р'аназе,
Пирәка ви дьве: — Р'онайа ч'ә'ве мьн,
Тә херә, тө р'аназен ве р'өже.
Дьбе: — Эз к'этым бәхте тә у бәхте хөде,
Эз г'әрибьм, к'этымә wәлате г'әрибийе,
Шәв наминә, кө эз нәбиньм хәwна кәке хө Насьр-бәге.
Төе жь баве хөр'а бежи была моләтә мь бьдә мәһке,
Әзе һәр'ьм бь шөхөле баба дәwреша, щьлка ль хө кьм,
Бьвиньм бьрае мьн саг'ә ль һ'әйата дьне.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Зальм-бәге, ад кьри, шөг'өле ван сәйда шә'рәки спи
чекьри

У шалки спи к'әски гьреда ль сәре хө ве р'өже,
Хөрщәзина зер'а дагьрти зер'а,
У бәре хwә да зозана Шәрәфдине.
Се шәв у се р'өже ви қәдйан,
Гьһйа бьнийа зозане Шәрәфдине,
Ль қасьр у қунахе баве хwә ньһер'и,
Дәнге гөмгөм у мьсин у шынгине қаһwе же нае,
Дьнһер'ә р'әфәк кәвок һьлте, йәк дате,
Буйә һелине қаз у қьтька ве р'өже,
Дьбе, бь қасәме наве хөде, бьрае мьн т'өнә,
Мала баве мьн чуйә бәр мирате.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Наськьрьн wәзир у мьрәке ви, кө зьламки п'исә,
Жь бой пирәка хө бәрда бьре хө г'әрибийе,

Бэтьландькә әв дō сале ви т'әркьрьнә агьре шәве,
Нькарә бькә агьре шәве,
Нә львин, нә қут тыштәки т'ьнә,
К'әтийә шкәвте, дури зозане Шәрәфдине,
Бь қәсәме навә хōде, әв бь дәсте хō кō тыштәк жь
сәйде бинә мале.

Иан на һ'әрам ле кьрьнә агьре шәве.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Зальм-бәге, зьламәки гәләк бь ақьлә,
Чьқа суал дькә, к'әс шуаба бьре ви бьбинә наде ль
дьне.

Сьбаке хō бәрда суке,
Дисане дьго, сәд пәзәке жь хөр'а к'ьр'и,
Мале ви п'ьр' бу ль р'убари дьне,
У чьқа феки у һ'ан, а'ләм к'еф кьр,
Нанки әзим дани ль зозане Шәрәфдине.
А'ләм дьве, херә баво ви баба дәвреше һане?
Дьбе: — Лауе мьн, дь хәуна хōда ди ләзмә,
Әз херке бькьм ль зозане Шәрәфдине,
Кō һейваре а'ләме ыло хер нәдитьбә ль һ'әйата дьне,
А'ләм ә'зьманд бегәза го, чьқа ысан, г'әриб, т'ауи,
бави һәбьн ль һ'әйата дьне.
Мир у мьлук һәбьн, ләзмә се р'ожа бен сәр ви нане
һане.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Се р'ожа нане ви к'әмьли,
Мир у бәг у мьлук, аг'а к'ьшйан сәр нане дәвреш баба,
Н'әта фәқир, кор у сәқәт, т'ауи у бави һатьн сәр нане
дәвреш баба.
Бь р'еза ван дьк'әвә, бь сәрийе ван дьһер'ә, вәдгәр'ә,
Дькә накә бьрае хō набинә ль һ'әйата дьне.
Гәләки гьрие ви те, дьле ви дышәшьтә ль һ'әйата дьне.
А'ләме к'әт, го: — Баво, к'әс нама?
Го: — Аг'а, бь хōде, баба дәвреш, к'әс нәма ль дьне,
Фәқирәк һәйә нә жь ве эле, жь ве шкәвта һане.
Го: — Лауе мьн, чьма әв пәһатийә?
Щарке ньһерт зьламәк жь дәра һане дәрдьк'әвә,
Сатьләк бь дәсте ви те,
Р'әқа-р'әқа сатьле те, р'исоре ви к'әтә бәр долабе,
Йәк ль ведәре, йәк дәра һане,
Тō ль нәйнуке ви дьһер'и вәк э ә'щьнийә дьреж буна,

П'ор'е ви р'ийа ви к'этиэ нав ч'э'ве ви ве р'оже,
Баш бала хō дае, го: — Ёе, эз нэминьм, п'ашае мьн.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Ве р'оже Насьр-бәге кō гьһа,
Т'әпа-т'әпа гōһе ви хьстын авитьнә ә'рде,
Дәсте хō авите а дитьре,
Н'әма к'эт к'ьри һōндөр'е сатьле,
Бь дәста дәвьси һōндөр'и сатьле,
Тō навейи пирәка ви готе: — Мала тә һәр'ә мирате,
Нәр'ә баба дәврешәк херәк бәла кьрийә ль вәлате
зозана Шәрәфдине,
Т'ер бьхвә, жь мә зар'окар'а бинә вәгәр'ә, әзе һәр'ьме,
Бәлки әм пе бьст'ьри һ'әта паңздә р'ожа, мәһке,
У ч'э'ве баве тә корбә, к'әс тә накōжә,
К'әс ише хō бь тә найнә ль дьне.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Вәхта т'әпа-т'әпа дьқōльби сәр а дитьре,
Вәзире ви ба кьре, дьго:
— Ло, ло, Насьро, дьле мьн дьбе,
Бь қәсәм наве хōде, тō дәсте хō бавейи а дитьре,
Әзе дәсте тә бышкеньм ве р'оже,
Лаве мьн, әв нан нә нане вәкә тә бе ә'дәбә,
Кō сенийа бьқәлеби дәра һане,
Ә'рд у ә'зман, әв баба дәвреш һәв дьһ'әмлинә ве
р'оже, фәләке, ле.

Ве р'оже баба дәвреш дьго: — Ёе.
Гәли а'ләме, дьле мьн дьбе,
Әв нане һане нә жь бой хатьре хәл бәр мьн бьк'әвьн,
Һуә бежьн әз сәйидьм, әз аг'амә ль дьне,
Әв нане һане мьн дайә,
Дь р'йа хōде у нәбийе хōде,
Хьсуси жь буй фәқир у қьт'ане, дисане фәқире дьне,
Әве кō дәрпәке ви фәқире хә,
Бьра бькә к'аре мьн у ви һ'әрбе.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Гәлки к'ефа Насьр-бәге те,
Мир у мьлук дьнōқōч'иньн һәвдō, дьбен,
— Баво, әв нә шōг'ōле баба дәврешанә.
Әви Насьри бәре хвә да һōндөр'е шкәвте,
Гәләки к'ефа ви те,
Дьго: — П'ор'көр'е Г'әзале, р'абә,

Хөдө ә'мре ви баба дәвреш дьрежкә ль р'убәри дьне,
Зылам бь мьр'а хәйиндин,
Бу бьр'ә-бьр'а дәвреш баба we р'оже,
Го: — Б'нсане ви фәқири кә вәгәр'нанә,
Бьла бькә к'аре мьн у хә һ'әрбе.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Диса Насьр-бәге ә'льманд Г'әзале,
Г'әзале р'абу р'аһыштә сатьле,
Зальм-бәге ба дькьре,
— Ло, ло, бәрхе баве мьно, Насьро, ло
Зальм-бәге дьбе, әз бь шыбһ'әта баб дәврешьм,
Ле әз тә дьгәр'ьм саләк дисане дь сале,
Әзьм Зальм-бәге, кәке Насьр-бәге,
Мир у мьлуке зозане Шәрәфдине.
Һәрдә хә һәвдә чәнг дькьр we р'ожа һәңе,
Дьго: — Кәко, сәре мьн бь қөрбанә,
Тә чь агьр бәрда мала баве мьн ль дьне,
Ә'йб у а'ре хә бой хәтьре кәвнәжыһәке
Тә сәре мьн а гәр'анд фәләке.
Гәләки Насьр-бәге қәһьри we р'оже,
Бь льнге Г'әзале гьрт у лехьст быһгәһе we шкәвте,
Мәжуйе we дь ч'ә'ве we даве,
Кәч'ка we ль пе,
Мәһ'муд-бәге, кәр'е ван да ду хә,
Бәре хә да қәср у қонахе баве.

Бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Вәхте дьбе ве галәгәле,
Бьрае Насьр-бәге дьбе,
— Кәко, Зальм-бәге, әз к'әтьм бәхте тә у бәхте хөде,
Бьра жь мь бе бь соза кә әз р'унымь ль зозане
Шәрәфдине,
Әз нькарьм р'унымь ль зозане Шәрәфдине,
Ле бәрхе, тә к'ижан вәлати, жь бой хәтьре хөде,
Әз вәк сайила р'унымь ль бәр дәрийе тә, жь бой хөде,
Бьре мьн, мьн бь тә кьр, тә бь мьн нәкә һ'әйата

дьһәе,
Нане һ'ышки жь кәваре баве бәр мьн жь бой хөде,
Сьбе, бь қәсәм һәве хөде, we ду тә к'аг'аза р'әш жь
мьр'а бе,
We сәре мьн жекьн, бәвежьн баске қошә фәләке,
Кәко, әз у бь тәнә, ло.

Иа, бәге мьн, дьле мьн дьбе,
А'ләм ани бәрда қәсър у қонахе ware бавс хӧ, кър
ә'йни э бәре

У т'әлал у а'ләм бәрда нава дьне,
Кӧ һатӧә Зальм-бәге, кәке Насър-бәге,
Зьламек кӧ мер сәр позе вида т'ьнәбьн, иро нәе оде,
Бь қәсәм наве хӧде, зьламек ль мала хӧ бьминә,
We ә'рз у ә'йале ван бьқәлиһә жь р'убаре дьне,
Лазьм бен р'әежьн сола дисане Насър-бәге,
Дайньнц ль сәр сәре хӧ ль һ'әйата дьне,
К'а зьламек мьқабыли Зальм-бәге бьминә ль мале,
А'ләм бу wәк р'ожа мәлләк шаде һашәр у машәре,
к'әтън ль дәре оде,
Дьбе: — Бабо, сола ви сәр сәре мә у баве мә ль
р'убаре дьне.

Дькьн у һакьн, кӧ амын бьбә, Зальм-бәге ль зозане
Шәрәфдине р'уне, р'унане.

Ма мәһке әйне кьри мьлуке бәре,
Пьшти мәһа ви қәдйа, бь дәсте бьре хӧ гьрт у бәре хӧ
гьрт,

Бәре хӧ да wәлате Г'ьсеин-аг'а, щәм апе,
Ле мәһ'р дькьри дисане балт'уза хӧ Ә'йше,
Ә'йше ле мәһ'р кьри, р'унышти ль щәм апе,
Әw wәгәрийа ль зозане Шәрәфдине,
Ль шуна баве хӧ р'удьне.

6. Г'ЭЗАЛА К'ОРДА У ТЭЙАР-АГ'А

Ан'мэд-аг'ае Мэнди, баве Г'эзала к'орда у Зор Э'ли-аг'ае Т'имари баве Тэйар, эме жь вэр'а бежы, һэрдö бьрае һөвдөнө. Бе һөвдö шивэке нахвын у гэлэки һ'эж һөвдö дыкын, дөр'эе зар'о-ке ван зэвыщино у һин жь һөвдö шыне нэбунө у ды р'айа һөвдö-данө, гэлэк т'ьфада ван башө бы һөвдөр'а.

Салөке г'эла һ'эйван у ынсан бы сэр ванда һат. Гэлэки һ'але ван шэрп'эзэ бу. Зор Э'ли-аг'ае Т'имари бан кыр го:

—Лао, бьре мын г'элайэ у э'шира мә гьранө,—у э'шира ван жер' дыбежын э'шира мөнда,—э'шира мә гьранө, эм ль к'ижан э'рди дайнын, к'эс нькарэ баре мә һылино. Эме бьвын дө п'эрчө, ниве э'шире тö бы хвэр'а бьв, ниве э'шире эзе бы хвэр'а бьвм, һ'эта гь ынсанын ль бэр баре мә р'абын, карьбын р'өһ'ме ль мә бькын, мә вөһ'эвинын.

Бьре ви го: —Бьре мын, бе тэ т'афата мын набө. Вөхте тö жь щэм мы һэр'ь у эз һэр'ьм, г'эзу һэнэ у шэр' һэнэ у иш һэнэ у хэл тьмайа мале мы дыкын, вөллөһи, бе Ан'мэд-аг'ае Мэнди, баве Г'эзала к'орда эм нькарын бьрөдинын ль чола.

Го: —Дьбе, йа эм гыш бьрөлын ..

Чьра дан бала хвө, эваре бы һөвдөр'а шевра хвө кьрын у р'уныштын we жь хвэр'а вэ'дөке бьдын бы һөвр'а.

—Эваре,—го,—дьбе фьрсан у э'гите мөнда нөминын, гыш ль оде быщьвын, эме жь хвэр'а бышевьрын.

Һэрдö бьре мэзын р'уныштынө.

Э, һе, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,

Һәре, мире мыно, дьле мын ль йанө,

Бәле, бәге мыно, дьле мын ль йанө,

Э'шире мөнда э'ширәки зә'фи мэзын гьранө,

We р'өже һэрдö жь һөвдö бунө дө п'эрчө,

Неви дисане дане ду Зор Э'ли-аг'ае Т'имари, баве

Назлиханө,

Дисане һәрсал ви чахи хорте мөнда шьв ледьхьштын ль
позе қөндьранө,

У дәсте хвө даветын қөбуре дөманчанә
Т'эв бунө шьване щөле мианө.

Әре, әре, әре, әре, әре, әре, әре, ло,
Әре, әре, әре, мире мын, ло.

Ә, бәге мыно, дьле мын ль йанә,
Wәзире мыно, дьле мын ль йанә,
Дә бь сәр ванда нати г'әла у шәлаки ә'зими гьранә,
Н'әчи Зор Ә'ли-аг'әе Т'имари, баве Назлиханә,
Qәльби ль һ'әдуде Пиркан-аг'әе эзидханә,
Бебаво наһелә тәйр тәйранһа хwә дейһың ль мерг у
чайире эзидһанә,
We р'оже дисане, ниване шәван у пева һ'әлалә ван'
к'омьши ә'рде.
Ден у бала хwә дае дисане гөл у нәфәл чар т'әлийанә,
Конә р'әши ә'рәби чәр'ыхандын ә'рде, буи шынгиңе
гөмгөм у мысине qәһ'ванә,
Мыж у морана qәһ'we дисане ә'wr дьгьртһынь ль ә'змане
һ'әвтанә,
Сьбе qиз у бук дәрк'әтһынь диари коңа, дисане жь хwәр'а
пыштһанә,
Бәле, бәге мыно, т'әрқине дисане дева, к'өлпине дәw у
мешканә,
Һәма we р'оже гәләки к'ефа ван те,
Дьбен: — Йа р'әбби, хwәде гьала әм жь тәнгае хьстһынь
фьрәйе,
Ль һ'әдуде к'ьриве мә Пиркан-аг'әе эзидханә, ло.
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, мире мын, ло.

Ә, бәле, бәге мыно, дьле мын ль йанә,
Һәре, мире мыно, дьле мын ль йанә,
Дисане we р'оже Пиркан-аг'әе эзидханә дьңер'и,
Гь чь коньки бе ә'дәт, дисане эләке даниһә,
Ль һ'әдуде Пиркан-аг'әе эзидханә.
Бебаво хвин бь п'есири хwәва ди, го: — Әзым
Пиркан-аг'әе эзидханә,
Әзраил, Щьбраил, мәлкәмоте мәwте нькарә бьqәдьмынь
ә'рде мә, ә'рдәки бь хөданә,
Әв зьламана йа г'әрибһынь, йа һ'әсабе мера накһынь, ль
ә'рда хөданә,
Лао, бьгһе вана, бе конә к'енә, бесуал у бешуаб
даниһә,
Ль һ'әдуде Пиркан-аг'әе эзидханә, ло,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, мире мын, ло.

Нәре, мире мыно, дьле мын ль йанә,
Бәле, бәге мыно, дьле мын ль йанә,
Вәхте ван суаре к'ьриве мә эзидна, дьһатын дьготын:
— Херә вә һәланә, һун һызанын әв ә'рд дисане хәди
һәнә сәр ван ә'рде һанә.

Го: — Ләве мыно, нәхәндын, әм зыламни г'әрибын,
Вәкә тәйре ч'әвгьрти мә данинә ль ве ә'рда һанә,
Һәгәр Пиркан-аг'әе эзидна ащьзә,
Бь хәтьре вә, әме коне хвә бар кьн,
Әм зыламе г'әриб, вәкә тәйре ч'әвгьртинә,
Әме баркьн жь ә'рда хәданә,
Әм бь хвә т'өшар у т'өшар дь ә'рде хәлкеда асе набын,
Әм зыламни г'әрибын, һәгәр ащьзын,
Дисане, әме сьбе эле хвә баркьн, бьмәшын жь ви ә'рде
һанә.

Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, бәге мын ло.

Нәре, бәле, мире мыно, дьле мын ль йанә,
Әван фәқира вәхте вәгәр'йан,
Дисан дьготын жь Пиркан-аг'әе эзидханә,
Дьго: — Аг'әе мын, бь хвәде дәве мә нәгәр'йа,
Әм жь ванр'а т'ө шөвабе бьвын, һынги жь мәр'а
галгаләк готын,
Жер' дьбежын Аһ'мәд-аг'а, дисане, Зор Ә'ли-аг'әе
Тимаре, бәве Назлиханә,
Дьбе, ә'шире мә, ә'ширне мәнә, ә'ширәкә гьранә,
Бь сәр мәда һати г'әла у шәла гьранә,
Мә дьһйа к'ел у бежыг кьрйә, хвә гьрт ль нав у дәнге
к'ьриве хвә Пиркан-аг'әе эзидханә,
Нәма ве мәһе нькарә ль бәр бәре мә р'абә ль ә'рда
хәданә?

Нәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, мире мын,
Әре бәге мын, ло, әм, г'әрибын ло.

Не, әре, мире мыно, дьле мын ль йанә,
Вәхте жь Пиркан-аг'әе эзиди дьготын, дьго:
— Ижа а ван к'әтә стие мә, бь қәсәм наве хәданә,
Ә мә дисане ә'дәта эл ль сәр эле дайнә,
Мал ль тәһшта мале дайнә, бьә'зыминә ә'зима гьранә,
Ве р'оже дисане әван го: — Әме вә бьә'зыминьн.
Вана го: — На, вәллә, һәд ль сәр мәйә,
Эзиди, әм вә бьә'зыминьн ль сәр ә'рда һанә,

Дьбе we р'оже дисане Пиркан-аг'ае эзидханэ дьк'эти
нава э'шире эзидханэ,
Чьда хортэки мынасьби, пафьжи, щьнди һэбэ щьвандын
ль диwana гьранэ,
Сэд бэрхе дисане т'эмам шэрже кьрын диwana гьранэ,
Баф дькыр: — Хьа мын, Зэлихатуне, бэжн у бала зьрав
быдэ ма'дана зер'анэ,
Килок зив у зер' дь аийа кэвэр ма'дана зер'анэ,
Нэwq wэкэ шьт'лэк р'ёһанэ,
Ч'э'в wэкэ дө стэйре қорь'е, һьлти мезинна ль э'змананэ,
Бебаве, тө дьве, сөбһаналла, йарэби, тө дьбе р'о
нэдитйэ ль һ'ёйата аланэ.
Һэре, һэре, һэре, һэре, һэре, һэре, һэре, ло,
Һэре, һэре, һэре, бөге мын ло.

Һэре мире мыно, дьле мын ль йанэ,
Эре, бөге мыно, дьле мын ль йанэ,
Қасьдэк шандын дисане ду э'шире һ'эчи Зор Э'ли-аг'ае
Т'имари,

Го: — Лаве мыно, эз ьхтйарьм,
Бь кер э'зима наем нава г'эриба эзиднанэ.
Тэйар дьго: — Йабо, эз лаве тэмэ,
Сэд хорти wэкэ хwэ к'эфчи, суаре щэнге суар дькьрын,
Топсыз, бөгльк бь хwэр'а суар дькьрын,
Бэре хwэ дыдан диwana Пиркан-аг'ае эзидханэ.
Мала баве Тэйар бь хана хwэдебэ,
Wэкь тэйрэки база һат сэр балифе р'унышт,
Wэкь сурэтки бэранэки сорьнк бькэ, бэрдэ нава щоле
мианэ,

Зэлихатуне гьрмэ-гьрм жь бэр ньга те,
Дисане дькэ т'ькарька нане мевана ль диwana гьранэ,
Зэмане бэре дь орт'а конд у алине мале к'озькэк чита
дьдан бэр,

Бебаве қыр'ьк wэкэ шуше лэмпанэ,
Т'ө ле дьнер'э, зэнди к'али гэwри боз вэмальтын wэкэ
хнаре Нэwазе,
Нэwq wэкэ шьт'лэк р'ьһ'ан ль ви али, ви али ба ледьхэ,
Дьқолпинэ ви мыли, мыле һанэ,
Эма Зэлихатуне дьр' у те, wэхте авьр'а we ль Тэйар
к'эти,

Гь р'унышти Тэйар хортэки бь һели-мелэ,
Бебаво, тө дьбен тэйрэки бази ч'энгзер'инэ,
Ль э'рде р'уныштийэ т'эв сыпийэ ль э'рда хwэданэ,

Ч'э'ве бэлэк вэкэ дō стәйре ль п'и қорьг'е р'он пе
к'этын ль э'змане һ'эвтанә,
Кэч'ык һәма сәргежайи пер' чебу, го гьрм у к'эти ә'рда
хвәданә,

Ханум у щерие we банздан ль сәр сәре we,
Ав р'әшандьд сәр ч'э'ве бэлэк вэкэ бахче гōланә,
Ле эз заньм һынги нер'и ль Тәйар, к'этиә ә'рде,
Һышь у ақыл дь сәрида нәманә.
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, бәге мын ло.

Һе, бәле бәге мыно, дьле мын ль йанә,
Ә'йба хвә вәшартын, бь шыле хатуне гьртын, аветын
нава дошәк у йорг'ананә,

Дьбе: — Ә'дәтәк we һәйә сәргежаик пер' чедьбә,
Ле we вәлләһ нә р'астә, эз заньм нә ванә,
Дитйә бәжи у баләкә зьрав. дисане вэкә тәйрәки бази
ч'әнгзәр'ин,

Бәранәки сорьнк кьри тō бәрдь һава шоле мианә,
Һ'әтани т'ькарька нане хвә дьхварьн, we р'ожа һана,
Щьваи дае, го: — Нә ве иние, а ди тō жи бьра, тō ль
шәм мь меванә.

Һәрчи Пиркан-аг'әе эзидханә, дьго: — Әвана кōр'е
сōрмана, дәрбәкә баш ль мә дана,
Хвә гьреда жь хәмл у хез у гōльк у гōләбан, бь
силбәнде һ'әмдание бь дара,

Даманчә ль бәр хвә дани у бәжнә хвә гьреда,
Чьқа хортәки мынасьби нава эзидиә бь хвәр'а к'ар кьр
у бәре хвә да Тәйар-аг'а.

Лауе Зор Ә'ли-аг'әе Т'имари, бәве Назлихана,
Тәйар-аг'а бь се дәнга бан дькә хушке Назлихана,
— Бәжи у бала зьрав бьдә бәр ч'әканә,

Мьфте лехә дисане сәбәта сьндоқанә,
Хәмльки ль хвә кә, йәки бәве ль дәра һана,
Гōльк у гōләбәнде бәрдә бәжи у бала зьравә,
Ә'һйә мәйдане бьдә бәр қолани зер'ана,
Ч'э'в бәһ'ра кьла бьдә бәр кьл, дисане бьр у қәләм
ледана,

We р'оже тō дьбе хальқ жь наве р'әббе жор вэкә
шьт'ләк р'һ'ана,
Дьр' у те, бәһәмди мәро, мәро геж дьбе, ль бәр авьр'е
ч'э'ве йаһуди ль диуана гьрана,
Гава р'уныштын, дисане, бе чьло Тәйар дь синга одеда
р'унышти,

Н'экьме мно, дьле мын ль йанэ,
Гава Тэйар нати мале гэлэки хэм у талаң ча дьк'шинэ
ль диwана, гьранэ,
Сэр бэрдайэ бэр гөмгөм у мьсине қәһванэ,
Дарьке хwэ дь һәвдө дьдә агьре гьранэ,
Дьбе, йарэби, чь бәла жь мьр' чебу,
Ма жь бира мьнар'э галгал у готьне апе мын
Аһ'мәд-аг'ае Мәнди, баве г'әзала к'өрданэ,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, көр'е мын, ло.

Бәле, бәге мно, дьле мын ль йанэ,
Баве ви бала хwэ дае мәнке гь Тэйар р'обьр'о ль хwэ
дышкинэ ль диwана гьранэ,
Дьбе: — Көр'е мыр, тә херә, тә ә'ләмә,
Бәрхе мно бәс бежә, тә агьр бь стуна нава мын хьст,
тә херә, тә ә'ләнә.
Дьго: — Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, щәwab даре.

Әре йабо, дьле мын ль йанэ,
Бав наш т'өнә жь әмләда, жь быранэ,
Тө набе чь мала мын гәр'йа ль донздә мирата,
Һәw дәрдык'әвьм сәйд у неч'ире гьранэ,
Әв инна дисане сьсийанэ,
Мәһәк мь қәдйа мын у Пиркан-аг'ае эзидханэ, кәке
Зьлихатуне

Сэр мәйт'е хәзале мә сылав ль һәвдө данэ,
Мь го, бьхwәз мале дьһйе, кәрие миа, боше дәванэ,
Галгала жь мьр' го, го әз нә бь һ'але боше дәва, кәрие
миамә,

Әз жь тә дьхwазьм, гь әз у тө бьдьн хушке хwэ
бәрдели, дисане Назлиханэ,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре ло, шуwаба мын бьдьн, ло.

Баве ви дьго: — Лао, Тэйаро,
Көр'е мно, дьле мын ль йанэ,
Бәрхе мыр, дьле мын ль йанэ,
К'ани соз у қьраре мә ль диwана апе тә Аһ'мәд-аг'ае
Мәнди баве г'әзала к'өрда бь һәвдөр'а данэ,
Мә дәсте хwэ аветьн гөмгөм у мьсине қәһванэ,
Мә һәрдө кьрасе қөрана қәтандьн ль диwана гьранэ,

Э жьна бьдыг г'эриба, э жьна биньн жь г'эрибанә,
Лауе мын, намусе ван бәглыкә², мале ван т'аланә,
Әгәр тә а т'али жи бежә, һ'әмле апе тә һ'әмләки гьранә,
Нә һ'әмле лок'анә, сәр ч'йа датинын.

Ч'йа дьмәһ'инә бь дар у дөвйанә,
Қәуата мын нагыһе, лауе мын, жь хуәр' р'еке бьвинә.
Алақа мын т'өнә жь ван галгаланә,
Ле нәк'әтынә бәр we хәме, зәуаш хәм нәкә, лауе мыно,
Лауе мыно, лао, бәс кәч'ык эзидиә, лауык бь сөрманә,
ло.

Ник'аһ' дь к'ьтебе мә исламада бәтал набә, көр'е мын,
ло.

Тәйар ле вәдьгәр'анд, дьго: — Йабо р'астә,
Әз Тәйарьм, Тәйари диньм,
Лауе, әу гәләки ль бәр де у баван нөхөрне шеринә,
Әз тәйрәки бази ч'әнг зер'иньм,
Бь қәсәм наве хуәде, мь бьрае хуә ащыз нәкә,
Әз бь хуә жи дө дәрба бь қәйс ниньм,
Ле мә соз у қьрар дае, гь тә донздә бьрае хуә ль сәр,
вәгәр'а мын нинә,
Йабо, бь созе мере бәре, мә зани вәгәр'а мә т'өннә,
Бь қәсәме, ч'арәке жь мьр'а бькә,
Әз нькарьм вәгәр'ым, созе мера хьраб кьм, әвайа жь
мыр'а нинә, ло.

Йабо, дьле мын ль йанә,
Бь сонда әрд у әсманә,
Вәгәр'а мын т'өнәйә жь ве шевра һанә, ло.

Ле вәдьгәр'анд дьго, лауе мыно, дьле мын ль йанә,
Көр'е мыно, дьле мын ль йанә,
Бь г'ара вана дисагә қөпинә дәф у дәһол у зөр'не хушке
хуә бь һәвдә данә,
Әре мире мыно, дисане қасьд дь нава эледа һәнә,
Әре мире мыно, дисане қасьд дь нава эледа һәнә,
шандьн ду Зор Ә'ли-аг'әе Т'имарп,
Дисане ду Аһ'мәд-аг'әе Мәнди, баве г'әзала к'өрданә,
Һ'әчи Аһ'мәд-аг'әе Мәнди, баве г'әзала к'өрданә,
Қер'пнәк пе к'әт го: — Лауе мын, тә херә, тә әләмә,
Гәләки к'ефа ви дьһати пешйа ви ль диуана гьранә,
Дьго: — Бәге мыно, дә бәсә, тә агьр бәрда мала мә, ма
әзе чь бөжым,
Бе тә қөдөме мь шкенандьн, дисане чола хуә данә.

Го: — Лао, қей бѣрае мѣн мѣрѣ, һѣнѣ дѣсте хѣѣ
авѣтнѣ намусѣ мѣнданѣ.
Го: — Бѣге мѣн бѣ хѣѣде, дѣст авѣтнѣ намусѣ мѣнданѣ.
Ѡѣхте ве галгале дѣбѣжѣ, гѣлѣки дѣѣѣһѣри,
Ч'ѣ'в лѣ сѣре ѡи сор бун ѡѣкѣ э лок'анѣ,
Ч'иркѣ-ч'ирке дѣранѣѣ, қер'ин пе дѣк'ѣти лѣ хорте
мѣнданѣ,

Коне р'ѣши ѣ'рѣби ѣвана печ'анѣ,
Давѣтъи сѣр лоқанѣ,
Ор'ине лоқанѣ, к'алине бѣрх у мианѣ.
Пѣзе хѣѣ р'акѣрьн, конѣн датињнѣ, т'алѣа кона
бѣрдѣкѣн ѣ'рда хѣѣданѣ,
Ле һ'ѣмле Аһ'мѣд аг'ѣе Мѣнди һ'ѣмлѣки гѣранѣ,
Һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, ло,
Һѣре, һѣре, һѣре, бѣге мѣн, ло.

Һѣре мире мѣѣѣ, дѣле мѣн лѣ йанѣ,
Бѣйраѣе һ'ѣрбе ч'ѣкандѣн, пешѣа кона данинѣ,
Т'алѣа кона бѣ сѣрда данѣнѣ ѣ'рда хѣѣданѣ,
Дѣхѣѣѣн шѣр'ѣки гѣранѣ,
Бѣйрѣѣа һ'ѣрбе ч'ѣкандѣнѣ бѣнѣа коне Зор Ѧ'ли-аг'ѣе
Т'имари, баве Назлиханѣ,
Һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, кѣр'ѣ мѣн,
Һѣре, һѣре бѣге мѣн ло.

Бѣле, мире мѣѣѣ, дѣле мѣн лѣ йанѣ,
Ѧме бен сѣр дисанѣ Зор Ѧ'ли-аг'ѣе Т'имари, баве
Назлиханѣ,
Дѣчу дисанѣ дѣѣѣ, кѣр'ѣ мѣѣѣ, Тѣйаро, дѣле мѣн лѣ йанѣ,
Лао, ѣз нѣк'ѣтъмѣ бѣр кѣшѣтъне,
Кѣшѣтън кѣшѣтъна меранѣ, қѣйд-хѣрхале шеранѣ,
Ѧз к'ѣтъмѣ бѣр хѣма Ѧ'рѣѣ у Ымран, һѣрдѣ ч'ѣелие
шеранѣ,

Мѣ хѣди кѣрьнѣ бѣ шѣре наге бѣк'ѣр,
Дисанѣ бѣ шѣкѣр у бѣ шѣре наганѣ,
Ѧз нѣ к'ѣтъмѣ бѣр кѣшѣтъна тѣ, тѣ жѣ мѣр'ѣ нѣ лѣзѣми,
У нѣ кем дѣби жѣ ѣ'шѣре мѣнданѣ,
Ле лѣѣе мѣѣѣ, ѣз к'ѣтъмѣ бѣр ван һѣрдѣ тѣрһ'ѣ һ'ѣсѣни.
Гѣ нѣма занѣм чѣло тѣ жѣ бѣр ч'ѣ'ве ван бѣхѣм лѣ
ѣ'рда хѣѣданѣ,
Тѣрсьме дѣрбѣке лѣ ван хѣн, ѣ'шира гѣран бѣминѣ
бѣхѣди, бѣхѣданѣ,

Һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, һѣре, ло,
Һѣре, һѣре, һѣре, кѣр'ѣ мѣн.

Нәре, мире мыно, дьле мын ль йанә,
Тәйар дьго: — Йабо, әз Тәйарьм, Тәйари диньм,
Әз тәйрәки бази ч'әнг зер'нньм,
Хвә ль нава р'әфе қаз у қытка дыхнньм,
К'ижан қытка п'ыр'шәгә әз лыхнньм,
П'әр' у баск у ньга дышкинньм,
Ль бәр баве хвә датинньм,
Жь г'ейни дьл у гөрч'ька натә'минньм,
Йабо, жь һ'әсабе ә'шаире мьлйона,
Әз г'әйри дисане һ'әсаб бь фьр'ьнги пенц п'әрәки жи
тәр'а набинньм,
Йабо, тө һ'әсабе кәвнәк жьна бь мьр'а дьбинә,
Бь қасәм наве хвәде әзе дак'әвьм мәйдане,
Нәгәр дьле тә ль сәр бьре тә қәбул нәкә,
Әзе дисане т'ощари стөйе хвә жь к'әсир'а нәтәвинньм,
Нәре, нәре, нәре, нәре, нәре, нәре, нәре, ло,
Нәре, нәре, нәре, лауе мын, ло, ло.

Бәле, бәге мын дьле мын ль йанә,
Нәре, мире мын, дьле мын ль йанә,
Го, ә'шира мәнда ә'ширәки зә'фи ә'зими гьранә,
Һ'әмле Аһ'мәд-аг'әе Мәнди, баве г'әзала к'орда
һ'әмләки гьранә,
Борә-боре көр'е баванә,
Шьнгине даре к'ол-мьсърйанә,
Ә'шир һәрдо бь һәвдә арийанә,
Де вәладе хвә онда кьр, лилине қиза у буканә,
Зар'оке т'ьфале бәрдәсте, һьмбезе, де вәлад дауе ә'рда
Хвәде тьала уе ә'йб у сосрәта гьран нәйнә дисане ль
сәр ә'рда хвәданә,
Нәре, нәре, нәре, нәре, нәре, нәре, нәре, ло,
Нәре көр'е мын дьле ль банә, ло, ло.

Бәле, бәге мыно, дьле мын ль йанә,
Нәре, мире мыно, дьле мын ль йанә,
Н'әчи Зор Ә'ли-аг'әе Т'имари, баве Назлиханә
Ден у бала хвә да Тәйар вәкә тәйрәки бази
ч'әнгзер'инә,

Р'адьбә бь сәр һ'әмдани дьк'әвә,
Ви али, диса ль алие дь дьқольпинә,
Мера дькөжә, гьльһ'а вәдьгәр'инә,
Ле дәсте ви нагһе апе ви,
Апе ви жь дур ль п'әр'е мәйдане ле дьмәйзинә,

Уе р'оже дисане апе уи гэлэки суарбуң у меранна уи
дэ'щ'бинэ,
Баве уи Зор Э'ли-аг'ае Т'имари дьве:
— Бэле, бэле, бэле, ло, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, көр'е мын, ло.

Һәре, көр'е мыно, дьле мын ль йанэ,
Бәге мыно, дьле мын ль йанэ,
Дисане һәвар ль сэр сәре Тәйар гыран бу,
Бу шынгине даре к'ол-мысрийанэ,
Н'әва-һ'әва көр'е баванэ,
Фыр'ине бевле һ'әмданийанэ,
Э'шаш жь бәр сьме ван гытын мыж у моран ль
э'вранэ,

Э'рьф у Ымран, һәрдо дәсте ван данэ к'әләмчанэ,
Стөе ван ль ләлан, лынге ван ль қәйданэ,
Аветын ль к'озанэ,
Қер'ин бы ван дык'әвэ, дынер'ын те дәнге лелине
қизан у буканэ,

Бан баве хвә кырын, го: — Эре ло,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, йабо, дьле мын ль йанэ,
Тә нә бәхтә, нә динэ, нә созә, нә иманэ,
Тө дәсте бьра жь һәвдо дырәтини, бы саг'и ль э'рда
хвәданэ,

Пышти Тәйар, гь тыштәк не бе дәрәке т'әне әм хвә
саг' һәһельн ль э'рда хвәданэ,

Тә Тәйар авети дисане бәр гөрс у р'ьманэ,
Апе мын зыламәки зальмә,
Дисане э'фу накә ысане хвәде ль э'рде хвәданэ,
Тә ньге мә хьстйә қәйда, дәсте мә данэ к'әләмчанэ,
Йабо, һәма мә бәрдә әме ль щәм бьрае хвә бын,
Была әм һәрдо бен көштын ль мәйдан у мәгуде көр'е
баванэ, ло,

Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, мире мын ло, ло.

Һәре, бәге мыно, дьле мын ль йанэ,
Мире мыно, дьле мын ль йанэ,
Го, вәхта ден у бала хвә да Э'рьф у Ымран,
Дисане ден у бала хвә дьдыме һесыре ч'әве ван
дыбарын, һөндөр'е қәйд у мәрбөтайә.

Баве ван qer'ин пе к'эт, дәсте ван вәкр жь
к'әләмчанә,
Стөе ван жь ләланә, лынге ван жь қәйданә,
Wәкә дō шера тō бәрди жь зынщире,
Суар дьбун ль һ'әмданйа,
Бәре хwә данә мәйдана гьранә,
Әве р'оже ден у бала хwә дьдьме,
Дисане бунә кышл жь бьрае хwә Тәйарр'а , дькōжын
меранә,

Мал у т'алан гьльһ' вәдьгәр'инньа
Бь сәр баве хwән ьхтйар, нава әле гьранә,
Шьнгинә даре к'ол-мьсрианә,
We р'оже ә'шира Аһ'мәд-аг'ае Мәнди шкеняндьнә
дисане ль ә'рдькә бепиванә,

Хōйн дажо лашанә,
Сьмбеле сор сосьин дь нава хōйнеда дьманә,
Г'әwа-һ'әwе кōр'е баванә,
Йәки хwәде нәнас жь wьрда те дьбинә Ә'рьф у Ыманә,
Дәрбәке даве ван һәрдō ч'елие шера,
Wәкә дō тәрһ'е һ'әсәни т'ьм у данм ав ль бьнә, wәще
ван wәкә гōланә,
Сәре ван же дькьн ван давен аха к'ури мәрзәланә,
Жь нуве дисане Зор Ә'ли-аг'ае Тимари баве Назлиханә,
Дьбе, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло лао,
Һәре, һәре, һәре, кōр'е мьн, ло.

Бан дьке бәле зар'ое мьно, дьле мьн ль йанә,
Бьре мьн, дьле мьн ль йанә,
Ә'шира тә ә'ширәки зальмә, иман у р'әһ'м т'ōнә ль
дьле wанә,

Мь хōди кьр Ә'рьф у Ыман бь шири наганә,
Сәрие шәкьр бь шире наганә,
Кōр'е бава ль мәйдана гьранә,
Гәләки дьле бьрае wi Аһ'мәд-аг'ае Мәнди, баве г'әзала
к'ōрданә,
Дьле wi шәwьти, р'ьма хwә ч'ьканд у ә'нйа хwә дани
сәр р'ьме, чьлобәке һесьра барйанә,
Әве р'оже дисане wi ьхтйари хwә бәрдайә мә'гуде
кōр'е бава,

К'әла хwә һеньк кьр, ле чь бьке,
Дьве, т'әва бьқәлиньм, әз вәнагәр'иньм хәләфа Ә'рьф
у Ыманә,

Лао, Тәйаро, хwәде тә т'ō дәрба нәwафәқинә,
Дисане хwәде тō жь мьр' дьстини ә'рда хwәданә.

— 128 —

Тә ҫырһанд жь мь стандйә, нькарьм дәст һьлиньм.
Дьле мьн жь дьла дьләки дьло динә,
Мәк'т'убе жь бәр хвә дәрдьхә, к'аг'азе қәләме ль сәр
датинә,
Гәләк сылав у к'ялава ле дькә Пиркан-аг'әе эзидханә,
Дьбе һ'але мьн бь қәсәм һәве хвәде, һ'ал дь мьн
һәмәнә,
Нәгәр имдадәк тә һәбә, тә газн у һәваре бышинә,
Дисане жь кәке Назлиханә,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, бәге мьн, ло.

Бәле, бәге мьно, дьле мьн ль йанә,
Һәре, мирә мьно, дьле мьн ль йанә,
Вәхте мәк'т'уб гьһа дисане дәсте Пиркан-аг'әе
эзидханә,
Льнге хвә лехьст ль қондра, ль масанә,
Қер'инәк да нава ә'шире зилаңә, һ'әйндара,
Бь қәсәм һәве хвәде, эзиде хальтанә,
Бе ә'бә суар щәwandьн у һәварәкә мәзьни қәват у
имдадәкә гьран данә жь Тәйарр'а,
Дисане вәкә қәрне шәмар' у ьизанә,
Дар у дәвие чоһанә,
Сала г'әла у щәла, кәли к'әтйә ә'рда хвәданә,
Вәло қәват беһ'әсаб, бәрәде вән ьльнд спи, чаһа
дисане к'ьшйанә.

Ә ма Аһ'мәд-аг'әе Мәнди, бәве г'әзала к'өрданә,
Дьбе һәре, һәре, һәре, һәре, гәли мәндано,
Гәли мәндано, дьле мьн ль йанә,
Бала хвә ьднә хвәбьхвәтиә мә хьлас кьри,
Әм к'әтьнә шәр'е к'ьриване мә эзднанә.
Созе мьн ль бәр хвәде бә, әз жь бир накьм
Әв сонда мә хар бь қөране ә'зим, бь сонде һ'орйанә,
Мә дьго:— «Ә жьһа ьдә г'әриба, ә жьһа ьвә жь
г'әрибанә,
Намусе вән бәглькә, мале вән т'аланә»,
Әв про жь мәр'а к'әтьнә ә'рдәкә р'аст, ә'рдәкә
бепиванә,
Бәве мьно, зәнд ьдьн һәвдә, про ахьр дәһранә,
Йан мәнда ье ььминьн, йан ье намусе мә ььминьн ль
шуна хуйнанә, ло,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, мирә мьн, ло. ло.

Эре, бәге мыно, дьле мын ль йанә,
К'ъриване мә ава ч'йе ль сәре ван хьстийә,
Дисане баґе сымбела авет'н бын к'олоза,
Борә-боре ванә, хвә бәрданә п'әр'е мәйдане.
мә'гуде көр'е баванә,

We р'оже бы һәвдö алийанә,
Шынгине дарә к'ол-мысрийанә,
Де вәладе хвә вöндә к'ри, давеж'н бәр һ'әмбезе,
Дисане ван т'ьфале бәр һәмбезе буканә,
Ах'р дәвранә, мыж у морана һ'әмданийа,
Дисане дьг'рт'н ә'вр у ә'смана,
Ф'ыр'ине бевле һ'әмданийанә,
Бог' у бәран, щотә-щотә ә'нишке хвә бы һәвдö, дисане
бы т'абйа дьк'öтанә,

Хвә жы һәвдöр'а бәрданә п'әр'е мәйдане,
К'и дисане we бала хвә быдне, бе к'и бәрхә, к'и бәранә,
Әв иро р'ожа т'алийә, мыж у моранә, ах'р дәвранә.

Бәле, бәге мыно, дьле мын ль йанә,
Жы нува Аһ'мәд-аг'ае Мәнди, баве г'әзала к'öрданә,
Вөкә шерьки бәрди жы донздә қәйд у зыңшир у
мәрбөтанә,

Р'ьһ'е ашымы ль ә'нийа мы лист'н, к'олоз бәрда ниве
ә'нийе

Сәре һ'әмдани бәрда, жы нува вәгәр'йа нава эзидианә,
Дьве: — Гәли к'ърива, вә вәсйәте хвә к'рьнә ль
малйанә?

Шынгине дарә к'ол-мысрийанә,
Щотә-щота вөкә қәсәбе мера вәдьқәтинә гәльһ'а
бөрдьдә нава т'алане г'ранә,

Ә'щебәк у сосрәтәкә мәзын бы сәре ван дани,
Тәйар хвә бәрдайә сәр дарә р'ьме дьнер'ә
Ч'ь аг'р у р'ьбин жы дөве аге мы Аһ'мәд-аг'ае Мәнди
дыр'ьжә ль сәр ьбаде хвданә,

Дьбе: — Йа сөлт'ан, мы ч'ь бәла ани сәр сәре хвә ль
ә'рда хвөданә, һәй ло,

Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре, һәре, бәге мын, ло.

Бәле, бәге мыно, дьле мын ль йанә,
Тәйар бан дькә: — Апо, әз Тәйарьм, Тәйаре диньм,
Тәйрәки бази ч'әнгзәр'иньм,
Ә'шира тә г'ранә, вөкә кöлие бәжә хьласи ле нинә,
Һәгәр тö мери, р'астә әз жи бьразие тәмә,

Бь хвә әз нә кеми тәмә,
Вәкә бәранәки сорьн кьри, п'есир бь хвиньм,
Те хвә т'әне жь бьразне хвәр'а бәрдә п'әр'е мәйдане,
Дәрбе ап у бьразе бь ч'ә'ве хвә бьбинә,
Аһ'мәд-аг'әе Мәнди, баве г'әзала к'өрданә,
Дь бьн хәта сьмбелар'а дық'әнийанә,
Дьго: — Бәле, бәрхе баве мьн, дьле мьн ль йанә,
Әз бь ә'нйа бьрае хвә, Зор Ә'ли-аг'әе Т'имари баве
Назлиханьм,
Нәгәр анака дьнйәе жь мьр'а нөгота ә'йб у шәрм сәр
мьн нәкьра,
Мьне сәре тә жекьра бь аха к'ури мәзәланә,
Ле әз чь бькьм, һәр бәлки тә варе баве мьн шен бькә.
Тә афу лаһе мьн, дисане жь дәрге аһе хвә, баве
г'әзала к'өрданә.

Бәле, бәге мьно, дьле мьн ль йанә,
Вәхте Аһ'мәд-аг'әе Мәнди жь Тәйарр'а гәте,
Тәйар зьламәки бь ақьлә, хортә, әула ә'мре ви ле
гәләки бәһ'ра ақьлә,
Фькьри го: — Йа р'әб, бь хвәде чь зьрт у форте мьн
бь дәрванә,
Сездә шьлфе р'ьма дь нава пышта мьн дайә,
Әз бьгһеме ве сәре мьн жекә вәкә ч'ука бьқәтинә, баве
ә'рда хвәданә,
Һьнава мь нәма, қәват жь мь стандйә, хвина мьн
р'ьжайә бь ә'рданә,
Пышта мьн, п'еш, паше хвә дьнер'ьм шергәле мьн
нәманә,
Әз ден у бала хвә дьдьме имдад бьра пышта мьн
нәманә,
Бав аветьн аха к'ури мәзәланә,
Зьламе гь бьрае хвә бькөжә, бь қәсәм наһе хвәде,
р'әһ'ьм бь қальбе ви т'өнә ль ә'рде хвәданә,
Әзе чәнд сальки бьк'әвьм нава эзднано,
Һәрге ә'ширәк мь жь хвәр'а п'әйда кьр, бәрнадьм баве
г'әзала к'өрданә,
Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Һәре, һәре, һәре бәге, мьно.

Бәге мьно дьле мьн ль йанә,
П'ор'и п'ошман, гьрне гавьре бьне бәһ'ра бь һ'әле
Тәйарда,
Дар у дәвие бь һ'әле ви гьрийанә.

Бәре хwә да щәм хwа хwә Назлиханә,
Әви Зылихатунә бь хwәр'а бьр бәрдаи дәрне Назлиханә,
Qәдәрә чәнд саләки ман, һәгәр бь галгал әз бежым,
Дьрежә, нькарым ль бәр ә'мре ван бьминьм,
We страи дьреж бьбә, нькарым дьреж бькым ль ә'рда
хwәданә.

Лаwе Зылиханә зу дьгһе, хорт бу,
Ә'мре wi сездә сал, харзике wi көр'е Назлиханә,
Эзиди к'әтын бь аqьле wi, готын:
— Көр'о, хале тә ль вьрә, we р'оке т'әслим бькә ә'шире
ездйанә,
We тә бьһелә нава сола³, бькә гаване сәwел, дәwара
ль чоланә,
Be галгале дьбежә, лаwьк щаһьлә; го: — Хало, жь иро
у пева галгал жь дәве тә дәрк'әwә,
Әзе галгала тә бышкиньм, бь qәсәм наwе хwәде, нава
фьрсана ль диwана гьранә,
Тәйар жь нува wесьре wi зо-зо хwә бәрданә,
Дьго; — Һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, харзие һәйло,
Әре харзие, дьле мьн ль йанә,
Һәqе тә, галгал тә кем бьбежә,
Зедә гәрәк тә жь хале хwә бежи бәрдә мь жь нава эле
гьранә.

Мь чь кьр, мь сәре хwә хьра кьр,
Гь әз баш бума, мь нәдьда Зылихатунә, ч'ич'әка мьланә,
Ле дәсте хwә авети ньге харзие хwә,
Лехьсти ль бьн gөһе диwаре ода гьранә,
Мәжи дь ч'ә'вар'а авеги, бәрда, бәрда хwәданә.

Бәле, бәге мьно, дьле мьн ль йанә,
Һ'акьме мьно, дьле мьн ль йанә,
К'әти wәлате г'әриб у г'өрбәте,
Нә әһлә, нә халә, нә харзиә, нә хөданә,
К'әтйә ә'рдәкә бе пиван чәндә г'әдәрә,
Наһ'әмлинә ьсане шәwдәр ль чоланә,
Р'әqине т'аван у ә'wранә,
Ширqине бьруске, ә'бури бәрфе барианә,
Һ'ышк кьрын тәйр у тьруре чоланә,
Фьр'ине һ'әмдание дь бьнда шенкаи нәма,
Дисане qөр'аме щаниа wi р'ьщьфин ль ә'рда хwәданә,
Әw нькарә быштәг'ьлә бь ч'ә'ванә,
Шәw ниве шәве нер'и р'оникәкә хөйанә,

Гьһайә диса бәр ве эла гьранә,
Сәре һ'әмдани бәрда го, р'аст һәки тө ә'силбә, те мьн
бьһини коне мьраза,

Гь мь хьласкә жь ван эше һанә,
Г'әзале бан дыкә: — Вае, вае, дьле мьн ль йанә,
Әре йаде дьле мьн ль йанә,
Р'аст а баве мьн нә бәхтә, нә иманә,
Qәланд т'ьфка апе мьн жь бынида,
Нәма Тәйар бьриндар кьр, ә ньзаньм бәрда бь к'ижан
ә'рде хвәданә,
Йаде йани баве мьн әз дабум көр'аме мь Тәйар-аг'а,
Тәйари динә,
Ә нәма заньм ль к'ижан дәри бь к'өртеле эздиа хөди
данинә, һәй ло, ло,
Нәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, һәре, ло,
Нәре, һәре, һәре, көр'е мьн, ло.

Бәле, бәге мьно, дьле мьн ль йанә,
Н'әмдани хвә бь часра коне хөранд,
Дисане Г'әзале чәнг у го: Йаде, дьле мьн ль йанә,
Әв чәнд салә р'өке Тәйар нә һат сәр зьмане мә,
Нәгәр әз жь тәмә, жь баве хвә Аһ'мәд-аг'әе Мәнди,
баве г'әзала к'өрданә,

Гь әз һ'өр', қиз һ'өр'амә,
Нәгәр әв шьрите часре хөриа, меване мә Тәйар-аг'а,
кәке Назлиханә,
Талһа хьине дыгәр'ә, г'ейри хвәди кери мәрьв нәманә.

Нәре, бәге мьно, дьле мьн ль йанә,
Г'әзале р'адьбу, чәндьбу дыго:
— Р'аб дае, дисане әв Тәйарә,
Хвә авет, нәһели быштәг'ьле, шәмьдийә жь сәрме,
Нәма р'аһьштыне ды орт'а хвә данинә,
П'отьк у львине данә доре ве р'ожа гьранә,
Бь ньвишке мианә, дьмсе бәрданә қьр'ьке,
Н'әта р'ьһ'е хьине чун у һатьн, карә быдә шуваба
ванә,
Әме кьн лехьн, дисане г'әзале р'абу бәре хвә да
диwana гьранә.

Го: — Йабо, р'абә жь хәва гьранә,
Го: — Қәч'а мьн тә херә? Қәй һьланинә дьжмьн у
нәйара, әм т'әwқандьнә ль чола хвәданә,

Го: — Иабо, аз т'элэбийатке, галгалке жь тә бьхазьм у
нә зедә ль ә'рде хвәданә,
Иабо, анька гь меване мә бе Тәйар, Тәйари динә,
Гәрәк тō бьди хатьре Г'әзале, ә'фу бькә жь бой хатьре
мын.
Тьфка мала мәзын бь дәрбкер'а нәт'әфинә, ло.

Дьго: — Әре қиза мыне, дьле мын ль йанә,
Мадам тō кәч'әкә, пирәкә бир дьбә ван галгале һанә,
Бь қасәм навә хвәде, гь Тәйар бе, әзе тә бьдьме бь
қәвл у р'әсуле хвәданә,
Го: — Иабо, Тәйар банкьрине һати жь алие мале,
дагәр'андьн диwana гьранә,
Бане кьрын мәлләки сөрмана, ник'аһ'а ви кьрын ль
г'әзала к'өрданә,
Әве р'өже дәф у дәһол у зөр'нә жь ваир'а данинә ль
диwana гьранә,

Го: Тьште чу әм ле суал накьн,
Мире мыно, гьһанә мьраде хвә,
Р'унышт ль бәр апе хвә, го: — Апо, тō чь бежи,
Әз дисане нькарьм, галгал у готьн нәманә.
Сәре вә жь мьр' саг' ль ә'рда аланә.

7. ФАТЬМА САЛЬН-АГ'А У МЭН'МӨДӨ ЛАВЕ МИРЕ НОСКА

Н'эчи Фатъма Сальн-аг'а хōшькбун жъ ынсенр'а нәһьшьбу. Зәмане бәре жъ девла фътболе бъ гогө дьлһьтһьн. Хорт дәрк'әтһьн сәр бендәра. Пирәк дь нава эледайә, лавәки we һәйә, гөләки жъ лавә хвә һ'ыздькә. Ч'әвки we ль дһьһәе гыһийә у йәк ль лавә вейә.

Мәһ'мәд лавә мире Носка, мә'лүмә лавә бәгайә, ль а'ләме дһьнер'ә, к'а а'ләм ль бәр ч'ә'ве ын чһьнә. Хвә бәрда нав хорта, гог һат, дәфа синга хвә да бәр, дь шьв кыр' вәгәр'анд. Вәгәр'ан-дһьна кō вәгәр'анд ль навқа лавә пире хьст. Бәләнгазо ль ә'рдә хьст, нә про мьрйә, те беи про дәһ р'ожә мьрйә.

Пире п'әп ва вәли ль хвә кыр, һьқарә нә хәбәра бьде, нә тышкһи бьк, нә вьрда, нә вьрда.

Пире го: — Тә херә, тō позе хвә дь нав хортада һьлдьдә, тō дьбе қәи тә қиза Сальн-аг'а жъ хвәр'а хастйә.

Мәһ'мәдә мһьн у тә, вәк тō г'әнәкәк, ав бь сәрдаки щәмьди. Дь дьлө хвәда го: «Пире, һәгә лавә тә р'абу сәр хвә, әз жъ ә'мә-лө тәр'а заньм».

Әз сәрә вә нәешиньм. Ав бь сәр ч'ә'ве лавькда кьрһьн, сьһ'ә-тәке, дō сьһ'әта лавьк сәр һ'ьшө хвә һат.

Шәв к'әт нивө шәвө, хәнщәра хвә тә'зи кыр, һōщōми сәр ко-не пире кыр. Гот:

— Қәсәм бь навө хвәдө, щи у мьск'әнө Фатъма Сальн-аг'а тō дьбежи, дьбежи. Тō нәбежи, әзө тō бьдһьм бәр вө хәнщәрө, һәс-тики тә әз п'әвда һәһьлөм.

— П'әп у ва вәлө, чь тәһи, чь бәла мь хвә да, тō һагө.

Го: — Те бежи.

Го: — Лаво, конө Сальн-аг'а, ль дәшта Р'әwandузе, ль п'әр'ө Аләсьһгө кон бәр'а ә'рдө данә чьқа фәқир у фөқараө вәк мә дәр'һьн хвә лө дьгрьһьн, те дьминьһьн.

Дьбө Мәһ'мәдө мһьн у тә жъ нав кона дәрк'әт, бь сәд гавки мәһиһа, ль хвә фькьри, го: «Баво, бь ван щьлө аг'атһө әз һагь-һөм мәқсәдкө у әз һагьһөм т'ō һ'әла». Вәгәр'йа бәдләк щьлө шь-вана у фәқира ль хвә кыр, р'ө гьрт у мәһйа. Бәрө хвә да ог'ьрө У пышта хвә да фөләкө, йаллаһ у йа хвәдө, мәһйа.

Дьбе се р'ож у се шәве ви мәшйа, шыле ви бь дар у дэвйава манә. Зәрақа таве дәрк'әт, гьһа шывана.

— Лао,—го,—һун шыване к'енә?

Го: — Әм шыване Сальһ-аг'анә.

— Набеж?

Го: — Wәллә.

Го: — Һун шывана нагрын?

Го: — Wәллаһи, шыване г'әриб әм нагрын.

— Чьма?

— Ә,—го,—пәзе мә онда дькыи, т'ьвынге мә дьдзын, қизе мә дьр'әвиньн. Wәллаһи, шыване г'әриб әм нагрын.

Дьбе ден у бала хwә дае һ'әзар у пенсэд кони ль дора коне мәзын данинә, шынгина гомгом у мьсине qahweйә, де wәладе хwә авитйә, мьж у морана qahwe дь сәр конада ә'wьр гьртйә. Ль хwә фькьри, го: «Баво әз бәре хwә бьдым ви кони, wәллаһи к'әс нә гом дьдә мьн, нә сылава мьн вәдгәр'инә, к'әси нә һаж мьн һәйә».

Дьбе, вәгәр'йа, бәре хwә да конәки тәрәф. Ә'дәте wана, қиз у хортн жь хwәр'а нон зәwьщинә, бьн тәшке кона фьрә вәкьр-нә у жь хwәр'а нон зәwьщинә.

— Эвара тә бь хер.

— Бь хер у сәр ч'ә'ва.

— Һун мевана наһ'әвиньн?

Го: — Иа әһлан, wә сәһлан, бь меване ә'зиз. Меван меване хwәденә.

Дьбе Мәһ'мәде мьн у тә дәрбасбу.

— Әм шивки жь меване хwәр'а чекьн.

Дьбе, бәрхәк wайә мьр'ийайә, бәрхе хwә шәрже кьрын у т'ә-кәрака шива хwә кьрын. Шива хwә харьн, го:

— Хwази әм бьчуана оде .

— Ә, —мә'зубане Мәһ'мәд го,—wәллаһи, дьле мь жи һәбу, кә әз һәр'ым, бәс нә мәзбутә, кә мә'зубан жь меване хwәр'а бежә. Мазал тә гот, к'әрәмбьк.

Бь қәдра хwәде р'уныштына р'уныштын, чьма шыване Сальһ-аг'а шәш мәһе ви, қәwле ви қәдийайә у берна ә'йале хwә, зар'о-ке хwә кьрийә.

— Сәлам у ә'леком.

— Ә'лекомә сәлам. Тә херә, лаwе мьн?

Го: — Бәге мьн, шәш мәһе мьн қәдийайә, мь бира ә'йале хwә, зар'оке хwә кьрийә. Дьхwәзым әз һәр'ым.

— Ә,—го,—лаwе мьн, бәри се р'ожа тә жь мьр'а бьгота, мь жь хwәр'а шыванәк бьдйа?

Мә'зубане Мәһ'мәд р'абу, го: — Бәге мьн, тә ль шыван дьгә-р'и, шыван ль бал мә һәйә.

— Нәбеж. К'а шыване тә?

Го: — Вайә.

— Р'абә сәр хвә.

Лавьк р'абу сәр хвә. Тө ль бәжна ви дьнер'и вәк шытләк р'һан. Галгаләк мә көрмайши һәйә, дьве: «Пәзе, кө ль бәр хор-тәки бь дьлбә, чьқа пәз дьгәр'инә, вөло пәз бь шир дьбә».

— Лаве мын, тө к'ари һәр'и бәр пәз?

Го: — Бәге мын, чьма әз нькарьм? Әз нә корьм, нә сәрәтым, нә т'авимә, әз нә бавимә.

Дьбе, дь шидә бөдлө шьвантйе дане, к'өрк у ә'бе хвә авет нав мьле хвә у чарөх у горе хвә хьст ньге хвә у бәре хвә у бәре хвә да нав пәз. Дьбе, дь нав пәзда р'азайә, жь бена дөве пәз у көмеле пәз, щенике we т'ө иә дийә, лаве бәгайә.

Сьбе бериваңе we һәр'нә берйе.

Әре, бәге мын, дьле мын дьбе,
Һа мире мын, дьле мын дьбе,
Сьбәйә, р'ока мә зәрбу, дәрк'әт жь мала хвәде.
Фатьма кәч'а Сальһ-аг'а бәре хвә да к'озе,
Хәмләкә букани бәрда сәр бәжне,
Қыр'ык вәкә шуша ләмпе
Сәдупенши ч'ьван дьк'әтын ль бәжн у бале.
Чекьр таштйа шыване баве хвә у да дәсте щерйе,
Нькарьм жь вәр'а зедә бькьм,
Щери жи т'әе Фатьме, нә тышки кеми we,
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, һай ле, ле.

Әре, бәге мын, дьле мын дьбе
Да дәсте щерие у ханьм щери һеди, һеди бәре хвә да
бериа сьбе,

Дәлынге шам гелани к'ьшанд һ'әйә к'аб у ниве,
Шьмык у шьһ'атә, горе мушани аветын дәрәһане.
Ақьл дь сәр щериәда нәма ль чөле,
Ч'ьр'а шир ль виали-виали дьлизьн ль сәр ч'әмбле ә'лбе
Льһйә шир тажо бьн кьрас у хьвтәне щерие,
Нәма ль щерие у баве щерие һәрам бе,
Һәйвана ч'ьр'а шир нәк'әт ә'лбе.
Мевано, лөйе, лөйе, лөйе, ло, ло, ло, һай, ло, ло.

Әре, бәге мын, дьле мын дьбе,
Се р'оже Мәһ'мәде шьван қәдйә ль чөле,
Фәди дькьр жь шьван бе әв қиза к'е,
Эварә, пәз ажот, бәре хвә да мале,
Кәч'а Сальһ-аг'а щьзма аветын к'әбе,

Чашиш онбашие ль сэр маст у қаймаг' у ньвишке сәре
сьбе,

Ден у бала хwә дае, әв сс р'о қәдйайә,
Нәйвана ч'ър'а шир нае бьн ви коне һане,
Се дәнга бан дькә шерие, дьбе: — Ле, ле, ле, ле, ле,
шерие, һ'әвалә тә чийә, һай ле, ле.

Әре, бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Wәхте ве галгала һане дьбе,
We р'оже щери к'әтә һ'әире,
Дьбе: «Иарьм хальқо, даңа тә маи бь хwәде,
Әз нәма карьм бежьм һәwқа шьванәки п'ър' дәләл һати
бәр пәзе баве тә хатуне,

Хатун жи wәкә мь қизә,
Дьтьрсьм бәре хwә бьдә чоле
Ви шьвани бьгрә жь бәр мь ль чоле,
Бь зор, хwәде тьала жь мьр' һәди у щари шанди чоле».

Бан дькьр: Wa хатуна мьн, дьле мьн дьбе,
Qәсәм навә хwәде, жь ә'вда те вәшартьн, нае вәшартьн
жь хwәде,

Шьванәки һати бәр пәзе баве тә, ле,
Бебаво, тә дьбе тәйрәки баз дани ль ә'рде.
Qьр'ька хьлаши, т'әйе wакә р'ише қәләме
Әз чьқа ден у бала хwә дьдьме на шьбьһь шьване хәлқе,
Ле, ле, ле, ле, ле, хатуна мьне, һай ле, ле.

Әре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Wәхте ве галгала һане дьбе,
Кәч'а Сальһ-аг'а к'әнйа бь сәре леве,
Дьбе: — Куч'ке, мь заньбу ч'ә'ве тә э толазанә ль чоле,
Әв се р'оже тә қәдйа һәйвана ч'ър'а шир тә наини бьн
ви коне һане,
Тә зани ә'мре мьн шәш салбун, биcт у йәк сале мьн
қәдйан,

Мьн чол нәдит бь ч'ә'ве сәре хwә дьне,
Жь бона хатьре ве галгала тә сьбе әзе бәре хwә бьдьм
берйа сьбе,
Бь қәсәм навә хwәде, кә әв галгала һане нә wәло бе,
Әзе поз у гәһе тә жекьм, тә бәрдьм нава эле.
Щери дьбе: — Сәр сәре мьн у баве мьн қәбулә әв
галгала һане,
Ле, ле, ле, ле, ле, хатуна мьне, тә жи һәр'ә бьщер'бинә,
һаи ле-ле.

Эре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Wəxte ve galgala hane dьbe,
Гэли бьра, дьл зəh'мəтə, шəв ле гəр'йа.
Нəмазанə, к'əнги ле бьбə сьбе,
Жь ниве шəван у педə хwə бəрдə к'озе,
Хəмлəкə букани бəрдə сəр бəжне,
Qьр'ьк wəкə шуша лəмпе,
Сəдупенщи ч'ьван дьк'əт'ьн бəжне у бале,
Бəжна we wəкə шьтлəк р'ьһана,
Ль п'и мьскара ав ледьхə дьр'ь у те,
Бен даве оде у салон у һеване,
Чекьр қазəки қəланди дани сəр бьрьнше,
Жь г'ейни маст у қəймаг' у ньвишке сəре сьбе,
Wəкə башбазьрганəки сале,
Хəшин у налин у т'əқин к'əтə бəжна we,
Һеди-Һеди р'е гьрт, бəре хwə да берие.
Ло, ло, ло, ло, ло, ло, дəве мьн нагəр'ə, wa мевано.

Эре, бəге мьн, дьле мьн дьбе,
Wəxte ve galgala hane dьbe,
Кəч'а Сальһ-аг'ае һеди-Һеди дак'əт ль бəр ə'лбе,
Зəнде к'али гəври бози дəқанди бəрдан wəкə хиари
һəwanге,

Дəлынге шамгелани к'ьшанд һ'əйа к'аб у ниве,
Шьмьк у шьһ'атə, гəре мушани аветьн дəраһане,
Ньге we wəкə дə п'əрче қəше да дəра ə'лбе,
Ə'ниа кəвəр wəкə һива ль чардəшəви ба па иние,
Ч'ə'ве we wəкə дə стере ль п'и қəльг'е,
Бəрдə шьван лавьки хəлке,
Ақьл дь сəре Məh'мəдда нəма ль чөле
Нери дьр'ь, вəдгəр'инə берие,
Бəран дьр'ь, вəдгəр'инə берие,
Кəч'а Сальһ-аг'а к'əниа бь сəре леве,
Дьбе, бь қəсəм наве хwəде,
Мьн нəди, чəва we шьван нери вəдгəр'инə ль берие.
Ло, ло, ло, ло, ан сəре мьн бь һ'əйранə, wa мевано.

Эре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Кəч'а Сальһ-аг'а хwə нəгьрт ль бəр ə'лбе,
Бь дəнгəки бьльнди шəвати бан дькьр:
— Ло, ло, ло, ло, ло, мевано,
Дəве мьн нагəр'ə əз бежьм шьвано,
Сəре мьн у дайка мьн сьбе у ниро у эвара бь қəрбанə,
Бь қəсəм наве хwəде, əз чьра ден у бала хwə дьдьме,

Ньге тә нә ньге чарõх у горано,
Мьле тә нә мьле к'õрк у к'õлавано,
Дәсте тә нә дәсте дар у щыннано,
Мьле тә э ә'бе бәсравн, щухано
Ньге тә э мас у қондырано,
Хõзн тә дәрде хвә жь мьр'а бьгота ль вәлате г'әриб
у г'õрбәте чь фәләк у дәвран ль сәре тә гәр'на?
Чьма тõ жь баве мьр'а буй шьвано?
Ле, ло, ло, ло, ло, вәй сәре мьн бь һ'әйрано, ва мевано.

Әре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Вәхте ве галгала һане дьбе,
Дьле мьн вайә, сәд щара бь мьн вайә,
Бан дькьр: — Ле, ле, Фатьме,
Баһара баве тә қат'ьлмәйә,
Н'әзар пәзе баве тә бь жьмаре ль сәр ә'лбе һәйә,
Го, к'аре тә ван готьн у галгале һане бе,
Нава чарõх у горе баве тәйә,
К'õрк у кõлаве баве тәйә,
Чарõха дь ньге мьда, һ'але мьн т'õнәйә,
Қәй ньсибе мьн дь нане вә т'ьнәйә,
Әзе һәр'ьм, бь хатьре вәйә,
Ле, ле, ле, ле, хатуна мьн,
Әләқа мьн жь ван тышта т'õнәйә, ай ле, ле.

Әре, бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Кәч'а Сальһ-аг'а бан дькьр:
— Ва мевано, дьле мьн вайә, сәд щара бь мьн вайә,
Р'астә, баһара баве мьн қат'ьлмәйә,
Н'әзар пәзе баве мьн бь жьмаре ль сәр ә'лбе һәйә,
Эварә, бь г'õрбәйә,
Вәрә пәзе баве мьн дь мәг'әл кә
П'еб у бәре хвә ве часра пәна ви вәкә,
Тõ ль бәр вә'зе шех у мәлләе исламе р'унәне,
Вәсьфдана щьнәта фәрдос жь тәр'а нәдаба,
Вәрә ниве шәван у педа мәрғ'әс у к'әбаса сәр ван
т'ахьме синг у бәре мь вәкә,
Не щьнәта фәрдос т'әбақа һ'әвта бь ч'ә'ве хвә меизәкә.
Ло, ло, ло, ло, ло, вәй сәре мьн бь һ'әйрано, ва мевано

Әре, бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Вәхте ва галгала һане дьбе,
Бан дькьр: — Ва Фатьме, дьле мьн дьбе,
У дьле мьн вайә, сәд щара бь мьн вайә,

Мь жь тәр'а нәго, баһара баве тә қат'ылмәйә,
Н'әзар пәзе баве тә бь жьмаре ль сәр ә'лбе һәйә,
Го, к'аре тә бь ван готын у галгале һане бе,
Әз һатъм бькым ә'бора зар'оке хвәйә,
Донздә зар'оке мьн һәйә.
Р'ожа адәбе сабун т'өнәйә,
Р'ожа сабун һәбә газ т'өнәйә,
Әз һатъм бькым ә'бора зар'оке хвәйә,
Го, к'аре тә ван готын у галгале һане бе,
Әва чарөх у горе баве тәйә,
Әзе һәр'ым, хатьре вәйә.

Әре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Н'акьме мьно, дьле мьн дьбе,
Дьле мьн вайә, сәд щара бь мьн вайә,
Баһара баве мьн қат'ылмәйә,
Н'әзар пәзе баве мьн бь жьмаре ль сәр ә'лбе һәйә,
Әз Фатьма Сальһ-аг'амә,
Кәвока г'әқла ль сәр бане ханиамә,
Ә'мре мьн сездәйә, қольби сала чарданә,
Синг у бәре мьн кәч'ьке вәкә дө шымамока дь ләма
хвәд гьһанә
Нә ланқи дәв у леве тән к'оти гәни, зьламәки шьванә,
Ло, ло, ло, ло, ло,
Тә дьбе анака бьқәтә жь бәр пәзе мәйә.

Әре, бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Һа мире мьн дьле мьн дьбе,
Вәхте ве галгала һане дьбе,
Мь ди щерие ле зьвьр'н, го: — Ва хатуна мьн, дьле
мьн дьбе,
Бь Қәсәм наве хвәде, жь нувр'а галгал жь дәве тә дәре,
Әзе жь баве тәр'а бежым поз у гөһе тә жекә,
Тә бәрдә нава эле,
Тә мәһ'ркә ль қәр'ашәки, г'өламәки ль бәр ария селе.
Дьбе, бь дәсте щерие гьрт, хатьр хаст у р'е гьрт бәре
хвә да мале,
Ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, вәй шьвано, һәй ло, ло.

Гьһа незики эле, го: «Бь хвәде, әз бәр щерие нәгьр'ым, чәнд зера'
нәдьме, щерие, гәләщие бәр баве мьн бькә, әқсымбыла¹, әз нәма-
карьм бем бериа сыбе». Дьбе ль бәр гәр'йа, се зер' дане. Щерие
го:

—Бабо, сыбе жи һәр'ә берис.

Эре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Кэч'а Сальн-аг'а, дьл шэ'ди дь зэһ'мэтэ ль дьне,
Дьл у аqьл аветьн бэр қап'ан у бэр мизине,
Дьл зора аqьл бьр, бь донздэ грама шкенанд, бь qэсэме
наве хwэде,

Шэв ле гэр'на, нэмазани к'эиги ле бьбэ сьбе,
Жь ниве шэван у педа хwэ бэрда к'озе,
Хэмлэкэ букани бэрда сэр бэжне,
Qьр'ьк wэкэ шуша лэмпе,
Сэдупенщи ч'эван дьк'этьн бэжн у бале,
Бэжна we wэкэ шьтлэк р'ьһана,
Ль п'и мьскара wэкэ ськрапа ав ледьхэ дьр'ь у те,
Бен даве оде, салон у һеване,
Р'е гьрт, бэре хwэ да берна сьбе.
Ло, ло, ло, ло, ло, wан мевано, һай ло-ло.

Мэһ'мэд бан кьр душване хwэ, го:

— Эqсымбыла, го, бьра, эз тышки жь тэр'а бежьм?

Го: — Бежэ.

Го: — Сьбе, we Фатьме бь шарна хwэ бенэ берна сьбе. Го,
суала мь кьрын, эзе һэр'ьм хwэ ль we мәсиле дьрежкьм, бе Мэһ'-
мэд нэхwэшэ.

Го: — Баш.

Чьма на? Душьван дөхwэ гоште qазе qэланди, ньвишке сэре
сьбе, стөйе wi wөло буйэ.

Го: — Бьра, эләqа тэ т'өнэ жь пэз ч'ерандьне у ише тэ
жь мь т'өнэбэ.

Эре, бэге мьн, дьле мьн дьбе,
Һа мире мьн, дьле мьн дьбе,
Кэч'а Сальн-аг'а у щерна хwэ һеди-һеди,
Р'е гьртьн, бэре хwэ дан берна сьбе,
У ден у бала хwэ дае, кө душьван т'эне дайн һела пэз
У һеди-һеди дь сэрда те,
Аqьл дь сэре Фатьмеда нэма ль холе,
Бан дькьр: — Wa хwa мь, щерие,
Тө ден у бала хwэ бьде,
Чьqас эз ден у бала хwэ дьдьме
Бь qэсэм наве хwэде,
Зедэи душьван к'эс нэдаи к'елэка пэз,
Һеди-һеди бь сэр мәда те,
Мь ди шэ'ди-щерие бан дькьр:
Wa хатуна мьн, дьле мьн дьбе,
Агьр бь мала баве тэ к'эте,

Ньнгн тә да ду р'әбе р'әбәно,
Жь дәсте мьн у тә хьлас бу,
Бь хwәде г'әиди, к'әс нәмазани чу к'идәре.
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, хатуна мьне, бәсә, һай ле, ле.

Әре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Һа бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Кәч'а Сальһ-аг'а го чьлп у дак'әт жь сәр пышта мирате
һәспе,

Бан дькър: — Душевано, те бьди хатьре хwәде,
Wәр пенщ дәфә ль к'еләка мь р'уне,
Дө галгала жь тәр'а бежъм, жь бо хwәде,
К'а жь мьр' бежә Мәһ'мәде шьван к'ане, нә хөйайә ве
сьбе?
Ло, ло, ло, ло, ло, душьвано, һай ло. ло.

Әре, мире, мьн, дьле мьн дьбе,
Һа бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Wәхте ве галгала һане жь душьванр'а дьбе,
Душьван бан дькә: — Wa хатуна мьн, дьле мьн дьбе,
Дәве мьн нагәр'ә, әз чь бежъм ве р'өже,
Стөе мьн бышке, һәрдө ч'ә'ве мьн дәрк'әвын,
Хани бь сәр мьн у зар'өке мьд бьк'өве,
Тө ньзани, Мәһ'мәд ван нәхwәшә, п'алдайә ль ви
мәсиле һане.
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, хатуна мьне, һай ле, ле.

Әре, мире мьн, дьле мьн дьбе.
Һа бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Wәхте ве галгала һане дьбе.
Кәч'а Сальһ-аг'а wәкә бе у баране һестьра дьр'ежина
ә'рде,
Дьбе: — Wa хwa мьн, щерие.
Бь қәсәм наве хwәде,
Анака, пенщ дәфә тө дө миа надоши, әзе wәръм, һәй
ле, ле.
Һәй ле, ле, һәй ле, ле, һәй ле, ле.

Әре, мире мьн, дьле мьн дьбе,
Һа бәге мьн, дьле мьн дьбе,
Wәхте ве галгала һане дьбе,
Мь ди щери һестьр пацьш кьрын,
Дьбе: — Wa хwa мьн, Фатьме,
Чьма әм һәрдө бь һәвдөр'а начьн сәр ве р'өже?

Дькә у накә ахьр we бәрдылә мäh'әла берие
У һеди-һеди р'е гьрт, бәре хwә да, бан дькьр:
— Ло, ло, ло, ло, ло, ай нәхwәше баве мыно, һай ло, ло.

Әре, мире мин, дьле мын дьбе,
Һа бәге мын, дьле мын дьбе,
Wәхте ве галгала һане дьбе,
Бан дькьр: — Wa Mäh'mәд,
Дьле мын жь дьла дьләки дьл дьбе,
Те бьди хатьре ә'h'әде у wәh'әде йәке бь т'әне,
Те қьсура мын ә'фу бьки ль чоле,
Qәй дөһ мын дө галгал жь тәр'а гот,
Дьле тә жь мь майә, тә нәхwәши ве р'оже,
Бь қәсәм наве хwәде, ә'сле тә қәрәчийә,
Мьтәрбе, әw мьтәрбе тар у бежынга че дькьн,
Мь сәр сәре хwә у баве хwә қәбулә.
Ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, ло, мь қәбулә, һай ло, ло.

Бан дькьр: — Ле, ле, Фатьме, ле, ле, Фатьме,
Дьле мын вайә, сәд щара бь мын вайә,
Коне мала баве тә мәзьнә, wәкә ханә,
Алик дәштә, йәк зозанә,
Йәк мьжә, йәк моранә,
Хәлке аләме дьго, хwәде тьала хьра бьке мала пире,
Дьго: — Фатьма Сальһ-аг'а қизәкә,
Дь мала баве хwәд гьранә,
Бь қәсәм наве хwәде, ль сәр ви бәхте мынбә,
Се р'оже шьвана нақәдын, р'оже чара тә ль ду wани.
Ле, ле, ле, ле, ай хатуна мын, дә һәр'ә, һай ле, ле.

Әре, ле, ле Фатьме,
Коне мала баве тә мәзьнә, wәкә ханә,
Алик дәштә, йәк зозанә,
Бь қәсәм наве хwәде, коне мала баве мын жь коне баве
тә мәзтьрә,

Qahwa баве мын, жь qahwa баве тә бет'ьрә,
Әw хwәде тьала занә, бәлки әз жь тә у баве тә
шәрифтьрә,
Wәхти шәш мәһе мын бьқәдә, жь мала баве тәр'а буйә
шьванә,

Гьш жь бона қамата букани,
Бәжн у бала зьрав бәжна тәйә.
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, хатуна мыне, һай ле, ле.

Әре, мире мын, дьле мын дьбе,
Ҡа бәге мын, дьле мын дьбе,
Вәхте ве галгала һане дьбе,
Соз у ҡырар, дин у иман бы һәвдә дан,
Һ'әта шәш мәһе ыһна быҫады, бы ҡәһле ве р'оже.
Шәш мәһе ыһна ҡәдйан, р'е ғырт, бәре хвә да мале,
Сәләфәк суаре малбате суар ҡыр у те дьхвәзә Фатьме.
Ле, ле, ле, ле, ле, ле, ле, хатуна мыне, һай ле, ле.

Әре, бәге мын, дьле мын дьбе,
Ҡа бәге мын, дьле мын дьбе,
Тен дьхвәзын Фатьме бы ҡәһл у р'әсуле хвәде,
Баве Фатьме дьбе: — Гәли хорта,
Сәр сәре мын у ч'ә'ве мын һатын дьхвәзын Фатьме,
Бәс мын сонд харийә, бы сонда мәзын, бы т'әләҫе жыһ
бәрдане,
Жыһ һәр'ә мала баве хвә, вәгәр' т'бнә ль дьне,
Гь ҡиза мын нә бы дьл бызәһыщә,
Әз һадьм бы һиҫа у мале дьне.

Мәһ'мәд һан дькыр: — Ва бәге мын, дьле мын дьбе,
Бы ҡәсәм һаве хвәде,
Әз Мәһ'мәд, һаве мире һоска жы тәр'а бумә шыһан
ве р'оже,

Жы бой хатьре ч'ә'ве Фатьме,
Мә бәре һәвдә дийә.
Дьбе: — Мазәл вә һәвдә дийә,
Хәлат у шыһаз ғыш жы к'исе аһе,
Дәсте ве бығыр, бәре хвә быдын мале,
Ло, ло, ло, ло, ло, шыһаз жы к'исе аһе, һай ло, ло,
Бьра һазыр у ғыһдара сах быһ.

8. ЩӘБӘЛИЕ МИРЕ Һ'ӘК'ЕРИ У БЫНӘФША НАРИН

Нәма дьле мьно дьл дьбе,
Ль мьн дьле мьно, ль ве кӧле,
Кӧләке дәр'е у йәкә те,
Щәбәлие мире Һ'әк'ери р'уныштийә ль п'әр'иа дь оде,
Си у дӧ дельбәгна хвә данә омьзе,
Гӧләшани ханан, к'ӧтьртик бь сәрда дьһат,
Бале хвә дьдане щотәк суари дәвләте
Пәйа бунә ль п'әр'иа оде,
Нане хвә харьн, сьврә р'абуйә жь әрде,
Дәви һәдиба содмиш кьрьн,
Фәрмана мире зәри дәрхьстьн we гаве,
Го: — Бәге мьн, вергна һ'әвт сала баць ман ль сәр
даде ә'шире,
Иа һьро бь мә дә вергие,
Иа һьро мә дә қӧрӧ шабе.
Ло, бәге мьн, ло, ло.

Һьнга Щәбәлие мире Һ'әк'ери бәре хвә гәр'андьбу
йалие һ'әрамии,
Ль ба дайка хвә пир Фатма-ханьме,
Го: — Ане, ле даие, фәрмана мьн те хwandьн ль
п'әр'иа оде,
Пәйа буйә щотәк суаре дәвләте,
Вергна һ'әвт сала ман ль сәр дара ә'шире,
Даие, әз педьм вергие, ан ә педьм қӧрӧ шабе?

Һьнга дайа пир бан кьр, го:
— Кӧр'е мьн, әз жь лаве хвә дькьм мьнәте.
Қоли дәвләте қоләки дьрежә,
Чарк'оши дьне дьһе,
Мәра, лаво, нькарә хвә хьласкә жь дәсте дәвләте,
Кӧр'е мьн, мәдә қӧрӧ шабе,
Суар бә бәре хвә бьгәр'инә сәр дарә ә'шире,
Бь р'әһ'әти бьқәдинә вергна дәвләте.

Һынга Щабәлине мире Һ'әк'ери фьтыли п'әр'на оде,
Кьрә қер'ъ ль си у дō дельбәғна ль we гаве,
Го: — Әз гь бәри хwә бығәр'иньм сәр дарә ә'шире,
Дә wәрә жь wә си у дō дельбәғна, к'и ке р'уне ль
wәк'аләтне,

Йермышкә һ'өкөм у һ'өкөматльқие,
Т'ө кеманна нәке п'әр'на оде,
Мевана бьрчи нәкә р'е,
Мь р'әзил у р'ьсуа нәке ль сәр дарә ә'шире.

Һынга си у дō дельбәғна ч'ә'ве хwә бәрданә ә'рде,
Жь си у дō дельбәғна йәки нә го, ә'мре тә ль сәр сәре
мьн,

Әзе р'уньм ль wәк'аләтне.
Да һынга ль щане мире зәри қәһ'әр те,
Кьрә қер'ә ль к'олан у хьзмәк'ара we гаве,
— Лаво, жь мьр'а банә Әһ'мәде Гәwәндәкьн ль бьн
коне Фатьке.

Һынга к'олә у хьзмәтк'ар р'абун жь ә'рде,
Бәре хwә гәр'андьбун ль бьн коне Әһ'мәде Гәwәндә у
Фатьке,
Бале хwә дыдае Әһ'мәде Гәwәнде р'уныштиһә ль сәр
дарә к'өрсие,
Ль п'ише к'омбуйә зьнщира сәһ'әте,
Һ'өсьн у щәмале Әһ'мәде Гәwәнде нә һәйә wәзира, нә
һәйә ль бәга,

Педа-педа т'ьнә ль дарә көрманщие.
Һынга к'олә у хьзмәк'ер бан кьр, го: — Ло, ло, ло,
Әһ'мәдо,

Тө чь р'уныштиһә ль сәр дарә к'өрсие,
Мире зәри тә дыхазә ль мәқьә'да оде.

Һынга Әһ'мәде Гәwәнде р'абу жь дарә к'өрсие,
Льнге хwә лехьст ль нокча қондьре,
Һынга Әһ'мәде Гәwәнде р'акьр дарә т'әмбуре,
Го: — Бәлки аг'а жь мь дыхазе сазәки ль п'әр'на оде.
Һынга бәри хwә гәр'анд п'әр'на оде,
Әһ'мәде Гәwәнде бале хwә дае ч'ә'в дь сәре мире
зәрида сор бунә, бунә к'өзе к'омьре,
Әһ'мәде Гәwәнде бале хwә дае си у дō дельбәғне хwә
данә омьзе,

Гьштка ч'ә'ве хwә бәраданә ә'рде,
Ньканьн бьнер'ьн ль хәлке.

Ньнга Эһ'мәде Гәwәнде го, wәллә, аг'а жь мьн
нахазә сазәки,
Го: — Ләбе, ләбе, ләбе, бәге мьн,
Тō чь жь мь дьхазн ль мьрә'да оде?

Ньнга мире зәри дь к'еләка хwәда щн дьднє.
Эһ'мәде Гәwәндә р'удьнә ль к'еләка Щәбәли ль п'әр'иа
оде.

Ньнга Щәбәли го: — Эһ'мәде мьн,
Фәрмана мь те хандьн ве гаве,
Вергнә һ'әвт сала мап ль сәр дарә ә'шире,
Әзке бәре хwә быгәр'нньм ль сәр дарә ә'шире,
Бь р'ьһ'әть бырәдиньм вергнє.
Лаво, ть wәрә ль шунє мьн р'уни ль wәк'аләтнє,
Дь пе мьр'а тō нōрсаннә мөкә п'әр'иа оде,
Мь р'әзил у р'ьсōwа мөкә ль сәр дарә ә'шире.

Ньнга Эһ'мәде Гәwәнде го: — Бәге мьн, бәге мьн,
Әз мәрики мьртьбьм, һәстнє мьн щәбьринә бь п'арсе
у бь щьве,
Әз у wәк'аләть? Си у дō дельбәге тә һәнә,
Херә, йәк р'унани ль wәк'аләтнє?
Ньнга мире зәри го: — Эһ'мәдо,
Бь мьр'а мөкә ве шор'е,
Си у дō дельбәги қәй нә мь бь ч'ә'ве тә динә ль
п'әр'иа оде.

Дә ньнга Эһ'мәде Гәwәнде го: — Бәге мьн,
Әз мәрики мьртьбьм, һәгәр әз р'уным ль wәк'аләтнє,
Дь пе тәр'а э бь к'ән у мәзәқә бь мь к'әвьн ль п'әр'иа
оде,

Э бь бышкōла бь сәри дарька wәкьн,
Бь дәст мь дьн ль шуна дарә нергьле,
Диса оде тә хали исъз бьминә ль дәwра дьнє.

Ньнга мире зәри кьрьбу қер'ь ль си у дō дельбәгна ль
п'әр'иа оде,

— Дәнгє мьни те wә гнә ве гаве,
К'и дь бьн шор'е Эһ'мәдда р'анәбе у гь р'унәнє,
Һәгәр әз бьфьтьльм жь вергнє,
Была ль қәбра тангь тари, диаре р'әһ'мәте хwә
бьһ'әсьбинє.

Ньнга диса Эһ'мәде Гәwәнде бан кьр, го: — Бәге мьн,

Тō шор'ке чә дыки майдане, дōдйа даве бын шыле,
Аг'ае мын шәллә, әз нъканым бьбыным хьзмәтна оде.
Миван у гельб у гедан һәршәхтке пәйа дыбьн,
Миван һәнә э зәрькәк, дәш у наньке,
Миван һәнә э гоште бәрха у эмелька у гермие р'эзе',
Әз жь дайка тә нәшерым дәсте хвә дьрежь пәзәк тә кьм,
Гь шәрже кьн ль п'әр'иа оде.

Һынга мире зәри бь ч'әпыле Әһ'мәде Гәшәнде гьртьбу,
р'акьрьбу жь п'әр'иа оде.
Бәрь гәр'андьбу ль йалие һ'әрамие,
Бан кьр го: — Ле дайсе,
Әзке Әһ'мәде Гәшәнде ль шуне хвә диньм ль
шәк'аләтне,
Р'ыща дыкьм, тō тә'да дь Әһ'мәд нәки ль п'әр'иа оде.

Һынга Фатма-хатуне бан кьр го; — Көр'е мын,
Бәри хвә быгәр'инә ль сәр дарә ә'шире,
Бь р'әһ'әть бықәдинә вергна дәшләте,
Көр'е мын, һәгәр Әһ'мәд ль йали мале хәрби бьсәкьнс,
Әр бәрдиә дь йали шәрқир'а бь дәк'әве,
Диса ә навем Әһ'мәдо, тō чь дыки, сәба тә лаһе мьни
бь т'әне.

Һынга мире зәри бь т'әһ'силдарә дәшләтер'а чу сәр
дарә ә'шире,
Ә ке бықәдинә вергна йөкөмәте.
Һынга Әһ'мәде Гәшәнде р'удьнә ль шәк'аләтне,
Лынге хвә ледьхә ль шизма қондьре,
Ль бәдәне хвә дыкә шәлваре филәмие,
Бь сәр шәлварда бәрдьдә зәбуне фәтилие,
Бь сәр зәбунда бәрдьдә чөхе бәрвә шәмсе шөбе
мылание,

Бь сәр чөхда бәрдьдә к'өрке һ'әшрание,
Р'уйдьнә ль сәр дарә к'өрсне,
Йермиш дыкә һ'өкөм у һ'өкөмәтльқие.

Дә һынга, мәһа баһарейә меш у моз р'абунә жь ә'рде. Әһ'мәде
Гәшәнде ши шар гәшър'и. ә'шир р'акьр жь шьр бьр дәрәк дьн да-
ни. Әһ'мәде Гәшәнде дарә дөшбьре р'акьр дора хвә ль һ'әдуд у
мыскәне хвә нер'и, балә хвә дае ә'ширәкь мәзын даниә ль сәр ка-
ниә ль сәр каниа Т'әшрезе. Нешар бу, шьван у гаван һатын жь
сәр каниа Т'әшрезе, Әһ'мәд дак'әтә пешиа шьван у гавана пьрс-
кьр, го:

— Эв чь то э'ширə даниə сəр каниа Т'əврəзе?

Шьванəки Һештьра го: — Эһ'мəдо, гава мь Һештьр дəлау кьрнə ль сəр каниа Т'əврəзе, шьване ванаи Һештьра жи Һештьр дахьстьң сəр аве, го мь пьрс кьр эв чь то э'шира вəйə һун пəйа буиə ль сəр каниа Т'əврəзе, һынга Эһ'мəдо, ль мь фьтьли, го, э'шира мə э'шира Фарьс-аг'ае сорə, баве Бьнəфшейə. Ль щие Фарьс-аг'ае сор баһар нəбу, чавьр тьнəбу, нəва йайльме гəр'йа, пəйа бу ль сəр каниа Т'əврəзе.

Вəхта шьван ва шор'а ль Эһ'мəдр'а кьр, дə Эһ'мəд мəрики мьртьвə, ар-алав бь бəдəна Эһ'мəд к'əт, го мале мь шəвьтие, эз у вəк'алəть, мь дьго бəлки вəк'алəги тыштки р'əһ'əтə, нан у харьн бь хвə жь мəрар'а те, мь Һьзани кьрасəки жь эрə, кəванəки жь п'олетə, мəра бь р'əһ'əть Һьканə бьхвə нанəке. Мьне Һьро р'акьра дарə т'əмбуре, мь бəрь бьгəр'анда ба Фарьс-аг'ае сор, мьне соз у собəтəк жер'а бькра, мьне бахшиши хвə же бьстанда, əзе бьһатама, мьне к'елəк бьда к'елəка Фатьке, мьне к'еф у зəвқ бьдна, қнамəт дурə, мьрьн бь бира к'е те.

Эһ'мəде Гəвəнде шəве ниве шəве дəр'ə йалие Һ'əрамне, бан кьр, го:

— Ле Фатма-ханьме, əз ке тəр'а бькмə шор'əке, Һьро Фарьс-аг'ае сор э'шира хвə даниə ль сəр каниа Т'əврəзе. Фарьс-аг'ае бьбе, э'щəб Щəбəли хвə ль йақи хвə набинə, жь мивана Һ'ьз Һакə, вəре дь оде мь пəйа бə, қаһвəк мь вəхвə. Дайа пирə. э Фарьс-аг'а Һьзанə аг'е мə чуйə вергие. Мадəм э р'уиьшьтмə ль шуна вəк'алəтие, əзе Һəр'ьм хəбəре педьм, əзе бежьм аг'ае мьн əз ль малə, қьсура мə афукə. Бьра запьбə Щəбəли нə ль малə.

Һынга Фатма-ханьме го: — Эһ'мəдо, хали нəкə п'əр'на оде. Мьне дибу ль хəвна шəва Щəбəли фьтьлибу жь вергие. Эһ'мəде мьн, Һəгəр тə нəбиңə ль п'əр'на оде, Һынга тə хвə хвəш нəһ'əсь-бинə ль дарə дьне.

Эһ'мəде Гəвəнде го: — Дайе, дайе əз ке суар бьм Һəр'ьм, вəллə, пəйа Һабьм əрде, бəс əз ке хəбəре педьм, бем Щəбəли нə ль малə.

Фатма-ханьме го: — Эһ'мəде мьн, бəс ке тə Һəр'и, дарə т'əм-буре бь хвəр'а мəбə. Фарьс-бəге бе, э'щəб мер нəман, Щəбəли мьртьбəк ль шунə хвə даниə ль вəк'алəтие.

Эһ'мəд го: — Дайе, мьрьн четьрə жь вə хəбəре, ьла əз ке бь хвəр'а бьбьм дарə т'əмбуре.

Һынга Эһ'мəд суар бу ль мəш'ане че бəри хвə да каниа Т'əврəзе. Чу ба Фарьс-бəге. Фарьс-бəге бала хвə да Щəбəли жь вəда те, кьр қер'ь ль к'олə у хьзмəтк'ара, го:

— Щи у йат'ақа диньн, Щəбəли те.

Фарьс-бəг бəр Эһ'мəде Гəвəнде Һат. Эһ'мəде Гəвəнде дарə т'əмбуре жь дурва п'еше кьр. Фарьс-бəг го: «Эва нə Щəбəлийə,

эва Әһ'мәде Гәвәндәйә». Фарьс-бәг фытыли ль оде. Әһ'мәд чу пә-йа бу, һәсп ғыреда ль тәвле, чу р'унышт ль п'әр'ие оде. Фарьс-бәг го:

— Әһ'мәде мьн, әм бь вәлате г'әрнибе к'әтьнә, әм бь хәмын, сазәк жь мәр'а бькә, хәме мә бьр'әвин.

Һынга Әһ'мәде Гәвәндә саз у собәтәки жер'а дьке. Ль хаш-йа шане Фарьс-бәге те. Дә һынга пәйаки жь ә'шира Фарьс-бәге вәфат бу, харьн жер'а кьрын. Пәйак бь қап'йа оде к'әт, го:

— Бурьн аг'а, бь мәшлесе хвәва р'абә, әм һәр'ьн сәр харьне.

Ә Әһ'мәде Гәвәндә мьртыбки п'әр'и бь ақьлә, бала хвә дае-гь жь алие һ'әрамие пирәк дьһәр'ьн ль мала мьри. Го:

— Аг'әе мьн, әз мәрики мьртыбьм, шөг'әле мьн ль вьр чийә?

Фарьс-бәге чьқа бь Әһ'мәдр'а го, нәчу. Го: — Әһ'мәд, дә тә-ль п'әр'иа оде р'унә һ'әта әм дьфьтыльн.

Вәхтани Фарьс-бәг мәшлесева р'абу Әһ'мәде Гәвәндә даре-т'әмбуре р'акьр, бәре гәр'анде алие һ'әрамие. Әһ'мәде Гәвәндә ль алие һ'әрәмие к'әт. Дә Бьнәфша Фарьс-бәге пышт п'әрдейә, гь ч'ә'ве шарие ль Әһ'мәде Гәвәндә к'әт ақьл у һ'ыш ль сәре we нәма. Һынга Әһ'мәде Гәвәндә саз у собәтәк хатунер'а лехьст. Саз у собәте Әһ'мәде Гәвәндә ль шане Бьнәфше һ'әзини һат. Бь-нәфш-хатуне биступенщ зер'е хөр'есани кьрә дәсмале дь сәр к'өз у п'әрдер'а чә кьрә Әһ'мәде Гәвәндә. Әһ'мәде Гәвәндә дәстмала зер'а нува ль сәр п'әрдер'а ле фытыланд. Бьнәфше го: — Һәй т'ә-рәс, мь т'ьре тә һежаи ве бәхшишен, мь ньзани тә мьртыбе са-нәки былг'әрен у эскики бәр т'әштеи.

Ва шор'а ль шане шарие Бьнәфше Мьрще қәһьр һат. Ша-рие го:

— Ханьм Әһ'мәде Гәвәндә нә ланқи ва шор'айә. Шьле ль хвә кьриә нә ль баве тәйә, һөсьн у шәмале Әһ'мәд нә ль вәзира һәйә, нә ль бәгләра һәйә.

Һынга ханьме го: — Һәй қаныщх тә ч'ә'в бәрдайә Әһ'мәде Гәвәндә? Әзе бьзьмьке к'өз у п'әрде вәкьм, даре дәрәбзуна бьк'-шиньм, йәки ль тә хьм, дөдйа ль Әһ'мәд хьм, пенща ль тә хьм, дәһа ль Әһ'мәд хьм.

Ханьме фьлтанд бьзьмьке к'өз у п'әрде, кь ч'ә'ве Бьнәфше Әһ'мәд к'әт, го, шор'е шарие р'астә. Һынга го:

— Әһ'мәд, тә нә э бәхшишан, ле тә чь жь мь дьхази?

Әһ'мәд го: — Әз Әһ'мәде Гәвәндәмә, Гәвәнде Щәбәлие ми-ре Һ'әк'ери, гөчьк шызаирьм, әз һатьмә нишанике жь ба тә бьвьм жь аг'е хвәр'а. Р'ьндбуне вә һәрдыка вәки һәвдийә.

Ханьме го: — Әһ'мәд, тә һақаи шамери, ә'щәба аг'е тә нака чьқаи шамерә?

Р'абу гәрдәниа хвә жь сту хвә вәкьр, кьрә дәсмале у да Әһ'-мәд, дә Әһ'мәде бьбе жь Щәбәлиер'а. Әһ'мәд хатьре хвә хаст бә-

рие хвә гәр'анд п'әр'иа оде. Вәхта гь Әһ'мәд гәр'иа п'әр'иа оде, аг'а жь сәр харьне фьтыли оде. Әһ'мәд го:

— Аг'ае мь, дә изне бьдә әз ке һәр'ым.

Фарьс-бәге го: — Әһ'мәде мь, әм вәлате хәрибие к'әтьнә, әз ке тә бәрнәдъм, тә хәм хиале мә бьр'әвини?

Әһ'мәд го: — Набә, әз ке һәр'ым, әва бу се чар р'ож әз шәм тәмә, бәсә.

Фарьс-бәге дәрхьст бәхшише бьдә Әһ'мәде Гәвәндә, Әһ'мәд го:

— Аг'ае мьн, Щәбәлине аг'е мьн, мь мөһт'аше бәхшиша накә, әз бәхшише тә һьлнадъм.

Хатър жь Фарьс-бәге хаст, бәре хвә да мале, чу мал. Гь фь-тыли дит Щәбәли жь вергие вәгәр'йайә у дит Әһ'мәде Гәвәндә одә хали кьриә у ль шуна вәк'аләтине нинә.

Вәхта Әһ'мәд гьһиштә мал, Фатьке го: — Нәй зайльм, әва чәнд р'ожә тә вәк'аләти бәрдайә. Щәбәли фьтылийә мал тә т'ә-нәи. К'әфәне тә бьр'ийә, ава тә ль эрә у т'әхте тә қөрмиш кьрийә, сабуна тә дайә сәр у р'ека тә дьнер'ә.

Әһ'мәд го: — Фатьке һәр'ә жь Фатма-ханьме мьнәткә, бәлки шор'е дека хвә иршкенә, ва йәке дь мь бахшинә.

Дьле Фатьке шәвьти бона һ'әлалә хвә, бәри гәр'андә мала мире зәри, чу йәлине һ'әрамне ба Фатма-ханьме, бәзи дәста у льнга. Фатъм-хатуне го:

— Фатьк, тә хера Әһ'мәд һати?

Фатъм-хатун чу шәм Щәбәли го: — Қөр'е мьн, әз ке мьнәтке жь гә бькьм. Суше Әһ'мәд нинә. Әв мьртьбә, шөг'әле мьртьба әвә.

Го: — Дәйе, мь бахшандә хатьре тә. Бьра Әһ'мәде Гәвәнде бе диwane бежә сәбаб чийә, одә һиштйә чуйә.

Әһ'мәд чу шәм аг'е хвә Щәбәли, бәзи дәста, хвә бәрда һәрд льнга. Щәбәли го:

Әһ'мәде мь, тә бьрчи бун, тә вәк'аләти тә һьшт тә чуи?

Го: — Бәге мьн, мьн сәр кание Т'әврәзе ә'ширәк ди. Дә тә зәни әз мәрики мьртьбьм, мь го ила әз һәр'ым сәрике бьдъм, к'ә к'инә.

Әһ'мәд һьнга ве дәсмәле гьрт, ә гь гәрдәни теда, дани бәр Щәбәли. Щәбәли дәзмал вәкьр, го:

— Хәдане ве дәсмәле к'ейә, кәч'а к'ейә?

Го: — Бәге мьн, хәдане ва зер'на Бьнәфш-хатун, қиза Фарьс-бәгейә. Тә Фарьс-бәге дә'ват кә, бьра бь ә'шире хвәва бенә ме-ване тә.

Щәбәли суарәки шанд пе Фарьс-бәге го: — Бь ә'шире хвәва һун дә'ватлине Щәбәлине мире һ'әк'еринә.

Фарьс-бәге гь ва шор'а бисг, бь ә'шире хwәва р'абу чу мала Щәбәли. Р'оке ман фьтлын. Бьнәфш-хатунә го:

— Баво, мара бьн барада бьминә ә'йбә. Тō жи ши бәги дә'ваткә.

Фарьс-бәге суарәки шанд пе Щәбәли, әw жи чун дә'вата Фарьс-бәге. Щәбәли Бьнәфше дит, вана һәрдка һәв ә'шьбанд. Нәнсә, Фарьс-бәгер'а готын Щәбәли мәрльқиқе? жь тә дә'ва дькә.

Го: — Сәр сәре мьн, һәрд ч'ә'вс мьн, мәрльқйа Щәбәли.

Қәләнге хwә бьр'и, дә'wиә хwә да у фьтлы мал, тьдарәка ч'әк у р'ьһ'ала кьр.

Шьванәки Фарьс-бәге бәрь гәр'анд дәшта Н'ьла, дуза Р'әwane щәм Дәwреш-бәге. Дәwреш-бәге пьсмаме Бьнәфш-хатунейә. Шьван го:

— Бәге мьң мьзгин жь тәр'а, қәләнге дотмаме тә бьр'ин у к'аре ч'әк у р'ьһ'але we дькьн.

Дәwреш-бәге гәлә суар р'акьрын, бәрь гәр'андьн сәр каниа Тәwрезе, ә'шир р'акьр, бь дәсте зоре бьр дәшта Н'ьла, дуза Р'әwane, бь дәсте зоре нькәһ' у к'әбина Бьнәфше ани дәр.

Дә была әвана ль wьр бьн, әм wәрьн щәм Щәбәли. Сьбада р'абун Щәбәли ль каниа Тәwрезе кьр'и, ль шуна мала қьр'ьк у қәрт'әле р'адьбьн. Бьр'ә суар һәр чар т'әрәфа чун, хәбәр һьланин, кō Дәwреш-бәге ә'шир бь зоре бьрийә.

Щәбәли к'әрба Бьнәфше мал у мьлк'е хwә һьшт, бь ду Бьнәфше к'әт. Щәбәли к'ьнше шьвантие хwә кьр, хwә гиһандә дәшта Н'ьла, дуза Р'әwane. Чарьх ә'йари хамә, р'өс лехьсти ьшк буйә, бьнда қәрәқәбәре р'әш дан, к'ьнщ ль сәр ши гәмар гьртийә. Чу р'асти шьванәки һат. Гьһиштьна гьһиштә шьвани, шьван сәре хwә жь бьн к'өрке хwә дәрхьст го.

— Тō бь хер һати Щәбәлиә мире Н'әк'ерә.

Го: — Лаво, тō чава зани әз Щәбәлимә.

— Ло,—го,—жь р'ожа Дәwреш-бәг Бьнәфше бь дәсте зоре аниә, һәwқә һәwала тә кьрийә, сәр бәдәwийа тә шор' кьрийә, мь тō нас кьри.

Нан хар, шир сәрда вәхвар, к'әтнә галәгала. К'ьнше хwә һәв гōһартын. Щәбәли дарә шьвантие гьртә хwә у дәwса ши бу шьване Дәwреш-бәге.

Дō щарие Бьнәфше бун, наве йәке Гōлә, наве йәке Ханә. Гōл хьсуси а бериейә.

Гōле р'акьр ә'лба кьнери,

Бәрь гәр'анд дәшта Н'ьла, дуза Р'әwane,

Ль щōр'не сор, дак'әтә сәре берие.

Щарие бала хwә дае, пәзе хәлке жорда дадьк'әвьн тен,

Ә ши дь фез у мэг'әледайә.

Щарие хвә гъһандә шьвен,
Бь позе қондыре к'ота нәвқа шьвен,
Го: — Мь бь қорбана сәри пез у хәдна кьро,
Ә кь һиро чь шири быбьм һәр'ьм?
Шьван сәрь жь бьн к'орк у кәлев к'ьшанд,
Дә ч'ә'ве щарие дь һәси у щәмала шьвен к'әт,
Һәй һой, к'ьнще хвә э һәр'онә,
Бь мьн шьвани һьро шамер буйә.

Щарие ақьл бозмиш кьр,
Һьла шарәке шор'кәке баве шьвен.
Щарие бан кьр, го: — Ло шьвано, ло шьвано,
Сәре щарие бь қорбано,
Ло шьвано, наве мьн Гәлә, гәл-сисьнә,
Так р'ьһ'ане г'әрби ль сәри, ав ль бьнә,
Мәмьке мь деле бунә гәле баһаре ну дьп'әқьнә,
Ло шьвано, зубә ве быдошә,
Жь тәр'а виньм³ йәкә дьнә,
Ль дәшта Һ'ьла, дуза Р'әwane.
Шьвано, һ'ьлебиа йар гьртьнә,
Ль дәшта һ'ьле, беч'арә әз у тәнә.

Диса щарие бан кьр: — Ло шьвано, ло шьвано,
Ло шьвано, сәри мь деле бь қорбано,
Дәшта Һ'ьла, дуза Р'әwan: бышәвътә, бь дар қәбәнә,
Ло зальмо, бәжна болава һ'ьлобиа бедьсур у ве мә'нәнә,
Мәмьке мь деле сәри зер'ьн, к'ок мә'дәнә,
Т'ахьм у синге мь деле буйә т'әпсике жь т'әпсие ә'шәмо,
Сәр қәймақ у бьн хөрмәнә,
Ло шьвано, зубә ве быдошә,
Жь тәр'а виньм йәкә дьнә,
Ль дәшта Һ'ьла, дуза Р'әwane
Ль бәр ә'лба кьнери р'амусана һ'ьлобиа р'аст гелмәнә.

Һьнга шьван бан кьр, го: — Ле щарие, ле щарие,
Бәжна тә зьравә, бышәвътә жь тәлан we нәфәле,
Была һешин бькра, һешин нәкьра ль р'уч'ьк у п'әсари
кәле,
Ле щарие, бытьрсә жь хофа р'әбе а'ләме,
Сьбә бу, р'о қәльбийә ик'ьндә, шьван бь дәст тәда к'әтә
тәлам у бәле,
Әз ньзаньм би́на ахе бь тә хвәшә, хьнине ль бәр тә
дьк'әле.

Нынга шарие бан кър: — Ло шывано, ло шывано,
Сэре мьн бь қорбано, тō шыване кери,
Эз бь қорбана ве р'ое бьм тō бун н'ълеби, эз жи бум
сәрбери,
Нэй зальм, эз нызаньм тō хадьми, тōи нәимери,
Ль дашта н'ъла, дуза Р'әwane тō жь к'е дьтърси, жь к'е
нәвери?'

Ло зальмо, дәсте хwә бь дәсте мьдә,
Эз у тōва бәри хwә бьгәр'иньн,
Хwә чәкьн пышт Сә'дун-бәге, баве Wәdöh'e,
Ль доре р'удьньн хәлалық у щери,
Гь сәбре мьн у тәва ль wър нәһат,
Эз у тōва бәри хwә бьгәр'иньн кәла Шерwane,
Хwә чәкьн пышт Мәһ'муд-бәге, баше чьл к'әләши,
Ньканә тер'а дәрбас бә щьнаwър у мери.
Ло шывано, сэре мь бь қорбано,
Гь сәбр у дишльде мьн у тәва ль wър нәһат,
Эз у тōва бәри хwә бьгәр'иньн дашта Мусьле,
Хwә чәкьн пышт Шәбәлине мире н'әк'ери,
Эз бь қорбано, ль коне Дәwриш-бәге,
Ль йалине н'әрамии дь нав қиза у букада,
Дьдьнә мәт'he wi шамери.

Шыван бан кър, го: — Ле шарие, ле шарие,
Ле шарие, сту шкие, гәрдән хәлие, ч'ә'в р'ъжне,
Ле зальм, мәкә у мәләзинә,
Ва шор'е дәве хwәда қоткә, бь дәрминә,
Бәхт у қьрарбә, бь дин у бь иманбә,
Ль дашта н'ъла, дуза Р'әwane шыван э ль тә хинә,
Гōни хwә маве сти мьн ль қәбра тәнг у тари, ль
дньйалька дәрәвинә,
Р'абә бь сти шкан, бь гәрдәни хәлиан,
Р'акә ә'лба кьнери, бәри хwә бь ә'ширеда бьгәр'инә.

Шарие ә'лба хwә бош у бәтал р'акър,
Бәри хwә гәр'анд ә'шире обе,
Нынга ч'ә'ве Бьнәфш-хатуне ль шарие к'әт,
Го: — Ле қанщых, нәв чь wәхтә, к'а шире берие?
Шарие го: — Ханьма мьн, ва шор'е бь мьр'а мәкә,
Нәр'ә сэре хwә бь шыване хwә вәкә,
н'әта мь хwә жь мьсте хьлас кър,
Мь хwә гьһандә тә.

Бьнэфш-хатуне го: — Ле қаншых,
Ва шор'е жь дэве хвә қөткә, бьра мер нәбисы,
Эзе сьбада бь хвә нәр'ым, тәрбие ви педьм.
Эw эвара чу, бу сьбә, нәтә чах у мәщәлә берие,
Дь ве нәқле хатуне кьрә қер'ь ль Хане.

Ньнга хатуне бан, кьр, го:
— Ле Хана мын, ле Хана мын,
Ле Хане, нәма дьле мь дьбе,
Сьбәйә р'ое ньлте жь мале хвәде,
Бьлбьл ашьқә, ашьқе даре гөле,
Ле Хана мын жь мьр'а бышьдинә
Нав у тәнге бәргире сәқәльқие,
Ә'лба кьнери баве бьне т'ер'е у т'әркие,
Әз ке суар бьм, бәри хвә бьгәр'иньм,
Дәшта Н'ьла, дуза Р'әwane,
Ль щөр'ис сор, дак'әвьм сәре берие.
Щари жер'а дышьдинә нав у тәнге бәргире сәқәльқие,
Хатун суар дьбә бәргире сәқәльқие,
Щарь Щәбәлине ч'уч'ьк һаветә п'ешие,
Бәре хвә гәр'анд дәшта Н'ьла, дуза Р'әwane,
Дак'әт сәре берие.
Хатуне бале хвә дьдае,
Шьвени ч'о у ьк'азе хвә к'өтан ә'рде,
Көлави чәкьри сәри, хвә авети сие.

Хатун бан, кьр: — Ло шьвано, ло шьвано,
Сәри к'әри, жь к'әрано,
Ло шьвано, нәма дьле мь дьбе,
Мь бь тә, тә бь хвәде,
Ва мерат'и пез тә көштиә бь фез у мәг'әле,
Тә чьр'а ч'о у ьк'аз к'өтан ә'рде,
Көлав чәкьри, хвә авети сие,
Ло шьвано, зальмо, ло шьвано.
Нәгәр тө мәрики к'еф сә'бии,
Тө чь дьгәр'и ль бәр пәзе хәлқе,
Нәр'ә ода Дәвреш-бәге, бьла бь дәст тәда бьбә
фир'ә-фир'а финщане qah'we.

Шьван бан кьр: — Ле хатуне, ле хәзале,
Ле хатуне, ль мь һорис,
Тә се дәде чьвити к'өтанә⁴ ль ә'ние,
Т'ө шор'е че нә тенә дәрә жь дев у гәврие,

Тõ һунә Щәбәлине ч'уч'ьк баве быне сие,
Әзе ва мерат'и пез т'опкым дахьм сәр берие.

Хатуне бан кър, го: — Ло шывано, ло шывано,
Ло шывано, к'әри, жь к'әрано,
Дәнгсьзи соз йәвано⁵,
Һәгәр әз дайем, әзе тә бьдъм бьн михе қондьрано,
Межи тә эзмишкым, бьдәрнньм һәрд ч'ә'вано,
Әзе тә жь пез у хәдниар'а бькым қөрбано.

Шьван бан кър: — Ле хатуна мьн,
Бь мьн чуйә р'ойә, һьлати һевә,
Сор мәмыке тә сор сәман,
Дь п'ашьле тәда бунә севә,
Ле хатуна мьн т'õ шор'е че нә тенә дәрә жь гәврие у
жь девә,
Тõ һунә бь сти шкнан қондақа Щәбәлине ч'уч'ьк динә
бы сна кӧлевә.

Хатуне диса бан кър: — Ло шывано, ло шывано,
Ло шывано, к'әри, жь к'әрано,
Дәнгсьзи соз йәвано,
Бь әхт у қьрар, бь дин у бь имано,
Һәгәр әз дайьм, әзе межи тә эзмишкым,
Бьдәриньм һәрдә ч'ә'вано,
Ль дәшта Һ'ьла, дуза Р'әване
Жь пез у хәдниар'а тә бькым бь қөрбанә.

Шьван бан кър, го: — Ле хатуна мьн ле хатуна мьн,
Была дәшта Һ'ьла, дуза Р'әване бышәвьтә, ар век'әвә
бы р'әвезә,
Мьне һьро дьнер'и ль оба Дәвреш-бәге,
Дәрк'әтьнә қәлфе һ'ьлебиа, бунә қәт'әр у р'езә,
Мьне дьнер'е хәлке мьни к'нбар р'акьри қондақа
Щәбәлине ч'уч'ьки бәр һ'әмезә,
Кӧлебьро, мьтьке харо, бь дәст хәлке мьни шәбабда
шәр'ьдийә кезә-кезә,
Жь аральде чӧти мәнт'әша һ'әр'ьманди жь хазие у
гьлезә.
Мьне дьнер'и Бьнәфш-хатуна мьнә нарин,
Жь нав қәлфе һ'ьлебиа вәқәти бәри гәр'анди ль сәр
шьвен у пезә.

Хатуне бан кър: Ло шывано, ло шывано,
Ло шывано, ти корби, эз нъзанъм ти сәүдәлини, ти сәрхошә,
Дә р'абә, р'абә, шываю, куч'ьк баво, зубкә пез быдошә,
Гь тō р'адьби р'абә, р'анаби, эзе нака бь қер'ькьм,
Ль ә'шира Фарьс-бәге была пәйа дәрк'әвын жь коне
Дәүрешә,
Была тә быдын бәр дәве нерьза, гоште тә бь қимә кьн,
Ль даштаһ'ьла, дуза Р'әwane тә бькьм ә'щәб у фешә,
Была қер'ьк у қәрт'ал р'абьн жь сәр шынез у лешә.

Шьван баң кър: — Ле хатуне, ле хатуна мьн,
Ә нән сәүдәлимә, нән сәрхошъм,
Ә нә шор'а дык'ьр'м, нә шор'а әзи дыфрошъм,
Әз р'абъм бь сти шкиан пез быдошъм,
Wәллә к'ьн, әз мәриаки ән'мақи ақыл кеми, кōндыр
бошъм.

Щәбәли ә'лба кьнери р'акьр у к'әт бьн һьлке миа,
Хатуне ч'ов бь дәст хwә кър,
Пез бь сәр ванда бер кър,
Мик, дōдō, сьсе дотьн,
Щарие бале хwә дае,
Шәwқәк к'ибар ә'лбеда хиан те.
Го: — Бәлки шәwқа гәрдәни мьнә.
Дәст авет сәр гәрданә хwә, нә шәwқа гәрдәнә,
Дәст авет сәр базьнга—нә шәwқа базьнгайә.
Щари ль шәwқә фькьри,
Бала хwә дае хәнщәра дабан
Дь бәр шьвенр'а хōйан те,
Әw шәwқа ә'лбе а хәнщәрейә.

Щарие го: «Ва хәнщәра нә э шыванайә,
Нә э пәйае фәқир-фьқарайә,
Нәв хәнщәра э wәзир у бәгайә.
Го, мале хатунә бышәwьтә,
Щәбәлине Бьнәфш-хатуне һәwал дьдә әв бь хwәйә.
Щарие го, йарәб аләминә,
Әв чь то ә'щәб у чь то ишә?
Әгәр әва Щәбәли биа, бь һ'ьсрәта Щәбәли дына'лә,
Херә һақа шор' у хәбәр жер'а дьве».
Го: — Хатун, тō бь к'әсәра пе дыналики,
wәрә сәрс мик т'әне быгьр.
Нәвса мь дине, һ'але мь т'ьнә сәре мике быгьрм.

Ынга хатуне го: — Ле шарие, ле шарие,
 Зальме, дõh Гõл бы т'әне бу ль берие нәма,
 К'әсәр к'әсәра Щәбәли wer'a ман.
 Қол у қанат ле шьдйаң, п'и, базьк ле сар бун,
 Ч'о бы дәст хатунедә к'әт,
 Го: — Wәрә, wәрә шарие,
 Бой хатьре we к'әсәре әзе сәре мике быгрым.
 Хатун фьтыли сәр шьвен у ә'лбе,
 We жи wәк шарие wa шәwqa ль ә'лбеда ди.
 Ль хәмла хwә ньһер'и нә шәwqa зер'айә,
 Хатуне ль шәwqe нер'и, ль бәдәна шьвен нер'и,
 Гь ч'ә'в ль хәнщәре к'әт шьван нас кьр.
 Го: — T'aw, t'aw, бәге мьн, сәре мьн бы қõрбанә, t'aw.
 Щәбәлие qәh'әри дәнг жь хатуңер'a нәкьр.
 Хатуне баң шарие кьр, го:
 — Wәрә мьн у бәге мьва ль һәвдõ шинә.

Хатуне бан кьр, го: — Ло шьвано, ло шьвано,
 Ло шьвано, бәге мьн, шере бы нишано,
 Ыстүе мь бышке, бьвә п'ара аха гор'нано,
 Жь р'әбе хwә дьхазьм дәве мь бышке,
 Дь дәве мьда нәгәр'ә зар у зьмано.

Хатуне баң кьр: — Ле шарие, ле шарие,
 Ле шарие, хәнщәра Щәбәлие мь шәwаһирә,
 Шәwq у шәмәдане хwә дыда һ'ьлька мна, бы сәрда
 ә'лба ширә.

Ле шарие тõ кур быби жь һәрдõ ч'ә'ванә,
 Мь дыго бәлки ә'рәбәки жь wi йали р'үше
 Ыати жь мәр'a буйә шьванә,
 Мь нызани Щәбәлие мире Г'әк'әри бы дәр к'әтийә жь
 дәшта Мусьле,

Хõданә дәһ у дõ һ'әзар мал сәба гõлие мь деле
 Бәрь гәр'андйә wәлате г'әрибие.
 Ыро жь Дәwреше нәр'әп'ешр'a буйә шьванә,
 Жь р'әбыл а'ләмин дьхазьм ә кур быбьм жь һәрдõ
 ч'ә'ванә.

Ле шарие wәрә быбәзә дәст у лыганә,
 Ле быкә мьнә у р'ышачә,
 Бьла бы мьр'a дәнгкә, дь девда быгәр'ә зар у зьманә.
 Ло шьвано, ло шьвано, бәге мьн, шере бы нишано,
 Сәре хатуне бы қõрбанә.

Шьвен бан кър, го: — Ле хатуна мьн,
Дэшта Ё'ла, дуза Р'эване бышэвътэ, дэштэк болэ,
Ёэй зальм, р'эби а'лэме жь дэсте ёестьред хуйни
П'ишие мь буйэ ч'ьпл, ё'эр'ь у голэ,
Мь дьго бэлки та сут бь сут к'ь'ёлэ,
Мь ньзани та к'эстэла толэ,
Сэба гёлие тэ деле мьне кьрьнэ ньге назькь назьгран
чарьх у солэ,
Лэма тэ шарь бь хвэр'а анийэ ль сэре мьн у хвэ кьри
қэрэқолэ.

Щерие бан кър, го: — Ло шьвано,
Бэге мьн, шере бь нишано,
Дьле мь ч'эмэ, дьлки ч'эмэ,
Тэ дь ёёндёр'е мьда ьшк кьрьнэ гёл у ёардэма,
Ло бэге мьн, ве шор'е мэкэ э дь бэхте тэма,
Хэма мэхвэ, к'ёшёма мэк'шин, ль сэре тэ у хатуна хвэ
эз мэхфэзэма.

Ньнга шьвен бан кър: — Ле хатуна мьн,
Дэшта Ё'ла, дуза Р'эване бышэвътэ, дэштэк бозэ,
Ле хатуна мьн, э ль бэр р'эбе а'лэме дьгэр'ьм,
Ар бь коне Дэвреш-бэге к'эвэ, же р'абэ думан у т'озэ,
Ле хатуне дэ бэсэ тэ ёёндёр'е мьда нёньштйэ кэзэб у
озэ,
Ль дэвра дьне, ёэй зальм, қьраре тэ бь мьр'а нэ
қьрарэ,
Созе тэ мьр'а қэ нэ созэ.

Хатуне бан кър, го: — Ло бэге мьн,
Ло бэге мьн, сэре мь деле бь қёрбано,
Дэшта Ё'ла, дуза Р'эване бышэвътэ, дэштэк бозэ,
Вёллэни бэге мьн, эз жи ль бэр р'эбе хвэ дьгэр'ьм,
Ар бь коне Дэвреш-бэге к'эвэ, те р'абэ думан у т'озэ,
Ло бэге мьн, дэ бэсэ, бэсэ,
Тэ ёёндёр'е мьда нёньштйэ кэзэб у озэ.
Эз бь қёрба хэма мэхвэ, к'ёшёма мэк'шин,
Ль дэвра дьне, қьраре мь бь тэр'а қьрарэ,
Созе мь бь тэр'а т'ьм бь созэ.

Диса хатуне бан кър: — Ло бэге мьн, ло бэге мьн,
Р'абэ сэр хвэ, пэ'ньке ль э'лбька кьнерихэ, бь
аликида гер'кэ,
Бьла шарь дь бьн ё'льке миа к'эвэ,

Хатун бь серь быгрә, тō ч'о бь дәст хвәкә,
Ва қьрани пез бь сәр мәда беркә,
Дә вәрә дәви хвә текә гәврйа бәйаз,
Қыр'ьке бь ч'ин, дь бьн догнака гōһеркә.
Была пәйа дәрк'әвын жь коне Дәвреш-бәге,
Ль мьн у тә т'әмашә у гәләк серкә.

Хатуне го: — Бәге мьн, һ'әщ бь ьсма набә,
Һьм вәллә, һьм быллә, бь әхт у қьрар бә,
Бь дин у бь иман бә,
Жьрки Дәвреш-бәге ә бьрьмә, заре мьн ль зара нәк'әти,
Һьро ыште хатьри тә әзе һәр'ьм вер'а дәнг кьм,
Әзе бь хвә виа бышиньм бәр пез,
Әзе тә һуньмә мал^б, дәрбаз кьн бь хвәшийә.

Щәбәлие мире Һ'әк'ери ль дәшта Һ'ьла, дуза Р'әwane,
Р'ак'әт бь нәхwaши, кōлавс шьванльқие бь сәр хвәда
бәрда,

Хатун суар бу бәргире сәқәльқие,
Щарие Щәбәлие ч'уч'ьк аветә п'ешие,
Бәр' хвә гәр'андьбу ә'шире,
Гьһиштә мал, дека Дәвреш-бәге го: — Wәй, wәй хатун,
Дōһō Гōл бь т'әне бу бь қәнди wә нәма,
Блә һ'әсәбьки һәйә ль берие.

Хатуне бан кьр, го: — Ле щә'зō,
Әзе дәсте хвә ль п'ор'и тәи һьшин бьгәр'иньм,
Анцах фәләка нәйар йаде тә жь мьсте мь хьласкә,
бьфьлтинә,

Нә тō би, нә лаwе тә бә,
Нәwма к'әс же нәминә,
Нә дьбе шьване мь һәнә,
Нә дьве гаване мь һәнә,
Нәвна әмәкдаре мәнә,
Ль дәшта Һ'ьла, дуза Р'әwane шьвани нәхwашә,
Мьр'амьр'а вийә дьмьре,
Хәлк бьбисә шьване wә ль чоле дьмьрьн,
К'әсәк жь вәр'а нә те набә шьван,
Ге ке бьмре, была мала wә бьмре,
Қальбәк дōдō сабун ма бь һ'әзаринә?

Ван хәбәра Дәвреш-бәг быст жь п'әр'на оде дәрк'әт,
Бәр' гәр'андә йале һ'әрамне,

Го: — Хатун, әмре тә чийә?

Хатуне го: — Әз жь р'әбе хвә дьхвазьм тō бьмри, к'әс
жь тә нәмшнә,

Шьване тәи ль чоле мьр'әмьр'ә и дьмьрә,
Дьбе была мәр'а аг'е хәлке бә, азәпе мала хвәбә,
Ма һ'әвтәке тō һәр'и бәр пез те бьмри?

Го: — Хатун, әмре тә ль сәр сәре мьн,
Бастуна хвә р'акьр, бәрь гәр'андә дәшта Һ'әла, дуза
Р'әwane.

Бь шор'а незикә, бь wәхта дурә,
Дәвреш-бәг хвә гьһандә шьвен,
Го: — Ло шьвано, лао, р'абә сәр хвә,
Была һел бь к'әбе тә wәре,
Хатуне нака дәварке бышнә, ле суар бә те бьфьтъли
мал.

Э мала шьвен бышәwьтә,
Жь һ'әвт р'өһ'а р'өһ'әк дь хвәда нәһьштиә,
Дәвреш-бәге кōлав жь сәр р'акьр ль пей пез к'әт.

Хатуне го: — Щарино к'и ке һәр'ә wi фьқари жь бәр
гәрме wине.

Хане го: — Хатун жь мь дәрбас бе, кәсәк ньканә wинә,
Щарие навтәнге бәргире сәфәльқие шьданд суар бу,
Чу хвә гьһандә шьвен,
Го: — Шьвано, р'абә сәр хвә.

Һьнга шьван р'абу сәр хвә, суар бу бәргире сәфәльқие,
Щарь аветә пышт хвә т'әркие,
У бәрь гәр'андьн әшире.

Хатуне бан кьр: — Щие wi фьқари ль бәр шәкал у сола
мәкьн,

Һуньн бәр к'оз у п'әрде мьн бькьн,
Невар, бу, бь ч'әпле шьвен гьрт у к'ьшанд пышт к'оз
у п'әрде,

Дақьмәк зөвальқие ле кьр,
Чәид р'ожа р'әһ'әтйа хвә ди,
Нав у тәнге чолк'есан шьдандьн,
Шьле һ'әрбе э Дәвреш-бәге һани ль Щәбәлие кьр,
Ге ке һәр'ьн Щәбәлие ч'уч'ьк шәр'ьди, нак'әwә хәwe,
Хатуне де бьлоринь, һьнге һәр'е.

Хатуне го: — Дә лорә, дә лорә,
Щәбәлие мьни ч'уч'ько, дә лор, дә лор,

Әзе жь р'әбе хмә дьхвазым,
Ар бь коне Дәвреш-бәге к'евә жь жерда, бышәвьтинә
 һ'этани бь жор,
Бу сәбаба щәмала мь к'ибар, гөльне мын сор,
Ломәк'арно, лома мәкын,
Дәрде әшқе у мәраҗе чәтныг, ль сәре тамаре дыл дькә
 зор.

Диса хатуне бан кър: — Көр'е мѣни ч'елино,
Дә нѣни, нѣни,
Дьло, дѣргуша Щѣбѣлие мѣ чѣ мѣзньѣ,
Йалик зивѣ, йалик асьнѣ,
Ломѣк'арѣ, лома мѣкьнѣ,
Дѣрде ѣшѣ у мѣраѣ дѣрдѣки чѣтънѣ,
Ѣзе бѣ щѣмале иншѣ, бѣ ѣлѣване букльѣнѣ,
Чѣ хѣдан дѣкьм ч'ельѣке дужмьнѣ,
Кѣлебьро, мѣстыѣке харо, шѣве ниве шѣве бѣ дѣсте мѣ
делѣда шѣр'ѣдийѣ насѣкьнѣ.

Дә лори, лаве мьн, лори,
Дәргуша Щабәлине мьн, жь дари қәтләбе,
Шәве ниве шәве мьне қөрмиш кьри дәве гедукә у
нәрәбе,
Ломәк'арно, лома мәкьн,
Дәрде әшқә у мәрәқә дәрдаки чәтьнә,
Дьдә сәре шигәре у ва кәзәбе,
Көлебьро, мьстьке харо, һәу эвар бу, һьндьк ма ль мә
бь сьбә бе.

Хатуне диса го: — Дә лори, көр'е мын ч'елино, дә лори,
Дьло, хунио, дэргуша Щәбәлие мын дар қәһақә,
Т'ахьма синг у бәра мь деле жь Щәбәлие мире
Г'әк'ернер'а дьбу орт'ә қонақә,
Дә хәүкә көлебьро, шәве ниве шәве бь дәст мь деледа
шәр'ьдийә we дь шәқә,
Ч'ельки дьжмыно, һәү һәүар бу, һындьк ма ль мә быбә
шьфақә,
Р'ека р'евн у йольщна, һьро ль мә кьри қөр'ийасәқә,
Дә лори лаһе мыно, дә лори.

Нань бь гьрание марики ль т'эркие кьр,
Бэрга сьбе нэма, чолк'есанке бари хвэн гьранэ,
Бэрга сьбе нэма, чолк'есанке бари хвэн гьранэ,
Э ке чо хвэ жь нав си у дō h'эзар мали Дэврэш-бэге
хвэ хьлас кэ,

Вана го: «Йалла у йа хвәде» у бь р'ек'әтн.
Бь сьбер'а хвә жь нав си у дō h'әзар мали Дәвреш-
бәге хьлас кьрн.

Сьбә зуйә диса Щәбәлине ч'уч'ьк дәргушеда шәр'ьди у
дагыри,
Дека Дәвреш-бәге го: — Щарино, ьсту шкинә, гәрдән
хәлино,

Хатуне р'акьн была ва т'ьфали бьмежинә.
Щариа го: — Гәй шазь-мынафә, тә жь мә херә,
Тō р'абә бука хвә жь хәве р'акә.
Дека Дәвреш-бәге хат бала хвә дае щие шьвен-шьван
т'өнә,

Щие Бьнәфше—Бьнәфш т'өнә,
Бәзи тәвле—чолк'есан т'өнә,
Гьнга ль ә'шире кьр қер'ә,
Зьлог'ит у һ'ьлеби лиландьн,
Ә'шир у һьмиан ль сәре хвә к'омкьр у шьваид.

Ә'шире бан кьр го: — Ле дна пире,
Дьле мә дерә, дьлки дерә,
Была р'о һьлата, шәвқе хвә быда гәләк верә,
Хōде хера тә быдә, ва сьбе ә'зиз, ле, ле дна пир, тә
херә?

Гьнга пире бан кьр: — Ә'шире, вәй ә'шире,
Дьле мьн хани, дьлки хани.
Ч'иае Г'ьла, Р'әване бышәвьтә ч'иаки ль бани,
Дь сәрр'а бәләке бәрфе, дь бьнр'а мерг у кани,
Вәй ә'шире, вәй ә'шире, вәллә мь зани, быллә мь зани,
Мала мә шәвьтанд ви шьвани,
Мь зани коне Дәвреше мьне бьминә бе бәрмали у
бе кәвани.

Гьнга дека пир дькә у дьләзинә,
Ль ә'шире кьр қер'ә, суарәк же р'абу суар бу,
Бәри хвә гәр'анд дәшта Г'ьла, дуза Р'әване,
Ль ба Дәвреш-бәге, ә ке хәбәре пегинә.
Бь шор'а незикә, бь вәхта дурә.
Сувер дәшта Г'ьла, дуза Р'әване хвә ль Дәвреш-бәге
ве дьгинә,

Сувер бан кьр: — Ло аг'ае мьн, Дәвреш-бәго,
Ч'иае Г'ьла, Р'әване бышәвьтә бь дар у бь гер'ә,
Зальмо, тō чь бь қьран век'әти пез к'әтийә,
тә чь қер' у қер'ә,

Дыле тәр'а тө қә набе хәлке мьни к'ьбар,
Бьнәфш-хатуна мьнә нарин сәр бь зер'ә.
Ло, Дәвреш-бәго, ло, Дәвреш-бәго,
Тө херә дыки у дьләзинә,
Жь чьр'а ль дәшта Н'ьла, Р'әwane тө ва мерат'и пез
дыч'еринә,
Тө қә навежи к'ане Бьнәфш-хатуна мьнә зәнд бь ч'инә?

Нәма дыле мьно дьл дыбейә,
Ль дыле мьно, ль ве кәлейә,
Дә wәрә ль н'але Дәвреш-бәгейә,
Кәлав чәкьрбу, пәз һышьбу ль чәлейә,
Бәри хwә гәр'андьбу дарә әширейә,
Дәвреш-бәг бәзйә йали тәwлейә
Қьрмәһ'инә дәрдьхә жь тәwлейә,
Кьрбу қер'ә ль һәрдә лаwә Йуһьс-бәгейә,
— Р'абын суар бьн ль әспейә,
Әм бь пе к'әвын ва т'әрәсбави у ве делейә.

Дә һынга һәрдә лаwә Йуһьс-бәге дыкьн у дьләзиньн,
Нав у тәнге әспи дышьдиньн,
Суар бун бь Дәвреш-бәгер'а р'е-йолақа дык'әдиньн,
Нәма дыле мьн дыбе, Щәбәлине мире Н'әк'ери у Бьнәфше,
Бәрә гәр'андьн р'ека шыкәта Сәмәнт'әре,
Бьнәфше шарәке шун хwәва дьһьр'е,
Бәле хwә дыдае гәләк суари те.
Һынга хатуне го: — Бәге мьн,
Ә к'әтым бәхте тә у бәхте мере че,
Шун хwәва бьһьр'ә, гәләк суари те,
Wәллә, ахе чәкә, нагиә әрде,
— Дирази думен р'абнә тақи ә'змани һ'әвте,
Бь гәлине мьн быгрә, мь чәкә жь т'әркйе,
Бьла бари чолк'әсен сьвьк бьбә, сәре тә хьласбә жь ве
бәле,
Бьла дәшта Мусьле бе wәзир у бе бәг нәминә ль ве
дые.

Мирә зәри бан кьр, го: — Ле хатуңе, ле хатуне,
Херә тө мьр'а дыки ве шор'е?
Ле хатуңе, дыле мьн ч'әмә, дьлки ч'әмә,
Һьро дь дыле мьда р'абунә гәл у һәрдәмә,
Һәй залым, һәйә хәдане әрд у ә'змин, тә чь хәмә?

Нәма дыле мь дыбе, дьләки дьл дыбе,
Дә wәрә ль диаре Щәбәли у Бьнәфше.

Хвә гһандьбун шыкәта Сәмәнт'әре,
Щәбәли пәйа бу, Бьнәфш дьһатә ә'рде,
К'әтын бьһийанйа шыкәте,
Бь ә'мьр у фәрмане р'әбе а'ләме пыльндьра коньке
гьртьнә ле п'ешие,
Һатә гьртын қап'йе шыкәте.

Хөде динә мала Дәвреш-бәге у һәрдö лаһе Йуһьс-бәге,
Ськьһинн ль бәр қап'йе шыкәте,
Һыһга Дәвреш-бәге бан кьр ль һәрдö лаһе Йуһьс-бәге,
— Лаһо, пәйа һәһьн ә'рде,
Һәһна һә к'әтһнә шыкәте,
Гь һәһна к'әтһбана шыкәте,
Коньке хәра бьбана ле,
Дә зубьн, әм бьк'өдиньн р'е, йол у щә'де,
Нака һана хвә гһанд кәлә Шерһане,
Сермиш кьрһн һ'әдуд у мәскәһе Мусьле,
Ә һана кьрьбу шор'а Дәвреш-бәге,
Бәри әһпа фьтһландьн р'е, йол у щә'де,
Сьбә бу, һеваре ль һана да те,
Щәбәли у бь хатунеһа дәрк'әтын жь һав шыкәте,
Щәбәли суар бу, Бьнәфш аһетә т'әркйе,
Бәри чолк'есе фьтһландьбу р'е.

Бь шор'а незикә, бь вәхтан дурә,
Сьбәйә, р'өе һьлте жь мала хвәде,
Бьнәфш хатуне диса бәле хвә дьдае,
Дьһе хвәр'а һьр'и гәләк суари те,
Һыһга Бьнәфше бан кьр, го: — Бәге мьһ, бәге мьһ,
Бькә у бьләһинә,
Пьш хвәһа бьһьр'ә, гәләк суара бьһинә,
Бь ч'әпле мь дь қиза хәлқе бьгрә, жь чолк'есин динә,
Бьһа бари чолк'есен сьвьк бьбә, сәри тә хьһас кә,
бьфьһтинә.

Һыһга Щәбәли бан кьр, го: — Ле хатуне, хатуна мьһ,
Ле мәкә мәләһинә,
Ва шор'е дь дәһи хвәда қөткә, бь дәр мәһинә,
Мьһ бь гәләк суаре Дәвреш-бәге мәтһрсинә,
Ле хатун, дәһте хвә бәһе сәр чәһге чағучи,
Зьһоқит у һ'өһеһйа жь мьр'а бьһелинә.

Һыһга хатун дькә у дьләһинә,
Хатун пәйа бу, Щәбәли фәр т'әһе,
ль сәр чолк'есен дьһинә,

Бынафше бы к'эфе һ'әнәф, бы печ'йе гөстил
Бы дьр'нафе хōдад аветьбу чәнге чагучи,
Зылодит у һ'өлеби жь мире зәрир'а дьлелинә,
Щәбәлине мире Н'әк'ери бу гөрәки жь гөре сәбате дәв
бы хвинә,

Чалмиш кыр шуре шамнерьзи жь қын йьлтинә,
Дак'әтә нав суаре Дәвреш- бәге.
Щәбәли бангин кыр р'әбыл а'ләминә,
Го: — Йарәби, тō жь һәқ у тәрәфе хвәда қōвате жь
мыр'а бышинә.

Щәбәли бу әрзаниле мере мәвте, қасым у қошә фәләке,
Дак'әтьбу нав суаре Дәвреш-бәге, ледьхинә,
Гәлә суара дьқөлбинә,
Хвине ль шуне аве дьһ'әр'кине,
П'ьр' мера дькōжә, ахтьрма ль ба хатуне ва датинә.

Нәма дьле мыно дьл дьбе,
Ль дьле мыно, ль ве кōле,
Щәбәли хатунева суар бун данә р'е,
Ә пе зәмаң дәр'е, хвә гьһандьбун быһйана кәле.
Һәв кәла кәла Шерwane,
Щие чьл к'әләши у Мәһ'муд-бәге.
Дә һынга хатуне бала хвә дьдае,
Шун хвәва дьһьр'и гәлә суари те, го:
— Ло, бәге мын, жь тә мынәт у р'ьща дькым,
Бы гōлие мы деле быгрә, мы чәкә жь т'әркине,
Была бари чолк'есен сьвык бьвә,
Әз қōрбан, была сәре тә хьлас кә ве бәле,
Была дәшта Мусьле бе вәзир у бе бәг нәминә ль дьне.

Мире зәри го: — Ле хатуне ле хатуне,
Ве шор'е дәве хвәда қōт кә, бы дәр минә, мәкә ве йәке.
Әйбә бы наве мыр'а, гōлие тә деле быгрьм бавежым жь
т'әркине,

Ә тә быкōжын, ә ахрәте жь мыр'а гōнәки мәзынбә,
Жь мыр'а быминә ль ахрәте.
Әйбә жь мыр'а тō дьди ве мәде,
Бы мыр'а дьбежын Щәбәлине мире Н'әк'ери,
Гōч'ьк Щьзаир, бука суара, суаре сорбозе,
Ле хатун быкә у быләзинә,
Дә пәйә бә жь т'әркине, жь хане зинә,
Бы к'эфе һ'әнә, бы п'ечие гөстилк, бы дьр'нафе хōдад
быдә бәр чәнге чагучи,
Зылодит у һ'өлеби жь мире зәрир'а былелинә,
Мире зәри быбә гөрәки жь гөре сәбате дәв бы хвинә,

Э бьвә әрзаниле мере мәүте,
Р'öh'e әрwäh'a ә'шира Дәвреш-бәге же бьк'ьшинә,
Э п'ър' мера бькөжә әхтьрма ль ба хатуна хwә динә,
Бь ә'мьр у фәрмане р'әбе а'ләме бь қowата р'әбыл
аләминә.

Бьнәфш хатун, қиза Фарьс-бәге дькә у дьләзинә,
Ньге хwә жь р'ьк'еб у зәнгйа бь дәртинә,
Пәйа бу к'әфе һ'әнә, бь печ'не гөстилк, бь дьр'наде
хōдад,

Дьдә бәр чәнге чагучи,
Зо бь зо зьлоқит у һ'өлебна жь мире зәрир'а дьлелинә.
Мире зәри бу гөрәки жь гөре сәбате дәв бь хwинә,
Бу әрзаниле мере мәүте, қасьме қoшә фәләке,
Хwә бәрда нав өр'биана Дәвреш-бәге ледьхинә,
Бь ә'мьр у фәрмане р'әбе а'ләме, һәва насрәтәк жь
р'әбыл а'лминә,

Щәбәли ль шуне аве хwине дьәр'кинә,
П'ър' мера дькөжә, әхтьрма ль ба хатуна хwә датинә.

Нәва чь дәм у чь дәwранә,
Дәwран де дьгә сие даранә,
Щарәке ль һьр у щарәке ль һела һанә.
Щәбәлие мире Г'әк'ери к'әтьбу һ'әрб у шәр'әки гьранә,
Бь шор'а незикә, дурә бь wәхт у саланә,
К'әтә һ'өкме се р'о у се шәванә,
Же бьр'инә әрзәқ у нанә.
Щәбәли бангин кьр хōдане ә'рд у ә'зманә,
Паше бангин кьр ә'шир у һ'ьмйанә,
Бан кьр го: — Әһ'мәдо, Әһ'мәдо, тō кур би жь һәрдō
ч'ә'ванә,

Тō чьр'а набини хәвед шәванә?
Бьла ль щане тә бьвә ә'йанә,
Аг'е тә бьриндарә бь се дәрбанә,
Жь чьр'а р'анаки ә'шир у һ'ьмйанә,
Тō дь бангина аг'е хwә нәге,
Тō бь ч'әпле аг'е хwә нагри, дәрнахи жь һесира ванә.

Бьрано, дь кәла Шерwанедә һәйә Мәһ'муд-бәг,
Баше чьл к'әләши, бь һ'өмле гьранә,
Ль мьқами таштйа ль бьнанйа кәле дьнер'и,
Г'әрбальдикә мәк'ьн те хōйанә,
Мәһ'муд-бәг кьрьбу қер'ь чьл к'әләши бь дәнгәки у
дōдйанә,
Дьго: — Г'әрбальдикә мәк'ьн ль бьнйана кәле те хōйанә,

Э нызаньм һ'әнәщиһә⁷, дәр'һә һ'әнәһә,
Э нызаньм бәрминә⁸, дәр'һә буканә,
Э нызаньм бь сәр мьда қольбһйә әскәр һ'әмйәһә,
Жь к'өтьке Ъстамбуле жь мәр'а дәрхьстьһә хәт у
фәрманә,

Фәрманә мә дәрхьстьһә жь ба си у дө қадһанә,
Э ке мә быгрыһ бавен һ'әбсан у зиндйәһанә,
Мәхһә хәм у к'өшьманә,
Дь кәләда һәйә әрзаһи мәһ һ'әвт саланә,
Һ'әвт сала ке әм бь ванр'а дһһһһ һ'әрбәки гьранә,
Жь һ'әвт сала шунда к'и мьрийә, к'и бь гйәһә,
Р'абһи бышьдинһи нав у тәнге һәспанә,
Суар бһи бь һ'өмләки гьранә,
Хвә бәрдһи нав ва щәрде гьранә,
Хәбәрке жь мьр'а һуһһ⁹ нав өр'бйәһә гьранә.

Чьл к'әләше р'абун сәр хвә,
Дышьдандһи нав у тәнге һәспанә,
Суар бун бь һ'өмләки гьранә,
Хвә бәрданә нав өр'бйәһә гьранә,
Т'әбәтһ нәдһһатә Мәһ'муд-бәге бәше вәһә,
Шьдәһдьбу нав у тәнге хәләһиә,
Суар бу хвә бәрда нав вәһә.

Дә һыһга вәрә һ'әле Бьһәфш-хатунә, қиза Фарьс-бәге,
Р'уһһштйә ль сәри сьрт у ч'йәһә,
Ньр'ибу чьл суари дьбһнә бь ч'ә'ванә,
Го, ә р'абһи бькьм у бьләзиньм,
Дақьмәк мера дь ьсту хвәда дһһһм,
Ч'әк у сһһһ'а ль навә зьрав бышьдинһи,
Дәк'әвһи п'ише ва чьл суари,
Қә нәбә ва чьл суари жь сәр мирә зәрида
Т'әкрар бь сәр хөдйәда бьфьтһиһһм.

Бьһәфш-хатун, қиза Фарьс-аг'әе сор дькә дьләзинә,
Бь дәһгәки һәли ль чьл к'әләһи кьр қер'иһә,
Го: — Бьранә, әвә чь дәм у чь дәһранә,
Әв чь бәдһл у чь зәмаһә,
Дәһги мь те вә, пешда чә мәкьһи гавәке у дөдйәһә,
Бьла һ'әрбе вәһә ль вьр бә, ә мьһ у вәвә бьвә ль
вьранә,

Һәлә к'и жь мә бәрхә, к'и бәранә.

Мәһ'муд-бәг йәки ақьлдари, бьһйәһә,
Бәлә хвә дьда, гейме хвә гейме меранә.

Сәүте хwә сәүте жынаә,
Мәһ'муд-бәге го: — Хушке, wәллә, әм нагәр'ын лъ т'ö
h'әрбанә,

Әм ке хәбәрке һылинынъ жь ве щәрде гьранә.
Һынга Бьәнфш-хатуне го: — Гәли бьрано,
Дьле мь лыйанә, гәләки бь лыйанә,
Сәри мь сәүдә, һөндөр'е мь гьртйә жанә,
Нә бь лаф у нә бь вьр' у бь фортанә,
Гь һун р'аст хәбәрке һылинынъ жь ва щәрде гьранә,
Хәбәре ва щәрде гьран ги бь мьр'анә,
Дә wәрын жь wәр'a һәwал дьм бь зар у зьманә.
Һынга Мәһ'муд-бәге у чьл к'әләши дь щидә

һьлк'ьшандын дьзг'она һәспанә,
Хатуне бан кьр: — Гәли бьрано, гәли бьранә,
Әв чь дәм у чь дәwранә,
Әв чь бәдил у чь зәманә,
Гөләщани хwән'ын, әз ке жь wәр'a бьбежым бь зар у
зьманә,

Щәбәлли мире Һ'әк'ери г'өч'ьк Щьзанр, бука суара,
суаре чолк'есанә,
Сәба мь деле бь дәрк'әтийә жь дәшта Һ'ьла, дуза
Р'әwанә,

Хwә гьһандьбу шыкәта Сәмәнт'әре,
Жь шыкәта Сәмәнт'әре дәрбазбу,
Сәкьини лъ бьһийана кәла Шерwанә,
Гәли бьрано, һьро се р'о, се шәвын,
Щәбәли к'әтьбу һ'әрб у шәр'әки гьранә,
Һьро лъ мә қам таштйа, дора Щәбәли хәләqә гьртйә,
Же бьр'инә әрзәq у нанә,
Щәбәли бьриндарә бь се дәрбанә,
Бангин кьри хәданә ә'рд у әзманә.

Һынга Мәһ'муд-бәг кьрә qер'ә лъ чьл к'әләши бь
дәнгәки у дөдйанә,
— Гәли лава, бьшьдинынъ нав у тәңге әспанә,
Суар бьн бь һ'ьмләки гьранә,
Хwә бәрдын нав ва өр'бийанә гьранә,
Бь ч'әпле Щәбәли быгьрын дәрхын жь нав wанә,
Бьла дәшта Мусьле нәминә бе хәданә.

Чьл к'әләше дькьн у дьләзинынъ,
Нав у тәңге әспа дьшьдинынъ,
Хwә бәрдан нав өр'бийанә гьранә,
Бу шыqә-шыqә дари бәгариа, өр'ериа у к'осә мьсьрид,
Ль шуне аве хьине дьәр'ьк'инынъ,

Бь ч'эпле Щэбэли дьгрын жь нав өр'бйане дэрдьхиньн,
Чьл к'элэше бь ч'эпле Щэбэли у хатуне дьгрэ,
Дьбын дькын дь кэла Шерване,
Ньнга к'элит у мэндала ледьхиньн.

Э дэ вэрэ р'оке, дө р'оа дь кэла Шерване р'эһэтйа
хвэ ди,
Щэбэли ачыл у н'ыш бь сэре хвэ ани,
— Вэй,—го,—мале мь бышэвътэ,
Эзи бь нав дөжмьне п'эр' к'этьмэ,
Нака чьл к'элэше мь быкөжын, Бьнөфше жь хвэр'а
бьвьн.

Мьнэт у р'ыша жь Мэһ'муд-бэге кьр,
Го: — Изне мэ бь мэдэ, эм ке дэрк'эвьн һэр'ын.
Мэһ'муд-бэге го: — Бьрако, те чава һэр'и,
Эшире тэе бьбизэ, we тэр'а һэвар у имдад вэрэ.
Щэбэли го: — На. Сэре хвэ һьлда у жь кэле дэрк'эт.

Дэ вэрэ, Щэбэлине мире Н'эк'ере, гөч'ык Щьзаир,
Бь дэрк'этйа жь кэла Шерване,
Бэр' гэр'андьбу н'ьдуде Мусьле да гаванэ,
Диса Щэбэли к'этьбу н'эрб у шэр'е гьранэ,
Щэбэли н'алэки п'ер'ышанэ,
Бь эшире Дэвреш-бэге не ньканэ,
Дора Щэбэлине хэлэцэ гьртына,
Же бьр'ина эрзэц у нанэ,
Щэбэли бангин кьр хөданэ э'рд у э'зманэ,
П'аше бангин кьр эшире н'ьмйанэ,
Бан кьр, го: — Эһ'мэдо, Эһ'мэдо,
Тө кур би жь һэрдө ч'э'ванэ,
Чьма навини хөвед шэванэ,
Н'але аг'е тэи нэ т'ө н'алэ и п'ер'ышанэ,
Нэгэр тө сыбада р'адьки эшир у н'ьмйанэ,
Гь тө р'анэки, аг'е тө мэрһ'эбе педэ ль қабра тэнг у
тари, аха гор'нанэ.

Бь фэрмане р'эбе а'лэме Эһ'мэд дибу хөвнөд шэванэ,
Qер'инни бь Эһ'мэде Гэвэнд к'этьбу,
Ль сэр ши у ньвина һатэ бьр'ин бостьк у чар т'элийанэ.
Эһ'мэде Гэвэндэ дькэ дьлэзинэ,
Шөве ниве шөве ль эшире дькэ қер'ина.
Qер'инйа Эһ'мэде Гэвэнде қолақе Фатьма-хатуне, дека
Щэбэли we һьлтинэ,
Фатьма-хатуне го: — Эһ'мэдо, дьле мьн дерэ, дьлки бь
дерэ,

Была р'о һылата жь мала хwәде шәwqе хwә быда гәләк
werә,
Ло Әһ'мәдо, шәве ниве шәе тō дьки qер'ә, тә херә?

Әһ'мәде Гәwәнде бан кыр, го: — Ле ане, ле дае,
Дьле мьн лыйанә, дьләки лыйанә,
Сәре мь бь сәwданә, дьле мьн гьртйә жаңә,
Щәбәлине мире Н'әк'ери бь дәрк'әтйә жь дәшта Н'ыла
Р'әwане,

Быәфше авитйә т'әркйа чолк'есанә,
Хwә гьһандьбу быһйана кәла Шерwанә,
К'әтьбу Н'әрб у щәрде гьранә,
Ле даһа пире, аг'е мьн Н'аләки п'ер'ышанә,
Нәгәр сыбада имдад гьһиште, гьһиште,
У нә гьһиште, аг'е мьне сыләве педә ль qәбра тари,
аха гор'нанә.

Фатьма-хатун дека Щәбәли кыр qер'инә,
Ә'шир у Н'ымйане ль сәри хwә к'ом дькә, дьщывинә,
Го: — Әзе ке wәдм чь мьзгинә,
Көр'е мь Щәбәли ль бәр дьле мь чьqа п'ър' шеринә,
Дәрк'әтйә жь дәшта Н'ыла Р'әwане,
Бь хwәр'а Быәфш анийә,
Ль быһйанә кәла Шерwане Щәбәли бь быринә,
Быкьн у быләзиньн,
Суар бын хwә пегиньн,
Щәбәли жь wa йесире бь дәриньн,
Жь Фатьма-хатунер'а win winьн,
Кәзәбе мьн мәшәwтиньн.

Ә'шир у Н'ымйан дькьн у дьләзиньн,
Суар бунә у бәре хwә дь кәла Шәрwанеда дьгәр'иньн
Нәв чь дәм у чь дәwранә,
Нәв чь бәдил у чь зәманә,
Имдада Щәбәли хwә гьһандьбун кәла Шерwане,
Бь шор'а незикә, дурә бь саланә,
Ныга ә'шира Щәбәли к'әтьбу Н'әрб у щәрда дь гьранә,
Бу щьqә-щьqә дари бәгари, өр'ери у к'осә мьсьри,
Бу налә-нале быриндара,
Манә ль бын лыге әспанә,
Бь ч'әпле Щәбәли гьртьн бь дәрхьстьн жь һав wанә.

Дә wәрә, Щәбәли у Быәфшева бь дәрхьстьн, бәрь гәр'ан-
дын Мусьле, хwә гьһандьн щие хwә. Дь qьраре мәнәкеда Щәбәли
р'ьһ'әти хwә ди. Быринен ле һәбун, дәрмане хwә дин. Ныга

Щабәли саг' бу, Фатьма-хатуне, дека Щабәли хьлат к'ър'ин, бә-
ла кър'н. Әһ'баб у дост ль хвә к'ом кър'н у п'ър' кър'н.

Бу зымзьма дәфе, ч'ур'ә-ч'ур'а дарә зөр'не, нък'әһ' у к'әбиһа
Бьнәфше ль Щабәли анин дәр. Нәw гьнншт'н бәр мьразе хвә,
щәмә'т жи пеге мьразе хвә.

9. ГӘҮРҖА ГЕСА—ҖОМРИА КӘЛА ТҮНЕ

Нәма дьле мьн дьл дьбео, дьл дьбе,
 Элк'ана дьле мьн р'абу җәдане...
 Сәрдаре дәвләте Ә'ли Осман хәт у мәк'т'убәке
 дьньвисине,
 Дьде дәсте р'ебәра дьшине щәм Мөрсьд-бәг, хәдне кәла
 Т'уне,

Же дьхвәзе имдада һ'әрбе.
 Р'ебәр мәк'т'убе тине дьде дәсте Мөрсьд-бәге,
 Мөрсьд-бәг зәрфе дь сәрр'а дьдър'ине,
 Р'уп'әле же бь дәрдьхе, дьде бәр һәрдө ч'ә'ва,
 Хәт бь хәт тер'а дәр'е у те.
 Бь дәнгәки бьльнд бан дьке ль көр'е хвән мәзн
 Щасьм-бәге,
 Дьбеже: — Көр'е мьн, хәбәре бьдә бьрае хвә
 Аһ'мәд-бәге,

Была Аһ'мәд-бәг хәбәре бьде Н'әсән-бәге,
 Н'әсән-бәг хәбәре бьде Мәшид-бәге,
 Нәрчар бь һәвр'а хвә бьдьн бәр ч'әк у дузана һ'әрбе,
 Жь бәве хвәр'а бьшьдиньн нав у тәнга һәспе че.

Нәрчар көр'ед Мөрсьд-бәге ль хвә дькьн зьрхе дауди,
 Ль п'есире хвә бь һәв дьхьн бышкоже чапе,
 Дь сәрр'а дьк'шиньн к'өрк у һ'әвранне бой-бәгльг'ие,
 Ль нава хвә гьре дьдьн шуре нерьзи, чама ләзге,
 Щоте йақубйа бәрдьдьн сәр к'еләке,
 Ль хвә дькьн шәлваре сутмаи, бәрдьдьн сәр шизме,
 К'өме спи шаре бь сөрмә дадьхьн пышта бьрйа, сәр
 ә'нне,

Жь бәве калр'а дьшьдиньн нав у тәнге һәспе,
 Дьгрьн тиньн бәр көвьре суарие.
 Бәве кал льнге хвә дьхе зәнтие,
 Хвә давеже хана зине,
 Нәрчар көр'е ви һеди-һеди дәр'ьн ль пе,
 Бәре хвә дьдьн һ'әрбе.

Дь дур'а хернѣхазэк бѣре хвѣ дьде си у дѣ қадиль
ѣрде Р'оме,

Дѣр'ѣ дьсѣкьне ль нѣмбѣра Фѣтаһ'-бѣге,
Жер'а дьбе ниро Мѣрсьд-бѣг у нѣрчар кѣр'ѣ хвѣ бѣрь
дан н'ѣрбе.

Гѣвра геса, қѣмриа кѣла Т'уне майѣ бь т'ѣне,
Де р'абѣ, бьшьдинѣ нав у тѣнга хѣлаве че,
Бьбѣ бѣр кѣвьре суарие,
Хвѣ баве хѣне зине,
Дѣрк'ѣв жь ѣрде Р'оме,
Жь бо шкѣстьна намуса Мѣрсьд-бѣге бь дѣсте зоре,
Қѣс нѣмайѣ жь хейри Мирза-бѣг, кѣр'ѣ Мѣрсьд-бѣге ль
кѣла Т'уне.

Ве дѣме Фѣтаһ'-бѣг мире Р'оме р'адьбе,
Хвѣ дьде бѣр ч'ѣк у силѣн'ѣ н'ѣрбе,
Бѣре хвѣ дьде нѣла тавле,
Дьшьдинѣ нав у тѣнга нѣспе,
Льнге хвѣ дьхѣ зѣнгне,
Хвѣ даве хѣнѣ зине,
Р'адьнѣже шуре нерьзи, шьлфе даре р'ѣме,
Бѣре хвѣ дьде кѣла Т'уне,
Жь бо шкѣндьна намуса гѣвре,
Кѣч'а к'ѣрд, кѣч'а Мѣрсьд-бѣге,
Хайинга нѣрпенщ бьра,
Харзиа сѣроке ѣрде Шьзанр кѣр'ѣ Бѣк'ѣр-бѣге.

Р'ож у шѣве ль нѣв дьхе, дьгине кѣла Т'уне,
Ль п'ѣшйа қѣсре нѣспе хвѣ давеже даре,
Бь дѣрѣща у нѣрдѣванар'а дѣрдьк'ѣве нѣндѣр'ѣ кѣле,
Дѣр'ѣ дьсѣкьне ль бѣр сѣре Гѣвре,
Дѣсте хвѣ давеже нѣрдѣ р'уч'ка, р'адьке жь хѣве,
Дьбе: — Дѣ р'абѣ, Гѣвре,
Жь мьѣр'а дьбежьн Фѣтѣһ'-бѣг мире Р'оме,
Ѣз нѣтьмѣ жь бо бьгрѣм бь дѣсте тѣ,
Бьшкениѣм шѣрѣф у намуса Мѣрсьд-бѣге,
Р'абѣ, тѣ дьки мь де чь шабе?

Мь дит Гѣвр чѣва жь хѣве р'адьке,
Дьбеже нѣр'ѣ жь бѣр сѣре мьн,
Мьн бь тѣр'а бѣрнѣдайѣ т'ѣ соз у п'ѣйманѣ че,
Гѣр тѣ нѣр'ѣ, ѣзе бан кьм ль ч'ѣке бьра,
Пѣйѣ донздѣ сали Мирза-бѣг, тѣлаѣ бь т'ѣне,
Бьла р'абѣ сѣре тѣ қѣтке, лѣше тѣ баве ѣрде.

Гава мире Р'оме дьбисе нае Мирзэ-бэге,
Дьк'шине шуре нерьзи жь қеб у қыне,
Дажо һела солт'ание,

Дь хәва шеринда Мирзэ-бэг ч'уке бьра дьхе бьн дәрба
мьрьне,
Дәве шуре нерьзи латине сәр қольница пыште,
Жь Гәврер'а сунд дөхве бь лат'и Ъ'за, бь лат'и мәнәт',
бь һ'әбәл әл әлла,

Бь һ'әзар у йәк наве хвәде,
Дьбе: — Гәр тә бь мьнр'а бәр нәде п'әймана р'әве,
Әзе п'е ль шур кьм, была дәрбаске дьл у гөрч'ьке
Мирза-бэге,

Бьқәтине донздә дошәке бьрсе, шыла көрманшице,
Сьламе бьде бинаниа дошәме,
Была сьмбеле сор у зәри дь хуна сорда бьхәмьле,
Диса әзе бьгръм бь дәсте тә,
Тә бавем п'аш хвә т'әркйа һәспе,
Бәре хвә бьдъм навбәра си у дө қадильқ, ә'рде Р'оме.

Гәвр дьбине, кө дьке бькөже бьч'уке бьра Мирза-бэг,
пәйе донздә сали
Ә кө ль шун баве кал дьбине қәйда кәла Т'уне,
Дьбеже Мире Р'оме: — Тө дьки бь мь де қол у қьрара
сәһ'әтәке,

Дь дур'а әзе бь тәр'а бәре хвә бьдъм навбәра Р'оме.
Чәг'а дьбисе жь Гәвре ва шор'е,
Жь шабунәкар'а дьл дь зькда дьп'әрчьфе, ньг нагьһен
ә'рде,

Дьде Гәвре мьдәта сәһ'әтәке.
Гәвр дьһәр'е дьсәкьне ль бәр сәре шарие,
Сәри дьһ'әжине, р'адьке жь хәве,
Жер'а дьбеже к'аре, кө пер'а буйә Фәтаһ'-бэг, мире
Р'оме,

Дьбе: — Дь ду мьнр'а гава баве кал у һәрчар бьраен
мьн вәгәр'ин жь һ'әрбе,
Была жь бо мь бәре хвә бьдын сәфәра Р'оме,
Жь вьр у һ'әвт сала әзе р'әһежъм дарә дурбине,
бьньһер'ым ль р'е,

Гәр мьн һеви бьр'и жь баве кал у һәрчар бьра,
Әзе ль сәр дьле хвә хьм бь к'ере,
Бь сәр хвәда кьм финшана жә'ре ль шуна қәһве,
Әз диса бь мире Р'омер'а сәре хвә надъм сәр зое
бәлифа, пер'а нақ'әвъм хәве,
Набъм жьна ви һ'әйа, кө әз һәмә ль һ'әйат у дәвре
дьне.

Т'эмбин дьке шарие вэдьгэр'е бэнда мире Р'оме,
Дьбе: — Дэ р'абэ, бышьдинэ навк'ела һэспе,
Бь зэнде мьн шындьки шьр'аби, быгрэ, мь баве т'эркие,
Э баш дызаньм к'эси қәһрәман, гэр'нас у т'ек'ошин
нэманэ ль кәле бь тәдын шабе,
Дьтърсым пышти шкандьна намуса баве мьн тō бьби
сәбәб сәре гәләк шамере хәлке.

Мире Р'оме суар дьбе ль п'ышта хәлаше че,
Дәсте хвә давеже к'әфе бь һ'әнэ, зэнде базьна,
Р'адьке даве п'аш хвә у бәре хвә дьде Р'оме,
Бь дәр дьк'әве жь синоре Туне, дьк'әве нав қәде Р'оме,
Хәрби ль шуна Гәвре дьхе,
Р'ож у шәве ль һәв дьхе,
Дьгине донздә һ'әзар мале Т'әли-бәге,
Т'эмби дьке дидьне сәре р'е,
Дьбеже: — Гәр жь гәле к'өрд к'әсәк к'әт ду мьн у Гәвре,
Winр пер'а вәкьн щәбһе шәр' у һ'әрбе,
Хәбәре бьдын мьн бь даре т'еле,
Әзе жь вәр'а бьшиньм қәwата си у дō қадильқ, гәле
Р'оме,

Жь бо синг у п'есира дәрзйа, сәп'әт'а обедйа,
Нава зьрав, ши у мәрк'әза к'ьлит у к'әмбәра,
Нәwқа һ'әмелйа, қьр'ка бь ч'ин, бьнаниа п'әле гōһара,
Әме вәкьн бь к'өрдар'а к'ьлита щәбһе һ'әрбе.

Жь шьр дәрбаз дьбе, дьгине донздә һ'әзар мале
Фарьз-бәге,
Wан жи т'эмби дьке дидьне к'әнәра р'е,
Щарәк дьн дәрбаз дьбе дьгьһе бист у чар һ'әзар мале
Хөршид-бәге,
Wан жи т'эмби дьке, дьгине кәла Р'оме.
Шәва ль мьқаме нива шәве Гәвре давеже һела
һ'әрамне,

Чаг'а дәсте хвә давеже Гәвре,
Гәвр шуше зьһере датине п'ешие
У к'ера қәләмт'әр'әше жь бәрие дәрдьхе,
Дьбе, кō әгәр тō зора мьн бьби,
Әзе хвә бькōжьм, сәре хвә диньм бьн аха гор'не,
Тō жь мьн набини т'ō феде.
Фәтаһ'-бәг дь щие хвәда р'удьне.

Әм вәгәр'ьн һәр'ьн сәр Мирза-бәг ч'уке бьра, кәр'е
Мөрсьд-бәге,
Дь сәре сьбеда щари дьһәр'е бәр сәре дйа пир
Әлиф-хатуне,

Жер'а хэбэр дьде готьяа, кó вер'а кьри Гэвре,
Элиф-хатун р'адьбе дьһэр'е дьсэкьне ль бэр сэре
Мирза-бэге,

Ль сэр п'арасна дьхе бь позе қондьре,
Дьбеже: — Дэ р'абэ, была шьванед wэк тэ гөр бьхөн,
нэгьһен сьбе,

Тö һин р'азайэ, р'анабе жь хэве,
Жь бэр сэре тэ бьрын п'арасэ хара Гэвре.

Мирза-бэг ч'э'ва р'адьке, дьбеже: — Сале мьн донздэнэ,
Нука мьн дэв бэрдайэ жь бинаниа дибыстане, мэк'т'эб
у һ'ошре,

Һин дьгрим ль сэр нен у ае,
Гуца мьн набе ль р'акьрына шуре нерьзи у шьлфе даре,
р'ьме,

Ма өзэ чава бышкеньм донздэ һ'эзар мале Т'эли-бэге,
Чава эзе бькөжьм донздэ һ'эзар мале Фарьз-бэге,
К'өнге эзе бышкеньм бистучар һ'эзар мале
Хөршид-бэге,

Ма чава эзе бышкениньм си у дө қадильқ әрде Р'оме,
Жь тәр'а бьгрьм Фэтаһ-бэге у Гэвре,
Бән бехьм сэре ван, бишьм кэла Т'уне.

Мь дит Элиф-хатуне го: — Көр'е мьн, гэр ть нэче,
Ма әме чава сэре хwэ р'акьн ль п'еш хэлке,
Дэ р'абэ, бь хwэр'а р'акә к'эфән у қальбе сабуне,
Әма тө ль к'ө мьр, была тэ ль wьр бәрдын бын зьке әрде,
Qө не хэлке беже Мирза-бэг мьр жь буна һамусе.

Тө wэрэ ль һ'але Мирза-бэге,
Дьшьдине нав у тәнга һәспе че р'ьһ'ьл бозе,
Р'адьке к'эфән у қальбе сабуне даве т'әркие,
Ч'эк у силәһ'ед һ'әрбе жь ши р'адьке,
Бь дәст хwэ дьке әрща даре р'ьме,
Бәре хwэ дьде навбәра әрде Р'оме,
Бь т'әна хwэ дьк'әве ду Гэвре.
Р'ож у шәве ль һәв дьхе дьгине донздэ һ'эзар мале
Т'эли-бэге,

Әскәре Т'эли-бэге дьбиньн, кö пәйаки к'өрда жь
веда те,

Хәбәре дьдын һәвдö бь бор'ие,
Гьредьдын п'ешие, дьк'әвын нәқәба р'е.

Мирза-бэг дьгьне вана, дьдә сьлама хwәде.
Тө wэрэ ль ә'мьр у фәрмана хwәде,
Р'әббе а'ләме дьде Мирза-бэге сөр' у һәйбәте,

Ч'ә'ве әскәре Тәли-бәге жь ви хорте к'өрда дышке,
Вәдгәр'инньи сәлама Мирза-бәге,
Дьбежьи: — Хорте к'өрд, к'әрәмкә бурьн пәйабә ль
һела оде,

Бьхвә п'арчәк нане мә жь бо 'нан у хе,
Дь дур'а вәхә финшана qah'we.

Мирза-бәге го: — Әз сәрәке т'өщарамә,
П'әрә бь мьр'а манә,
Һәвалә мьн п'ешва чунә әр'де Р'оме,
Дькьм жь пар'а бьгһем ван бьк'ьр'ьн пәзе мор сәба
т'өщарие,

Бь хер әм вәгәр'ин һатьн, әме пәйа бьн ль һела оде,
Бьхөн п'арчәк нане вә жь бо хе,
Бь мьдьн к'әнәра р'е, бьла ль навбәра мьн у вә вәнәбе
дәрне һ'әрбе,

Жь буна хуна шамера нәр'ьже әр'де.

Жь ван дьстине р'е у дәр'е,
Дьгһе донздә һ'әзар мале Фарьз-бәге,
Әв жи хәбәре дьдьн һәвдө бь бор'ие,
Дадык'өвьн п'еш Мирза-бәге,
Шарәк дьн Мирза-бәг жь ван дьстинә р'е.
Дә тө вәрә ль ә'мьр у фәрмана хвәде,
Шарәк Мирза-бәг дьньһер'е каләки бь р'ие спи
Бь һәспе спи сәкьнийә ль п'ешие.
Дьһәр'е дьде кале сьлама хвәде,
Кал Хьзьр әләһ-сәламә,
Вәре дь бангина мьләте к'өрд ль дәвре дьне,
Дьбеже: — Көр'е мьн, һа жь тәр'а шуре ә'даләте,
Дәсте мобәрәк ледьхе ль қольнша пыште,
— Нәр'ә,—дьбе,—мьрьна тә т'ьнә бь дәсте қули бәни
адәм ль дарә дьне,

Гәр тө к'әт төнгйа бан кә бежә: «Йалла, йа хвәде»,
Тө дь бангина мьн р'әке Хьзьр у чьл суаре г'әйбе».

Хатьре хвә дьхвәзе жь кале,
Бәре хвә дьде сәфәра Р'оме,
Те дьгһине бисту чар һ'әзар мале Хөршид-бәге,
Хөршид-бәге һәрдо лаһе хвә данә бәр ч'әк у силәһ'е
һ'әрбе,

Бәрданә пеш Мирза-бәге,
Мирза-бәг дьде вана слава хвәде,
Вәнагәр'инньи слава Мирза-бәге,
Һәрдо бь һәвр'а давен Мирза-бәге бь шьлфе дарә р'ьме,

Мирза-бәг мина маре тәйар ль бһн зьке һәспе дьфьтьле,
Жь һәрдо кәр'е Хөршид-бәгер'а бош дьке хана зине,
Позе р'мед ван дь бәр һәвр'а дьчһн ль бошье,
Щарәк дһн Мирза-бәг дьфьтьле сәр пышта һәспе,
Дажо сәр һәрдо кәр'ед Хөршид-бәге,
Ль йәки дьхине бь шуре нерьзи,
Ль э дһн дьхе бь даре р'ме,
Қәйт'ане шуре нерьзи дьхәмьлине жь хуһе,
Лаше һәрдо әвләде Хөршид-бәге дь бәр һәвдөр'а
датине.

Гава Хөршәд-бәг ва йәке дьбине,
Дьке қер'ин ль бист у чар һ'әзар мале обе,
Бист у чар һ'әзар мал һерыш дькһн сәр Мирза-бәге,
Һәр маләке се пәйа же бь дәрхин,
Һ'әвте у до һ'әзар пәйа дьке,
Гьштык бь һәвр'а дажон сәр Мирза-бәге,
Гава Мирза-бәг йәки дькөже,
Һ'әзар ль шуке п'едә дьбе,
Те бира ви готһна кале,
Бәри кә бан ке имдаде бьхазе жь хвәде,
Дьбине кә кәч'а Хөршид-бәге, Зейнәба к'ибар
Бан дьке: — Хорти к'ордао, тө вәрә пәйа бә ль һела
һ'әрамие,
Ль шуна тө әзе р'акьм шуре нерьзи бь бабе хвәр'а
тек'әвьм һ'әрб у щәнге,
Жь бо бышкиным бист у чар һ'әзар мале обе,
Сәба бь тәр'а бькьм һ'әлалыг'и ль һ'әйат у дәвра дьне.

Мирза-бәг дьбе: — Тө хак у дека мьнә дьне у ахрәте,
Жь шәрәфа мә к'ордар'а әйбәк мәзһнә
Мер р'уһн, жьһ тек'әвһн һ'әрбе,
Бь хер әз һатьм жь сәфәра Р'оме,
Әзе бь дәсте тә быгрьм, тә бь хвәр'а бьбьм кәла Т'уне,
Ньк'әһ'кьм ль бьрае хвәһ мәзһн Щасьм-бәге,
Мерантһа ви дь сәр мьр'айә,
Бь се-чар шара ль дәвре дьне.
Әз һейһи дькьм дь бангина мьһ р'абе Хьзър у чьл
суаре г'әйбе.
Дәрһал ль дор ви к'ом бун Хьзър у чьл суаре г'әйбе,
Т'ар у мар кьрһн бист у чар һ'әзар мале Хөршид-бәге,
Мирза-бәг кәч'а Хөршид-бәге Зейнәба к'ибар бь хвәр'а
дьбе у дәр'е.

Дьгеһе кәла Р'ом-қәле,
Зейнәбе датине сәр зозана позе ч'йе,

Хэт у мэк'т'убәке дьньвисине дьде дәст пәйаки р'омани,
Дышине ба Фәтаһ'-бәге.

Чаг'а Фәтаһ'-бәг мэк'т'убе дыгре, зәрфе дь сәрр'а
дыдър'ине,

Р'уп'але жь дәрдыхе, хэт бь хэт пер'а дәр'е у те,
Моһра сәрәке к'өрд ль быне дыбине,
Ғинге к'аб у чонга ыи дышке,
Бь чарләпа хвә дыгине сәр даре т'еле,
Т'ел у т'елг'рафа дык'шине си у дө қадьльқ әрде Р'оме,
Жь эварда һ'әйа бь сьбе бь дәстда дыбе ч'ир'ә-ч'ир'а
дари т'еле,

Дьбеже әскәре к'өрда дәр һатынә жь кәла Т'уве,
К'әтынә һ'ьдуд у т'ақыме Р'оме,
Шькакдынә донздә һ'әзар мале Т'әли-бәге,
Көштынә дәһ у дө һ'әзар мале Фарыз-бәге,
Көштынә бист у чар һ'әзар мале Хөршид-бәге,
Ғһиштынә әрде Р'оме, ғыреданә дора кәла Р'ом-қәле,
Жь мьн дьхвазьн майдана һ'әрбе,
Ль сәр ве йәке жь вә дьхвазьм,
Уин т'әв к'ом бын бен дора кәла Р'ом-қәле,
Сәба хатыре т'әқле ч'ә'ве р'әш у бәләк, жь бо хатыре
Ғәвре,

Әме к'өрдар'а вәкьн си дө щәбһе һ'әрбе.

Бь сьбәһер'а Мирза-бәге дит мина стерке әзмана
Чадьред к'әск у сор әскәре р'омани бәр'аданә әрде,
Фәтаһ'-бәге р'акьр даре дурбине, ньһер'и ль майдане
һ'әрбе,

Ди кө т'әк хортәки к'өрда ль майдане дәр'е у те,
Вәдыгәр'е сәр даре т'еле, жь нуда хәбәре дьде сәр
әскәре Р'оме,

Дьбе һәрк'әс вәгәр'ьн һәр'ьн щие хвәи бәре,
Ғ'әрба мә т'әщил бу һ'әйа бь сәре сале,
Сәрәскәред Р'оме вәдыгәр'ьн ль мал у хөдйа,
Ль щи у мәрк'әзед бәре.

Фәтаһ'-бәг р'адьбе, дьбе: Ғиро р'ожа мерайә,
Әм һәрдө р'абын һәвдө бь ә'гитие,
Хвә дьде бәр ч'әк у силәһ'е һ'әрбе,
Суар дьбе ль һәспе да те майдана Мирза-бәге,
Һәрдө р'адьбын һәвдө бь ә'гитие,
Ғәләк дәрб ль навбәра һәрдиа дьһәр'ьн ль бошие,
Мирза-бәг дьбе йа аллаһ у йа хвәде,
Дьк'шине шуре нерьзи жь қеб у қьне,

Хвә дажо сәр Фәтаһ'-бәге,
Ль чальме тине дьке бьн дәрпе,
Ль п'ашйа сәре ви дьхе бь дәстьке р'ьме,
Бь дәв у р'уйа даве ә'рде,
Пәйа дьбе ль сәр синте Фәтаһ'-бәге р'удьне,
Дәст у п'ийа дь п'ашда гьредьде,
Бәре хвә дьде кәла Р'ом-қәле,
Гәвре дьгре бән дьке ьсту,
Т'әв Фәтаһ'-бәге дьбе дәр'е ба Зейнәбе позе ч'йе
Зейнәб суар дьбе ль һәспе Фәтаһ'-бәге,
Т'әв Мирза-бәге бәре хвә дьдын кәла Т'уне,
Р'ож у шәве ль һәв дьхе те дьгеһе бист у чар һ'әзар
мале Хөршид-бәге.

Көр'әки апе Зейнәба Хөршәд-бәге һәйә,
Вер'а дьбен Қадьре-аг'е,
Т'әһ'сил кьри сәд у бист у дө һөнәри һ'әрбе,
Дьсәкьне дь п'ешйа Мирза-бәге,
Дьбе: — Те йесири бьбе һәр'е дине сәре ч'йе,
Әз у тә әм һәрдө дькьн р'аьн һәвдө бь ә'гитие,
Йан хвәде э бь тә де, йа э бь мь де ль һ'әйат у
дәвре дьне.

Мирза-бәг Фәтаһ'-бәге у Гәвре дьбе дәр'е позе ч'йе,
Дьк'шине шуре ә'даләте дьде Зейнәба к'ибар,
Гәвре у Фәтаһ'-бәге т'әслими дьке,
Бь хвә дадьк'әве һәмбәра Қадьре-аг'е.

П'ьр' дәрп ль мабейна һәрдиа дәр'ьн ль бошне,
Қадьр-бәг дажо сәр Мирза-бәге,
Даве бь шьлфе даре р'ьме,
Мирза-бәг р'ьме ль бань дьгре,
Бь дәстьке р'ьме дьгре, ль к'әбе дьхе дьшкине, бь
чоледа даве,
Қадьр-бәг дьк'шине шури нерьзи, дажо сәр Мирза-бәге,
Мирза-бәг дәста хвә даве, дьгре бь зәнде Қадьре-аг'е,
Дьгөвьше шур жь дәст дьк'әве ә'рде,
Жь ә'рде р'адьке жь нуда шур дьде Қадьре-аг'е,
Әв йәка ль дьле хөде гьран те,
Дьбеже, зар тә мерание жь хвә зани?

Һишар Мирза-бәг дажо сәр Қадьре-аг'е,
Чифтә зәнгйа ль р'әһ'ьл бозе дьхе,
Бөхөдана һәспе шоте сьма дьк'өте ә'рде, пешва наче,
Пәйа дьбе жь хане зине,
Бь Қадьр-бәге р'адьк'әве һ'әрбе,

Қадър дажо сәр Мирза-бәге,
П'ър' хортәки һежайә қемиш набе лехе,
Бь даре р'ьме п'ашие сәри дьхе,
Мирза-бәг бь дәв у р'уйа дәр'е әрде,
Пәйа дьбе ль сәр синге Мирза-бәге,
Дәве шур дидьне сәр қыр'ька Мирза-бәге,
Дьбе: — Әз пәйаки қәһрәмәһьм, ә'йб у фәдийә,
Кө шамере вәк тә бькөжьм ль мьхәнәтиә,
Бь дәста дьгре р'адьке жь әрде, дьбе позе ч'йе,
Дьбе: — К'әрәмкә, тә, Фәтаһ'-бәг, Зейнәб, т'әв Гәвре,
Әм һәр'ьн мал, бьхөн п'арчәк нани мә, жь бо нан у хе,
Пышти һ'әвтәки дьн жь нува әме р'абьн, һәвдө бь
ә'гитиә,
Иан хвәде э бь тә де, йан э бь мь де.

Мирза-бәг дьбе: — Гәр мь хар ль ба тә нан у хе,
Әз нәма каньм бь тәр'а тек'әвьм һ'әрбе.

Һ'әвтә гьһишт сәри, шарәк дьн р'абун һәвдө бь ә'гитиә,
Мирза-бәг бь дәнгәки бьльнд бан дьке йа аллаһ у йа
хвәде,
Дьбе, тә дь қәватә мьн р'акә Хьзър у чьл суаре г'әйбе,
Дажо сәр Қадьре-аг'е.
Р'аһ'ьл боз дь бында миһа каре г'әзала дьльзе,
Дьгеһе Қадьре-аг'е, бь даре р'ьме ледьхе,
Бь дәв у р'уйа жь һәспеда даве әрде,
Пәйа дьбе Қедьр бь хвәр'а йесир дьке у дьбе,
Р'ож у шәве шарәк дьн ль һәв дьхе, дьгине кәла
Мәһицәстәре,
Си у дө қадильқ әскәре Р'оме т'әв к'ом бунә ль ведәре,
Мирза-бәг йесиһа дьбе позе ч'йе,
Дадк'әве нав шәр'е кәла Мәһицәстәре.

Бьла Мирза-бәг ль ви шәр'и бе,
Әм һәр'ьн сәр Мөрсьд-бәг у һәрчар көр'ед ви ль һ'әрбе,
Дьшкиһьн әскәре дьжмьн, вәдьгәр'ьн кәла Т'уне,
Әлиф-хатун хвә даве бәр льһге Мөрсьд-бәге,
Дьбе: — Дь ду тәр'а Фәтаһ'-бәг миһе Р'оме,
Дь хәва шеринда Мирза-бәг қьр бьн дәрба мьрьне,
Гьрт бь дәсте Гәвре, аветә т'әркиә,
Бь дәрк'әт жь нав әрде Т'уне,
К'әт һ'ьдуд у т'ақьме Р'оме,
Мьн Мирза-бәг суар қьр у қьрә пе,
Әв чәнд һев қәдийәһ вәнәгәр'и Мирза-бәг т'әв Гәвре,
Дьхвазьм жь вә вин бьбьн имдада Гәвре.

Мörсýд-бэг дыбе: — Эгэр кö Мирза-бэг жь мьн бе,
Э бышкине си у дö қадьльқ ә'рде Р'оме,
We быгре Фөтаһ'-бәге т'әв Гәвре,
Бь хwәр'а wine кәла Т'уне.
На кö, әгәр нә жь мьн бе,
Была про бьмре чөт'ри сьбайә ль дыне.
Ә'мьр дыде һәрчар көр'а жь хане зинда пәйа дыбе,
Әлиф-хатун хwә даве бәхте Щасьм-бәге,
Дыбе: — Көр'е мьн, тö у Аһ'мәд-бәге, т'әв Н'әсән-бәге
у Мәшит-бәге,
Wине бьбьн имдада Мирза-бәге, т'әв Гәвре,
Нәрдö жь зуда вөнәгәр'ин, ль кәла Т'уне.
Һәрчар көр'ед Мörсýд-бәге бәре хwә дыдын сәфәра
Р'оме,

Тен дыгиньн кәла Мәнщәстәре,
Дьбиньн, кö буйә ә'рде ә'расәте,
Хуна пәйа дьһәр'ьке, лаша бь хwәр'а дыбе,
Дьк'шиньн ч'әк у. силәһ'ед һ'әрбе,
Бь әскәре Р'омер'а дьк'әвын һ'әрбе,
Си у дö қадьльқе ә'рде Р'оме дьбиньн
Жь Мирза-бәгер'а һат имдада һ'әрбе,
Һьнәк дьминьн ль сәр Мирза-бәге,
Һьнәк вәдгәр'ьн сәр һәрчар әвләде Мörсýд-бәге,
Доре дькьн зьншир у мьһ'асәре,
Һәрчар көр'ед Мörсýд-бәге дькөжьн давежьн ә'рде.
Әлиф-хатун ль кәла Т'уне дьбине дь хәва шәвада,
Элк'ана бае хәрби р'абу лехьст ль коне Мörсýд-бәге,
Чар ьстун жь бын кон аветьн ә'рде.
Дәр'е дьсәкьне ль һьмбәре Мörсýд-бәге,
Дыбе: — Дә р'абе, һәрчар көр'ед тә мьрын ль сәфәра
Р'оме.

Мörсýд-бэг р'адьбе, суар дыбе ль һәспе,
Бь дәст хwә дыке к'ере қәсәбие,
Бәре хwә дыде ә'рде Р'оме.
Дьһәр'е дыгһине кәла Мәнщәстәре,
Сә дыке т'ö дәнг т'өнәнә, хер жь дәнге Мирза-бәге,
Гава Мирза-бэг дьбинә кö баве кал к'әтә һ'әрбе,
Бан дыке дыбе: — Иа аллаһ у йа хwәде,
Тö дь қәwата мь р'әке Хьзыр у чьл суаре г'әйбе,
Хьзыр у чьл суаре г'әйбе ль кәла Мәнщәстәре дьк'әвын
һ'әрбе,

Дьшкиньн си у дö қадильқ ә'рде Р'оме,
Бь хwәр'а р'акьрын һәрчар лаше көр'ед Мörсýд-бәге,
Бәре хwә дан кәла Т'уне.

10. ӘҒИША ИБЕ

(Бозане лаве пире)

Нәма дьле мьн дьбео, дьл дьбе, се щар дьбе,
Элк'ана дьле мьн р'абуйә минна дер'нна ләһе қәдане,
Сәре сьбада шех Бозане пире р'адьбе жь нав щи у
нъвина, жь хәве,
Р'адьһеже мьсинһа аве,
Дьсәкьне ль һьмбәра хвәде,
Дьқәдине сьнәт у фәрза, һьмейа сьбе,
Сәламе сәр п'ие р'асте вәдьде,
Бал у меле хвә дьде,
Шидә-шида тәйре ьспьрә, насәкьне ль қәфәсе,
Вәдьгәр'е сәр п'ие ч'әпе, бал у зена хвә дьде,
Кур'ә-кур'а тажие, бошһе насәкьне ль мәләсе,
Бәре хвә дьде һела тавле,
Дьшьдине нав у тәнга һәспе че,
Тине бәр кәвьре суарие',
Льнгһи хвәи р'асте дьхе зәнгһе,
Хвә давеже хана зине,
Р'адьһеже ч'әк у силәһе аве,
Р'адьке т'опе бәне к'әмәнде,
Бәре хвә дьде чәвлика дәшта Сьруще,
Бинанһа ә'лигор' навбәра гөнде Һ'ьльнщ у Шеране
дьгәр'е ль ав у сәйде.

Бал у зена хвә дьде,
Нерики г'әзел жь бьн т'уме гәврьке жь п'ешһе р'адьбе,
Ледьхине диле зьнщир у мәрбәнде,
Зое ьспьра бәрдьде жь қәфәсе,
Щоте тажиа у бошһа бәрдьде жь мәләсе.
Зое ьспьра дь ә'зменр'а дьфьр'е,
Зое тажи у бошһа п'ешһа нерие г'әзел дьбьр'е,
Хөде дине мала һәспа че, мәроу һьзане дьмәше,
Мәроу һьзане дьфьр'е,
Нерие г'әзел чава дьке нәма каре щане шерин
бьк'ьр'е,

Шех Бозане пире дыбине кӧ қәт'әрәки һ'ештыра жь
веда те,
Т'ад у һәүдащәк² һ'әрири динанә³ сәр дәлуле п'ешие,
Дь бьнида р'унышти дәлаләк хәлке,
Гащәк һ'әрире бажаре Диарбәк'ьре ль зәнде к'ал у,
гәүр гәр'анди,
Авети сәре т'әшйа Муше,
Ль к'абе дыбе тине у һ'ел дыке.

Шех Бозане пире чаг'а дыбине ве дәлалә, ве гәүре,
Дәсте хвә ль бәр хӧда вәдыгре,
Дьбеже: «Хӧда, әв дәлуле п'ешие бьльк'ӧме,
Бь чонга һәр'ә ә'рде,
Жь ньге хәлке назьк бьк'әве т'әке щьзме,
Бь дәстда бьқәте бәне т'әшние,
Банке беже, неч'ирвано тӧ вәрә бьдә мьн т'әке щьзме».

Ньфьр'а шех Бозане пире ль бәнда хӧда дықәбьле,
Әв дәлуле п'ешие бь чонга дәр'е ә'рде,
Жь льнге шерина дәлал дык'әве т'әке щьзме,
Бь дәстда дықәте бәне т'әшние,
Сәре хвә һьлда бан кьр, го: — Неч'ирвано,
Тӧ вәрә бь мьн дә т'әке щьзме.

Шех Бозане пире дыче бәнда ве дәлалә,
Дьһер'е ль бәжне у ль балә,
Дьбине кӧ ә'ийа гәүрә жь мә'дәне зер',
Мина һивәк ль чарда, говәк вәдайә,
Ль қәте ә'змане һ'әвте,
Т'әқле ч'ә'ве р'әш у бәләк,
Әбьру у бьжанге һур ль қәләм кьл дайә, жь кьла
сьбһ'ане,
Әшқа дыле шех Бозане пире дыфьр'е сәр ве р'ьнде.

Дьбе: — Кәч'е, бь тәр'а дыбежьн қиза к'е?
Тӧ жь к'ӧва те у к'ӧва дыче?
Го: — Тӧ дыки п'ешке⁴ жь кәч'а хәлке,
Бь мьр'а дыбежьн г'әзала бьне бәр'йе,
Ордәка гола Хабуре у кӧлика дәшта Дибә,
Сәрбаша кәч'ан у бука,
Сәрәка нура Ә'ло у гәүра геса,
Зина Зедан, Ширина Фәрһад,
Чәләнга һева Ә'йшана Ибе,
Әз ньканьм жь тәр'а зедә бьп'әйвьм,
Диа пир у баве кал ль ду мә те,

Гәр ту дьхазе бь мьнр'а нөвалти бьке, ль дөврө дьне,
Әме дьчһн гөнде Газе, зерат' у зерат'хане, дөфе у доле.

Шех Бозане пире дөв бөрдьде жь Ә'йше,
Ль мала хвә ль дна пир вәдьгәр'е,
Гөрзе к'ьлита ледьхе ль дөве сандоқ у чөкмөщө,
Мышәмбе зер'а давеже һәк'нбе,
Һәк'нбе даве т'әркнө,
Бәре хвә дьде гөнде Газе, дөфе у доле,
Дьбине кә әв кәч'ька к'у дитие ль бьне т'од у мән'фе,
К'әти сәре говәнде дәстмаләк һ'әрири бь дәст хвә кьри,
Ль ду хвә дьк'шине говәнде,
Мина қамуше қәрг'әльде дөве Бингола,
Һәрки элк'ана бас г'әрби ледьхе,
Дьһ'өзе у дьчәльде,
Сәри ль к'өке дьгәр'е,
Сесьд у си у се ч'ьв дьк'әвһн наве,
Жь хвә бәре дьһ'өзе,
Шарәк һ'әрири бь дәстдайә,
Р'еши әрде п'аш дьке.

Шех Бозане пире р'удьне ль бөнда we дәлалө,
Дьбине кә ә'һа гәвр мә'данө зер'а,
Мина һәвәк ль чардә говәк вөдайә, ль қатө ә'зманө
һ'әвте,
Ч'әвед р'әш у бәләк мина ьстерка қөрьг'е,
Динанө бөнда п'өвр у мезине,
Бьру бьжанг һурьн ль қәләм кьл дайә жь кьла сьбһ'анө,
Һьнавө р'ьһа сор у спинә мина сейва һәһам у гаратө
сәре суке,

Пози теринә хьземәк жь зер'е өт'ман⁵,
Р'еши у зьнщир бәрдайә сәр хәләка левө,
Чөнгь қьлот'ә жь мәрайә ль бажарө Ъстамбуле,
Ль мән'әла Бәһог'лө⁶,
Фьльтийә жь бәр дөве чәрхе,
Левь тәһк у зьравьн мина п'әлө р'уп'әлө Шамк'аг'атө
бажарө Шамө,
Дьран һурьн мина т'әне р'ьзе, п'ьрьнше Қьрьшдаг'ө,
Зьман жь қәләмө, гәврь зьравә мина шуше ләвантө⁷,
Синг сьпийә вәк бәләра сәре ч'ьре,
Мәвөжәк р'әш кә дьхве жь дурва дь дөве сингда
хөва те,

Ль нав бәра зөө әв чьфте мөмька
Щотәк нери г'әзел чөкьри тажь у бощь у сәкман
бөрданө пе,

Жь қора'ни к'арим, жь шузе Ә'ме, әләм нәш р'әһ'ләкә,
сәдрәкә нывьсандьнә ле.
Т'әw дыло, дыло, дыло, ле, ле, ле.

Әре диса нәма дьле дьм дьбе, се шар дьбе,
Мьн дит пирәк жь веда те,
Дьбеже дә бь дәре кәч'а мьн, жь говәнде бь дәре,
Мьләте мә хьрап'ә бь нәзәре,
Шех Бозане пире дәсте хwә давеже сәр алт'әт'әре⁶,
Дьбе: — Әз дькьм льба бәлав бькьм ль п'әрасие ве пире,
Бышьдиңьм ль п'ие фәләке,
Диа пир жь вер'а дьвен кәч'а к'е?
Пир вәдьгәр'е дьбеже: — Жер'а дьбежың Ә'йшана Ибе,
Бь һ'әзара хортед wәк тә чунә бь we кәле у бь we
к'әсәре.

Т'әw дыло, дыло, дыло, ле, ле, ле.

Шех Бозан дьве: — Ә'йша мьн,
Р'е жь дьла нар'ын дьла,
Тә дь һөндөр' дьле мьда чекьри кәләк жь кәла ләгләге,
Бь чар сәрийа ль сәре кәла,
Wәрә гөдаркә дәсте хwә бьдь дәсте мьн,
Әме бь һәвр'а бәре хwә бьдьн бәнда ч'йәе Бехер⁹,
дәштә Сьлоп'йа, навбәра гөнде Қәрәwьлла,
Әме дь һәв кьн говәндәк кәч'ан у хорта,
Ль навбәра хорт у кәч'е фьла,
Жь бо әм бь һәв гиньн мьразе һәрдө дьла.

Дь бәрр'а, Ә'йша мьн, дь бәрр'а,
Тө жь мьнр'а буйә ордәка гола Хабур,
Хәрби у хөнави, гьрти ль басык у ль п'әр'а,
Бьнһер' ч'йәе Гьндриң у Зозьке бьльндьн,
Хөва те дь сәр мәр'а,
Тө wәрә дәсте хwә бьдә дәсте мьн,
Ч'аwьн диа тә т'ер набын жь зер' у п'ара.

Ә'йшане гот: — Ә'дәте мә к'өрда сәре хwә бьхwә,
Йәк бь а дьле хwә бьке шәрм у фәди дьбиньн,
Тен дькөжың мәр'а.
Шех Бозане пире го: — Чаг'а ту мьр,
Тә сәре хwә дина бьн аха гор'на,
Сиа кела кәвьри бьла щане мьни щан жи һәр'е бь
щане тәр'а.
Тәw дыло, дыло, дыло, ле, ле, ле.

Дə вэрə гōдаркə, нəвал, бьра,
Шех Бозане пире бь зора зер' Əйшана ширьн бьр жь
хвэр'а,

Дь шəва ине, р'ожа бəхт у мьраза,
Гōдар бькə ва готьна у ва шор'а.
Дьбеже Əйшана мьн, эварə ниве йан да,
К'əсо тō нəбинє хошə у мəлла,
Бь дэрк'əтьн сэрє мьнара т'əwhид у азан да,
Тō вэрə ль н'але Əйша Ибе, сэрбаша кəч'а у бука,
Дь эвара ине, шəва бəхт у мьраза,
Бемьраз сэрє хвə дина'сэр к'аба шех Бозане пире,
К'əт хуйа сək'ране хьр'ьнйа нəфəса п'ашьн,
Ль дəст р'ьh'ьстин р'ьh' у шан да.

Шех Бозане пире го: — Wəрьн гōндино, вəрьн,
Wəрьн р'акьн шьнезе Əйша мьне Ибе,
Бь чар хьстакьн,
Хьстакє ль ə'wил у хорте гōнде мə бəлакьн,
Хьста дōдие бь кал у пире гōнде мə дьн,
Хьста сьсие дь бажаре н'əлəба хопанда бь харкьн,
Хьста чаре ль кəч' у буке гōнде мə бəлакьн,
Дə вəрьн бука р'ож у шəвəке дəста жь н'əне вəкьн,
Ль сэр дар у дарəбəста диньн,
Бь нав мəзəле гōнде мəда бь хар кьн.

II. ХАН ДЫМДЫМ

Чь р'ожэк бу хвәде дайә,
Хан бәзийә дәсте шайә.

— Бьдә мьн дәwsа ч'әрме гайә.
— Тõ нә кõр' у нә бьрайә.

Чь бькьм дәwsа ч'әрме гайә,
Бькьмә қәср у нõн авайә.

Шаһ го: — Тõ нә кõр' у нә бьрайә,
Тõ ль мьлк'е ә'щәм дәстур дайә.

Ч'әрме гайә ль аве даиә,
Н'әвт шәв у р'ожа дыһелайә.

Р'ожа һ'әйшта дәр һекәйә,
Ль бәр дõншукә р'и данайә.

Сәр у п'ечьк нә ьмйайә,
Ль сәр сьдйана дык'õдайә.

Вәдьк'еша к'ерка муайә,
Дь қõлка дәрзнер'а дык'ешайә.

Ль дор хәрәбар'а әренайә,
Пе гьрти дәшт у ч'йайә.

Ханю қәср да к'олане,
Н'әзар эг'рад бь һәқ бәрдане.

Жь мьр' бан кьн һоста Элйасә,
Асас дайнә wәкә г'асә,
Бьһ'ьлин асас р'ьсасә.

Бан кьн һоста Ә'мәрә,
Кәвьр дайнә бь зер'е зәрә.

Жь мър' бан кьн шагьрт Ә'лийә,
Кәвьр бьде бь мәщидийә.

Жь мър' бан кьн хоста Нәдирә,
Асас дайғә вәкә тирә.

Жь мьн бан кьн хоста Ә'т'манә,
Асас дайғә чар гав пә'нә.

Жь бой шәр' у қәwg'e гьранә,
Бәлки р'ожке бьвә лекданә.

Ханә қәсър т'әмам кьри,
Ав жь ч'йа сонн кьри,
Ғ'әзар әг'рад сәре жекьри.

Ханә, дино, тә көрманщи,
Сәре хвә мөдә сәр вһи т'анщи,
Хвә нагрә ль бәр т'опе алманщи.

Нә тә би, нә т'опе тә бә,
Шурәк ль бәр сьмбеле тә бә,
Әскәр мәкә у нәе сәрмәбә.

Жь мьн биһһи т'опә барива,
Дәве т'опе т'әв дь зивә,
Нишан быгьһи бәрдьһи нивә,
Кәле хьра бькьһи жь бьһива.

Жь мър' биһһи т'опә хароше,
Нишан быгьһи, бәрдьһи гоше,
Кәле хьра бькьһи жь к'оше.

Жь мър' биһһи т'опә һәваре,
Дәве т'опе вәк кәваре,
Қәсре бә сәр Ханә биһһи хәре.

Жь мър' биһһи т'опә мәзьһә,
Ғ'әвт к'ел гөллә бавен бьһә,
Кәле хьра бькьһи жь бьһә.

Ханә бәрәки бәр вәсти,
Ғ'әвт т'оп шуна т'опке хьсти,
Кәвьр жь кәвьр нә гөһасти.

Хано бәрәки бәринә,
Сәрвь, бьвь бәһ'ра шинә,
Мыщала т'опа пе никә.

Ләк'әк р'абу жь һела р'оава,
Һ'әвт сала у һ'әвт мәһа,
Мәшйа бь мьәша у гава,
Го: — Әме кәла Хано хьра бькьн
Бь бьжанге ч'ә'ва.

Ләк'әк р'абу жь Мәк'уке,
Һ'әвт сала у һ'әвт мәһа
Мәшйа бь т'әрзе буке,
Го: — Әме кәла Хане Ләпзер'ин
Хьра бькьн бь сәре нәнуке.

Ләк'әк р'абу жь Һәвлере,
Һ'әвт сала у һ'әвт мәһа
Мәшйа бь һел у меле,
Го: — Әме кәла Хане Ләпзер'ин
Хьра бькьн бь сәре сьмбеле.

Хано бан кьр лавке дьнаи,
Ә'бә ль ч'әпьл печан,
Нә хәма мьнә ордиа шан.

Жь мьр' бан кьн лавке хәтари,
Һ'әлал бә нане тә хари,
Хали кьри ордиа шан.

Жь мьр' бан кьн лавке дасьни,
Тө хвә ль к'олаһа нәп'әсьни,
Нә хәма мьн ордиа мәзьни.

Жь мьр' бан кьн лавке һәшерн,
Хөдне гопале кьнерн.

Ә'вдал-бәг жь бәр п'әрде р'абу,
Ль бәр баве хвә даһәстиабу,
Го: — Баво, тә чь ломә-ломә,
Шур бьк'шин, бажо сәр к'омә,
Имдад варә жь Һ'әрзәр'омә.

Ә'вдал-бәг жь бәр п'әрде р'абу,
Бәр Хан Дьмдьм даһәстиабу,

— Баво, тә чь лье-лье,
Шур бык'шини бажо ордие,
Имдад варә жь кӧрманщие.

Ә'вдал го: — Баво, тӧ р'абә жь хәвейә,
Быбин қәбһ'әте дьнийейә,
Гол т'ъжә бунә жь хунейә.

Ә'вдал го: — Қәч'ьке, тӧ шәһ'де мьни,
Мь чәнд мер данә кӧштьне.

Нати Мәһ'мудке хӧлами,
П'ързыкәк бей тә ль зьмани,
Тә к'ареза аве дәрани.

СТРАНЕ ЭВИНДАРИЙЕ—ЛАШЬК У Б'ЭЙРАН

12. Н'ЭСАМЕ-АГ'Е

Н'эсамо, дино, тэ чь кӧлэ, тэ чь дэрдэ,
Балге бэр'инэ, лъх'ефа сэр р'уйе тэ эзмане бьльнэ,
Щеh-ware тэ э'рдэ,
Эзе хьнге т'эрка Н'эсаме-аг'е бьдъм, н'эта эз бьмьръм
дъ бьне гор'ьстане гьран,
Гоште мьн бьр'ьзът, нэсти, вэрсэле мьн бьгьрн зьншар
у зэнгэ.

Лэлихане бан дькэ: — Н'эсамо, хели сэд шара бь мьн
хели,
Хели бэрбье Н'эсаме-аг'е дэрк'этынъ жь Хасхера-жори,
жь Хасхера жери,
Мьн бьхистйэ Н'эсаме-аг'е нэтиэ жь р'ека дйуро,
Дэ р'абьн гэли щираи у гӧндйа, эме нэр'ьнэ сери,
Н'эсамо, иро се р'ожьн мэ дэ'ватэк лъ дар дани,
Мэ р'екьр вэлэте Каважи.
Мэ чар дэст дьхол у зӧр'нэ ани,
Иро се р'ожэ Н'эсаме-аг'а зэ'вайэ,
Шабаша э'wьли лэwма мь жь к'ис хwэ дани,
Бэжнька бьльнд бори, сылав у к'ьлаве хӧде лъ мэ нэ
кьр,
Эм ньзаньн, нэ жь хизаниа мэ би, нэве кӧр'мале,
кӧр'мал дебаве сэргьрание хwэ лъ мэ кьр.

Н'эсам дьбе: — Бэжнька бьльнд бори, мь ньзани чь
кэсэ,
Сароч'ке тэ к'ьтаньн, даw-дэльнге тэ этласэ,
Жь хера хӧдер'а тӧ бйука мала баве мь биайн.
Мь э'вдале хwэде жь к'эд у п'ьртъке мале дьнйае бэсэ.
Баки р'абу, мэ чэнди жь ви бан нэ мьнэтэ,
Ле дайэ хели у чарч'эве Лэлихана Говэи сэр р'уке сор
хьлатэ.

Хели, бәрбие Н'әсаме-аг'е дәрк'әтын жь дәштыка ве
 новео,
 Мь дьгот қә Н'әсаме-аг'е зәвайә,
 Мь нызани Н'әсам һатйә хели бьрео.
 Хелике Н'әсаме-аг'е дәрк'әтын жь дәштыка ва эрсиа,
 Мь дьго қә Н'әсаме-аг'а зәвайә, р'уньштийә ль сәр
 к'өрсийә.

Хэм.лька ве р'убаре эзе дьфэкьрьм н'эми ль мь спиндар
у бина,
Сэркаһни э'слибйун, жь бьн хвэ бэрданэ щобар у
хвиннэ,
Эз э'вдалэки хвэде, эз бьриндарьм, эз жь кэзэба хвэ
дьнальм.

— 195 —

14. СОФИ БРАИМ

Софи Браим, дна ви, әв т'әне һәбун. Р'абун, жьна ви һәбу,
 һ'әвт сала чу г'әрибие. Сал к'әтә сала һ'әйшта вәгәр'яа. Вәхте
 те мале шәв ниве шәве бу, ле дьнер'е дна ви р'азайә. Жь хвәр'а
 дьвежә: «Шәвә, әз дәй дна хвә накъм, р'а накъм».

Дьчә дьк'әвә дь бәре пирәка хвә р'адьзе.

Ниве шәве дна Софи Браим р'адьбә, вә ле дьнер'е, йәк ве
 ль бәре бйука видайә. Дна ви жи нанер'ә көр'е вийә, нас накә,
 дәст давежът р'ьмәке ль сәр бәжи у бала Софи Браимда датиньт.
 Бостәке һ'әта дьгһит кәзәба ви.

Софи Браим қир'әке дьдет, дна ви ле дьнер'ә, әва көр'е вийә,
 һйукане дна Софи Браим дьбежът:

Софи Браиме мь софийә, бь т'оләһә, бь тәжийә,
 Бәре хвә дайә, мь дьгот қәй чуйә неч'ира ч'йәе спийә,
 Әва һ'әвт салә Софи Браиме мь бәре хвә дайә вәлате
 г'әрибйа,

Сал к'әтьбът сала һ'әйште,
 Жь һйукане ль сәр дайка корә, р'әбәно, жарда һатйә,
 Дайка р'әбән у жар шәвька ниве шәве педа жь хәв
 р'абуйә,
 Р'ьмәкә давийә ль бәжи у бала Софи Браиме хвә
 көштиһә.

Мьне бохчәк һәби жь сев у мьшмыш у хох у һ'әнара,
 Әван былбьла дьхвинне шәлийәле ль сәрда налә-налә,
 Дәстәке Софи Браиме мь гьһайә мьрад у мьхсәде, т'ер
 же нәхарә.

Бохче Софи Браиме мь т'әмам сев у һөрминә,
 Былбьл у шә'луле ве ль сәрда дьхвинә,
 Софи Браиме шәвька ниве шәве педа жь вәлате
 г'әрибйа дь вәгәр'ьт,
 Әв ви бохче т'ер набиньт.

Софи Браиме мь те жь һ'әләбе,
 Қап'ут сьрмәйә, ль сәр мьла бәндьк жь т'еле қәсәбе,
 Дәстәке Софи Браиме мь гьһайә мьрад у мәқсәде,
 Фәләка мала хйи шәвьти чьқа хайинә,
 Нәһьшьти дәсте Софи Браиме мь быгһе мьрад у
 мәқсәде.

Софи Браиме мь те жь Мердине,
 Мь дьгот қәй суара щьваника ль бәр мьһ'ине,

Лыге ль р'ьк'ебе, дэста ль бәне дэзгине,
Гэли гөндйан у щирана дэ вэрын сэйра ве ә'шебе,
вэрын сэйра әве шине.

Софи Бранме мь те жь вэлате ва шыкака,
Әме р'абьн бәрха бәрдын ль бәрмака,
Нэйла дайьке коре, тә нөмае,
Шэвька ниве шэве педа тә чава р'ьмэк ледайә бәжн у
бала Софи Бранме хвәи дәләл,
Сәре ве р'ьме жәһ'рин би, хвә бәрда һ'ьнав у меләка.

Бь толә, бәжна Софи Бранме мь бь толә,
Әзе р'абьм агьрке бәрдым қасра мәзын,
Н'әта бышәвьтә р'езен к'ола.

Софи Бранме мь те жь сәр бане ве мьзгәвте,
Әве дыке ньмеже шымә'те,
Гәли гөндйан у щирана, дэ вэрын т'әмашә бькьн
Әв фәйдә нәһежайә хьсарәте.

15. Н'ӘЙРАН

Н'әйран, жаро, әз жь к'ольке тә дьмьрьм,
Ч'ә'ве тәи р'әши бәләк кьльке сьбһ'ани нагьрын,
Н'әчна достьк у йарькен ви замани дөв достьн, дьл
к'афьрын,
Н'әчна достька ви бь дьле ви бә жь бав у бьра, жь
мылк' у әмләке му четьрын.

Н'әйран, жаро, тәнийәра сьндийа,
Хали набьн жь ва р'әшкова,
Спи дыке жь мират'е ва кәвийа,
Әз ньзаньм, се бьске бәжнька бьльнд сортьрын нә әв
п'әлге қөрмьзе,
Сәр дәсте кәч'ьке ва Дөһйа.

Н'әйран, жаро, мә бәсә, т'ерә, т'ьмамә,
Исал һ'әвт салә әзе ль һевйа тә мамә,
Нәгәр те бен мь бьхазн, жь хвәд бьхазн,
Нәгәр тә мь нәхазн, әзе вега р'абьм әзе эки маһр
бькьм,
Әзе тә жер'а бькьм санс у хөламә.

Н'эйран, жаро, дэрие снаре ль мь К'э'бэйэ,
Тьр'е дэһ'лька Фьньке ль мьн у н'эйране мале балат'айэ

Н'эта эме ль ware жыстаңе бу, тэ дэйн нэкьр,
Иро баһарэ, we мале мә бар бькэ, we һэр'нэ зозана,
Qәwлe мьн у бәжньке бьльнд эв мәһька ль сэр мәйэ.

Н'эйран, жаро, ч'йаке Щуди чьқа ль мьн фадьлә,
Захока баһдина, һавруйа сылоп'йа мьқабылә,
Әшq у әвиника дьййа а'ләме жы дэв левһайэ,
Па мьн у н'эйране мале жы әшқан у дьлә.

Н'эйран, жаро, Захоке ль мьн әйванэ,
Тэ ль бьнр'а дәштэ, ль сәрр'а бохче гёланэ,
Һәгәр н'әчйа дәрмане нәхвәш у т'авийа нас нәкэ,
Дәрмане нәхвәш у т'авийа фьнщанәк хөһданә әва мәмьканэ.

Н'эйран, жаро, жы Зазате н'эта Дйурбате,
Чьқа гав у қәдәма тэ авети, тә ль сэр сәре мьн у баве мьн һате,
Мьн дьве әзе р'амусанке бьдьмә н'эйране хвән мале,
Н'эйране мьн зар'окә, хәтка сьмбела ну һате.

Н'эйране мь те жы гәлийа,
Әзе деһиә хвә дьдьмә т'ьла Мышаре,
Qерqера герәвана, һорһора шьхрак'еша,
Н'әчи н'эйране мь нас нәкә,
Н'эйране мь бь ә'сле хвә бащолийә,
Р'уныштийә дь дьwела р'әшке дьк'еша.

16. ҚӘWГИРВАН

Кәwгирвано, кәwгирване ве дәме,
Тә р'әбат авет ә'рде, щәләб авет чьқле ве бәне,
Шевдәста Шехкәмале мь хвәш бйунә ль бәр синг у бәре ве н'әраме.

Кәwгирвано, кәwгирване Шәрәфие,
Тә р'әбат авет ә'рде, щәләб авет чьқле ве дәвие,
Шевдәста Шехкәмале мь хвәш бйунә ль бәр дәсте
сьбһер'а, ль бәр синг у бәре ве сьтие

Кəwгирвано, кəwгирване миро,
Бь шəв у р'оже чьма бет'əкбиро,
Шевдəста Шехкəмале мь хwəш бйунə ль бəр синг у
бəре н'əрəма миро.

Кəwгирване мьно, кəлхока ве Фьньке, we бь сьнсьлə,
Əшq у əвеника хəлк у алəме жь дəв у лəвайə,
Иа мьн у Шехкəмале мь р'əбəне жь əшqа дьлə.

Кəлхока ве Фьньке бəр у байə,
Сьбə зуйə, əвa мьтърба педa дайə,
Мьн ньзанби, шевдəста Шехкəмале мь завайə,
Была хəде хьра бьке мала wи мəллəн,
Əw мəллəе нəqəбa мьн у Шехкəмале мьн фьтуa нəдае.

Кəwгирваəю, кəwгирване ве баһаре,
Тə we р'əбате хwə аветйə ə'рде, щəлаб аветйə чьqlа ве
даре,
Шевдəста Шехкəмале мь хwəш буйə дь бəре сьбһер'а
ьл бəр п'ахьле əве йаре.

17. СИНƏМ

Əй Синəм, тə р'абə, əв чь wəхтə, чь дəмə,
Синг у бəре тə жь кəла Тьтруте,
Ль бəжна тə дьхəмьлə т'əw бь qəмаше ə'щəмə,
Сəд шар бь хер у сьламəт натьби мьһька һəйва
р'əмəзане,
Дə жь хера хəдер'а һəрсе р'əжен əйдан у дəwатан əзе
бьбима фьтра сəре Синəма хwəмə.

Əй Синəм, тə дəр'н дь бəһ'реда,
Жь херəка хəдер'а əзе бьбима г'əwасəки жь ван бəһ'ри,
мьне хwə бəрда теда,
Дəсте мьн у Синəма мь гьһайə мьраде, мəрсəде,
Фəлəка мала хойи шəwьти дəwранəк ледa.

Əй Синəм, дəрк'əт жь һ'əмаме вəдьшəwьши,
Wəхте ч'ə'ве мьн бəжи у бала Синəме дьк'əт,
Мьн ньзанбу чардə хəнщəр леданə бəр у бəдəна
Синəма мьн,
Лəwма фьтла qəрəп'ошике сəр ə'ниa кəвəр дьфəльши.

Мьн у Синəме ль бохче мира сəйран кьр,

Мь ди Синэма мьн ә'йнык дани т'эмашә ль бьск у хала кыр,
Хөде хьраб бькът мала ын мөллән, әw мөлләе буйә сәбәб,
Н'әта чардә хәнщәр ль Синэма мь дабийун,
Дьл у н'ьнаве Синэма мьн жь бьни хьраб кыр.

Синәм, тō кәч'ка мөллән,
Р'ожа мә дәрк'әт, шәwq у шәмале ве р'оже данә
баг'ан у бостана, данә гөл у гнан,
г'әчна р'әнге Синәм пәдити, бьра һәр'ә жь хwәр'а фәкә
р'әнге бьран.

Мь ди Синәм дәрк'әт, т'әрцени к'әтьби ва софия, ва мьрида,
Әзе ль бәдәңа Бьрща Бәләк дьнер'ым н'әму шуна
шьлфе р'ьме ва ә'гита,
Хөдеки, хөдеһ'әбинәки, шуавәке р'екьн пәй тьхторан
у т'әбиба,
Бьра бенә сәр бьрине ва шәһида.

Дәма Синәм wәфат бу шуавәке бьднә Ә'диан Шехо,
Бьра бьбьр'ә келане һәдан у фәршә,
Wәхте Синәм вәшартын, wәснат бькьн сәр мышкан у
мара,
Дә qә нә хьрав нәкьн ва һәрдō бәләке р'әша.

18. Ә'МӘРО

Мь Ә'мәре мала Маде, пьсмаме хwә ди ль сәр льмеже,
ль сәр қамәте.
Пьсам, қөрба, ньзам чьма ава канйа мә кемә, бь
шушә те,
Хәлк у аләме дьһйәе дьла дьгьртын жь г'әриба, жь
г'өрбәте,

Р'ьһ'ана Ә'ло дьл к'әтә Омәре Мәмәд-аг'а,
Жь әшq у р'ьза хwәр'а к'еф дькьр у дьл дьк'әте,
Гава тō тен һ'ьнарке р'уе мь р'адмиси,
Ньзаньм чьма һьлма қәлун у чьхаре нәхwәшә, жь дәв
у леве тә те.

Нәйло, һәйло, Ә'мәро, һәйло, һәйло, к'очәро,
Һәйло, дотмам бь г'өлам бә.
Әз у Ә'мәре мала Маде жь Серте һ'әта Серте,
Пьсмаме мь жь бажар'әки бь хер у бер те,

Дотмам бы г'олам бә, хоха пешна мала шув у пышка
мә бу,
Хәлке шоте хвә ле гьреда, бьзыр у т'охьме хвә вер'а
авете.
Һәйло, һәйло, Ә'мәро, һәйло, һәйло, к'очәро,
Һәйло, дотмам бы г'олам бә.

Ә'мәр, әзе бы һ'афа Дерә, Банеқира к'әтым ва бы бирә.
К'ымбәра бәжна Р'ьһ'ана Ә'ло зер'ә, һәвьрдор бы
зынширә,
Те р'аби шөгәра мь кәч'ьке дь нава хвә ки, те ч'әпле
мь быгри бьр'әвини,
Әме һәр'ьн бажаре Фәрқине мала мьдирә.
Һәйло, һәйло, Ә'мәро, һәйло, һәйло, к'очәро,
Һәйло, дотмам бы г'олам бә.

Әзе һ'афа Дерә, Банеқира к'әтым хвәш мьқамә,
Бәжна Р'ьһ'ана Ә'ло тәнькә зьравә так р'ьһ'ана жь
һьндамә,
Хәлк у аләме дьниае дьла дьл дьгьртьн жь г'әриба,
жь г'өрбәте,
Әзе дьл к'әтым Ә'мәре мала Маде жь хвә пьсмамә.
Һәйло, һәйло, Ә'мәро, һәйло, һәйло, к'очәро,
Һәйло, дотмам бы г'олам бә.

Әзе бы һ'афа Дерә, Банеқира к'әтым әз у тәнә,
Бәжна Р'ьһ'ана Ә'ло тәньк у зьравә так р'ьһ'ана ав ль
бьнә,
Хәлк у аләме дьнийае дьла дьл дьгьртьн жь г'әриба,
жь г'өрбәте,
Әзе дьл к'әтым Ә'мәре мала Маде, пьсмаме мьнә.
Һәйло, һәйло, Ә'мәро, һәйло, һәйло, к'очәро,
Һәйло, дотмам бы г'олам бә.

Дотмам бы г'олам бә, хазгине дотмама тә р'уныштьнә.
Қәлән бьр'ин, қата' хвә кьрьнә,
Дәстрамисан, фәтиһ'а хвә хвәндьнә,
Қоле зер'а нишанна хвә шандьнә,
Те р'абә шәвке жь эварда шөгәре мьн дь нава хвә кә,
Ч'әпле Р'ьһ'ана Ә'ло быгрә бьр'әвинә,
Әме һәр'ьн вәлатәки г'әриб, к'әс ньзанә әм жь к'өнә.
Һәйло, һәйло, Ә'мәро, һәйло, һәйло, к'очәро,
Һәйло, дотмам бы г'олам бә.

Чъ дарькә дь һ'әwша мәда дара мази,
П'әле хwә wәшандын майә тази,
Һ'але мь тәнькә Р'ьһ'ана Ә'ло дә'wa қолә зер'а ль мь
дыкә, қолә зер'а жь мь дыхази.
Нәйло, нәйло, Ә'мәро, нәйло, нәйло, к'очәро,
Нәйло, дотмам бь г'өлам бә.

19. 303AII

Зозане баве мь зозанэки бь дар у бийё,
 Ве баһаре бьр'эк к'оче һ'эсэна ле данийё,
 Бьра баве мь хере бькэ, қә хере нәбинә,
 Чава эз нәдам Ә'ли-аг'а суаре Деро, дьле мь те һәбу,
 Әз дамә лаһе Мьраде кәләкван,
 Әз бала хвә дьдье дәв к'охә, дьрав гәнийё.

Зозане, баве мьн зозанэки бь дарэ,
Бэрф у баране лекьрийэ чар нькарэ,
Бьра баве мьн хере бькэ, қә хере нэбинэ,
Чава эз нэдам Э'ли-аг'а суаре Деро, хорте h'эсэни,
Эз дамэ лауе Мьраде кэлэкван, малгэнийэ, хвинсарэ.

Зозане баве мын зозанэки шинэ,
 Бър'эк к'очәре һ'әсәна ле данинэ,
 Бъра баве мын хере бькә, қә хере нәбинэ,
 Чава эз нәдамә Ә'ли-аг'а, суаре Деро,
 Әз дамә лаһе Мыраде кәләкван,
 Сали мьдер кәлык у гәмие хwә ль сәр ч'әме бышерие
 дьгәр'инэ.

Т'эрэсбаво, дэма печ'ие хвə ль т'эмбуре дьхинə,
Гоште лаше мəрйа дьһ'элə, һэстие ль шуне дьминə,
Мь р'əбəна хвəде ль сəр чока хвə дəтинə,
Н'этə бəре сьбе мь к'очəки дьр'əдсинə,
Дəе əз к'очəрьм, һ'əвəлə ак'ьнщйа ньзəньм, бь хвəде
хвəки, һ'алə мьн нинə.

20. НАРИН

Нарин, қўрбан, эз пайамә нағһем суара,
Эз к'әтм дора Хьрабк'орта шәһьти, һав к'естәкен ван
г'обарә,

Хѳзи хѳде бѳкра мѳраде мѳн у ви лавки,
Бѳра хѳта сѳмбеле ну нати бѳгѳр'ѳа ль қѳлпа ван
гѳһара.

Хэлке дьго: — Нарике тэ р'эшэ, тэһиа селе,
Мь го: — Нарине мь спийэ wэкэ бэрфа ль г'өбере,
Хөде занэ, эз Нарине хwэ надьм бь Шехмусе Э'ли-аг'а
у шехе шэмара, т'эв ль к'оче, т'эв ль эле.

Т'вьынга Нарине мь ча дьрустэ,
Иро бэрда кэвока п'ала хьрбэ, ленэхьстэ,
Ньзаньм, нэ барут'и к'арханэ бу, нэ чэрмади сьстэ,
Нарин бэхте мьн у тэва, нэ мере мьн кьр, нэ жьн у
бэрмалйа тэ жь хwэр'а хастэ.

Т'вьынга Нарине ньсрани,
Бэрда кэвока п'ала хьрбэ, т'ез һьлнани,
Ль зэwаша мьн у тэбэ, нэ мере мьн кьр, нэ жьн у
кэванийа тэ жь хwэр'а ани.

Бьра шэр'эк ченэба ль Qəwса шəwьти ль нав сусе,
Qаша һынгөлиска дэлалэ дьле мьн сэр чэрмаде т'вьынге
wa дьбрусэ,
Эз бь г'өлам кьм һэрчар пэйн Qəwсe,
Т'эв ль хале хwэи Шехмусэ.

21. ЭЗЕ НЭР'ЫМ МЕРДИНЕ

Эзе һэр'ым Мердине сука хэр'ата,
Т'эхтэки жь хwэ дэлалэ дьле хwэр'а чекьм жь дарэ
чьнэре,
Эзе бышкок у к'өмька лехьм жь кōлилке ве баһаре,
Эз у сэбра дьле хwэ ль сэр р'азен һ'эта чахе базаре.

Эзе һэр'ым бажер' сука нэшерэ,
Т'эхтэки жь хwэ дэлалэ хwэр'а чекьм жь к'ефер'а,
Эз у дэлалэ хwэ сэр р'азен жь қанша щипан у хэлкер'а.

Эзе т'эхтэке жь хwэ дэлалэ хwэр'а чекьм жь дарэ гөле,
Эзе бышкок у к'өмька лехьм жь қөр'ньфьле,
Эз у дэлалэ дьле хwэ сэр р'азен һ'эта р'ож се бэжна,
се қама ль мә һьле.

Эзе т'эхтэке жь хwэ у дэлалэ дьле хwэр'а чекьм жь
дарэ карбане,
Эзе бышкок у к'өмька лехьм жь һ'эбе мьрщане,
Эме сэр ханйа дайньн, эзе бежьм дэлал, һатйэ чаха
к'ефе, wэхте р'азане.

Әзе т'әхтәке жь хwә у дәләле хwәр'а чекьм жь дар у
бәра,
Әзе бышкок у к'омька лехьм жь зер'е ваң к'ымбәра,
Әз у дәләле дьле хwә теда р'азен һ'әта бе сәр аве
пәзе ван к'очәра.

22. БЕМАЛ

Бемало, ль ви ч'әми, ль ви Фәрати,
Әз чум ч'йае Мазн, шне соз у қьраре че, чьма тō
нәдһати,
Ғыңге әз р'әбәна хwәде дьгьрийам, һестьре мьн дәwsа
аве хун дьһати,
Мь го әз у лаве Нуре һәwdō бьр'әвиньн, ль хwә һ'әрам
бькьн ах у ава ви wәлати.
Кәлһа Мердине бьльнд бу, бь сәр дьне к'әт,
Жь сьуда мьр'а тира мьн у лаве Нуре ль тәһ'те к'әт,
Мь ди қизе хwә хәмьләнд бь ба де к'әт,
Дьле мь севне шәwьти, нава мьн агьр пек'әт,
Мь го хәлк у аләм гьшк әскәр у фьрар бун,
Т'аг'бура ван чу ль веда Шам у һ'әләбе к'әт,
Т'аг'бура лаве Нуре чу ль Бәсра йәмане к'әт,
Дьле хәлк у аләме т'әwда дьл бун,
Дьле мьн у лаве Нуре жь кәнаре бьльнд, жь әзмане
һ'әта бәла лек'әт.
Әз бь сәре ч'йае бьльнд к'әтм дькакинъм,
Һестьре хьине бь чәнга, бь к'өлма дьбаринъм,
Ль нав т'аг'бур у белука дьгәр'йам, сәбра дьле хwә
ңабинъм.
Әзе бышинъм мале, хьшьр у бәнне хwә гьша бинъм,
Әзе гьли бькьм, т'ела ль сәр т'ела бьк'шинъм,
Һ'әта т'әскәра лаве Нуре жь дәрге Стамболе т'ьжә
бинъм.

Бажаре Мердине бажаре мәйә,
Сука фьла бышәwьтә р'ожа ләһ'де биь' у базар те
т'өнәйә,
Әз дьр'ьм ль нав т'аг'бур у ордна, ньзанъм лаве Нуре
ль к'бйә.

Ч'йа дьбен әм ч'йанә.
Голке ду гар'ане р'адьбьн дьбен әм бог'әганә,
Севн, сак'өлки жь к'ө р'абьн,
Дьбен, дәwsа сәбра дьле тә әм нандарьн, әм аг'анә.

23. ШЭНГЕ

Ле, ле, Шэнге, кэлһа дарe бь зэйт'унэ,
 Э'лбе дь турхэ, бери чунэ,
 Мьн ди Шэнга Э'лие Э'мо жь бьрше дэрк'эт,
 Мь бала хвэ дае чь кэвокэ, чь гөршийэ, чь хатунэ.

Шэнге, кэлһа дарe ниве д'не,
 Нэр севлэкэк жь к'о р'абэ, пала хвэ дьдые,
 К'эси мала мь хьра нэкьр жь г'ери Шэнга Э'лие Э'мо
 бь дэрэва, бь галгале, бь готье.

Шэнге, мьн го сэр ч'э'вар'а р'эш бьрунэ,
 Дь бьн ч'э'вар'а дэв у р'унэ,
 Мь ди Шэнга Э'лие Э'мо жь бьрше дэрк'эт,
 Мь бала хвэ дае чь кэвокэ, чь гөршийэ, чь хатунэ.

Шэнге, мьн у щаре Фэтиһ'эла,
 Мь ди кэч'ка хошьк ль бэнке пешмалка хвэ лок'оми,
 мь го, һэла,
 Жь бо Шэнга Э'лие Э'мо эз бум шэнани у щотк'арие
 э'рде мэллэ.

Шэнге, мьне бахчэк чанди жь һэшае,
 Нэр фэқир у фёдраки һат мь бақэк дае,
 Мь го бэлки хвэде бькэ мьраде мьн у Шэнга Э'лие
 Э'мо ль дьһае.

Шэнге, мьне бахчэк чанди, дьхэмь'ланд,
 Мьне жь гөл у бэйбуна дьк'эмь'ланд,
 Мь ди шэвке жь эвари педа хьнзир к'эте, жь бэр мь
 һ'эр'ьманд.

24. ҚОЛЬНГО

Қольнго, тō қольнге ве Н'эмае,
 Пышта тэ ль бәһ'ре, бәре тэ ль сар у сәрмае,
 Қә щәваба хере жь али сәфәрие мала баве мь севние
 жь мьр'а нае,
 Қольнго, те гәләк сылава қиза Дәлә Мьсто ки,
 Те бе, сәфәрие мала баве тэ жь ырда чуйә, жь веда нае.

Ль мь несире, ль мь кӧл п'ър'е,
Мьне пьрса сәфәрне мала баве хwә кьрийә жь һ'әйwане
лал у дӧр'е,
Хәме дьле мьн һындьк буи, мьне кӧлен дьле хwә
спартыне кьрнә п'ър'е,

Қӧлынго, баран бари, әрде мә т'озандын,
Лекьр ль позе К'осидаг'а шәwьти гәлине к'йур пынгандын,
Те гәләк сылава ль лауе пире кә,
Те бе доста тә қиза Дәлә Мьсто дь пе тәр'а хәмл у
хезе хwә гыш қәтандын.

Қӧлынго, баран бари, әрде мә шьлкьрын,
Лекьр ль позе К'осидаг'а шәwьти, гәлине к'йур т'ьжә
кьрын,
Те гәлә сылава ль лауе пире кә,
Те бе доста тә қиза Дәлә Мьсто дь пе тәр'а хәмл у
хезе хwә жекьрын.

Қӧлынго, тӧ қӧлынге дәве ч'әма,
Луса тә ль сәр гьра у хьрба у һәрәма,
Әз т'әрка сәфәрне ма'а баве хwә накьм,
Н'әта хой шин нәе, қант'ьр' нәзе, бь келе кәвьри, бь
аха мәзәла сәре хwә данәйным шәма.

25. Н'ӘМЕ Н'ӘЩИ

Н'әме, жь wара һ'әта wара,
Әз у Н'әме Н'әщи бь щәм һәв к'әтын нала суара,
Мь го, қәй we хӧде бькә мьраде мьн у Н'әме Н'әщи ль
сәр гарьса, ль нав мәдрәба, ль нав нәһара.

Н'әме, әме ль шьван у гаване чоле бь газикьн,
Әме шйур у мәрт'але Н'әме Н'әщи, баве Сь'о, суаре
Щьнедие ль нава п'икьн,
Щуаба хере жь мьр'а һатйә, дьбе Фәтьке ль сәр Нәдоке
бь һәwn кьн.

Н'әме, әме ль шьван у гаване чоле бь һәwар кьн,
Әме қап'уте Н'әме Н'әщи, баве Сь'о ль нав мьла кьн,
Жь дӧһ вьрда шуаба хере һатйә, дьбе әме Н'әме Н'әщи,
суаре Щьнедие ль Мьсебине бь аг'а кьн,
Аг'е мәһ'әла хачп'ареза, бьсулман у щӧһа кьн.

Н'эме, эз чумэ Т'ълмьнаре¹, ав те нинэ,
Эз натъм гонде Н'эме Н'эщи гыш мерг у канинэ,
Б'ра баве мьн хере б'кэ, т'ощари хере нэбинэ,
Чава эз дамэ мэлле Т'ълмьнаре, нав у дьле мьн д'кэ
хвинэ.

Н'эме, ль мьн у ль ве йэке у ль ве дэме,
Мь го, бэлки хөде чэнд сала шание баве дэвса хэме,
Баве мьн хере б'кэ, т'ощари хере нэбинэ,
Чава эз нэдамэ Н'эме Н'эщи, суаре Щьнедие,
Эз дамэ мэлле Т'ълмьнаре, хөдне дөһет у қәләме.

Н'эме ль мьн у ль ве дэме, ль ве йэке,
Дьбен хьнзир н'эр'ымийэ к'этийэ голе гэр'инэке,
Ньзаньм к'е го Н'эме Н'эщи хьнзир кōшти бь шьлфэке.

Н'эме, ль шьван у гаване холе буйэ гази,
Мь ди Н'эме Н'эщи жь мала дэрк'эт сэр сэрқот у
шьйурн тэ'зи,
Р'абьн бала хвэ бьдьн шэр'е ви э'гити, ви хошмери,
ви бэрази.

26. КЭЧ'КА СЬМОҚИ

Иро тō ль бьрһōа ль бьжанга,
Синге хэлке дэлали бози к'али гәврьн,
Миңа бәрфа бь шөве бьбарә,
Бь р'өже хōйа бькэ ль бәр беланга,
Гава бәре лавке мь к'эт ч'эме г'әрби,
Эз ду лавке хвэ т'обәдарьм,
Эзе ль хвэ н'эрам бькьм хәва бәре а бәрбанга.

Малэке жь сэр мә бар кьр, эз нэ бь хәмемә,
Эз ль пе қәдөһе ч'э'ве бәләк иро се р'о нэ ль дьнемә,
Эз қиза бабе хьрабьм, доста лавькки баши чемә.

Ч'йае Шөнгале бь р'әш мөвә,
Б'ра сәриана сьбеда наһата дөнге надьре¹, шидә-шиқа
көвә,

Р'амусане кәч'ке сьмоқна хвәшьн сәриана сьбеда,
Нә вәллә бәр мәшка дөвда.

Лавке мь те жь гәлида,
Ә'бәкэ Т'ъләфәри бь сәрида,
Р'амисана хэлке дәләл хвәш бу дь бәр пыштида.
Ә'вре р'әш р'әшбунә, бунә селә,
Тирежа хвэ бәрда гьре Йарьмшьм у Тукелә,

Бина дәрмане спусе әт'ара жь бәр пышта we те,
 Мы дәсте хwә аветә хала гәрдәне, малхьрабо,
 р'амисанке бьдә,
 Зар'ока го: — Дәсте хwә наве, гөнәһ у wәбал же те,
 Мәлләки монт'әһи донздә өлми ль гөндә мә бу,
 Мы го: — Мәллә, достәки мыро ль гөнд һәбә,
 Мәрв һәр'ә р'амусанке же бьстинә, ма гөнәһә?
 Мәллә го: — Малхьраб, һәгәр достәкә хwәди иман дь
 гөнддә һәбә,
 Мәрв we се щара we тәwаф бькә,
 Фәләка мальк хьраб дь бира к'е те.

Бьра ль мә нәһата жь байа, байе зьнара,
 Бьра ленәхьста ль қынт'ара ч'йәе Шәнгәле,
 Жь ниве шәве у пева әзе бьчума тәwафе донздә орнәке
 ә'щәм, нәқәба хан у мане гәрдәне,
 We бьһата мы ньқьньде хөйдәне гөһара.

Бьра ль мә нәһата жь байа байе г'әрб шәмәли³,
 Бьра ша у шебьске к'әләшйа ль сәр һ'ьнаре р'уйа нәдә
 али,
 Лавьк дьбе: — Кәч'ьке, хөде бькә мыраде мырад хаза,
 Мыраде мын у бәжна зьрав һ'әләл мали.

27. ӘСМӘРӘ

Лавьк бан дькьр: — Әсмәре, тө нә гөли, нә гиһан,
 Тө нә бь ақьли, төн бь сәwдаи,
 Шуша дьла шкәсти нашәбьри,
 Тә дәрде дьла диә, тө һостаи.
 Бәжна тә зьравә шьтләк шьтле йәк гөлә, йәк р'ьһ'анә,
 Шин нәкьр ль қәнт'ара wi ч'йәи,
 Сьбә сәрә, синга хwә нәдә бәр wi баи,
 Әз бь хөлама we хатуна дия тә буме,
 Қө тө нәһ мәһа зьке хwәда хwәди кьр,
 Тө се сала бь бәр у п'есире хwә шир дан,
 Гава әw синге тәи бәйәз да бәр дәқ у долаб у шьр'аб
 ьл һ'әсәна,
 Наве мы жи ль орт'а һ'әрдө мәмке тәда к'өтан,
 Әсмәре р'абә, дәсте хwә нава дәсте мы дә,
 Әзе тә бьр'әвиньм, әзе тә бәвежьм позе ч'йәе Сип'ана
 Хәләте,
 Сал донздә мәһе хөде ль wi ч'йәи ә'wрә, т'өщар набә
 сан.

Мь тō дити нә лъ жорә, нә лъ жерә,
Мь ди позе тәи ч'әкьри, қōл бу, хъзема зер'а теда,
Мь шәве чуи дити къл у кълданке тә бь хорте хәлкер'а.

Әве дьго, шәве чуи тō нә лъ мал буи,
Дә'ватәк жь ниве шәве педа лъ гонде мә гәр'йа бу,
Әз чубум дә'вате, к'әтьбум дәсте хорте хәлке, лавке
қәвал бу,
Бәрика мь қōл бу, тō набе къл у кълданке мь вонда бу.

Әви го: — Әсмәре, дәрәвә, пешйа мала бь шәйә,
Әв бәр у п'есире тә һ'әрам бу,
Әз к'әтьмә бәр т'әв г'әвдана т'ьлне хвәйә.

Әве го: — Дәрәвә, пешйа мала бь т'ьтунә,
Тō бебәхтйа лъ мь дьки,
К'а бе нишане мәмке мь чь у чьнә?

Әви го: — Сәре мәмке тә сорьн, к'ок спинә,
А ч'әпе бь се дәфе ә'рэбинә,
Мәмка р'асте бь се дәфе сәмавиңә.

Әве го: — Чаха мале мә лъ Нола бу,
Мә вә синге хвә т'әв к'ōта бу,
Баве мь лъ бәләд у бажар'ада бу,
Делька диа мь лъ гәр'а нава мала бу,
Шәва ниве шәве бәрх у мие мә лъ һәв дабу,
Әз бь т'әна кьрасе хвә дәрк'әтым,
Бәрх у ми жь һәвдō вәқәтандьн,
Тō лъ шәвинйа га бу,
Ч'ә'ве тә дьч'ьрусинь вәкә ч'ә'ве гōра бун,
Ве шәве т'әнә кьрасе мәләси щоте мәмке мь жь тәва
хōйа бун.

Йаре нōһ бане кьре: — Әсмәре, хавина мә хвәш
хавинә,
Тō кәч'әкә фортьки, бәртилхōри, дәрәвинә,
А жь тәр'а къл у кълданка тә,
Тō диа мь у хва мьни, т'ō әләқәта мь жь тә нинә.

Әсмәре пәй э йе кәвн к'әт го:
— Лавко, хавина мә те хвәш хавинә,
Синг у бәре мьн мина сенике жь сение ә'шәм дор бь
йазийә, орт'ә бь ч'инә,

Мь сак'ул у мак'уле нава мала нэ һәр'ьмандйә,
Дә вәрә ль мын вәгәр', ль йақи сьмбеле тәи р'әши
қәйт'анинә.

Лавьк го: — Әсмәре, пешна мала ль кьзына,
Әз зәнде тә мейзә дькым ль ләпка, ль базьна,
Тәни ль р'йа баве быч'ука, һ'әйа быгһе мәзына,
Т'ө щаров бавар нәбә ль бәхте жьна.

28. ҚӘМӘРЕ ЩАНЕ

Ә'wpe ль ә'змана т'әq у р'әqә,
Иншала, we дөве сәләб у каниа т'әвда вәкә,
Мала мь дани бәжна кьньк, ә'нйа бь дәqә.

Qәмәре, мь зер'а бәрбәре,
Бь вәрәqа чарсәре,
Жь сьуда мьр'а к'ома пьсмама хwә да бәре.

Qәмәре, щане, һатын мале мә хьземе фьротьне,
Ч'ук у мәзыне гонде мә бь сәр диаре ханиа к'әтьн
бь дәст у т'ьлйа бан кьрьне,
Хәлке те да мал, ә'мләке дьне,
Мь го: — Лао, т'өщаро, йәке бьдә бәжна зьрав,
Әз бьдъм тә һәрчар кәләке бәр дотьне,
Жь бой хатьре р'амисана у дьлк'әтьне.

Qәмәре, щане, ә'wpe ль ә'змана чьqас һинә,
Һур хәнавн же дьр'әшинә,
Хwәде мала Аqубе фьлә динә,
Щер'е мәзыни бе һәwa чедькә,
Ль р'ека бире, мьле к'әләш гәwра мь дешинә.

Qәмәре, щане, гонде әм ле бь дьк'анә,
Бәре дьк'ана ль қөбле, пьшта дьк'аңа ль дәһ'ланә,
Әв иро се р'о гондие мә ль шуна бендәра ль һәв
щьвйанә,
Нәгәр тьрса мын жь бав у бьре мын т'ьнәбә,
Мьне быгота дәргистие мь фьлан, лаwе фьланә.

29. МУСА ХАЙИН

Кэч'эк у хорт дьл к'этынэ нэв. Кэч'эк хапийн бь хөшъкбу-
а ви у ль чоле кэч'эке ништис. Кэч'эк дьстyre.

Муса хайио, нэвайэ,
Нэ бь кьрасе спи бэр қизайэ,
Нэ бь қайша дамаңче, кō тэ бь сэр бэжи у бала хвэ
бэрдайэ,

Мь дьго, қэй тō аг'аки жь аг'е омэрийан,
Нэ вэллэ мь дьго, қэй аг'аки жь аг'е дэфорнан,
Мь нъзанбу тō баруте бэр қьткайи¹.

Муса хайин, коне баве мьн мэзьён ль ньһеле,
Чава мьров қизе шуамера дьр'эвинэ,
Бэхте ван р'эш дькэ у ль чоле жь хвэ дьһеле.

Коне баве мь мэзьнэ жь кона дэрэ,
Суна наве зер'е зэрэ,
Эгэр тō ль хвэ нэ амьни, те т'ьвынге бавежи жь
дотмама хвэр'а,
Те весьбэке ль шэр'е қизе бава жь хвэр'а бьнер'э.

Муса, лао, тō р'эвийан,
Мь дьго, қэй тō пэйаки бь сэд пэян,
Мь нъзанбу тō жь бэр гаване гонде мэ р'эвийан.

30. МУСА ХАЙИН (шах)

Муса, коне малабаве мь р'эбәне ль бэр аве,
Мь ди ль мэ дэрк'эт г'ара мала баве,
Хайно, р'анжэ нэwқа дэвзьраве,
Те п'акетке лехе, йэке баве,
Муса, к'озьк һатйэ чар гаве.

Муса коне баве мьн мэзьнэ, вөкэ гьрэ,
Муса хайно, ль нав'конава дьгьрэ,
Г'эйфа модэлине йэwэл те һьлмэгьрэ,
Муса, нэ бь зьртайэ, нэ бь фортайэ,
Нэ бь к'олосхаркьрьна нав'малайэ,
Нэ бь зьншира сәһ'эте тэ сэр бэжна хвэ бэрдайэ,
Мь го, қэй сәре қөлэма тэ дь жэ'ре һьлдайэ.

Мь го, қәй тō баве Қōто, Обейдуллая,
Мь го, қәй тō шәр'ване мә мьлайә,
Тә стна Нә'мәте Биса һишт у р'әвйайә.

Мәр'ә, мәр'ә, Муса мәр'ә,
Дәсте мь стие быгрә, бьбә бь хвәр'а,
Иа т'ьвьңга п'ике хвә дайнә диса һәр'ә,
Те ль шәр'е мь стие жь хвәр'а бынер'ә,
Әз нәк'әтьмә бәр кōштына хвә сөһне,
Һ'әйфа мь те ль we һ'әйфе,
Гō гōһне сор сосьни ль дар у дәвна быгр'ә.

31. ДӘҮРЕШЕ ӘҮДИ

Мердин бышәһьтә ль сәри зьһерә,
Р'әшмьл у Қōбале хвә данә бәрһерә,
Бьһерка хопан дь быһнер'а сәрбәржерә,
Гьрһәр'иңе шыһе пәзе баве мьһи нерә,
Хози нәһата һōмōһōми Номани¹ нерә,
Әз р'әбәна хвәде р'абумә жь пер'а,
Мь гьртие бь зәнгō, нә вәллә бь сәри һәвсерә,
Әзе тәһләки бьдъм Номани нер,
Жь мьрьһ'а дәва веда сәрбәржерә,
Мь ди дәләли мале жь мь хаста пыһңи дь эрә,
Мьһне т'ьһне хвәи зәри зәйт'уни кьрьңә мәшьк жер'а,
Бу җьчҗьча доне т'ьһне мь р'әбәне,
Әз нәк'әтьмә бәр шәһата т'ьһне хвәи зәри зәйт'уни,
Тьрса мь жь we тьрсейә,
Доне т'ьһне мь быһьңьтә сәр тишькен һ'орани² у
шәрһелә,

Дәләл, ишәв һати гōнде мә эвара ине,
Қал у пире мә к'әтьнә нава щи у лывиңе,
Хорт у наһие мә суар бунә, чунә вәлате г'әриба,
Һәрче щәһаба хере жь Дәүреше Әүди жь мьр'а бине,
Әзе бьдьме щә'ника баве хвә ль т'әв мьһ'ине,
Әгәр қасьди малхьраб пе қайл нәбу,
Әзе чәнд сала бьдьме дәмана эриш вәриша сука
Мердине.

Әгәр қасьде малхьраб пе қайл нәбу.
Әзе бьдьме һәрчар аше баве мьһи ль сәр ава Мьсебине,
Әгәр қасьди малхьраб пе қайл нәбу,
Жь бой хатьре дәләли мале бьра шәвке бе щи у лывине.

Н'эсэне Муса т'эмбурванэ,
 Т'эмбура дэлалэ дьле мьн дари карабагэ,
 Дэлалэ дьле мьн бь т'энейэ,
 Чь бькьм бе хōди, бе сэрмианэ.
 Н'эсэне мала Муса те мь дьхвазэ,
 Бав у бьрае мьн надьне.
 Тэж у бэр'е мэ қәтиан жь хазгина жь патьне,
 Бьне бэроша мэ шэвьти жь харьне у жь к'эландьне.

Хорт у қизе гōнде мэ чунэ мазния,
 Мь ди дэлалэ дьле мь мөшйа,
 Мь го: — Н'эсэн, к'а эме һэр'ьн нәпәнна, хәвләшһа.

Эз у дэлалэ дьле хвэ к'этын к'еф у лақьрдйа,
 Дәсте хвэ авети гәрдәна Н'эдока Қасо,
 Зер' у бөние мь қәтйа,
 Мь ди дэлалэ мале һурьк-һурьк бь дәст у п'йа ле гәр'йа.

Мь дит т'вьынгәке жь Блока шэвьти жь нав у дара
дыт'әқйа,
 Лехьстиә ль гьрдьке, нава п'йа,
 Тиреже хвине бь сәр дэлалэ дьле мь дьр'ьжйа.

Хвин жь бьрина Н'эсэне Муса те бь дō шһа, бь дō
ч'э'вйа,
 Мь ди Н'эсэне мала Муса вәк баране пәзк'уви,
 Бь сәр мь дьк'әт у стōхōлйа
 Мь ди ч'э'в қōльпанд вәк нерие г'әзала, стōхōлйа.
 Мь го: — Сьме Қасо, малхьрабо, тә сәбра дьле мь
кōшт бебәхтйа.

Хōзи әзе бьбума тәйрәки бәжи,
 Мьне данйа ль сәр ви дари, ль сәр ви һәжи,
 Бьрина хәлке хвин у ав те, жь бьрина дэлалэ дьле мь
те гошт у мәжи.

Н'эсэн, қөрбан, мала мьне, мала мьне,
 Н'әйфа ч'ә'ве р'әши бәләк ах к'этыне.
 Әзе һәр'ьм Қосәре, шыле хвэ бавем дәне р'әшкьрьне,
 Пышти ч'ә'ве Н'эсэне Муса әзе ль хвэ һ'әрам кьм
зәвәшһа мера, дьлк'этыне.

Мь ди ль Блока шэвѣти бу қутә-қуто,
Пешина газне гнае кәвьре бѣ қол,
Дави майә ль гола Н'уто,
Хәлке дәләле дьле мь кәшт, р'абьн жер'а чекьн т'абуто.

Н'әсән, қорба, әзе бежъм бәнгн, сәд шар бәнгн,
Хәлат һатйә Блока шэвѣти, Харока р'әнгн,
Хәзи әз у Н'әсәне мала Муса т'әвдә бьбуна бәрбу у
бьбуна хвәнди.

33. ХӘЛИЛЕ ҚАЗИ

Хәлило, лао, Хәлиле Қазн,
Ль тә фәқиро, бәләнгази,
Тә нә малә, нә қәләндә, нә бәрдели,
Чьма тә тең қизе хәлке жь хвәр'а дьхвази.

Хәлил лао, вәрә ль бәр дәсте мь т'обә кә,
Бәре хвә жь н'әләл у н'әраме хәлке вәкә,
Бәлки хвәде тьала ль бане жори мьраде мьң у тә бькә.

Хәлил, лао, мьн у р'ека Бар'мане,
Мь ди бәрфе дайә сәр баране,
Әзе р'абьм к'аг'әтке жь баве хвәр'а бышиньм,
Әзе бежъм Сащъм Хатун, кәч'ка хошьк жь дәрде дьле
хвә к'әтйә бәр ськ'ране.

Хәлил, лао, чум Диарбәк'әр ль мьнара,
Әз чум али П'ало бышәвѣтә ль к'офихара,
Әзе к'аг'әтке жь баве хвәр'а бышиньм,
Әзе бежъм Сащъм Хатун, кәч'ка хошьк жь дәрде дьле
хвә беһ'алә.

Әз чум Диарбәк'әр даре бийә,
Дьк'ана наве сәлт'анийә,
Әзе к'аг'әтке жь баве хвәр'а бышиньм,
Әзе бежъм Сащъм Хатун, кәч'ка хошьк жь дәрде дьле
хвә мьрйә.

Хәлил, лао, Диарбәк'әр хвәш Диарбәк'әр,
Мь ди дәргәwana дәргә вәк'әр,
Бь соз у қьрара әз а тәбум,
Қәй хвәде ль бане жори қәбул нәк'әр.

Хәлил, лао, Диарбәк'яр бышәвътә дь к'ортеда,
Мь ди бәдән хар бу бь сәр һ'әбседа,
Әзе к'аг'әтке жь баве хвәр'а бышиньм,
Әзе бежым дәлалә дьлә мьн нә хвинийә,
Чьма исал се салә р'уныштйә дь һ'әбседа.

Хәлил, лао, ва дәлалә дьлә мьн севне бьрын,
Мь ди ава Мураде дәрбаз кьрын,
Әзе һәр'ым шәм К'әмал-п'аша,
Әзе п'ор'е сәре хвә бьбьр'ым,
Әзе бежым, әз к'әтым бәхте тә у хвәдеда,
Баве мьн дьбе, әме сәбра дьлә тә бьк'яр'ын.

Әзе Диарбәк'яра шәвъти к'әтым бь мышмышә,
Тоq у бәние мь р'әбәне сәр бәжна зьрав хөшәхөшә,
Бьра баве мьн хере бькә, хсре нәбинә,
Чава әз нәдам Хәлиле Қази, лавке кәрманш,
Әз дам к'өм бь қөлки жь ванә бажарийа,
Жь эвари һ'әта сьбе ль сәр синге мь дьп'оньжә.

34. СӘЙРАН У ӘЛИЕ Н'ЬСЕИНА

Дьлә мь р'әбәне шаг'әке жь шаг'е ләма,
Хвә аветйә к'ортък, мәсил у һәрәма,
Чава дәрпке лехьстьнә ль пьсмаме мь р'әбәне,
Тьшки мь ль дарә дьне те нәма,
Мь го, Ә'ли, әме хвә бавен мала Н'ьсеине Добәлен,
Тә го на, әме хвә бавен мала Искане Гөлихен.
Тә ди чава бебәхти ль мь у тә кьр?

Дьлә мь р'әбәне селәке жь селе һ'әсьни,
Агьрке дадайә йәк ль сәрә, йәк ль бьни,
Хвәде хьраб бькә мала лавә Искане Гөли ханни,
Чава дәрпки лехьстйә ль шерине мь р'әбәне,
Хәншәра г'әрзани ль дошәке дьсәкьни.

Пьсмамо, қөрбан, малә мә дькьн баркьн,
Дәвә анинә һешна конә р'әш we ә'гал кьн¹,
Дьбен we Сәйрана п'ор'көр' бь дьлә кәли шкәсти мә'р
кьн,

Ль мьн ә'вора сәре ч'иәе,
Фәдик'аре жь бав у бьрае,
Тәнийә селе, һәша Н'әләбе дь хвә дае,
Бь гөрар'а зурйәе, бь к'увиар'а ч'ериае.

35. БАВЕ БРАНИМ

Шехе зырав, мь го жь Н'ъле һәйа Н'ъле,
 Шә'һйа дәлалә дьле мь фьльти т'әв лъ қәйде, т'әв
 мьрбәте, т'әв лъ шыле.

Мь бьһисти, тә йәк хвасти,
 Мь го бәлки бь шернебуна наве мьн ле.

Мьн у щара, шаре хопана Хәрәзе,
 Көле дабу сәр дәрде мәрәзе,
 Әзе т'әрка баве Браһим наһьм,
 Н'әта хөйе шин нәе, қант'ьр' нәзе.

Наве шәһйа дәлалә дьле мьн Ләйлейә,
 Әзе дәск'еш бькьм, бьвьм сәр бира һ'елейә,
 Хәлке ав дьда бь шырите, бь дәвлейә,
 Әзе ав бьдьм бь бәне бәрбанке, бь р'ишие қәзейә.

Баве Браһим, тә лъ к'өмейте суар нәе, вәкә бае,
 Лъ қәмәре суар нәе, тә хвәш аг'әе,
 Н'әта һ'әвт щара дьрәлепи, г'әрза шә'ре, т'опа р'ьме жь
 мь хөйәйә.

Баве Бьраһим шыване һәрчар көләка,
 Нәрчар көләка хьра нәкә,
 Бәлки хөде бькә мьраде һәрдә дьле шерин,
 Те бь нане дә'вата мьн у хвәкә.

Баве Бьраһим, тә шыване пәзе аскә,
 Р'абә қотьке лехә бь сәр малада р'асткә,
 Те р'абә ч'әпле мь бьгрә бьр'әвинә,
 Жь ван гөндйа жь ван гәләща мь хьлас кә.

Баве Браһим, әз нә жьһьм, әз нә мерьм,
 Әз һин лъ сәр қьраре хвән дә у перьм,
 Жь бо баве Браһим әз галгал у готьне ван гәләща дь
 хвә дьбһерьм,
 Халтика Хәнсо we чава бә, дәрде дьлк'әтьне зора мь
 бьрйә,
 Әw бь жьнә, әз бь мерьм.

Миро, эзе бь ч'йае Мэтина к'этым ч'йаки сэрбэржерэ,
 Мь ди кэвэр у коч'ке ч'йае Мэтина ль мьн у мире зьрав бунэ гуйзань у к'ерэ,
 Нэч'е жь навбейна һэрдö дьле шерин бь хьраби хэбэр бьдэ,
 Хөде бькэ мэзыне ван бьмрэ, бьч'уке ван һькарбэ мэйт'е хвэ вэшерэ,
 Невн жь хвэде дькьм дь мала ванда нэе дэнге дэргуша ме у нерэ.

Миро, эз бь ч'йае Мэтина к'этым бь кэвэрэ,
 Мь ди кэвэре ч'йае Мэтина ль мьн у мире зьрав бун агьрэ,
 Нэч'е дь навбейна һэрдö дьла шерин бь хьраби бьлэивэ,
 Мэзне ван бьмрэ, бьч'уке ван һькарбэ мьрне хвэ һьлгырэ.

Миро, эз бь ч'йае Мэтина к'этым, ч'йаки ва бь дарэ,
 Кэвэр у коч'ке ч'йае Мэтина ль мьн у мире зьрав бунэ гөре һ'арэ,
 Нэч'е жь навбейна һэрдö дьле шерин бь хьраби хэбэр бьдэ,
 Невн дькьм бь мала ван к'эвэ кёл у зьр'еб у һалэ.

Миро, шэва мэ чу бь һ'энэка,
 Эзе р'абьм щна жь хвэ у дэлалэ дьле хвэр'а дайным ль сэр э'рзе, ль сэр к'отэка,
 Гава мире зьрав те т'эвдана синг у бэре Щазйа Мьһ'е,
 Минна тэйрэки баз тек'эвэ нав р'эфе вэрдэка.

Миро, иро шэва мэ чу бь һ'энэк у лафьрдна,
 Эзе щна жь хвэ у дэлалэ дьле хвэр'а дайным ль сэр ханиа,
 Гава мире зьрав те т'эвдана синг у бэре Щазйа Мьһ'е,
 Эзе бежым, ма нэхваштьрэ жь һьнгьве Серте, жь ньвишке йемьлк'а, жь қэймаг'е мийа.

Миро, мь го'чь бу, чь щьрйа,
 Мь го, қэй позе кэлэһа кэва бь сэр авайе мала баве мьда һьлвэшйа,

Гава мире зырав те т'эвдана синг у бәре Шазйа Мьһ'е,
Эзе бежым: «Миро, нәхвәштырә жь һыгыве Серте, жь
ава сәрканна?»

Миро, мь го ңызаньм чь бу чь қәшым,
Мь го, қәй позе кәләһа кәһа бь сәр авание мала баве
мьда дьһ'әдым,
Гава мире зырав те т'эвдана синг у бәре Шазйа Мьһ'е,
Эзе бежым: «Миро, нәхвәштырә жь һыгыве Серте, жь
нане гәньми?»

37. WƏPƏ ШЕНИ

Wəpə Шени, ло, wəpə Шени,
Хойайә тō толази, тō бь һени,
Шопа хвә жь сәр мала баве мьн һьлк'ьшени,
Эзе ширәтәке ль тә бькым, ширәта хвә ль сәре хвә
хени,
Те қизе кьрасшо мейни, тō хвә мәгәрени,
Йәке бинә, гь чьле һавини дәсте хвә дь қōте ә'бе
һьлк'ьшени.
Гәньм қьбалә бә ль ду һ'әвт п'ала қәһле баве хвә
һьлени,
Сьмбыләк дōдō ль ду һ'алә у сәрмәләк нәмени,
We қизе бьхвәзә у жь хвәр'а бени.

Лешьк дьго: — Ханне баве тә бьльндә wәк'одәйә,
Т'эвдә бь к'ōләк у п'әншәрәйә,
Эз бала хвә дьдьме әв галгал у готын т'эвда ль сәр
мьн у тәйә,
Мь дьл һәбу әз тә жь баве тә бьхазьм, ле қәләнде мь
т'ьнәйә.

Хōзи баве тә тō бьда мь һала дейне хатунна,
Нивн бь дәйн, ниви бь сәбранийә,
Әгәр баве тә ль мьн нә әһләйә,
Эзе к'әфилки бьгьрм жь т'ар'а вәйә,
Йәки хōди бәхт у wōждан, гь баве тә ле әһләйә.

Лешьк дьго: — Р'ока мә һьлати жь али дуру,
Шәwқа хвә да ве омәте, қōба дь р'әсуло,
Һ'әвт хьинне мьн ль мала баве тәһә,
Р'амисанке бьд мь, мь жь дәв-лев қәбуло.
Кәч'ке дьго: — Тō нә к'әрә әз ль тә кьм бара,

Тө нә қант'ыр'ә әз тә бышн'ым базьргане лауе Гозе сер
нәһара,
Тә дитийә кәси һ'әвт х'иин х'вәшкьрана ш'иинә
р'амусана.

38. АСИА МӘЛЛӘ

Асиа Мәллә бори бәр мәр'а,
Мь нъзаңә чь кәсә,
Ль дәста мьсинә, ль сәр мьле we шер'ә,
Дә жь херька хөдер'а әзе бьбима һ'ьнәк сабина
кьзвана,
Әзе бьк'әтма сәр wa кәзие зәрә.

Асиа Мәллә бори бәр мәр'а,
Тето жь бәр шонни,
Се бьске тә зьравьн ль сәр ә'ниа кәвәр тө дь һони,
Мь дьго, қәй Асиа Мәллә бйукә ль т'ар'а жори,
Дә тө бь хөдеки, әва сәргьранна х'вә ль мә нәкә,
Шәвько ль мь тарийә, әве фәнәре чьма тө наки р'они.

Асиа Мәллә те жь Габаре,
Тә р'иши гьреданә жь к'әмбәре,
Х'вә бәрдан сәр кәвиа филаре,
Жь херька хөдер'а, мьраде мьн у Асиа Мәллә бьбйа,
Бьла һ'әвт сала жь мь бьһата хастьн һ'асьл у т'апуа
Т'ьла мьшаре.

39. ДАУДЕ ДАУД

Ле, ле, ле, дае, ле, ле, ле, дае,
 Шерине дыго: Мэмо лао, п'ежна Мэме мын нае,
 Бьра сэре кэве сорн сосьни жекьн,
 Бьгэр'еньн ль дэве даире қəhwошaг'е ве Бəг'дае,
 Бьра навe кoштьна Мэмо бəла бьбə ль дьнйae,
 Р'əшoe Қуло хере нəбине, шəр' же нае,
 Н'ьсeинe Бəрщəс кьч'ук у мəзьиe ч'йae Шəнгaлe
aннə р'ae,
 Əзe чь бькьм бəрe хортe шaнa дaнə сəфəрa К'əрбəлae,
 Бəрe Дaудe Дaуд, бaвe Ғaди, кəкe Ə'йшaнe к'əт'йə
сəфəрa сəр Н'ьлaйe.

Дə наe, дə наe,
 Шерине дыго:— Əзe нəвap дькьм, нəвap наe,
 Нəвap нəйə, лe ньндaд жь мəр'a наe,
 Əз чь бькьм, қəблът у шəмaлe ч'йae Шəнгaлe т'əмaм
хaйиньн,
 К'əсəк дь нəвap у ньндaдə Дaудe Дaуд, бaвe Ғaди,
кəкe Ə'йшaнe ль мын наe.

Ле, ле, ле, дае, ле, ле, ле, дае,
 Ле, ле, ле, дае, ле, ле, ле, дае,
гəлиe Бəк'ьрa, ль гaзa Чьлəмeрe, нaвсəрa ч'йae
Шəнгaлe, жь хəмa дьлe мьр'a ль к'урə, бəрə,
 Мə қaлəкə гьрaн дaнибу ль нaвсəрa ч'йae Шəнгaлe
к'урə, бəрə,
 Мь дн əскəрe Шex Ысa əфəнди бaш қəмaндaрe
 дəвлəтe Н'ьсeини Фoущə-п'ашa бь ə'мpe мəлəк Ғ'aзи
 нaтə сəр к'oзьк у нaвчe Мэмо, бь гoтьнa у бь гaлгaлa
ce дьбaри вa хəбəрa,
 Шерине ce дəнгa гaзи кьрə: — Wəдемe Əзo, Н'ьсeинкe
 Ыньзe, Сьлeймaнə Мəһ'муд, бaвe мьнo, дəст ньлиньн,
 Дəстe хwə ль қəвдe хəншəрa бьшьдиньн,

Хуна нарынши бь эрдеда бьр'ьжиньн,
Ч'эве хвэ жь белук эскэре Шәрифо нәшкениньн,
Шәһд у шһуде Сълемане Мәһ'муд гәләк һәнә,
Әһи ль һошһома ә'вһли хөдие таматике дайә бәр
хәнщәра

Дә нае, дә нае,
Шерине дьго: — Әзе һәвар дькьм, һәвар нае,
Һәвар һәйә, ле һындад жь мәр'а нае,
Әз чь бькьм, қобльт у шәмале ч'йәе Шәнгале т'әмам
хайиньн,
К'әсәк дь һәвар у һындада Дауде Дауд, баве Һади,
кәке Ә'йшане ль мьн нае.

Ле, ле, ле, дае, ле, ле, ле, дае,
Шерине дьго: — Мәмо лао, шәр'әке қәвһми ль дара
гәлине Бәк'ьра, ль газа Чьләмери, ль навсәра ч'йәе
Шәнгале,

Жь хәма дьле мьн у тәр'а ль ын бани,
Мә қаләкә гьран данибу ль навсәра ч'йәе Шәнгале ль
ын бани,
Мь ди эскәре Шех Ыса әфәнди, баш қомандаре
дәвләте Һ'өсеин Фоущә-п'аша, бь ә'мре мәләк Г'әзи,
ль к'озьк у чәпәре Мәмо бь һәва к'әтә бани,
Гьр'әгьр'а мьдър'ь'а, дәнге р'әшаш у беләфьр'а дьһяа
т'әв һьлани.

Шерине дьго: — Мәмо лао, п'ешна Мәме мьн нае,
Әз һьзаньм Мәме мь к'ани.
Мәме дьго: — Йаде, әзи вамә,
Ль п'ешһа белук эскәре Шәрифо р'ауастамә,
Wәхта мь дәст давитә дәсгира т'ьвьнге, дәрпа ә'вһл мь
ледабу, шьфере беләфьр'а бьч'әнгәки,
Мь нәһишт әв тәйара һ'әрби бь хер у сьламәт бь һәва
к'әвә бани.

Ле, ле, ле, дае, ле, ле, ле, дае,
Шерине дьго: — Мәмо лао, шәр'әке қәвһми ль дара
гәлине Бәк'ьра, ль газа Чьләмери, ль навсәра
ч'йәе Шәнгале, жь хәма дьле мьр'а, ль кьнаре
ве һәвае,
Мә қаләкә гьран данибу ль навсәра ч'йәе Шәнгале ль
кьнаре ве һәвае,
Мь ди эскәре шех Ыса Әфәнди башқомандаре дәвләте,
Һ'өсеинФоущә-п'аша бь ә'мре мәләк Г'әзи ль к'озьк у
һәвче Мәмо һат у бь се әриша һәла дае.

Дэнге р'эшаш у т'эмати́ка агьр бэрданэ ве дьнйае,
Э́зе һэвар дькым һэвар һэйә, ле һындад жь мэр'а нае,
Һ'эйфа мь те ве йәке, дәсте хорте щана ль даре
к'эләмче дан,
Фэрза эзидина, ле әв жи қысмәк жь мә к'орданэ,
Бәре вана данэ бәр т'эхте мөләк Г'ази, даира мäh'кәма
ве Бәг'дае,

Дә нае, дә нае,
Шерине дьго: — Э́зе һэвар дькым, һэвар нае,
Һэвар һэйә, ле һындад жь мэр'а нае,
Эз чь бькым, қоблыт у шәмале ч'йае Шәнгале т'эмам
хайиньн,
К'әсәк ль һэвар у һындада Дауде Дауд, баве Һади,
кәке Ә'йшане ль мьн нае.

40. БАВЕ ФӘХРО

Эз чум Больнде¹ Сәбри́е Һ'әши нә ль малә,
Дьбен ль шәр'е т'ьрка, ль п'ьра Батмане бьриндарә,
Ньзаньм чь стәқлала шех Сәһ'ид, фәрмана к'орда
р'абуйә,
Бәре Сәбри т'әв бьрине данә хәта² әләманә,
Дьтьрсым бьрина Сәбри́е Һ'әши бьминә ль бьнйа хәте
бе Һ'әким у бе дәрманә,
Мьне щоте зәрмәмьке хвә бьқәлашта жер'а бькра мил
у мөлһ'әм у сәрдәрманә.

Дьнйа ә'wрә набә сани,
Хәзи чәнд р'ожа ль мьн у баве Фәхро бьба хәши
бльндан,
Ньзаньм чь стәқлала шех Сәһ'ид, фәрмана к'орда
р'абуйә,
Бәре Сәбри данә бьнйа хәта фьрансәви.

Бьра ль мә нәһата сөр'а сьбе, бае ван гәлйа,
Ленәхьста ль бәжна мьни зьрав, баде соргөлйа,
Ньзаньм чь фәрмана к'орда р'абуйә,
Дьвен бәре Сәбри т'әв бьрине данә бьнйа хәта
ә'щнәбйа.
Сәбри́е Һ'әши ль Ә'иннәқьрда шәwьти, бь ши буи ль
бәнда мьнә,
Бьра к'йузе мь сөвие бьхвә сәре щәр'е мьнә,

Салг'е дьды, дьбен һьлм у тә'ма ава Ә'йнәҗрде
нәхwәшә,
Жь һьлм у тә'ма бехөдие ван көлийа,
Баве Фәхро ә'льмийә сиа қәсра, ава ч'әма, ава сәр
канийа.

Әз чум Больнде әз у төнә,
Ньзаньм чь стәқлала шех Сәһ'ид, фәрмана к'өрда
р'абуйә,
Т'әв бьрине бәре Сәбрие Һ'әщи данә хәта һ'әсьнә,
Қасьде Сәбри те ль бьнийа хәте, щи буйи бәнда мьнә.

Жь Фәрқиҗе һ'әта вьра,
Әз у Сәбрие Һ'әщи бь щәм һәв к'әтьн, мә жь хwәр'а
стра.
Гава әм бь щаре мала к'әтьн дәве тә г'әльти, тә го:
«Хwәке», мь го: «Ч'ыйә, кәко, бьра».

Дьле мьн у баве Фәхро дь т'әв һойә,
Һәркәс закә нә бь дьзийә әшкәрәйә,
Дәсте мь бьгрә бьр'әвинә,
Хәта фьрансәвин ль бәрмәйә.

41. ПЬСМАМЕ МЬ Р'ӘБӘНЕ

П'ашәки дак'әт жь Һ'әрзьруме, һати wәлате мә Халта,
қә нае,
Мь ди чадьр у г'ейбәте хwә wәҗьртьн ль Кәване Кере,
ль дәшта Муше, ль ч'әме ве Зәwқәе,
Хөзи фәдйа мьнә жь бав у бьра ба, әзе бь тә'на
кьрасе мәләси, заза г'әбрьки пәмбө бьмәшйама
пешйа ви п'ашан.
Мьҗе т'әwаф бькра дәсте дьзгине р'ане р'ьк'ебе,
Мьне бьгота: — П'аша, әзе к'әтьм бәхте тә у хөде,
Те нәгрә Һ'әсәне Ә'ли Мирзә-аг'а пьсмаме мь р'әбәне,
Те нәбә сәр сәфәра Т'уньс у Хәдрае,
Дьтьрсьм сәбра дьле мьҗе жь вьрва һәр'ә, жь wьрва нәе.

Әз Диарбәк'ьра шәwьти к'әтьм к'орта гьртиа,
Ль алики шаһи у дә'wат бу, ль алики сеbare һ'әзн у
гьриа,
Мь ль һ'але пьсмаме хwә пьрсийә, әз жи бь һәвалар'а
дьгьрийам.

Эзе р'абьм һәр'ым сәра, сука у чарчна,
Эзе пьрса пьсмаме хwә бькьм жь чавиша, қомандара
у әфәндиа,
Эзе бежьм: — П'аша, әз к'әтм бәхте тә у хwәде,
Сәбра дьле мьн зар'ойә, нә ә'льмийә т'ә'лима сәр т'ьля.

П'аша, дьле мьн бахчәки жь бахче гөлан у сева,
Мь ди п'ашаки һати wәлате мә Халта, чадьр у г'ейбәте
хwә wәгьрт ль Кәване Кере, ль дәшта Муше, хwә
бәрдайә һәрдо лева,
Хөзи фәдһа мьн нә жь бав у бьра ба, әзе бь тә'на
кьрасе мәләси, заза г'әбрьки пәмбө бьмәшһама
пешһа ви п'ашан,
Мьне т'әwаф бькра дәсте дьзгине, р'ане р'ьк'ебе,
Мьне быгота: — П'аша, әзе к'әтмә бәхте тә у хөде,
Те нәгрә Һ'әсәне Ә'ли Мирзә-аг'а, пьсмаме мь р'әбәне,
Нәбә сәр сәфәра Йәмәне,
Мь нә дитйә, бь салыг'дана дьбежьн бь чәнд қонаг'а
һин жь мала хwәде weва.

П'ашаки һати wәлате мә Халта бь һьнган у дьнгә,
Эзе ә'сле ви п'ашан дьпьрсьм, нәма заньм нә к'әфьрә,
нә Мьскофә, нә фьр'ьнгә,
Мь ди чадьр у г'ейбәте хwә wәгьртһн ль Кәване Кере,
ль дәштаМуше к'өтабун сьнгә,
Хөзи фәдһа мьн нә жь бав у бьра ба, әзе бь тә'на
кьрасе мәләси, заза г'әбрьки пәмбө бьмәшһама
пешһа ви п'ашан,
Мьне т'әwаф бькра дәсте дьзгине, р'ане р'ьк'ебе,
Мьне быгота: — П'аша, әзе к'әтм бәхте тә у хөде,
Те нәгрә Һ'әсәне Ә'ли Мирзә-аг'а пьсмаме мь р'әбәне,
Сәбра дьле мьн нә ә'льмийә т'ә'лима сәр льнгә.

Пьсмамо, һьзаньм чь сәфәрә бәрбь мә те,
Ньзаньм к'е гот наве Һ'әсәне Ә'ли Мирзә-аг'а
дәрк'әтйә ль к'өһһа ве дәwләте,
Гьрие мь севһе ль сәр дьле мьн у тә те,
Дә бажо дуру, ль дур мао,
К'ис бь қөло, т'утһн те р'ьжһао,
Шәла т'ьләфәри ль бәжһи у бала тәһһки зьрав бу
бәлао,
Дә бажо, қөл у к'әдәре сәр дьле кәч'ьк у домаме,
Сәфәри сәр дәwлте р'едуро, тә ль к'ө ма.

Кәлh'а Хөрсә һйур ньжьни,
 Смаил-аг'а сәр сәкьни,
 Ә'ли Һәмани бан дьке: — Р'абә сәр we кәлh'е,
 Сьба ви вәхти тō гьртне мьн у мире мьни.

Смаил-аг'а ә'ньр'и чу жь we диwани,
 Се дәнга бан дьке: — Ёе сәр мьн т'оп у шәбьрхане
п'ашае Wане,
 Мь се әнд у қьрарә әз нөбьм гьртне Ә'ли Һәмани.

Кәлh'а Хөрсә ль дәв ньзаре,
 Ль мьн хōш те дәнге кәве р'әбате, кәлh'а Габаре,
 Дә вәрьн, гәли бьра, әме бьчн сәр гамеше т'ьлаве
Мьшаре.

Хөрсиа го: — Әм хөрсинә,
 Әм донздә мальи, сездә р'испинә,
 Әм һәмни жь малбате меркōжьн, әм нишанчинә,
 Мь т'ь мир у бәг нәдинә.

Һәмдан бан дьке: — Әз Һәмданьм, Һәмдане қөтм,
 Шәве бәра дьһ'әлиньм,
 Әзе бь р'оже дәрманк'өтм,
 Мь се ад у қьрарә, әз жь бәр чәпәра чальпътм.

Әзе шәве дәрманк'өтм,
 Һәмдан дьбежът: — Әз Һәмдане диньм,
 Әзе р'оже бәра дьһ'әживьм,
 Мь се ад у қьрарә, әзе сьбһе әви вәхти, гәли көр'е
шамера, жь к'озьк у чәпәре вә дериньм.

Мәһ'мәд-бәго, тōи хōдие ва намиса,
 Тō we р'абә жь һ'әвт ә'шире гьран жь мьр'а вәқәтинә,
 Жь наве ванр'а дьбежьн кәр'а у миса,
 Әме сьбе ви вәхти сәр кәлh'а Хөрсә әме вōлһе чекьн,
 Щобаре хвине бьһ'әр'ькьн, тьрһа хвәлие бе бь сәд к'иса.

Мәһ'мәд-бәг р'абйу жь гәлийа,
 Мә қер'инәк дабйу қәwm у ә'шире ч'йа,
 Мә сьба ль ви вәхти шәр'ә,
 Ль сәр кәлh'а мәзын, сәр мале ва хөрсийа.

Миса гот: — Әм мисанә,
 Кәр'а гот: — Әм кәр'анә,
 Шал у шапен мә ъж кәжен бьзнанә,
 Бь ә'нйа мире хвә кьм,
 Ль р'ожен һ'әwh'әwen кӧр'ед шамера әм кәләме
 пешч'ә'ве ә'ширанә.

Ө'вдълә-бәгө, мире П'ало тō суар нәбә лъ һәспе чало,
 Мыне жь тәр'а чәнд шара готьби нәчә сәр хәрще мире
 Мыне һ'әйфько, сесьд мьхабиннәта, сәре Ө'вдълә-бәгө
 Аветьн к'очк у диуанхане мире П'ало.

Шуавәкә р'екън нав кӱрманша,
Дӱйнӱнън т'ъ келька ва арманша,
Б'ӱйфа мьне те we б'ӱйфе Ә'вдълә-бәге дӱлал кӱштънә
бь дәрбе ва дәрманша.

Шуавәкә р'екын алие п'ьре,
Мь ди мире зьрав суар бу ве қант'ьре,
Мьне һ'эйфьк у сесьд мьхабиннәта, бьра бьбә қәт'ле
сәре бьре.

44. СТРАНА НЕРВАНЕ

Нерване¹, хвәш Нерване,
 Ль мьн хвәш те дәнге т'опе, дәнге мирәта мәтьрхане,
 Мьне һ'әйф у сесьд мьхабина кōштына Ә'мәр у
 Осман-бәг,
 Тәрме ва хошмера аветын к'олане.

Нерване бәрда гәли,
 Мьне һ'әйфьк у сесьд мьхабинәта Ә'мәр у Осман-бәге
 дәлал,
 Ль к'очка һ'әнок'ерима шәте бьра кьрнә қәли.

Нерване ль сәре гьри,
 Әсәкьр гьранә ле зьвьр'и,
 Һ'әйфа мьн нае we һ'әйфе шәте бьра ль к'очка
 Бьадле эхсир кьри.

Нерване гōндәки демо,
 Шйуре дәсте Ә'мәр-бәг у шйуре дәсте Осман-бәг бь
 шьр'абә, бь хьземо,
 Мьне һ'әйфьк у сесьд мьхабинәта Ә'мәр у Осман-бәг
 Жь к'очка һ'әнок'ерима манә кемо.

45. НОСТА Һ'ӘНО

Носта Һ'әно, жь сйукә һ'әта бьгһе мәйдане,
 Мь дьве әз хьземәке чекьм жь зер'е Һьндстане,
 Әме данәйнын т'ō к'йурһане,
 Ле нәдьм т'ō чарк'йуч'а у т'ō сьдане,
 Әзе гәрм бькьм бь һелма дәване,
 Әзе бьтәвиньм бь т'ьлйа бәране,
 Р'ожен ә'йд у шаһйа әзе бьбьм ч'әме вәстанне,
 Әзе дайньм сәр бөһвьла к'әләш гәврә мале,
 Әзе бежьм сәд шар пироз у бьмбарәк бә ль хвән у
 хōдане.

Вәстани, хвәш вәстани,
 Мә we ль ч'йае Дера к'өрси бьр'инә,
 Һәвсәда к'өрси дьбьр'ин, һәвсәда сәр к'әләк у қәнка
 ль Ава Мәзын даданин,
 Носта Һ'әно ль сәр сәкьни данздә шагьртиа к'өрси
 бьрнә бани.

Сал қōльби, сала дōдōне носта Һ'әно ә'сәсе Бьрша
 Бәләк ль Ава Мәзында дани,

Тә шыһе хьземшора бьск бь т'ела,
Ва қаза, ва қомриа у ва һ'эрама у ва стиа чедькьт
р'асәри һ'эраме ви шт'йане,

Шьт'йано, чьқа тō ль мь шини,
Әзе кәф у к'ьнше ви шьт'йани дьнер'ьм,
Қорм у қәвалә шыһе Бота ль бәр хвә тиньт,
Көл у мәрәқе сәр дьле мь дьр'әвинә.

Әзе ль бажаре Стамболе дьнер'ьм чьқа ль мь шинә,
Әзе ль шьт'йане Щьзира Бота дьнер'ьм һ'әму ль мьн
қәик, к'әләк у гәминә,
Әзе ль сука мәзын дьнер'ьм һ'әми қизе бь кәзинә,
Әзе темә мән'әлә мәшкина, һ'әми бь хорте бь гөлинә,
Ль мән'әлә торе әзе дьнер'ьм, һ'әми, бь кәле бь к'өм у
бь к'әфинә,

Хөнк'аро, ә ль бәхте тә у ль хвәдемә,
Тō we бедьля ма г'әриба нәкә,
Әме жь шыһ мәскәне хвә бь һевинә.

Әзе ль ватане дьфәкьрьм, ватан чьқа ль мь нәнасә,
Әзел дарә сәре мьла дьнер'ьм чьқа бәқәйасә,
Көл у мәрәқе сәр дьле мь ә'вдалә хвәдә гәләкьн,
Әз ызаньм йе бәжынка бьльнд, ч'ә'ве р'әши бәләк,
Демани сори гөли ль вәлате г'ейран у г'өрбәте
чьқасын.

Әв чь дарәкә ль һ'әвшә мәдә шин дьбьт,
Әв дара һане р'әнг бь һокә,
Се тәйра ль сәр п'әле ве дарә данинә,
Әв һәрсе тәйр ве сьбе чьқа ль мь хвәш дьхвинын,
Йәк тәйре ә'вьли әв базеһе чәнгзер'инә,
У тәйра дөдөһе—әв мирата вәйтоқә,
Һ'әчи бәжынка бьльнд нас нәкә,
Әв жер'а дьбежыне кәч'а мире бәһдина, к'әләш
Мәйрәмоқә.

Әзе ль бәдәна Бьрща Бәләк дьнер'ьм чь қәдәрә,
Нәқәба бәһвьле у дәве ве көр'мәле, ә'нна моһрә,
Бист у пенц хөнк'аре дине ислам ль сәрә,
Әзмане ве көр'мәле, көр'мал дебаве қәләмә,
Дәве ве көр'мәле көр'мал дебаве к'ьтебә,
Хөдеки хөнк'аро, бәхте тә у хөдемә,
Бедьля ма г'әриба нәкьн,
Әме жь ватане шыһ мәскәне хвә дәрк'әтынә дәрә.

Мала барқыр жь ве бәр'ие,
 Данин ч'эме Зьһерие,
 Дәрбаскьрына кәләк у гәмие Р'ьбәһие,
 Бадьре Хәзале шуавке дьдә Щьзира Бота,
 Дьбежә, әва к'очәре мира һатын,
 Дьбежьн әм надын хәрш у хәраше миритие.

Бәдълхан-бәге бан дькә Мирзейдинә,
 Дабежът чь дьһйакә мь дәһран бь к'инә,
 Һәспа дәрхьн, ле бькьн мә'әрәк у зинә,
 Хөде ава бькът мала Бәдълхан-бәге дәләл,
 Зедә бькә дәвләта Мир Зейдинә.

Мә шәр'әки гьран данибуй ль қәсра Кале ль қуна ч'йе,
 Бәдълхан-бәге шуавке р'едькът пәй қәwm у ә'шире ч'йа.
 Дә р'абын әскәре ботание биньн,
 Әме бенә мәйдана гәһие Һ'әсәна,
 Дә әме һәр нә пешие.

Мә шәр'әки гьран данийә дь бьһйа мала р'ьк'ьни,
 Дәнге ва шәшхана ль һәвдө дьсәкьһни,
 Мьне һ'әйф у сесьд мьхабинатә,
 Жь шәр'е ә'wьли кәштьнә мәләке Дьвьне.

Мә шәр'әки гьран данибу дь пешн мала,
 Дйуе шәшхана хwә дабйу бәр кәңдала,
 Һ'әйф у сесьд мьхабинатә,
 Дәрба ди кәштьнә Һ'ашике Ә'вдала.

Бәсте Бәләка wa бь шовә,
 Ль мьлке шовә, йәк батовә',
 Мьне һ'әйфьк у мьхабинатә,
 Кәштьнә Бәдье Хәзале, әw баране товә.

Бәсте Бәләка we бь авә,
 Суар у пәйа данә навә,
 Шәр' хош кьрын мерке бь кәләвә.

Әг'мир-аг'а дәрк'әт мәши бь р'ео,
 К'ома хәлам гьранә, хwә данә ль нео,
 Мире мьн, шевр у т'әкбир дәсте хwәдео.

Эг'мир-аг'а мәши, бәре хwә да Щьзире,
Гьргьр, мәзынен щинә Бота дькын ве шевре, ве
Мә сьбе шәр'ә, сәр 'Бәсте Бәләка ль сәр Қани-^{т'әкбире,}Қире.

Эг'мир-аг'а дьбе, шуавки р'екын мала мыно,
Хөдеки, к'әс гьренәдын һьзна мыно,
Һәгәр әз бемә көштын, Wәфат-бәг р'акын шуна мыно.

Щуавки р'екын нав стуйка,
Хөдеки, гьренәдын базнен һока,
Эг'мир-аг'а көштын ль сәр тәһ'тука.

47. ҚАНИҚҢЛЕ

Қаникьле хwәш зозанә,
Сәрр'а дәләве мәһанә, быр'а дәләве ван бәрханә,
Была хөде хьраб бькет мала Мәһ'мәде Мирзә-аг'а,
Тә чава жь мала баве мь р'әбәна хөде көштынә Шагул
у Сьлеманә,
Дө һогьч у дө бәрәнә.

Қаникьле ware мира,
Сәрр'а дәләве бьзьна, быр'а дәләве тыштира,
Была хөде хьраб бькет мала Мәһ'мәде Мирзә-аг'а,
Чава жь мала баве мь р'әбәна хөде көштынә Шагул у
Сьлеман, һәрдө шере бь зьншира.

Қанакьле бәр бәләка,
Ль мь хwәш те дәнге ва шәшхана, мират'е дәнге ва
Хөде хьраб бькә мала Мирзә-аг'ае дьдери,
Чава жь мала баве мь р'әбәна хөде көштынә Шагул у
Сьлеман, һәрдө дике нав ордәка.

Қаникьле ль қуна шкер'е,
Хөде хьраб бькә мала Мирзә-аг'а,
Чава жь мала баве мь р'әбәна хөде көштынә Шагул у
Сьлеман,
Сала бәре ве сале ч'әке хортан у лауан манә ль ве
т'ер'е.

Қаникьле дор кәрорә,
Дәнге ва шәшхана орә-орә,

Хөдө хьраб бькә мала Мирзә-аг'а,
Чава жь мала баве мь р'әбәна хөдө көштынә дике сәр
бы п'ор'ә.

48. ФЫЛИТЕ ҚОҢО

Фылит, лао, мамани, хвәш мамани,
Нәбхер нызаньм чь карван бу һати бы гьрани,
Мь ди баве Һ'әсән чәнд пәйаен р'әшкота бы хвәр'
һълани,

Хвә бәрда пешиа Маме Ә'т'ман, ви карвани,
Го: — Лао, к'а баща тә жь мьр'а ани?

Маме Ә'т'ман дьго: — Фылит лао,
Әм карваньн, карванчинә,
Лао, әм г'әрибьн, әм р'евинә.
Фылит дьго: — Әз бы ә'ниа баве хвә кьм,
Әзе т'ьвьнга п'ике тә жь тә бьстиньм.
Маме Ә'т'ман дьго: — Әзе т'ьвьнге бы тәдьм,
Әзе дия тәи Шәме жь ьхтйаре баве хвәр'а биньм,
Маме Ә'т'ман дәрбәк бәрда бәжи у бала баве Һ'әсән,
дь зьнщира сәһ'әте дьхинә.

Р'ока мә һьлати жь алне Бога,
Шәwq у шәмала хвә да бәжи у бала баве Һ'әсән
һәрчар пәйен мә р'әшкота,
Хәзи Маме Ә'т'ман бычуа ши-варе хвә,
Бы сәр көр'е мь, ль гор шир у бәхте хвә бьгота.
Шәме дьго: — Фылит, лао, мь го мәр' пешиа карвани,
карван гөнәнә,
Гәләк көр'е баван нала тә ә'гит у мерхас те һәнә.

Р'ока мә һьлати сәкьни ль қөбләте,
Шәwqа хвә да бәжна баве Һ'әсән, к'остәка зьнщира
сәһ'әте,
К'ьриве К'олос әзе бы ә'ниа баве тә кьм,
Ч'ә'ве көр'е мь лебу бажо нав карване хәлке нав
намусе, нав г'ирәте,
Маме Ә'т'ман дәрпке лехьст ль көр'е мь р'әбәне,
Дәсте ши қөт кьр жь ве хере, жь нә'мәте.

Р'ока мә һьлати жь али Сьлива,
Шәwqа хвә да пәйен р'әшкота, ван т'ьвьнган, т'оqа
зива,

Маме Ә'т'ман дәрпке бәрда көр'е мь р'әбәне,
Сәре ии бьр'и жь бәлиф у назбәлифа.

Фьлит, лао, мамани, хвәш мамани,
Мь к'әс нәди нала Маме Ә'т'ман ль вәлате г'әрибе
шәр' дькьр, мер дькөштьн у дәст һьлтани,
Бьра дия Маме Ә'т'ман т'әне пәсне хвә бьдә,
Бе мь чок да ә'рде у мь лавәк ани,
Чава ч'ьра мала Qōto вәмьранд, коне мә датани.

49. Наве гонде ма Басайә,
П'ела наве пьс аг'айә,
Хвазка we кәч'ке
Наве лавке we Мусайә.

50. Көр'о дино, сәре бане ма мәшмәш нәкә,
Гөр'ика чыг'аре мь гәш нәкә,
Qәсәм дыкым наве хwәде,
Әз йа тәмә, хwә шаш нәкә.

51. Мь быһисти тә йәки хwәсти,
Һәки жь мьн четърбә пироз у бьмбарәкбә,
Wi бәхти у ль wi щьсәти,
Wәки жь мь п'истьрбә, марәке пева бьде,
Гоште лаше we быһ'әле, бык'әве бәр ви ләпи,
бәр ви дәсти.

52. Сәр мәр'а һәд у мәдә,
Бьн мәр'а кәвьре қәдә,
Хваске we кәч'ке наве лавке we Ah'мәдә.

53. Көр'о дино, көр'е аме,
Хәнщәра тә зивә, шөг'өле Шаме,
Хазика баб у бьрака әз бьдаме,
Бьла р'оже се щара ғавьр быһата сәр исламе.

54. Ль сәр мәр'а хальқ йәкә,
Ль бьн мәр'а һелина тәйре ч'әнг бәләкә,
Әз йа тәмә ль дарә дьнйәе, хwә шаш нәкә,
Wәки бәре тә бык'әве г'ейран у г'өрбәте,
Мь быкә гөстилки зер' у зив ль т'ьлйа хwәкә.
Wәхте кәч'ке шехан у мәлла һатьн,
Жь т'ьлика хwә дәрехә, һ'әнәк у лақьрдике хwә
пе вәкә.

55. Лъ мьн кәр'е, лъ тә кйöте,
Р'асәре мьн у к'әләш гәвре тавика барана һур те,
Әзе һынге т'әрка бәжн у бала тә бьдъм,
Һ'әйа фәрмана мьн бе шәм р'әббе жорин,
Сәре мьн бьк'әве сәр дарә һ'әрама ве т'абуте.
56. Ло, гьди, көр'е хәлке,
Чьра шал у шапък бәжна тә те,
Р'абә ч'әпле мьн р'әбәна хвәде бьгрә бьр'әвинә,
Бавежә бәхт у туре Щәмиле Һ'ашо¹ Қөббөрбите².
57. Әз нәхвашьм, т'а дьгьрьм,
Р'ож бь р'ожа хьрабтьрьм,
Wәхте ч'ә'ве мьн лавке мьн дьк'әве,
Әз дькарьм ә'лба Щьзира Бота һьлгьрьм.
58. Әз нәхвашьм, вәрә сәр мьн,
Гöһке льһ'ефе һьлдә вәрә бьк'әвә бәр мьн,
Wәки баб у бьрае мьн бежьн чь бу?
Әзе бежьм Һ'әким Лоқман сәрәк да мьн.
59. Әз нәхвашьм лъ т'аеда,
Wәрә шә'ра сәре мьн гьредә,
Бәлки дәсте тә бьбе дәрман,
Р'ека дь хвәдеда.
60. Һавинә, стера сьбһе лъ мьн зәлал кьр,
Хәлке у аләме сәре бана хәва хваш кьр,
Wәхте тö дьзани тö қачахи, тö мәһ'көми, тö
фьрари,
Тә чьр'а бәхте мьн торине бь хвәр'а р'әш кьр.
61. Әз дьмьрьм, әз намьрьм,
Шәве, р'оже хьрабтьрьм,
Әз бьрьмә сәр хәр'ата, т'абута мьн нәқаш кьрьн,
Әз бьрьмә шәм һекиwana к'әфәне мьн қөт
дькьрьн,
Әз т'абутер'а кьрьм,
Дәре мала лавке мьр'а дәрбаз кьрьм,
Ч'ә'ве мь хьр'аме т'абутер'а лавке мь к'әт,
Мь дит һестьре ч'ә'ва пақьш кьрьн,
Мь го, гондино, малхьрабно, мь вәгәр'иньн,
Әз дөһ у пер четьрьм.

62. Эзе сылафе дайным сэр сылафе,
Эзе бехым қотика дэв зыраве,
Эзе шеным мала лавке хвә мән'әла наве,
Эз чь бькым сылафе бь хэлкер'а сылаф ширьнын
хөи пер'а,
63. Һәр'ә вәрә вәкә бәре,
Göhe хвә нәдә ве готье, ве хәбәре,
Эзе тә бь хөди бькым вәкә бәрхьке зозанхари,
Һәр'ә зозане бани, панзхера мака хвәр'а вәри,
64. Сәре мь теше, дьле мь пер'а,
Ава Шате Щьзира Бота вәгәр'е сәрбәржера,
Го, соз у қьраре хэлке т'ьмама бь сәре хвә бьн,
Соз у қьраре мь жи пер'а.
65. Лавке мь р'азайә, әз шиар накым,
Һәкә щотарийә эзе эмәки ль бәр гакым,
Һәкә шьванә, эзе кар у бәрха жь бәделе дан кым,
Һәкә ньмежк'арбә эзе ньмежа сьбөһе бәдела we
қөза кым,
66. Эзе дьчъмә Щьзира Бота бәрда Шатә,
Эз у дәлалә дьле хвә р'уныштын, мә гьртә к'ейф у
сонбәтә,
Го, хвәде мьраде һәрдө дьла һасъл бьке, мале
дьне беқимәтә,
67. Ва гөндино, кәвьр у көч'ке хвәде ле барино,
Qәнца дәве баве хьраба р'ино,
Wә к'әнге әз у бәжна зьрав щәм һәв дино,
Р'ожәке жь ва р'өже ләһ'да, әз у бәжна зьрав
ль һәв һатын,
Qәдәме мьн р'бә'рин, чоке мьн чун у һатын,
Әз тьрсиам, мь го, тира батыһа һат әз һьнгавтым,
Мь ньзанбу бәжна зьрав бәр мьр'а бьһөртиһә,
ч'ә'в у бьрөһа әз ахафтым,
68. Наве гөнде мә Хьсхера,
П'ела наве вәкә к'ера,
Эзе дьаке бькым жь хвәдер'а,
Го, деһла жьна тә бьмрә, к'опәк у мьр'дале мере
мь пер'а,

69. Наве гонде мә Сыншаңә,
Дарәк теда шин бу дар бьндәңә,
Хвәде мьраде мьрадхваза бьке,
Мьрьна мала хон шәвйти һәңә.
70. Ль мьн у диаре Каникьр'ке,
Әз у бәжна зьрав ләистьн бь қомаре, бь нәһбәрке¹,
Вәхте дьла дьл һ'әбандьн, чь агьр к'әтийә мала
хәлке.
71. Ль мьн у р'ека Қәрәчохе,
Шәлул у былбыла хвандьн сәре хохе,
Жь хера хвәдер'а дәсте дәсте ну гьртьбана,
Не кәви данибана сәр қазохе.
72. Нәчә ч'әма, ч'әмә сарьн,
Гөла нәчьнә, гөл һьжмарьн,
Синг у бәре мь ә'вдале шор' буна,
Бь хондане п'ахлада хварьн.
73. Һавинике нәгрә бь ширани,
Әзе дьаке бькьм жь п'ехәмбәр у р'әббе бани,
Хвәде мьраде мьрадхваза бьке, гонди, щинар
т'әв бен амин.
74. Һавинике нәгрә жь ва сут'ала,
Һавиника ва сут'ала вәкә каникорһке бәр
кәндала,
Дане сьбһа мө дьче ве т'ьжинә,
Әвара мө вәдьгәр'е, манә вала,
Хвәде вале бьде мь у бәжна зьрав, мь чь мөфәрә
у чь мәщалә.
75. Лавке мь бь шев һато, мь нас нәкьр,
Бь р'ож бәр мьр'а бьһөрто, мь поз пе нәкьр,
Хвә бь сәр дарә чапльне дара кәл у мьталә кьр,
Жь вена мь жь мөһба дьла һьж нәкьр,
Мь созәк дабу фейда нәкьр.
76. Ава Шате Щьзира Бота авәк шинә,
П'ела наве һ'ар у динә,
Вәрә сәре хвә дайнә сәр ви чоки, сәр ви р'ани,
Мә мьнәта тьрш у һ'ьнара хәлке нинә.

77. Сәре бана нәсәкьнә,
 Қырас дьрежә, чакет кьнә,
 Әз ч'ә'ве хwә дьгәр'иньм, нагәр'иньм,
 Мәһ'бубе гонда әз у тәнә.
78. Дерка Һ'амко, агьр пе бык'әве, мерг у кани,
 Ле ч'еринә к'ьһ'ел у щани,
 Мь кьр у нәкьр мьр'а жь к'опәк у мьрдале мере
 п'ис мь ч'ара нәкьр,
 Мь сәр дьле хwәда кьр фьнщанәк жәһ'ра
 сьлемани.
79. Һәйва гонде мә һәйвәк сава,
 Хөзи р'оже ль мьн у лавке мьн һьлатбана
 нәчуба ава,
 К'әләш доста тә йәкә хьземшор'ә, дем дьгәлә,
 авьр' шәватә, минаяә кәвока сәр дәлава.
80. Гонде мә т'ъжийә жь шейт'ана, жь ә'wana,
 Ә'ллә тьа'ле бане бани т'опәки ль wә быде жь
 ә'змана,
 Чава қизе чардә сали сьбәһ һ'әта эвара һ'әщыз
 кьринә малда,
 Нәверьн һәр'ьн мале щирана.
81. Қизе гонде мә т'ор'ьн, т'ор' бәндиңә,
 Һ'әми солә сорһьн, сәр дәльнге сәлт'ан
 мәһ'мудинә,
 Жь эварда һ'әта сьбаһ бәре хорте хәлкеда
 р'адьзен,
 Сьбаһа р'адьжен мьсинә ава шәмьди, дыбен:
 «Йаде, йабо, әм софинә».
82. Бәжна мьн зьравә жь мьнара Серте,
 Синг у бәре мьн хөштьрьн жь һәжире ч'йае
 Шәнгәле, дьмса Харпете,
 Сәара сәре сьбаһе р'амусанәке сәр щан у щьсәте
 тәда бәрдьм,
 Һәр сьбәһ инщиле wan дәсте wandанә, жь дере
 тен.
83. Мь лавке хwә дитйә бәр дык'ане ва һ'әдада,
 Сьмбелсора сьмбел бада,
 Һ'әщи нәқәба мьн у тәда нәқәнщи быштәг'ьле,
 Нәгһе т'ө мәқсәда, т'ө мьрада.

84. Ә'wrәк ль ә'змана чедьбә р'әш момьнә,
Шева ниве шеве гөһе ньвине һьлдә, бык'әвә бьнә,
Жь әлла тәә'ла бане бани пева ньзане әз у тәһнә.
85. Мала мә ширане ва мала бу,
Мьн у хәлке дәлал соз у қьрар бь һәвр'а дабу,
Соз у қраре мә бунә к'аг'аза спи, зу онда бу.
86. Р'ожа мә дәрк'әтә жь кәнаре ве Иране,
Шәвәқа р'оже аветйә омәга Мәһ'әмәд,
Бәжи у бала хорте К'өрдьстане,
Фәләка мала хвәде шәвьти хайинә, әз нәгьһаме.
87. Р'ожа мә дәрк'әтә жь алие Бота,
Шәвәқа аветйә бәжи у бала хорте К'өрдьстане,
қизан у хорта,
Жь хера хвәдер'а, хвәде мьраде мьрадхазә
кьрбайә,
Бьра мь кьрасе бәр бәдәна хвә бьфрота.
88. Ава ч'әме мә бь ч'ьвитә,
Ч'акете дәлалә мьн һ'әвт бәрикә,
Хвазика мьн бь ьн, наве дәлалике ье Ә'ликә.
89. Ч'йа бан дькьр ч'йа,
Даре һур бан дькьрн гьрс у дәвйа,
Қьрассор бан дькьр т'ақиспийа,
Гөльк у гөлбәнде бәр'йа жери т'әв к'әнийа,
Сал у зәмане хьраб бь сәр мәда һатьн,
Дәсте мьн у дәлалә мале жь һәв қәтйа.
90. Ч'йако, шәвьтио, какьл у кәнши,
Әзе бем: «К'өчәро, сәбра дьле мьно, вар
бьльндщи,
Хөзиа дьле мьн бь ьн хорти,
Ньге хвә гәр'йа, ч'ә'ве хвә дит, дьле хвә
зәвьщи».
91. Ч'йако, бьльндо, дар бь р'езо,
Ло к'өчәро, варгөһезо,
Хвәде бькра мьраде мьн у ви лавьки,
Мь р'аһьшта туре берие, әм бьчуна пешйа пезо.
92. Ч'йако, шәвьтйо, р'е дь бәрр'а,
Ло сәидвано, дәнге кәва гозәл те дь сәрр'а,
Бьра дьл һ'әрам бьн сәр дьле мьн у тәр'а.

93. Дәләлеле мале, к'әдәра сьбе, налина эваре,
Ль бәр дьле мьн шеринә вәк бастега Ч'ермукке,
 мәвиже Н'әләбеле, дьмса зьнаре,
Бьра мьраде мьн у дәләле мале жь дьл ба,
Бьра туре п'арсе т'ым ль мьл ба,
Бьра п'арса хәлке гәнъм у щәһ ба,
Бьра п'арса мьн у сәбра дьле мьн гарьс у гьлгьл
ба.
Бьра мьраде мә т'ым жь дьл ба,
Дошәка мә ә'рда шьл ба,
Бьра балифа мә кәвьр ба,
Бьра льефа мә ә'смәне быльнд, бае көр' ба,
Әзе бежым дәләло, мале мә ванә,
Сәр стуне коне мә хойанә,
Иаде газьна мәкьн, дьле мьн к'әтийә хорте мала
ханә,
Әзе р'оже се шарь сәре хвә бькьм қөрбанә.
94. Дәләло, чь агьрки к'әтийә бәр'йа Мердине жь пе де
педа,
Бьра нәк'әта коне се стунь, р'ыма дәләле мьн
теда.
Мьне дақчике жь нава шәмәр'а у бөгәр'а
бынәқанда,
Т'ахьме синг у бәре хвә быдәқанда,
Мьне наве дәләле дьле хвә дан'я теда,
Әгәр фәдия мьн нә жь бав у бьра ба,
Әзе дь мала дәләлда р'уныштама дь бәдела дарө
р'ьмедә.
95. Әз бала хвә дьдьме Хабуре¹ мә р'абуйә т'әв
лемьште,
Ч'йәе Ә'бдылә'зиза мөбәрәк хвә дайә тәншьте,
Сале чуйини әзе қыз бум, мала баве хвә бум,
Иро дарө дәргуше, кәвна к'ътане к'әти пыште.
96. Әз у гьрагыре Қәт'ерьн¹,
Әз хвәка һ'әвт бьра вәкә шерьн,
Дотмама донздә суварен һәспе нерьн,
Қө хәбәрәк нәче ль сәр дәләле дьла жь ван
быбизьм,
Әзе һ'әвт бьра, донздә пьсмама бь дәсте хвә
вөшерьм.
97. Хвәдео, мь тыштәки гьран жь тә наве,
Конәки һәврешь ль ве наве,

Qəvlək darçite Bунусра¹, мек'отək жь мек'оте
даре бынаве²,
Мəе вəгьрта ль Хабуре багара, ль бəр аве.

98. Дəлало, суваре мə сувар бунə дь гəрмеда,
Бəре хвə данə ч'əме мьла бь Т'ьлк'əрмеда¹,
Ава ч'əме Т'ьлк'əрме нəхвəшə,
Дьт'ьрсьм сəбра дьле мьн нəе жь веда.
99. Дəлало, суваре мə сувар бунə жь сьбеда,
Бəре хвə данə Ə'лошехани¹ бь дəжмьнда,
Дьт'ьрсьм шаниа дəлале дьле мьн гəлəн' бьбə дь
бында.
100. Дьле мь кəч'ьке гола р'əқан у бəқа,
Бьр'ək мале мə баркьрьнə данинə ль навбейна
хəрдə сəншəқа,
Шəвке жь эварда вəр т'əвдана синг у бəре мь
кəч'ьке, к'ал у гəвр у бəзə,
Вəк мəрт'алək h'ейзəрани, т'аса орт'е бь дəқə.
101. Р'ока мə һьлати жь алие Мусьле,
Бьра шəвқа хвə нəда т'əхте Шə'бани, позе
Дерьке, h'əта мират'а ве Qьзьле,
Əм р'анабын h'əта р'о се қама ль мə һьле.
102. Дəлал, гəрма һавине һати к'əлан у к'əлə,
Бьр'ə каре хəзала жь Чəхьрбазаре¹ шəвьти бəре
хвə данə позе ч'йае Шəнгале,
Дəви ль ч'ере, гəһи ль қутқуте, чоки ль мəг'əлə.
103. Дəлал, бьра нəһата гəнде мə жана ч'елəка,
Нəк'əта һəрчар мале мə щевлəка,
Дьле мьн у дəлале мале дь т'əв һəйə,
Ньзаньм чь агьрə к'əти ван гəлəща, де тьр'əка.
104. Вəрə мала баве мьн кəч'ьке бь шəвə,
Əзе щиа жь хвə у дəлале малер'а дайньм т'əв ль
һəвə,
Һəгəр диам го: «Чь бу, чь щьрйа?»
Əзе бежьм: «П'ор'кəр'е, ə'дəта хорт у қизе ви
зəмани йəк жи əвə.
Иаде, про се р'о дəлале дьле мь г'əйидйə, əзе
щоте мəмка бавем дəвə».

105. Бъра нѣната гѣнде мѣ жана дѣверо,
 Бъра нѣк'ѣта нѣрчар мале мѣн сѣрещеро,
 Дъле мѣн у дѣлалеле мале дъ т'ѣв нѣйѣ,
 Нъзанъм чъ агърѣ к'ѣти ван гѣлѣща, жънка меро.
106. Шѣве р'ѣш нѣтънѣ кѣла мера,
 Щѣгѣра дѣлалеле дъле мѣн щѣгѣра шера,
 Ѵз кѣнда накъм шуна шера,
 Ѵз зѣнде хвѣи к'али гѣври боз нахъм бѣн сѣре
 т'ѣ шамера.
107. Хаино, де тър'ѣко,
 Сѣре хвѣ дъ тола дѣа хвѣ вѣко,
 Бѣса дъле мѣн у хвѣ ль пеш нѣвалала нѣко,
 Сѣбе ѣз йѣки хвѣ бѣкъм у т'ѣ йѣкѣ хвѣ бѣни,
 Р'ѣже се дана ве к'ѣпѣке мера ль мѣн хѣ, ве тѣ
 жъ мър'а сѣрнѣвдѣко.
108. Дѣлалѣ, шѣве р'ѣш нѣтънѣ кѣла хуни,
 Ѵзе шиа жъ хвѣ у дѣлалеле дъле хвѣр'а дѣйнымъ ль
 сѣр ханиа,
 Гава дѣлалеле мале бе тавафа синг у бѣра,
 Ѵзе бежъм: «Ма нѣхвѣштьрбу жъ нънгъве Сѣрте,
 жъ нъвѣшке н'ѣлька, жъ рѣймаг'е мѣа?»
109. Ѵзе бежъм, дѣлалѣ, ѣз а тѣмѣ,
 Бѣхте дѣлалеле дъле мѣн т'ѣмамѣ, ѣз ле ѣвлѣмѣ,
 Ѵз рѣизъм, нѣ бѣ дѣсте хвѣмѣ,
 Бѣ р'ѣвандѣне гѣр дъл бѣки,
 Ѵзе мѣна суварѣ бѣдъм шѣмѣ.
110. Дѣлал, ль мѣн кѣч'ѣке бѣжън зѣраве жъ г'ѣнама,
 Ль мѣн бѣск бѣ г'ѣле жъ п'ѣр'ѣке ван нѣѣ'ма,
 Йѣде дълк'ѣтъна ви лавъки п'ѣр' шѣринѣ,
 Ѵз надъм бѣ бав у бѣра, бѣ т'ѣпа пѣсмама.
111. Ѵзе бежъм дѣлал жъ Т'алате¹ н'ѣта Сѣте²,
 Бѣрфе даѣе, бѣ кѣли те,
 Занъм мѣла дѣлал нѣ ль вѣрѣ,
 Ле бѣле вѣйѣ дѣнге ви те.
112. Ава бѣра мѣ шѣмъди,
 Мъ чъ гѣт т'ѣ хѣидѣи,
 Чъ ѣйбъка тѣ ль дѣр мѣ ди,

Тә дәст жь мь бәрда,
Тә йәк хвәп дь ди.

113. Лавьк дьго, к'обаре дине, лъ тә ч'әвр'әше жь
каныа кьла,
Лъ тә п'ор'соре дак'әт нава мьла,
Ду ч'ә'ве тәи р'әши бәләк,
Дәсте хвә навем т'ө п'ашьла, т'ө п'ахьла.
114. Кәч'ьке дьго, ә'басоро, ә'бабәти,
Сәр ханике мала баве мь р'ак'әти,
Чь лавькки бь қәдър у мә'рифәти.
115. Ә'бар'әшо, ә'ба қиро,
Лъ тә ч'әк спио, ч'ьр'ә шио,
Дәсте хвә лъ нава дәсте мь дә,
Әме һәр'ьн сәр каниа дәвле,
Әме бькьн льмежа ниро.
116. Гәбәка бышәвьтә нә т'ө варә,
Бь шәв сарә, бь р'о ведьхьн ава тә'лә,
Дәсте хвә бь нава дәсте мь дә,
Әме һәвдө бьр'әвишьн, хвә бавежьн Хальт, щәм
Ә'лие Бьшарә.
117. Дәве дәрие мала баве мьн бь тәһ'то,
Мь ди дәнге қөндра бәзе дьле мьн ле һато,
Әз сәр льмежка ә'шадо бум,
Мь нъзанбу нә фәтиһ'әйә, нә тәһ'нато.
118. Щоте дәлалә дьле мьн щоте қант'ьр'а,
Тө хәтке лехә вәрә вьра,
Жь хвәр' бьстин р'амусанке,
Жь бәре щоте тә жь тәр'а четьрә.
119. Щоте дәлалә дьле мьн щоте бәргила,
Тө хәтке лехә вәкә тира,
Жь хвәр' бьстин р'амусанке,
Жь тәр'а четьрә жь чьл ә'шира.
120. Набә, мөһ'бәта дьла йәкә, дөдө набә,
Қол у бьрине мьн гәләкьн, әв т'өшара сар набьн,
Бәрф у ба у баһоз жь зозане Шәрәфдине р'абьн,
Нава мь ә'вдала хвәдехьн, әв т'өшара һеньк
набә,
Шуша дьла шкәстийә, әв т'өшара щәбар набә.

121. Нарин, нарин, ава мьсин у себари гомгөм ль мә
щәмьди,
Гөл у бэйбун у р'һ'ан ль ч'йае жори ль мә
сәр'ьди,
Бь р'амисана у бь дэстп'ашьла набын, гьди.
122. Ль ван сала, салwәхта,
Зәwаш хwәшә һәсп у зин у т'ьвьнг у р'әхта,
Һәгәр хwәде тьала нәкър мьраде һәрдө дьла,
Әзе р'оже пенш фәрз хwәде бькьм,
Әзе дьа бькьм, әзе бем бебәхто, лае донздә
бебәхта.
123. Әзе бь р'еке к'әтым хьло-мьло,
Мь зер'әк дитйә бь чар ч'әмьло,
Әзе һәр'ьм Ә'муда бабе Нура' мь ле сәрф кьро,
Әз чум Мердина хопан мь дае ә'лбәк кьло,
Әз һатьм мале ль ч'ә'ве р'асте кьл кьро,
Мь ди базе дьле мь кәч'ьке һати wьро,
Жь фәдибуна ч'ә'ве ч'әпе ман wөло.
124. Ч'әк спио һека бәте,
Ль дәве дәрие мала бабе мьн листие бь кәвьре
qәwате,
Жь хера хwәдер'а бьбама зьнширәк жь зьншире
сәһ'ете,
Тек'әтьма берика базе дьле хwәе ль гора дьне,
ль гор ә'дәте.
125. Сәбра дьла ди ль суке һ'әдада,
Мь ди ч'ьг'арә вәхвар, сьмел бада,
Һ'әче дь нәqәба һәрдө дьле шерин хәбәр бьдә,
Р'абби, нәgһе т'ө мәqсәда, т'ө мьрада,
Ль бәр сәре хwә нәбинә т'ө ч'уч'ька, т'ө әwләда.
126. Мь сәбра дьла дибу ль оһа базе, дьле мьн сәран
у сәра,
Те бьнер'ә ль мум у ль фәнәра,
Щwабәк нәхере веспе жь мьр'а дьһати,
Дьве, к'әләш гәwра тә бьриндарә биступенш
хәнщәра,
Жь хера хwәдер'а әз бьбама тьхторәки жь ван
тьхторе һ'әкиме лоqман,
Жь һ'әwла ниве шәван у пева әз пәйа бама сәр
бьрине ва кьнькан, ва әсмәра.

127. Олйа базе дьле мь кэч'ьке нōн ле кьри,
 Жь к'ōлэкан у жь п'әншэран п'эрдэ кьри,
 Ёаки жь фэдибуна бав у бьра т'ьнаба,
 Жь тьрса к'опэке мере хьраб,
 Эзе дь мала базе дьле хвэ р'уньштама нэ
 мөһ'р кьри.
128. Р'е жь дьла начэ дьла,
 Ёэгэр хвэде тьала нэкрь мьраде һэрдө дьла,
 Эзе бь ч'эпле тэ билмэзе быгьм, бавежьм
 Мидйага¹ шөвьти т'ара фьла.
129. Дэрне мала баве мьн йат'аме бь т'оз у мьже,
 Тэ р'абэ т'эрасе куч'ке мере мь быкөже,
 Те дэве хвэ теке хан у мане гэрдэне,
 Щоте мәмька жь хвэр'а бьмеже.
130. Шөвөтне гөнде мә бышөвьтэ, wa дь т'ахе,
 Алик дэнэ, йэк сэбаг'е,
 Иро чар р'о нэр'нна мьн у базе дьле мьн һэвдө
 буйэ качахэ.
131. Э'зизе бэр ви дьли, кэлh'а Мердине бьльндэ, бь
 сэр дьйие к'эт,
 Бэрф у ба у баһоз жь зозане Шэрэфдине даим ле
 к'ет,
 Дьлк'этына хэлке у алэме һэма жь дьл бу,
 Дьлк'этына мьн у базе дьле мьн бу қабh'ат у бь
 дьйие к'эт,
 Т'опэк жь э'змане һ'эвта бэлак ле к'эт.
132. Дэлало, мь бери кьр, тэ бери кьр,
 Р'ийа Мэндэра¹ шөвьти ль нэвалэ мә ль һэв
 неви кьр,
 Бышкоке мь р'эбэна хвэде фьльти, синга гэвр
 спи кьр.
133. Эзе бь р'эка Мэндэре к'этым, р'еке бь тьрсо,
 Ёынгөлиска дәсте Фэрh'ане Нурке зиве қөрсо,
 Ёэрче дэрде дьла нэдитие бьра һэр'э Мэндэра
 шөвьти,
 Щэм Фэрh'ане Нурке, лаве мәтка мь жь хвэр'а
 бьпьрсо.

134. Дэйло миро, ло миро, дьла мэгрэ жь к'очэра,
 We к'очэре баркын һэр'ын жь ван дэра,
 Эз у бэжна тэи зьрав эме бьминьн ль шуна кёл
 у к'эдэра.
135. Эзе бь ч'йаке Мэтина шэв'ьти к'этым ва ль һэве,
 Дь сэр мэр'а сэрһэде ну жоринэ, дь бьнйа мэр'а
 к'элэке ну кэва,
 Эзе һ'эвт сала бь қизани ль бэнда тэ мам,
 Р'оке тэ дэ'ва р'амисанке, дәстп'ашьлке тэ ль
 мын нэкър,
 Сала ве сале дәлале дьле мын р'амисанке жь мын
 хасту,
 Эз бь мерьм тō бь жыни, к'опэке мере мын һазьрэ,
 эзе жь мырдале хвэ нэверьм.
136. Дәлил, шэва мә чу бь һ'әнэка,
 Эме ч'ьре дайнын сэр к'өлэка,
 Синг у бэре мын жь хэлкер'а һ'эшэ,
 Мь жь лавке хвэр'а кьри п'ьреза дәре мала,
 п'ьреза каран у кёлэка.
137. Ёивэр'онэ чардэшэви,
 Шэв'ьде шэмале да ч'йас Мэтина,
 Нэвала мәшкина, дан дар у дэви,
 Сэд қэда ль зэваща нэ жь дьл к'эви,
 Wэк нане гарьси, ава шәмьди жь һэв дьр'эви,
 Р'абэ, эме һэр'ын шарь у шьриэ'та мәзын,
 Бе эв кэч'ьк жь к'ер'а дьк'эви.
138. Р'ожа мә һьлати жь алие Ашита,
 Бьра шэв'ьда хвэ нэда бэжна кэч'ька, бэжна
 зьрав,
 Навк'ел қэндила, гэрдэн дьлула, зэбун чита,
 Бэри мырьнэк хайин т'эвдана щоте мәмыка,
 Т'аг'ьме синг у бэра мыне бь ч'э'ве сэре хвэ
 бьдита.
139. Эз нэхвэшьм, вэрэ сэр мын,
 Көже льһ'ефе бьлиндкэ бьк'эвэ бэр мын,
 Дак у баве мын го: «Кэч'е эв чьбу?»
 Эзе бэжым: «Вейэ тьхторэк жь тьхторе э'шнеби
 һатйэ сэр мын».

140. Эз нэхwэшъм т'а дьгърьм,
 Р'ож жь р'оже хърабтьрьм,
 К'этым сэр дарэ сээ'те,
 Сээ'т бь сээ'т эз п'истърьм,
 К'этым сэр дарэ дэқицэ,
 Дэқицэ бь дэқицэ эз п'истърьм,
 Мэйт'е мьн ль нав дар у бэсте кьрын,
 Бэре мь дан гор'стана,
 Дэре мала баве хэлке дэлалр'а эз бьрьм,
 Ч'э'ве мь ль бэжна хэлке мьни дэлал дьк'эт,
 Мь ди хэлке дэлал һесъре ч'э'ва пацъж кьрын,
 Мьн бан һэвал, погъре хwэ кьрын: Эз иро жь
 дэнапер четърьм».
141. Эз нэхwэшъм, мь мэгриньн,
 Мь бь сэрие шэкър бытэ'миньн,
 Мь ль пышта кэч'ка бь кэзи кьн,
 Бь нэцэбэке бьвын у йэкер'а биньн,
 Һэгэр һэwйа мьн нэһат,
 Шэве жь ниве шэве у пажда мь бэре к'офисорэке
 букэк сале бьньвиньн,
 Һэгэр һэwйа мьн нэһат,
 Бь ньге мьн быгърын, сэре мьн ль диwарэки хиньн,
 Мэжие мь ль ч'э'ве мьр'а дэриньн.
142. Эз нэхwэшъм мь һэбэ-һэбэ,
 Бежън баве кэч'ьке бьра мала хwэ жь щиране
 мала мэ нэбэ,
 Һэгэр эз бь һал чум, бь мэ'р чум, бь һ'эвте у дэ
 бэла чум,
 Хуна мьн ль сэр баве кэч'ькеи, қиза wан сэбэбэ.
143. Эз нэхwэшъм, мь налэ-налэ,
 Шэкър дьдънэ мь, бэр дэве мь тэ'лэ,
 Жэбэше сор дьдън мь, бэр дэве мь кондърэки к'алэ,
 Һыгъв у гэзо дьдън мьн, ль бэр дэве мьн чор'е
 мьрьне wэк жэ'рэ,
 Кэч'ькэк ль гонде мэдайэ, бышиньн пе,
 Бьра wэрэ сэр мьн, дэсте хwэ дь щане мь бьде,
 эwайа дэрманэ у дэрһ'алэ.
144. Т'эввнга лавке мьн ньсрани,
 Бь мьле р'асте һьлани,
 Ль к'эфа дэсте ч'эпе дани,
 Жь хера хэде мире мэзыр'а,

Эз бьбума шотэк г'эзале вәрди,
Эз бьк'этама п'ешйа ви сәгмани.

145. Бьра хвәде дайнә мала хъзание,
Лавке мала мь р'аһышт даре шывание,
Р'ышка у сыпиа авете жь бәр стөкөре һ'әйа бь
һ'афа т'әмәлие,
Мь р'аһышт т'әшта у ситыла, мь хө бәрда канийа
бьнийа мала, мала кьрасшие,
Мьне шыле лавке хвә бышуштана бь һ'ыһра п'не
хвә зәрне,
Эзе се р'амисана бьдъм лавке мала хө жь
т'аг'ьме синга у бәра,
Жь һ'ынаре р'уйа, жь дәфе ль ә'нийе.

146. Мь сәбра дьле хвә дитьбу ль бәр диwerә,
Мь ди сәре ынна сәр бәржерә,
Ә ызаньм весбе нә ытала қәләнге мь дькә
У нә жь пьсмаме мь нәwerә.

147. Лавьк дьбе: «Кәч'ьке т'ьлийа мь дешә, мь луб у
лубә,
Дәрманәки че бькә, хвәде һ'әбйна, һ'әвки зубә,
Хвәзи we р'оже, we шәвебә,
Әв дәсте мьни р'асте сәр мәмыке тән сор у спибә,
Дәве мьн ль сәр бьске бәләди, һ'ынаре р'убә».

148. Мала баркьр, к'оч бь р'е к'әт,
Қиз хәмьли бьр'а щәм де к'әт,
Зьке мь чьқа шәшьти, щә'ньме ала тьала агьр пе
к'әт,
Мь ди а'ще а'щ һьлани,
Эз дьвем чь бу, чь қәшьми?
Дьбе, агьр бу орт'а дәвләте к'әт.

149. Лавьк бан кьр: «Кәч'ьке, әз нәхвәшьм вәрә сәр
мьн,
Гәлащә гөнде мә гәләкьн, тө щәм мьн даимш
наби,
Бьсәкьнә ль қарьш мьн, хвә бьдә һьмбәр мьн,
Гава ль бәжна зьрав, қәдәһе ч'ә'ве р'әши бәләк
әз дьнер'ьм,
Жь мьн вәре Әзраһил у Щьбраһил, Әсрафил у
Мьк'аил,
Һәрчар қасьде р'әббе аләме, мәләке мьқәр'ьм әв
р'өһ'е ширьн давит бәр мьн»

150. Лавък дьбе: «Кэч'ьке, эз калъм, кале васала,
Жь дәрде эсмәр у зәриана эз к'этым шыкле
дәрвеша, п'осте ва ә'вдала,
Гава эз хорт бум, эз ч'нч'әке шьвата бум,
Эз эварда һ'әта бәри сьбе сәр дьлке қиз у бука
бум,
Сала исал эз т'әнәки ьхтйар бум,
Кәсәки наве, кало бистке вәрә мала».
151. Лавък дьбе: «Кэч'ьке, инги дьһйа, ақыл сәвда,
Эз көрманщ бум, тә көрманщ бун,
Чьма тә бы т'ьрки, бы ә'рәби, бы чар зьмана бы
мыр' хәбәрда,
Р'абә, т'алйа ве дьһне һәр мырьнә,
Дәсте хвә бы дәсте мы кә, әзе ве бәжна тән зьрав
быр'әвиньм,
Әзе тә бавем позе ч'йас Дерсьмдаг'е,
Щие кәв дьч'ерә, к'еурошк дьһинә дь хәвда».
152. Эз һ'әдадьм, хвәш һ'әдадьм,
Әзе эгьр ль сәр эгьр дадьм,
Бьра аләм у дьһйа хвәр'а бьбежьн,
Эз эсмәра хвә бы һ'әвт гәврә хәлке һадьм.
153. Лавък дьбе: «Кэч'е, ма хәлк дьбе лавьки калә,
Эз нәи калъм, ә'мре мын һ'әйште у пенщ салә,
Эз хәшимьм, зар'омә, нәһ т'ьфалъм,
Р'ожәк жь р'оже хвәде гәл ль гәнде мә дьбарьм,
Эз ве р'оже нәи һазьрм у нәи ль малъм».
154. Һери, бы сәд щари бы мын һери,
Эз жь Дерсьма жори һатьмә Дерсьма жери,
Мы дн жь мала дәрк'әтын быр'әк бери,
Дь дәсте йәкеда шотәк ә'лбе кьнери,
Эз ль п'әр'е ве берие сәкьним,
Бы ч'ә'ва, бы бьрйа, бы ьерьфи мы бан дькьри,
Эз һызаньм тә нә қиза чардә салии, нә бы мери,
Эз һызаньм тә нә бы қәләни, нә бы бәрдели,
Хвәде бькә мыраде мырадхаза у мыраде мын у
бәжна зьрав,
Жь сала исалын жь тәр'а бумә һ'әлеби,
Тә сәр мыр'а ьсәкьһна ьббан сәрбери.
155. Лавько, вәрә мала баве мын бәйан,
Ч'ьра мә век'әти, агьре мә дадайи,

Синг у бәре мьн жь тәр'а нәбу зозане Шәрәфдине,
Синг у бәре мьн жь тәр'а нәбу мерга к'өрдике,
Жь ниве шәве пева жь тәр'а майн мьхәлан.

156. Вәрә мала баве мьн дәри вәкә, бе бьсмыла,
Гава тō к'әти щәм мьн, тә льһ'еф бьльнд кьр, бе
йәрәби, сәд мәшалла,
Тә гава дәве хвә авет хәбхәба ч'ннаг'и, қыр'ька
мьни пошнақи,
Тә дәве хвә қыр'ька мь дәрани, бе йәрәби,
һәмдөлла,
Синг у бәре мь жь тәр'а бози бәйазни, мина бәйаз
к'аг'әта дәсте хошә у мәлла.
157. Вәрә мала баве мьн бь дьзика,
Дәри вәкә бь т'ьлика,
Гава тō һати тәвафа хала гәрдәне, щоте мәмыка,
Де баве мьн готьн: —Кәч'е әв мь тәвайә?
Әзе бежым: «Қуз һатийә мьришка».
158. Орт'а мьн у тә диварә,
П'ьһ'ине лехә нызаньб нә к'ьлсә, нә һ'ьшарә,
П'ьһ'ине лехә бинә хәрә,
Ль тә дәрәнгә, мь эварә,
Вәрә тәвафа хале гәрдәне, щоте мәмыка, р'уе
р'асте,
Әв р'амисан тә һ'әлалбә, бьра т'ьбәрка Сино у
Сәйдо жь Баве-калә.
159. Мь бәжна зьрав нәди иро дō р'о,
Qep'и вәкә вәрә һөндөр'о,
Хвәзи бь we р'өже, бь we дәме,
Әз у тō һәв у дō бькьн,
Тō беи кәч'е, әз бем, хәрә көр'о?
160. Лавьк го: «Кәч'е мь ишәв хәwnәк ди т'ьр'ә-мыр'а,
Һәлә вьрда вәрә әзе ве хәwnе бежым жь хвә у
тәр'а,
Мь ди әw куч'ке мере тә дь хәwnеда мьри, тō
дьма жь мыр'а».
Кәч'ке дьго: «На, на, бьра мере мьн саг'бә жь
зар'өке хвәр'а,
Әзе тә бькьм вәк бәрхәки жь бәрхе Дәлә-Ә'ло,
Әзе тә хōди бькьм дь бәр'а».

161. Лавък дьбе, сәбра дьле мьн чубу быйа мала
нане хвә быпежә,
Әз дак'әтыбум дәве нәқәбе, се готыне мь һәбун,
әз жер'а бежым,
Ле хва we быч'ук пер'а бу, әз дьтырснам кә
әваре һәр'ә жь баве хвәр'а быбежә.
162. Әман вае,
Дыйа бу к'афьрстани, гөне к'әси бь к'әси нае,
Галгаләк жь пешна ырда һәйе,
Дьбе: «Хәва жына че дь һымбеза мере хьраб нае».
163. Әман Гөле мьзавьре,
Сөр' у зәваща мере хьраб нә жь дьле,
Г'ор'ьне мьно, лаве хәлке, тә бәжын зьраво жь
дара п'әлке,
Әв куч'ьк баве мере мьн хьрабе, әз жь ә'сър у
пева нәверьм һәр'ьм дәрке.
164. Бәжна зьрав бь хале хвәва,
Хвә ба дькын мьһала п'еши, т'аг'а мәва,
Әзе хәбәрәке бышиным жь дәлалә дьле хвәр'а,
Те we делька жына хвә быкөжә,
Бьра шар дьн ч'әве мьн г'әзале ле нәк'әвә.
165. Һивә р'онә, бь чардә шәви,
Шәwqa хвә да дәһ'ла Дерьке, бь дар у дәви,
Һ'әвт қәда у бәла бь зәваща бе дьл к'әвә,
Мина һәвире гарьси, ава шәвин тә бьстрә, тә
нәстрә жь һәв дьк'әви.
Р'абә, дәсте хвә навбена дәсте мь кә, әме һәр'ьн
шәра' Мәһәмәд.
Әз у тә бь һәвр'а тә'ньш бьвьн,
Әме бьнер'ьн бәжи у бала зьрав жь к'ер'а дьк'әви.
166. Һива р'они хәиди нар'ә ава,
Пел у бәнда мезине нызаньм чь дькә ль ва орт'а,
ль ва нава.
Хвәде быкә мьраде һәрдә дьла бь һ'әлали,
Әм жь хвәде нахвазьн қиз у лава.
167. Бәжна мь зьравә тә дьбе шьвә,
Һенкайа бае г'әрби ле те, жь хвәр'а дьльвә,
Синг у бәре мь жь тәр'а нәбу сәриәк пәнире
зозана, бь сәрда бе тирежа зәр һынгьвә.

Хвәде мьраде һәрдо дьла бькә бы һ'әлали,
 Шәва ниве шәван у педа бьске мьни сорсосьни у
 у сьмбеле тә ль һәв бьк'әвә.

168. Көр'о, лавко, дәве дәрне мала баве мь кәч'ьке
 мәшмәш мәкә,
 Сәре поза қондыра хвә бы т'оз мәкә,
 Әз нәхвәшым чар т'ьли жь кәзәба мь кәч'ьке
 манә тә хьра нәкә.

169. Тьрен һатьбу гонде мә мьнавьрә кьр,
 Әз әвдала хвәде к'әтым тьрене, фаргон бы фаргон
 мь йог'ьлмә кьр,
 Көранйа бы ч'ә'ве мь дьбе ч'әке әскәрие ль базе
 дьле мь бу, мь нас нәкьр.

170. Көр'о, шарке мь дьго вәрә мала, вәрә мала,
 Сәре мь бы қорбана сәре тәбә, т'әв һогьр у т'әв
 һәвала,
 Мь дьго хәзи гава сәбра дьле мь сәре сьбе р'абә
 жь нав щике мь кара хәзала,
 Жь бо хәлке бьбиньн сәр сәрқот у башәвәлә.

171. Кәч'ьке дьго, суаро, қорба, һ'әйра, әз нә ль вьрым,
 нә ль вемо,
 Әз п'арчәк ә'врым ль сәр бәһ'ремо,
 Әз һур барана т'әв ль бемо,
 Әз жьна мере хьраб, доста лавке дәлали хвән
 чемо.

172. Суаро, Қьзылт'әпә бышәвьтә бы дьк'анә,
 Бәре ван дьк'ана ль қобләнә,
 Пышта вана ль ч'йанә,
 Гонди у малйа дьго: «К'ане дәлале дьле тә
 к'ижанә?»
 Мь дьго: «Ма һун к'йөр бунә, һун ньзаньн,
 Лавке дәлале мь пешйа әскәрә, лавке һанә».

173. Мь дьго, әзе һәр'ым Қьзылт'әпә ль т'еле хьм,
 Әзе һәр'ым Т'ьл Әрмәле ль мәрзиқе хьм,
 На вәллә, әзе һәр'ым Анқара, моһра дәвләте
 быгрым ль мазбате хьм,
 Әзе бем бы ч'әпле мере хвә быгрым, жь бәдела
 дәлале дьле хвә дь әскәрие хьм.

174. Суаро, аз нә г'әзалым быдым чоле,
Эз нә ордәкым быдым голе,
Ле әзе весьбәке дава хвә былынд кым,
Жь бәдела дәлалә дьле хвәва
Тек'әвым г'әлиме, на wәллә, әзе һәр'ым қәрәқоле.
175. Суаро, ч'йа былындә р'е дь бәрр'а,
Ле кәве гозәл дьхвинә дь сәр мәр'а,
Мь дьго бәлки р'оке жь р'оже хвәде,
Тō мь хьласки жь к'онәке мере хьраб,
Дәсте мь быгрә быбә жь хвәр'а.

176. WƏPЬN ДИЛАНЕ ƏСМƏP

Лъ ва гəwpa, лъ ва əсмəpa,*
 Əз кəштьм ч'ə'в гəзəлa,
 Т'axьмa синг у бəpa,
 Лъ г'əзaлa хьзем зəpa,
 Мь дибу лъ гьp фьтьли,
 Лъ сəри шə'рəк Мусьли,
 Лъ бəжне хəфтaнe гəли,
 Бь сəp бəжнедa дьхəмьли,
 Əз лъ п'ешнe зивьр'им,
 Сe шaрa мь бaн дькьpи,
 Сəp п'икe хwə зивьр'и,
 Awьp' бəрдa лъ ви дьли,
 Бь ч'ə'вa ə'шaрəт кьp,
 Ч'ə'вe гəзəл кьл кьpи,
 Бьpə'кe qəлəм кьpи,
 Дəв у левe шəкьp кьpи,
 Əз дькьм Əсмəp p'амисьм,
 Бьн гə'нape Һ'əйндəри,
 Хəйдaн жь чəнe ньсьли,
 Т'əpкa Əсмəpe нaдьм,
 Һ'əтa бь axa мəзəлa,
 Һ'əтa бь кeлe кəвьpи,
 Нəe мь дəнгe гьpи,
 Кəлe we п'ьp' гьpəньн,
 Т'əшaр нaчə жь ви дьли.
 Əсмəpa бь гəwpa нaдьм,
 Т'əpкa əсмəpa нaдьм,
 Мь дибу лъ сəp хaнийa,
 Т'əнa-т'əнa мьмəшийa,
 Мь дəст aвeт гьpтькe п'ийa,
 Һьнгe qaмa мьн кьн бу,
 Əз p'aдьбум сəp т'ьлйa,

* Һəp p'əз тe wəк'лaндьнe йəк бь хəбəpe «Дə wəpнe, wəpнe, wəpнe», йəк бь «Wəpьн диланe, Əсмəp».

Дәсте мьн к'этьбу гөля,
 Бь сәр мьда хьлия,
 Хөр'ен к'эт т'оқ у бәния.
 Әз дькьм Әсмәр р'амисьм,
 Нав зер' у мәшидийа,
 Агьр к'эт мала гөндийа,
 Т'әв ль шех у софья,
 Т'әв ль мәллә у һ'әщия,
 Г'ейри хорт у нашийа,
 Ль мә кьрын бебәхтия,
 Ма һәңе ва ль мә чийа,
 Әсмәра мьн нәзанә,
 Мәмьк севә ль дьк'ане,
 Р'амисанәк дьхазьм,
 Бебав щьнәт арзанә,
 Щоте мәмка дәрманә,
 Р'әббио, жь тәва ә'йанә,
 Мь бан кьре, тә го «ләббе»,
 Р'ека дьл мьқатә бе,
 Р'амисанәк дьхвазьм,
 Щьнәт, фәрдос бәһ'ра мә бе.

177. ЗЬРАВЕ

Зьрав, зьрав зьрав, зьрав, Ләйлоке, зьраве,
 Бәжн у бала тә зьраве, Ләйлоке, зьраве,
 Так р'ьһ'ана ль бәр аве, Ләйлоке, зьраве,
 Мала гәвре ль т'аг'а наве, Ләйлоке, зьраве,
 Мь сылав шанди сәр сылаве, Ләйлоке, зьраве,
 Р'ишнә шә'ре һатын аве, Ләйлоке, зьраве,
 Зьрав, зьрав, чь шерине, Ләйлоке, зьраве,
 Йәк әсмәр у гәнъм гвинне, Ләйлоке, зьраве,
 Дәв ль к'ән у гөлбарине, Ләйлоке, зьраве,
 Тө мекәва ль зьнара, Ләйлоке, зьраве,
 Сәре сьбе жь мьр' дьхвинне, Ләйлоке, зьраве,
 Көл у хәма дьр'эвинне, Ләйлоке, зьраве,
 Әз т'әрка ч'ә'ве бәләк надьм, Ләйлоке, зьраве,
 Һ'әта әз бьмьрм, ль бәр хьр'инне, Ләйлоке, зьраве,
 Зьрав дьбә, қалынд набә, Ләйлоке, зьраве,
 Хөли ль сәре мере хьраб бә, Ләйлоке, зьраве,
 Әз т'әрка ч'ә'ве дь р'әш надьм, Ләйлоке, зьраве,
 Фәрмана сәре мь р'абә, Ләйлоке, зьраве,
 Мәһ'кәма мь ба сөлт'ан бә, Ләйлоке, зьраве,
 Мәшнәқа мь ль әзмана бә, Ләйлоке, зьраве,

Зьрав, зьрав, та у дэрзи, Лэйлоке, зьраве,
 Дь бэр дэрике мэр'а дыбэзи, Лэйлоке, зьраве,
 Бэжна ве бебаве ә'йн те бе р'ьһ'ана бэжи,
 Р'амусанәк же дьхвазьм, Лэйлоке, зьраве,
 Тә го ах у мь го хөзи, Лэйлоке, зьраве,
 Дь қыр'а мьда мабу хөйси, Лэйлоке, зьраве,
 Зьрав, зьрав, зьрав, зьраве, Лэйлоке, зьраве,
 Т'эрәс баве мь нахеве, Лэйлоке, зьраве,
 Синга гәврә т'әкйа шехе, Лэйлоке, зьраве,
 Дәстур һайә әз бем тәвафе, Лэйлоке, зьраве,
 Нав у дьле мьн һеньк набе, Лэйлоке, зьраве

178. ДОЛАБЕ

Дольм дольм, долабе, дольм, дольм, долабе,
 Зальме, ма we чава бе, дольм, дольм, долабе,
 Хөли ль мере хьраб бе, дольм, дольм, долабе,
 Се қиза долаб дьр'ьстьн, дольм, дольм, долабе,
 Се гәвра долаб дьр'ьстьн, дольм, дольм, долабе,
 П'ике р'асте ль һәв дьхьстьн, дольм, дольм, долабе,
 Бь авьр'а әз дькөштьм, дольм, дольм, долабе,
 Ва қәнща зә дьхвастьм, дольм, дольм, долабе,
 Хьраба әз дькөштьм, дольм, дольм, долабе,
 Долаба мь жь дара к'ө те, дольм, дольм, долабе,
 Зальме, бемьрвәте, дольм, дольм, долабе,
 Кәвьре хвәде пе дьк'әте, дольм, дольм, долабе,
 Әз көштьм ве мөһ'бәте, дольм, дольм, долабе,
 Р'амисанке бь мь де, дольм, дольм, долабе,
 Вәлләһи әз жь тә бир наьм, дольм, дольм, долабе,
 Ыл дьһйәе у ль ахрәте, дольм, дольм, долабе,
 Вәллә ыл ба р'әббе ь'зате, дольм, дольм, долабе.

179. ГӨЛЕ

Вай ла Гөле, вай ла Гөле,*
 Так р'ьһ'ан у қөрнөфьле.
 Әз гөльм, гөла зәрьм,
 Так р'ьһ'аньм, нә нәфәльм,
 Әз доста лавке хвәи әсмәрьм.

* Нәр р'ез те вәк'яландьне йәк бь хәбарә «Дәләлам, т'әв дь гөл», йәк бь «Ширьнам, т'әв дь гөл».

Вай ла Гөле, мә эваре,
 Ль тө быч'уке, сәр бь шә'ре,
 Эз т'ер набым жь диндаре.
 Дәсте хwә бь дәсте мь дә,
 Әм һәвдö бьр'әвиньн,
 Хwә бавежьн аг'е Даре.
 Эз гөльм, гөльм, гөла спимә,
 Ль нав бахчәке илаһимә,
 Тö сьсна бини эз һәвимә,
 Достка лавке мәдәнимә.
 Эз гөльм, гөльм, гөла сорьм,
 Ль нав бахчәке р'әббе жорьм,
 Достка лавке сьмбел сорьм.
 Эз гөльм, гөльм, гөла р'әшьм,
 Ль нав бахчәке р'әббе әршьм,
 Достка лавке сьмел р'әшьм,
 Мь гөла хwә ди ль бәр чае,
 Р'әнг әсмәрә, дөв ль к'әнә, дәг ле нае,
 Иро дө р'о тö нар' у нае,
 Тә п'ор' көр'е бь сәр дае.

180. МӘНЩЕ

Әман, әман, әман, дьло,
 Дьле мьн дьлки бь кöло,
 Дьл к'әтьбу Мәнща Сьло,
 Дьнйа ә'лам т'әв зәwьшин,
 Эз у Мәнще манә wöло.
 Гөндино, йар малино,
 Wөрда әм һәр'ьн мала Сьло,
 Әме р'унен ль сәр щьло,
 Жь бой хатьре Мәнща Сьло,
 Жь бона хатьре дьло.
 Ле йәман, Мәнще,
 Тö кәwока сәр дәрәнще,
 Бь хәлке п'исә, бь мь қәнще.
 Эз у Мәнще әм к'әгьн гәлще.
 Йар гөндино, йар малино,
 Бона хөде warнә фәрще.
 Ле Мәнще, wаһа набә,
 Шуша дьле мьн шкәсгйә,
 Эз дькьм накьм шәбар набә,
 Бь һ'әвт дьхтора дәрман набә,
 Бь һ'әвт һ'әкима р'әһ'әт набә,

К'әмал-п'аша жь т'ърбе р'абә,
 Исмет-п'аша жь сәр т'әхг р'абә,
 Щәлал Бәйар пер'а к'ар бә,
 Дьнйа ль сәре мьн р'абә,
 Шуша дьле мьн шкәстйә,
 Әз дькьм накьм щәбар набә.
 Ле Мәнще, тә Мәнще щани,
 Наве базе тә Фәрһ'ани,
 Наве т'ие тә Османе,
 Наве хәсуа тә Ә'йшане,
 К'әс бь дәк'е вә нызане,
 Вәк р'ом у аламане.

181. ХАНЬМЕ

Ханьме, ле Ханьме,
 Бука мала баве мьне,
 Бәжн зьраве жь дара р'ьме,
 Ыж т'аг'а жери бане дькьме,
 Т'әрәсбаве нак'ельме,
 Тә бьнер' ль бәжна вәкә р'ьме,
 Нод. у нәһ ч'ьв дьк'әтьне,
 Т'ьли у печ'и жь муме шыме,
 Мала лавке мьн зиарәтә,
 Ва малино ль бәхте вәмә,
 Бона хвәде мь бавежьне.
 Чьда гава мь давежьне,
 Ы'әвт дькторе ә'щнебийа,
 Ыатьнә сәр сәре мьне,
 Дәрман тавет дьле мьне,
 Әз вәдьгәр'андьм р'уке дьне,
 Әз дьмьрьм жь дәрде дьлк'әтьне.
 Синг у бәре мьн гәврьн мина қат'ьхе к'очәра,
 Ыати чахе һ'яландьне.
 Р'уто, мышке п'әр'ьти,
 Дьк'әви у дьньщьси у дьһ'әр'ьми,
 Ханьме ль тә кьньке,
 Мәша we мәша қьтьке,
 Чу Мьдйаде гьли дьке,
 Ль Анқәрә һөкбм дьке,
 Ль Диарбәк'ре ьстинав дьке,
 Мала р'уто хьра дьке,
 Хө ль сәр Йусьфе фьрах дьке,
 Р'уто, тә нәмае,

Шэвки пева нэ зэвао,
 Ль бэр ханьм р'анэзао,
 Бь эше к'это, п'ор' wəшиао.
 Ханьма мын дэйwани,
 Шэ'р гьреда сьливани,
 Тə мала мь хьра кьр,
 Бь дəсте хwə агьр пева дани,
 Нəмам, нəмам, əз h'əлйам,
 Т'о дь мь нəма,
 Нə мытqала, нə бь дəрhəма,
 Гошт бь шанə мьва нəма,
 Wa Иусьфо, əл бəхте тəмə,
 Т'о р'абə həр'ə шəм шех у а'льма,
 Жь бае самн, жь həwa щьна.

182. КƏЖЕ

Кəже, т'о кəжи,
 Wəллə, бьллə, т'о кəжи,
 Нawqа тə бь к'ьмбəр,
 Сəри бь шə'р у т'əмəзи,
 H'əжира сор у бəжи,
 Гава ч'ə'ве мь лек'əт,
 Чокə мын р'aa'ли,
 Qəдəмə мын шкəстьн,
 Əз нəма карьм həр'ьм мала хwə жи.
 Кəжа мын щьндийə,
 Ч'ə'ве тə ль хəве,
 Дəсте мь ль сəр морие,
 Мь дəст авети гəрдəне,
 Хəр'ен к'əте дəрзие.
 Тə'ма мəмке тə хwəшə,
 Wəк qəймаг'е сение,
 Кəжа мын кьнькə,
 Ч'ə'ве тə ль хəве,
 Дəсте мын ль сəр мəмькə,
 Дəст авети гəрдəне,
 Хəр'ин к'əтйə п'əлькə,
 Тə'ма мəмке тə хwəшə,
 Wəк qəймаг'е əлбьке.
 Кəжа мын дьрежə,
 Бь həqьл qəрa'n дьрежə,
 Ч'ə'ве тə ль кəве,
 Дəсте мын ль сəр h'əмезə,

Тә'ма мәмке тә хвәшә,
Wәк қәймаг'е гамеше.
Кәже, ле кәже,
Wәллә, быллә, тә кәжи,
Мәмьк дәрмане қольнше.

183. СЫЛТАНЕ

Э ле, ле, ле, ле, ле, ле Сылт'ане,
Щан у щәгәр Сылт'ане,
Зер' у зәбәр Сылт'ане,
Дә р'абә нав гьране,
Р'у бь дәґе, р'у бь нишане,
Куч'ке мере тә п'исә,
Wәк дә'шке ль дув гар'ане,
Сылт'ане дьнйа дәврә,
Сәр мәр'а п'әрчәк ә'wрә,
Эла баве тә гьранә,
Данйа ль һәрдә шәwла,
Нашие гонде мә п'ьр'ьн,
Хортно, мәшын, кәч'ьк стәwрә.
Һай ле гьдие, Сылт'ане,
Тә ль фьтла к'әсрәwане,
Да сәр ә'нйа мәйдане,
Дь бында қоле зер'ане,
Тә ч'ә'ве гозәл кьлдане,
Бьрһәе қәләм қәйт'ане,
Тә ль позе ч'ьлаки¹,
Теда һәйә а'рани,
К'әт сәр лев у дьране,
Тә ль гәһаре Һ'әйндәри,
Бь қьр'ьке дь п'алдане,
Қьр'ка гәwра мьн бозә,
Wәк шуше ләмпане,
Синг гәwр жь бәрфа зозане,
Дьлке мьн жь бәһ'ра Wане,
Р'у соре жь р'амисане,
Тә гоште щане мьн һ'ьланд,
Һәстие мьн аветьн қап'ане,
Көле дьле мьн п'ьр' бун,
Wәлләһи, тә шах бәрдане,
Сылт'ане, дьнйа дәмә,
Мь сонд хари бь қәсәмә,
Әз сева сәре чьләмә,

Дь нав ч'э'ве даредамэ,
 Эз тырике мэзронамэ,
 Чах у банга хвэдамэ,
 Хэма мэхвэ эз йа тэмэ,
 Мала левьк ль бэр лате,
 Мөмьк севе хэлате,
 Тө дь сэр ч'э'ве левькр'а нати,
 Лавьк т'эрка тэ наке,
 Ньге мьн техьн қәйде,
 Дәсте мь бавен к'эләмче,
 Стөе мьн бавен ләле,
 Бәре мь бьдын сынт'аде,
 Ль сэр п'ьра Сәлате,
 Тө дь сэр ч'э'ве левькр'а нати,
 Ле гьдие, Сылт'ане,
 Ыат эвара ине,
 Эсмәре хвин шерине,
 Тә'ма мәмке тә хвәшьн,
 Вәк шәкьре ль Мердине,
 Тьрса мьне ль we тьрсе,
 Эз бьмьрьм, гәврә нәбиньм,
 Ыай ле гьдие, Сылт'ане,
 Бьск бәрда сэр келане,
 Зьншир бәрда сэр қолане,
 Қәйт'ан бәрда сэр к'ьтане,
 К'очәре у бәльбане.

184. ЭМО

Эмо, Эмо, Эмо,
 Эз һәвадаре гәвремо,
 Бьриндаре кәч'кемо,
 Ч'э'ве кәч'ка бе демо,
 Эз ашьде бәжнемо,
 Те һәр'ә, әзе бемо,
 Эз ль сэр бане-қәсремо,
 Мь дибу ль сэр ханийа,
 Т'әна-т'әна мәшийа,
 Мь дәст авет гьртьке п'ийа,
 Бь сэр мьда хьлийа,
 Т'әрқин жь бәжне һатнийә,
 Дьле мь дьтьрсийа,
 Дь дьле мьда шкәстийа,
 Бь мьр' бәшьши у к'әнийа,
 Мь дәве хвә авет гәрдәне,

Наз мършан у морийа,
 Агър к'эт мала гондийа.
 Эмо, Эмо, Эмо,
 Өз чум Н'әләбе шарәк,
 Өз һатъм Н'әләбе шарәк,
 Мь ани һ'әнә барәк,
 Бь һ'әвт кала гопаләк,
 У бь һ'әвт пира дьранәк,
 У бь һ'әвт қиза дәсмаләк,
 У бь һ'әвт зар'ока г'ар'әк,
 У бь һ'әвт жьнбийа шәкаләк,
 У бь һ'әвт гонда мөхтарәк,
 У бь һ'әвт хорта дост у йарәк,
 Ие мьн т'әне се-чарәк.
 Н'әчп нәбе бьмбарәк,
 Бь ва вәдә коре марәк.
 Эмо, Эмо, Эмуше,
 К'очәра ль дәшта Муше,
 Ми т'әнә, бьзьн т'әнә,
 Ч'еләк т'әнә, гамеш т'әнә,
 Р'ун дьфроше,
 Мер т'әнә, лав ль к'оше.
 Наве лавьк ньзаньм,
 Наве кәч'ке Н'әсинә,
 Дәсте хвә бьдә бь дәсте мьда,
 Өз тә бь һәвдә бьр'әвиньн,
 Нәр'ын хопана Мәтина,
 Ахао ль бәхте тәда,
 Қәбһ'әте жь мә нәстинә.
 Эмо, Эмо, Эмо,
 Өзе чумә, дьчумә,
 Бәрч'әм, бәрч'әм дьчумә,
 Өз перги доста хвә дьбумә,
 Өв к'әнийа, өз шабумә,
 Сеннк жь тырие шьт'умә,
 Дь қәт'уфе хьра бумә.

185. ЛӘЙЛЬКО, ЛӘЙЛАНЕ

Ләйлько, Ләйлане, Ләйлько, Ләйлане,
 Мь дибу ль бәр дьк'ане, Ләйлько, Ләйлане,
 Зьравә, так р'ьһ'ане, Ләйлько, Ләйлане,
 Зьравә жь һ'езәране¹, Ләйлько, Ләйлане,
 Өз кәштъм навтедане, Ләйлько, Ләйлане,

Синг у бәра т'әзәйә, Ләйлько, Ләйлане,
 Щоте мәмка һылдане, Ләйлько, Ләйлане,
 Вәк севе ль Лыбнәне, Ләйлько, Ләйлане,
 Конә бавә мәзынә, Ләйлько, Ләйлане,
 Вәгьртийә сәр у бынә, Ләйлько, Ләйлане,
 Стуна навә һ'әсынә, Ләйлько, Ләйлане,
 Ә'шира бавә к'ейә, Ләйлько, Ләйлане,
 Ә'шира бавә мынә, Ләйлько, Ләйлане,
 Ынга ә'шир мәзынә, Ләйлько, Ләйлане,
 Малино, начә бынә, Ләйлько, Ләйлане,
 Гәвра мын һат фьротьне, Ләйлько, Ләйлане,
 Ль we қаме, ль we к'есьме, Ләйлько, Ләйлане,
 К'һ'еле әз ле дьсәкьнъм, Ләйлько, Ләйлане,
 Хьлаз кьрм жь мьрьне, Ләйлько, Ләйлане,
 Жь и'ние һ'әйа и'ние, Ләйлько, Ләйлане,
 Әз быбинъм бәси мыне, Ләйлько, Ләйлане,
 Мь дибу ль сәре суке, Ләйлько, Ләйлане,
 Гәвра мь бь ә'мр быч'уке, Ләйлько, Ләйлане,
 Ы'нә ль дәст у пәйнуке, Ләйлько, Ләйлане,
 Пар қиз бу исал буке, Ләйлько, Ләйлане,
 Щьване мь у к'әләше, Ләйлько, Ләйлане,
 Ль бын дара бәләлуке, Ләйлько, Ләйлане,
 Мь дибу ль бәр дәрне, Ләйлько, Ләйлане,
 Т'ақике тә спие, Ләйлько, Ләйлане,
 Бь ә'мьр чардә салне, Ләйлько, Ләйлане,
 Ль мала wә һ'әзи у шинә, Ләйлько, Ләйлане,
 Л ь мала мә чьшайә, Ләйлько, Ләйлане.

186. К'ӘЙНЕ. ГЬРАН

Ле К'әйне, гьран, гьран,
 К'әйн кәвока нав чадьра,
 Әз К'әйне надьм бав у бьра,
 Жь бав у бьра ширьнтьрә,
 К'әйне, К'әйне, мала мын,
 Агьр бәрда нава мын,
 Шәwьтанд кәзәба мын,
 Мьлк' у аш у р'әзе мын,
 Тө пәз у дәwаре мын,
 Тө мьлк' у қочане мын,
 Ле К'әйне, мала мын,
 Бавә К'әйне чуйә хөе,
 Әз һевик'арьм жь хөде,
 Бавә К'әйне жь wед нәе,

Қырōш у нивке мь ле,
 Әз К'әйне быгръм бәделе,
 Әз гәвре мән'р кьм сәр мале,
 Шәв гәр'йа ниве шәве,
 Бәре хвә да тәвафе,
 Әз чум тәвафа синге,
 Әз былензъм бь мәмке we,
 Ы'әта азана мәлле,
 Ы'әта шьвақа сьбе,
 Се қама р'о ль мә һьле.
 Ле К'әйне, гьран, гьран,
 К'әйн кәвока Р'асьлә'йне,
 Қәләне баве бь дәйне.
 Ле К'әйне, гьран, гьран,
 Әз пьсмаме хвә накъм,
 Әз лауе хале хвә накъм,
 Әз мьхальтие хвә накъм,
 Жь ә'шира баве хвә накъм,
 Мөхтаре гөнде хвә накъм,
 Wәллә, әз ә'рәба накъм,
 Әз к'әшше фьла қәт накъм,
 Әз поз бь шеха накъм,
 Қөмч'а мәмка вәнакъм,
 Әз мьраде лауьк пе накъм,
 Әз лауьк пе шиар накъм,
 Кәч' ордәка дь голада,
 К'әйне һат у хвә ль п'ела да,
 Ы'әчи жь дьла хәбәр бьдә,
 Ль бәр сәре хвә нәбинә,
 Т'ө зар'ок у т'ө мьрада,
 Т'ө мәрсәд у т'ө мьрада.

187. ФЫНЩЬКО

Әман, әман, әман, әман,
 Әман, әман, Фынщько.

Ава к'йузе һенько,
 Ле гьдие, Фынщько.

Шәбәше бе дәндько,
 Ле гьдие, Фынщько.

Алаһ мьраде мә бькә,
 Ле гьдие, Фынщько.

Һәма мь дн ль бәр дери,
Ле гьдие, Фьнщько.

Синг пәнире к'очәри,
Ле гьдие, Фьнщько.

Тө бь гөһаре һәйндәри,
Ле гьдие, Фьнщько.

Әз т'әрка ч'ә'ве р'әш накъм,
Ле гьдие, Фьнщько.

Һ'әта бь аха мәзәла,
Ле гьдие, Фьнщько.

Һ'әта бь келе кәвьри,
Ле гьдие, Фьнщько.

Көле тә п'ьр' гьраньн,
Ле гьдие, Фьнщько.

Т'өшар начә жь ви дьли,
Ле гьдие, Фьнщько.

Әман, әман, Фьнщько,
Ле гьдие, Фьнщько.

Хөнә ль бира тә нае,
Ле гьдие, Фьнщько.

Чахе ль бәр бәна г'әрзько,
Ле гьдие, Фьнщько.

Мь дәст авети мәмько,
Ле гьдие, Фьнщько.

Дәве хвә аветә қьр'ько,
Ле гьдие, Фьнщько.

Аллаһ мьраде мә бько,
Ле гьдие, Фьнщько.

А хошьк р'ьсге мь бько,
Ле гьдие, Фьнщько.

Әман, әман, ле Фьнще,
Ле гьдие, Фьнщько.

Дьран жь һ'әба бьрынше,
Ле гьдие, Фьнщько.

Мәмьк дәрмане қолынше,
Ле гьдие, Фьнщько.

188. ИАР, ДӘ ИАР

Иар, дә йар, йар, дә йар,
Иар, дә йар, қөдрәте,
Агьр бь баве к'әте,
П'ети дь ә'змана дәрк'әте,
Бь ва ч'ә'ве р'әш бөләк,
Тә хорт бьрын һьләк'әте,
Гоште щане мь һ'ьланд,
Һәстике мьн манә ль дар,
Һьнаве мьн һатьн хар,
Ашьде ч'ә'ве р'әш бөләк,
Ашьде бәжна тән зьрав,
Ль щаре мале бу һәвар,
Һ'әта лавьк һатә мал,
Мь щоте мәмке тә хар,
Алик севә у йәк һ'ьнар,
Вәк т'ьбәрка баве кал,
Пе бумә вәк мә'рки тәйар,
Пе бумә вәк зиве қал,
Жь к'аше мала әз һатьмә хвар,
Эвара ә'йда һ'әщийа,
Бь сәр мәда дь һатийа,
Гәвре һат у мәшийа,
Бу хөмхөм у наләнал,
Шьнга шьнге дәрзийа,
Мь го: «К'ома ә'ликә».
Го: «На к'ома чөләбийа».

189. БӘСНАЕ

Иар, дә йар, Бәснае,
К'ьһ'ела шәмар'ае,
Тө нага ь'ньзае,

Бав шōаре дьнйае,
 Тə мала мь хьра кьр,
 Дəсте хвə агьр бəрдае.
 Йар, дə йар, Бəснае,
 Бəла хвə ль левьк дае,
 Лавьк кьр қəда у бəлае,
 Əзе бəрхе бьр'əвиньм,
 Бавем мақуле Р'ьh'ае.
 Р'əби, р'əбби, шькьр,
 Мь ль бəжна Бəйсо мейзə кьр,
 Р'ьh'ана сəре ськ'ьр,
 Инь бь ин мь ав дькьр,
 Мь дь фьнщане һур дькьр,
 Мь ль сəр дəсте хвə дькьр.
 Жь дəлалє дьле хвəр'а дьбьр,
 Сəр дəв у леве хвə дькьр,
 Қəт нəбу щəбара дьл.
 Əзе Бəсо бьр'əвиньм,
 Хвə бавежьм мала Хəлиле Сьло,
 Жь мал мəзьна жь Днарбəк'ьр,
 Һəйл бəр баре мьн р'анəбу,
 Хвə бавен баве Бəшир,
 Əлаһ жер' бьвə дəлил,
 Һəйл бəр баре мьн р'анəбу,
 Хвə бавен баве Лоқман,
 Хəдие т'ьвьнг у т'опан,
 Əз чум Сəрбице бь дар у би,
 Тə ль бəжна Бəсо бьнер',
 Т'əвда бь шəwq у бь зьнщир.

190. ХОРФАНИ

Кəч' мекəвед хəрфани,
 Кəч'ьк мерга дь кани,
 Мь һ'əвт сала кьр шьвани,
 Мь һ'əвт сала кьр гавани,
 Мь һ'əвт сала кьр шанани,
 Мь һ'əвт сала кьр нəһ'тори,
 Мь һ'əвт сала кьр шəфerti,
 Мь нə ани нəхта жьна би,
 Əз чум алиє ви али,
 Чарчəв шиньн бажари,
 Бьздонəкьн бəрави,
 К'əмкəлавьн к'əчəри

Дьран бэлын щьнати,
Р'и дэрқилкын хьрбэки,
Барут чекьрие бэзэки,
Эз һатъм алие ви али,
Йәһ қәлиае атлили,
Хөдие дьмсе тынати,
Һаләт фьрошын һ'әрби,
Говәндгәр'иннын голи,
Һәмһало мөқри,
Эз чубум торәбани,
Кәвокын хьрбе һ'әши,
Чум Қөрдисе жьне би,
Эз чум Т'алата р'әнги,
Мь даһәтәк ль Һе ди,
Мь йәк дь Һе дәһәтеда ди,
Бь ә'йун у бь дәрзи,
Бь карбан у бь мори,
Хьзема Һе Р'ьдвани,
Бь к'ьмбәра Днарбәк'ьри,
Бь щизмәкә к'очәки,
Горәке Һе Мушани,
Гуйзәке Һе Һьндәқи,
Бәжи у бала букани,
Т'әв гөльк у т'әв р'еши,
Һәр гөльки йәк Һәқи',
Ль сәри шә'ра Мусьли,
Ә'нйа кәвәр мәйдани,
Ч'ә'ве бәләк мекәви,
Бьрһе қәләм қәйт'ани,
Қыр'ьк газәк ә'т'ари,
Агьр бь нава мьв дани,
Т'әрәс баве Т'алати,
Эз дөакә жь хөде дькьм,
Ль сәр дин у имане
Йа-р'әбб, хөде, тә зани,
Эз һатъм алие ви али,
Эз һатъм алие Сури,
Сәр бь зер'ьн кикани,
Мәш қьтькын мьлани,
Ә'галхарьн дақори,
Сәр бь шә'рын Амуди,
Жь п'аер' габари,
Вәргәнинә мирсини,
Меркөжьн т'әмьки,
Эз һатъм Қамьшльйа р'әнги,

П'ор'қолпандйә әрмәни,
Чимтә'зинә сөрийани,
Чарқорзинә йаһуди.

191. БӘЖНА КӘЧ'ЬКЕ

Бәжна кәч'ьке кәлһа һ'әсьни,
Бәжна дәләлә кәлһа һ'әсьни,
Һостә мь бәрдане, гиһандым быни,
Сәр синга гәврә к'әфа мәзьни.
Бәжна кәч'ьке мьнара Һ'әләбе,
Говәндәк гәр'йа ль дәрә нәқәбе,
Қиз у хорт к'әтьне шәләб-шәләбе,
Дьлк'әтым Әсмәре жь дьл у кәзәбе.
Бәжна кәч'ьке така һ'әрмьле,
Шин һат ль бәр'не, ьл быне К'әрбәле,
Кәч'ьк зар'о бу әз пер' к'әтьмә бәле.
Бәжна кәч'ьке мьнара Фафе,
Синга тә гәврә, бәрфа ль Ә'йнк'әфе,
Т'ькйа мала шехә, нашинно, әм һәр'нә тавафе,
Мале мә баркьр ль гәлики к'урә,
Сәр синге гәврә һәвришме һурә,
Әз тә р'амисьм, бажар'и дурә.
Мале мә баркьр ль гәлики тәнгда,
Сәр синге гәврә һәвришме р'әнгә,
Әз тә р'амисьм, ле зу, мә дәрәнгә,
Вәллә, тә щани, быллә, тә хани,
Тә бь сола сори, бь гора мушани,
Мал мь хьра кьр, агьр ле дани,
Жь дәрде Әсмәре әз к'әтым ви һ'али.

192. КҢНЕ

Һәйла кьне, ле, ле, мала мьне, вәй, вәй,
Синг пәнире, ле, ле, фьротьне, вәй, вәй,
Вәз кьнька, ле, ле, баве хвәмә, вәй, вәй,
Дәләлика, ле, ле, дека хвәмә, вәй, вәй,
Так р'ьһ'аньм, ле, ле, нә зедәмә, вәй, вәй,
Бәрделика, ле, ле, бьраке хвәмә, вәй, вәй,
Вәй ла кьн, ле, ле, жь Бабхере, вәй, вәй,
Кьне һат у, ле, ле, бь ардер'а, вәй, вәй,
Сәри шә'рә, ле, ле, хьзем зер'е, вәй, вәй,
Бабхере, ле, ле, бь шә'дәйә, вәй, вәй,

Сери бь зер'ә, ле, ле, бь машәлләйә, вәй, вәй,
Кьне майа, ле, ле, мьне, вәй, вәй,
Бабхере, ле, ле, ва бь сусо, вәй, вәй,
Чум хопане, ле, ле, ва бь сусо, вәй, вәй,
Зер'е сәре кьне, ле, ле, дьч'ьрусо, вәй, вәй,
Кьн бь г'ирәтә, ле, ле, Һ'әсәно, бенамусо, вәй, вәй,
Бәжна кьне, ле, ле, р'ьһ'ана хәвла, вәй, вәй,
Мь ав дабу, ле, ле, бь т'ас у дәвла, вәй, вәй,
Паиз херә, ле, ле, чахе қәвла, вәй, вәй.

193. ӘДЛАЕ

Ле, ле, леле, ле, ле, ле,
Ле, ле, ле, ле, Ә'длае,
Р'абу, р'абу, р'абу,
Бае гәлйа ль мә р'абу,
Нә ба бу, нә баран бу,
Шә'ра Ә'дле хьра бу,
Се бьске ше ль бабу,
Мала хорта хьра бу,
Мала кала мират бу,
Чахе мь Ә'дле дибу,
Мьрие вә жь гор'а р'абу.
Ле Ә'дле, Ә'дле, Ә'длае,
Сәри дь зер'а һьлнае,
Кәч'ка шехе тәйае,
Әз чь бькьм жь мале дьннае,
Мале дьннае һьндькә,
Қәләне Ә'дле дәрнае,
Мь Ә'дле дибу ль нәқәбе,
Мьрек дани сәр к'әбе,
Ә'дьланд фьтла қәсәбе,
Мь дәст авети гәрдәне,
Бьшкофа ве қәдант,
Мь дәве хвә авет г'әбг'әбе,
Дәрде дьла п'ьр' но бу,
Да сәр дәрде кәзәбе,
Ле, ле Ә'длае, Ә'дле, Ә'дле,
Ч'иа ль ч'иа ньр'и,
Ордәк жь гола фьр'и,
П'ашәки ә'дьл р'абу,
Сәре зальма бьр'и,
Синг у бәре тә гәвр бун,
Мьн бь мьлк'а нәдьк'ьр'и,

Көле тә п'ър' гьран бун,
Шах бәрда сәр ви дьли.

194. ЩАНЕ

Щане, щане, щане, ле шанс,
Т'әрқин жь бәрне те, ле щане,
Ав ль қуна ч'йе те, ле шанс,
Жь нав гөл у гиһе те, ле щане,
Бейна щана мын же те, ле щане,
Бәжи шьтла р'ьһ'ане, ле щане,
Шин һат лы аше Һ'әшию, ле щане,
Мықабыл ч'әме Шә'бане, ле щане,
Дәсте хwә бы дәсте мы дә, ле щане,
Әз тө мә һәр'ын дилане, ле щане,
Алаһ мырада быкә, ле щане,
Ль сәр дин у имане, ле щане,
Р'ожа ә'йда қорбане, ле щане,
Әз тә дыбыным, тә набыным, ле щане,
Әз бы хәwне шәва тә дыбыным, ле щане,
Тә ль бәр сәре хwә дыбыным, ле щане,
Дәст ды гәрдәне wәр тиным, ле щане,
Қоле зер'а дықәтинным, ле щане,
Р'амисанәк дыстинным, ле щане,
Ашьде ч'ә'ве шиным, ле щане,
Wәк кәwa сәр һелиным, ле щане,
Кәwoка г'әбг'әб шиным, ле щане,
Тө жь к'е дытьси, жь к'е нәwеро, ле щане,
Тьрса мын жь куч'кемеро, ле щане,
Г'олам шәwқа қыр'ьке, ле щане,
Дабу щоте гөһеро, ле щане,
Сәд мәшәллә жь бәжнер'о, ле щане.

195. ӘЙШАНЕ

Ә'йше, Ә'йше, Ә'йше, Ә'йшане,
Р'у соре жь р'амусане, Ә'йшане,
Дьлке мын жь бәһ'ра Wане. Ә'йшане,
Көле дьле мын п'ър' бун, тә шах бәрдане,
Һәр' у wәр мала мәйә, Ә'йшане,
Тьшткы быкә мәһ'нәйә, Ә'йшане,
Синга гәwре бахчәйә, Ә'йшане,
Баде гөла ды навдайә, Ә'йшане.

К'еф к'ефа мьн у тәйә, Ә'йшане,
 Тō жь к'е дьтърси, к'е нәүеро, Ә'йшане.
 Мōһ'әмәд пышта мәйә, Ә'йшане,
 Мь дибу дь дәрәншеда, Ә'йшане,
 Мь ә'нишка хwә леда, Ә'йшане,
 Әм к'әтын һ'әwша баведа, Ә'йшане,
 Си у се бышкок һәбун, Ә'йшане,
 Qьмч'оке ль бәр қәтйан, Ә'йшане,
 Синг у бәра спи кър, Ә'йшане,
 Wәк бәрфа дор гәлийа, Ә'йшане,
 Ль сәр зьмана дьһ'әлийа, Ә'йшане,
 Дьк'әт нав дәсте нашийа, Ә'йшане.

196. ХЫНСЕ

Һәре Хынсе, Хынсе, Хынсе, әре wәллә,
 Синг бәрфа ч'йаке Qәрсе, әре wәллә,
 Хōзка мь бь э тә бьхазе, әре wәллә,
 Се шәвка бале р'азе, әре wәллә,
 Жь тәйра ч'ькч'ькомә, әре wәллә,
 Әз ль сәр бира һ'ьзомә, әре wәллә,
 Тō дьмси, әз гәзомә, әре wәллә,
 Тō һынгьви, әз фьромә, әре wәллә,
 Әз жь тәйра тәйре р'әшым, әре wәллә,
 Әз ль сәр бьрще дьмәшым, әре wәллә,
 Доста лавке ч'ә'вр'әшым, әре wәллә,
 Әз жь тәйра тәйре шиньм, әре wәллә,
 Ә ль сәр бьрще дьләзиньм, әре wәллә,
 Доста лавке ч'ә'вшиньм, әре wәллә.

197. СИНӘМЕ

Йар, дә йар, йар, дә йар, йар, дә йар Синәме,
 Әз г'ōлам дәда ль we чәне, ишәв меване тәме,
 Сьбе ль сәр р'ека хwәме, әз ине һадьм бь чаршәме,
 Әзәл сәре мергео, кәч'ьк дьчунә һьлала,
 Мь дәст авети гәрдәне, хөр'ин к'әти гōһара,
 Әз дькьм гәвре р'амисьм, гонәһ ль стукә һавала,
 Әзәл сәре мергео, кәч'ьк дьчунә қөрмька,
 Мь дәст авети гәрдәне, хөр'ин к'әти қөфлька,
 Әз дькьм гәвре р'амисьм, гонәһ ль стукә лавька,
 Әзәл сәре мергео, кәч'ьк дьчунә гөр'нийа,
 Мь дәст авети гәрдәне, хөр'ин дьк'әти морийа,
 Әз дькьм гәвре р'амисьм, гонәһ ль стукә гондийа.

198. ЛАВЪЖ

Лавъж бь хвә неч'ирване мир буйә. Наве ви Лавъжә. Бабе ви жи неч'ирван би. Лавъж п'орсе (кәвәл) пәзе к'йуви ль хвә дькър, вәрдыгьрт дьчу нава кәри сурие пәзк'йувйа у нав ванда дьгәр'йа. Щарәке т'әви кәрийа Лавъж жи һат сәр аве, баве ви жи һатйә неч'ире. Т'ъвынг бәрда пәз к'йуви, әв жи кәр'е вийә. Чу ньһерт, кәр'е хвә кәштйә.

Һатә мале лаше кәр'е ви ма ведәре. Эваре мир шандә пәй, гот:

— Те вәри диwane. Мир гот: — Дьве тә мьр'а странәке бе-жи вәки наве жьн у мер теда т'ьнәбә. Һәкәр һәбә, әзе сәре тә жежым.

Әви р'аби стран го сәр кәр'е хвә Лавъж.

Шәвьке чьрйа ль мьн дьрежын, әз чь бькым хәвка мьн
нае,
Қәйнт'аре кәл у хәма баркьрын, шаһио, ль ниве р'е
гьһае,
Мьн дьго, қәй эхьре дәврейә, жь ләвма ә'ламәте
қиамәте дәрк'әтын ль сәр даре ве дьһйае.

Ч'йае бьлд бьльндын т'йузава бәрфе п'ала хвә дае,
Әз дьтьрсьм һәй, һәй дьло, хьрабо,
Әз бьмьрым мьн нәбын нев т'ь мьрйа,
Мь бьбын сәре чйае Қьр'нанусе,
Дәқәнә сәһ'ара сьбе ль сәр мьда бетын
Дәнге т'оп у шәшхане Мәһ'мәд-бәге мире Бота,
Әй дьло, әз пир бимә, дьле кәл пир набә.
Ай мире мьн, мьн жь тә дьве т'ъвынгәк жь дәсте
Мәһ'әмәд-п'ашан,
Щар ди жь тә дьве, дө қәти дәрмане ашьқа у мәһшоқа,
т'әв да к'әтан.

Мир готнеда: — Әва тә наве жьн у мер тә кьр странеда. Чьма тә готә ашьқ у машоқ.

Го: — Мире мьн, нэ ашьқ-машоқьн, жьн у мер. Мә'на фәщра
сьбәһи леда—әw ашьқә, мәһшоқ—әw стера сьбәһийә, кә дәрк'әт.

199. МӘ'ЗУЛИЕ

Әй, дә warә мьн у һ'альке ве мә'зулие,
Әме р'абын, к'әшкола хwә һьлгьрын, әме һәр'ьнә пешне,
Һ'әчийа бәһ'ра ви бәжнька бьльнд т'ьнәбә,
Была һәр'ә бәр гьре һ'әмаме, была бьсәкьнә,
Была ьл хwә бькә һ'әвт баре ве халие.

Гөндьке мә чьқа хwәшә,
Ль т'ара бани дә'ватә,
Ль йа харе буйә лальшә,
Һ'әч'йа Мә'зуля мьн нас накә
Нишане Мә'зулие фьтле чара р'әшә.

Гөндьке мә гөндәки бәрфинә,
Ль т'ара бани дә'ватә,
Ль йа харе шин у гьринә,
Һ'әч'йа Мә'зуля мьн нас накә
Нишане Мә'зулие к'әфин нарьншинә.

200. ЭВАРЭ
(Страна п'алайе)

Эварэ, хвəш эварэ,*
Сэр сьн дак'эт нызара,
Эварэ, нə сəбəйə,
Сэр сьн дак'эт дəргəйə,
Мə'лано, бəхте тəмə,
Мə бəрдə вəхте мəйə,
Эварэ, нə навр'ожə,
Сэр сьн дак'эт бəр'ожə,
Мə'лано, бəхте тəмə,
Мə бəрдə нє ль мə р'ожə.
Эварэ, кəвьра сидə,
Навбена мəмка хəйда,
Мə'лано, ль бəхте тəмə,
Мə бəрдə вəхтəк зйуда.

201. МИРО ТЕ ЖЬ Т'ЕЛАНЕ
(Страна п'алайе)

Миро те жь Т'елане,
Бəго те жь Т'елане,
Қəвда шур гьреда сэр қолане,
Г'əйфа хорте Г'əрза майə бəр баране.

Миро те жь Дьһоке,
Г'акьмо те жь Дьһоке,
Қəвда шур гьреда сэр зьрһоке,
Г'əйфа хорте Г'əрза майə бəр тəйроке.

Миро те жь Щьзире,
Г'акьмо те жь Щьзире,

* Нəр р'єз дə шара те вəк'ландьє, шарəке бь хəбəра «Бьһор лє, һор лє,
һор лє», шарəке жп бь хəбəра «Бь хєре тə гьровəр'н».

Qəvda şur ǵrəda sər zınşıre,
H'əyfa xorte G'ərza mayə dəve bire

202. ЗЫЛФАНЕ
(Страна п'алайе)

Зылфане, һәй Зылфане,
Шөнгә шине Зылфане,
Бь титьк у ә'йinzəране,
Хьзема зер'ин к'ане,
Ә'рəба бьр т'алане,
Хьвази бь шəва диланс,
Хьвази əв шəвəк һəбйа,
Дəри бь ǵьфьл у мьфтə бйа.
Чаира һəспе мə бйа,
Зылфане бь к'ефа хwə бйа.
Һәй тео, тео, тео,
Əw к'е жь weва тео,
Зылфане жь weва тео,
Бу хөрм-хөрмa фəндьрео,
Ч'ə'ве мьн дурбина р'ео,
Ч'ə'ве мəлле ль бəжнео,
Тавəк баран бьдео,
Шьлкə р'уке ә'рдео,
Хьракə мала Хьлфео.
Һатьн, һатьн, һатьн,
К'очəр зозана һатьн,
Дора мерге wəр һатьн,
Йарька йар ахафтьн.
Тено, тено, тено,
Дора мерге wəр тено,
Йарька йар дьвено.
Һəрчи йарке wан т'ьнинə,
Мəлкəмот ль мале р'йунə.
Һәй wəлəк, wəлəк, wəлəк,
Дə лəwке мьно, wəлəк,
Ч'əк сорə у ә'ба бəлəк,
Жь ә'wениа бьмрə гəлəк.
Һәй һиви, һиви, һиви,
Дə лəwке мьно, һиви,
Ч'əк соро, хəнщəр зиви,
Жь ә'wениа бьмрə һиви.

203. Һ'ӘҘРАНЕ
(Страна п'алайе)

Һ'әҘране, һ'әҘрана мьне,
Һ'әҘране хърхър базьне,
Гәньм, гәньме мала шиньн,
П'ала ль гонда ниньн,
Гәньме мала зәрбун,
П'ала жь гонда дәр бун.

204. ҺОБ ЛӘЙЛЕ
(Страна дәстһерке)

Һоб Ләйле,
Канйока ль бәнда сәйре,
Чь дарә дәве р'ео,
Дар жь дара һ'әҘрео,
Мә созә ль кәлһ'а хwco.
Чь дарә сәре суке,
Дар жь дара бәлануке,
Мә созә ль Белабыч'уке.
Чь дарә сәре т'ахе,
Дар жь дара хәwахе,
Мә созә ль Qәрәшахе.

205. СТРАНА ДӘСТҺЕРКЕ

Ма әw к'и бу сәре даре,
Мьсто чу сәре даре,
Дар гьрто аветә харе,
Ль ви мьли к'омә,
Ль wi мьли к'омә,
Мәхал к'омә, әз зар'омә,
Шйур дьчье,
Бь дар дажомә.

206. СТРАНА БЫЛГ'ӨРЕ (ДАНӘК'ӨТЕ)

Һьм ди, һьм ди, ди, ди,
Дан былг'өрә,
Соq кәвьрә,
Гәwра гь ә дьбем нә ль вьрә,

Данә, дане мәйә,
Һьм данә, дане шехә,
Дәрбәке зедә лехә,
Һьм ди, ч'урә и гь те,
Һьм ди, дан дане мәйә,
Кәс нәхвә бәси мәйә.

207. ДӘСТАР КОЙӘ

Дәстар койә былг'өр накә,
Те бь кәсәра шане хвәкә,
Бо Мәйәе у т'ула шинә, мале баркә,
Бь дәсти мь быгрә бь хвәр'а һәвалкә.

208. Р'УВИ

Р'увне, р'увне, р'ьндьк,
 Сәре дйуве р'увне к'ьнщьк,
 Р'уви чу мала хала,
 Бар кър баре жь аре дара,
 Бьжмер, нәжмер һәкә һ'әроф нәбьн бистучара?

209. Р'УВИ Р'ЬНДЬК

Р'уви р'ьндьк,
 Сәрә дуви сыпи wәкә к'онщьк,
 Р'уви дьгәр'ә г'онд бь г'ондьк,
 Р'уви һ'ышкә wәкә дарә,
 Бьмжерә һәкә нә бист у чарә,
 Qәт'ла мьн у тә лъ wi һ'әлалә.

210. ИӘКЛО, ДӨКЛО

Иәкло, дөкло, дьмпазе,
 Qәрәqотьк пьсмьрщьк,
 Кеч'е-меч'е ольqьще,
 Шәмсо, qөто р'апазе.

211. ЁОРЗӘ. МОРЗӘ

Ёорзә, морзә,
 Агър дәв у дорзә,
 Ёьльфи-мьльфи,
 Чьг'-чьльфи,
 Ар тутьк,
 Бәрвар тутьк,
 Шех гелане дәв р'утьк.

212. НЕКЕ, НККЕ

Неке, неке,
 Нелинәке,
 Гөла ч'әпе,
 Ч'әпль мьже,
 Ана гьже,
 Сәр к'әшкине,
 Гөн дып'әчине.

213. ЙӘКЕ, ЙӘКАНӘКЕ

Йәке, йәканәке,
 Гөла ч'әпе,
 Ч'әпль мьже,
 Хана гьже,
 Доста ине,
 Чу мьзгине (мыштине),
 Ы'әба тыри,
 Вәгьндьри,
 Чам у чәйә,
 Қөлқөләйә,
 Бист ль тәйә.

214. ЙӘК, ДЬДО

Йәк, дьдо,
 Бауар сьсе,
 Чәқла фьсе,
 Мамо дино,
 Кәвьре шино,
 Сьмбел боқо,
 Ч'ә'взәр доқо,
 Ар тутьк,
 Шех гелани
 Дәв р'утьк.

215. ӘВӘЛЬМ-ДӘВӘЛЬМ

Әвәльм-дәвәльм,
 Чьлтик-чәмбәр,
 Мьск у амбәр,
 Т'озә ль бәрбәр,
 И т'әт'әр,
 Анщьқ-манщьқ,
 Ләпә у щашьқ.

216. НЕКӘЛЕ-ДӨКӘЛЕ

Некәле-дөкәле,
Чар чәмбәре,
Ара ынге,
П'е қольнге,
Җәстие кәве,
Ль бын кәве,
Кәв фыр'и,
Бъзынәке, бистәке.

217. ТИТО, ТИТО

Тито, тито,
Бәрха вито,
Нави дьла,
К'әтә щьла.
Ащире фьш,
Вәдәлеш,
Пәк эмиш,
Пәк гөмәш,
Дь зобә дәштеда,
Быр мала Фатеда.
Фата кьнә бәзи дарәк,
Тьнә Фате р'абу дәрк'әт,
Мәшйа, т'әши же к'әт.

218. МӘТ'Е, МӘТ'А ЗИНЕ

Мәт'е, мәт'а Зине,
К'әре һьлдьк'шине,
К'әра бь зәнгьлә,
Хьинне вьлә-вьлә,
Гьништи нав Мосьлә,
Мосьл баве гьшта,
Пәке көр'әк ани,
Пәке кәч'әк ани,
Ль сәр әстер дани.

219. АВЗӘНГЕ

Фьсқөл-фьсқөл,
Авзәнге,
Хөлхөл бәнге,
Нур у щан,
Гөл фидан.

220. ҺИВЕ

Һиве, һиве,
Зәнгъл зиве,
К'ьрас к'ьтане,
Бериване,
Бәри хәлке,
Т'әвди әз қорбане.

(Дьвежън гава һив ну дәрдык'әвә, р'ожа ә'wльнә. Әк ә'wъл ч'ә'в ль һиве дык'әвә wa дьбежә).

221. К'ӘСК У СОР

К'әск у сор ль мала мә,
Мышк у мә'р ль мала wә.

(Дьвен, гава баһаре баран те у к'әскә-сор дәрте у әгәр щинар п'әвчунә, жь һәв хәйидинә. Зар'ок дәртен дьвежън).

222. Т'АСӘК НУКЕ ҚӘЛАНДИ

Т'асәк нуке қәланди,
Дора һ'әwше гәр'анди,
Мәнщоли һат нәқанди,
Омәро һат р'әванди.

223. ӘБӘЛӘН. ДӘБӘЛӘН

Әбәлән, дәбәлән,
Ч'елч'ьк, әмбәр,
Мьсто бәрбәр,
Һ'әнщьк-мәнщьк,
Лә'би, щә'щьк.

224. ЙӘКЕ

Йәке, йәканәке,
Ду бьзане,
Гёла чәпо,
Чәпо мишо,
Ара гишо,
Тот р'әһ'инне,
Шамуше,
Чьл һ'ьлеи,
Бист ль тәйе.

225. СӘКЕ, СӘРӘНӘКЕ

Сәке, сәрәнәке,
 Автизано,
 Ч'әпло,
 Ч'әпла мьжо,
 Ара гөжо,
 Гйу тә'ино,
 Сәр п'ачино.

226. К'ОДЕ-К'ОДЕ

К'оде-к'оде, к'уд баруде,
 Зынгыл зава, мир Мьстәфә,
 Льбка тыри тә г'ьндьри,
 Дө маре р'әш, дө гөле гәш.
 Мир хатуни, әз у тә хаш.

Листька зар'анә. К'ома зар'а бь р'ез говәк дьгрын, йәки ор-
 т'еда дьсәкьнә у бь ван хәбәра дәспе дькә йәко-йәко дьжмерә.
 Готын сәр к'е хьлас бу, әви жь нав р'езе дәрте. Оса дьвәк'ьлинын
 һ'әта кә йәк дьмина. Ч'ә'ве вийа һ'ышк гьредьдын у йе майин дь-
 р'әвын хвә вәдышын. Әва ч'ә'ве хвә вәдыкә у гәрә вана гьшка
 быгәр'ә бьвина.

227. WƏT'HOKE

Wət'hoke, wət'hoke,
 Көлилка дөтоке,
 Бәжна хвә у ль хөке,
 Хало хвә бьлбьлә,
 Шире хвә да мьлә,
 Һәвар кьр Мисьлә.
 Мисьл дәрбь дәрбә,
 Һ'әмь чале варбә,
 Чу ч'ала мир, мөләка,
 Авет сәр Зорәка,
 Зорәка хьшхашкә,
 Мәһ'ме тә хөдекә,
 Сьлам ьл Аһ'мекә.
 Аһ'ме чуйә суке,
 Бьк'ьр'ә щьле буке,
 Бука қәләндәра,
 Һ'әму шәһ'р у зара,
 Әлла у п'ехәмбәра.

228. ИА К'ОМ ҚОЛАВ

Иа к'ом кōлав,
Тō бьки тав,
Иа шех Р'әши,
Тō бьки хōши.

(Вәхте баране зар'о дьбежын, вәки бе
брь'ине).

229. ПИРКА МЬ ЧУ ҚОЛИНЕ

Пирка мь чу кōлине,
Мышк у мара дьқәлине,
Һәчи быштәқлине,
Бәһ'ра һьлине.

(Зар'о дьбежын, гава һ'әми дькын қәрә-
балх, дьбежын, кō дәнге хвә бьбрь'ын.
Йек дәнге хвә нәбрь'ә «мышк у мә'р we
бьвын п'ара ви»).

230. БАРАНЕ ҺӘҘАР, ҺӘҘАР

Вәхта баран те, зар'ок дәрдык'әвынә жь дәрва, бан дькын,
вәки бьбарә. Дьвен:

Баране һәҘар, һәҘар,
Ч'уч'ька гәнһме мә хар,
Севийа сәре хвә хар.

231. БУКА МӘ БАРАН ДЬВЕ

Вәхта тәв дәрте у баран нае, зар'ок жь дарька у п'ачька
бйуке чедькын, дәрдык'әвынә к'олана, бйуке бь сәре дарьква дькын.
дыгрынә хвә у дьвен:

Бука мә баран дьве,
Голка мә гиһа дьве,
Мә бь хвә гәнһме сор дьве,
Мәлле мә зьк'ат дьве.

Гава бәр ханйар'а дәрбаз дьбын, хәлк аве бь сәр ван дьр'ә-
шиньн.

232. ДАМ У ДАМ

Сәре сале зар'ок нава гөнд дьгәр'ын дьвен:

Дам у дам, гиске қәдам,
Сәре сале, бьне сале,
Хөде кōр'ки бьде кәванийа мале.

Сәре дике мә кәлавә,
Бьне дике мә кәлавә,
Хөде хорте мале бехе зава.
Кәвание, дәст зер'ине,
Дәсте хвә бавеж кәлине,
Бәһ'ра қырдык же дәринне.

233. ЛӘГО ЛӘГ'

Ләго ләг,
Тәйрка бәләк,
Зоза былбъл,
Дәрмане дьл,
Шәкро, шьма,
Вел бәр ч'әма,
Ав шәқинә,
Ав те нәма,
Әw зивана ль гәньма,
Әw фьнщана дәст һ'акьма.

234. ҺИОРҚӨТКЕ

Чумә шкәвтәк тари,
Һатъм шкәвтәк тари,
Тәйрәк теда нали.
— Тәйро, чь жь тә һатйә?
— П'әр'е мь шкәстйә,
Дьзо жь мь дьзийә.
Дьзо дь нав дәһ'леда,
Пәмби бәр пыштеда,
Фате кәзйа чекә,
Ниви хвә у Мәһ'мекә,
Мәһ'мә сәлебийе,
Көштын г'әрибийе,
Г'әрибо дәйн нөкър,
Сәре бабо кәк кър,
Ә'вдале кәләкә,
Т'ърба ыйа р'еда,
К'исәк п'әрә теда,
Һ'әчи чо тәврәк леда,
Һ'әчи һат тәврәк леда.

Листька зар'анә. Дө бьр' бәр һәв дьсәкьнын у дәсте йе пеш-
бәри хвә дыгрын, ван гьляа дьвежын у бь т'әқл хвә дьһ'әжиньн,
wәк говәнде дьмәшын.

Ниске, ноке,
 Мала Мəһ'мидоке,
 Мал Мəһ'ми дйурə,
 Бəр ава Хəбйөрə,
 Хəбйөр дəрбə, дəрбə,
 Һ'əми шəһри вəрбə,
 Шəһри мир бəлəкə,
 Авети зөг'рəкə,
 Зөг'рə хаши-маши,
 Авети к'ьраси,
 К'ьрасе нəбирə,
 Шəпшəпа сабйөне,
 Бьн дара зəйт'йөне,
 Сьлам Ə'йша хатйөне.

Листька зар'анə.

Щот бь щот дьсəкьньн—пышта хвə дьк'өтьнə һəв, дəстава
 һəв бəнд дькьн у бь сьре ван хəбəра дьвəк'ьлиньн у щаре йəк
 хвə дьтəвинə, йе дьне һьлдьбьр'ə сəр пышта хвə.

Қиқане, қиқане,
 Тəб Һ'ьлу мьрщане,
 К'ане мире Кəлһ'е?
 Мире Кəлһ'е кəштьн,
 Се шар ль бəр р'уныштьн,
 Ғаһ'йа маме мьнə,
 Се шар бəжна мьнə,
 Бəжна мьн спиндарə,
 Спиндара Р'омейə,
 Р'ома Һ'əсəнбəгə,
 Р'оме фишə-фишə,
 Кəке мьн чавишə,
 Сəр һəспе суарə,
 Һəспе хвə бьд мьнə,
 Һəвар кьр Мйусьлə,
 Мйусьл дəрбу дəрбə,
 Һəми шəһри вəрбə,
 Шəһра мир мəлəк'ə,
 Авети зорəка,
 Мə дабу к'ьрасə,
 К'ьрасе кəкойə,
 Ве ль бəжна халойə,

Листька зар'анə. Дьлизьн мина «Һйөрқөтке».

237. БАБЛИГ'АН

Баблит'ан, хаш балиг'анэ,
 Ашьде ч'ельк у ч'йанэ,
 Дэв р'эшк жь дэвке гōранэ,
 Дэв р'эшк жь weва хōйанэ,
 Дō т'эште тэ жи нэвирьн,
 Дō бәне т'эти нэжирьн,
 Гае Шэмо қиро,
 We ль дэрмала миро,
 Жьн h'элале меро

Листька зар'анэ. Бь к'ом дьлизьн. Йэк қуз дьбэ, йе майин сэрр'а банздьдн. Бэр щаре, йек пешие банздьдэ щōмлэке же дь-вежэ, йе майин, кō пэй ви бь сьре банздьдн у гьлийе ви дьwэ-к'ьлиньн. К'ек шаш бу у гьлийе ви р'аст нэ гот, дэwса йе қуз бу-йи дьсэкьнэ у бь ви авайи ижар сэр wir'а банздьдн.

238. ЁЕКЕ

Ёеке, меке,
 Қōтка ч'еке,
 Ё'эвт былбьло,
 Нэкте ч'ьло,
 Ава р'энге,
 Да қōлынге,
 Дō маре р'эш,
 Дō гōле гэш,
 Мир, хатуне,
 Эз у тō хаш.

239. ГӨР ГОТІӘ

Гөр готйә, хәләта к'әр,
 Һәрдō гōһа ль мьн дькә чәпәр,
 Ё'әта дьл у һьнава ле тиньм дәр.

Гөр готйә, хәләта мьһ'ин,
 Мь дьде щотке пәһ'ин,
 Дьл у һ'ьнава ль мь дькә тәһ'ин.

Гөр дьбе, хәләта мешьн,
 Дьдьме дьк'ешьм,
 Набежә әз тешьм.

Гөр готйә, хәләта бьзьн,
 Дьгрьм дьк'ешьм,
 Дьбежә: — Ай, әз дешьм.

240. Тыштэки мьн һэйә,
К'ок' ль ә'зманә, сәри ль ә'рдейә.
(Р'ож)
241. Бьзьна кал сәр кәнда,л,
Йа-йа дькьме нае хар.
(Һәйв)
242. Сәре дьне, бьне дьне,
Дō гōниж т'әне.
(Р'ож у һәйв)
243. Сениа шан, т'ьжи мьрщан.
(Ә'зман, стерк)
244. Жь вьр һ'әта Һ'әләбе, кәч'ке ч'ә'вкьлданнә.
(Стерк)
245. Гар'ана, мама,
Гьртә ч'әма,
Сьбе р'абу, йәк нәма.
(Стерк)
246. Wәкә кōлавәке сувийа, жь вьр һ'әйа Ереване.
(Ә'wр)
247. Тыштэки мьн һэйә,
Әскәре тә ль сәрә,
Бажаре тә жи ль сәрә,
У алийәк чол у бәр'ийә.
(Ә'рд)
248. Тышки мь һэйә,
Һәрки мәра (мәрвь) же бьр мәзын дьбә.
(К'орт)

249. Шь һера у Бәг'да, кәлау р'ада.
(Бәрф)
250. Ыльндтыр, бьльндтыр,
Лау жь баве бьльндтыр.
(Духан)
251. Тыштәки мьн һәйә,
Т'ым дәр'ә, шун хwә сә накә.
(Ава ч'ем)
252. Һанике—манике,
Фьрше дәрә канике,
Р'е наде һ'әйwанике.
(Qәшә, буз)
253. Жь веда Бәг'да,
Шутка дө та.
(Р'е)
254. Тыштәки мьн һәйә,
Дьреж-дьреж, һ'әта сьба дьреж, нагһе дуве к'әре.
(Р'е)
255. Сәд мал шыкаки,
Сәр сьме гаки.
(Һ'ьнар)
256. Сенна сауаре,
Сәр сәре даре.
(Һ'ьнар)
257. Ситла сауаре,
Ль гөһә даре.
(Һ'ьнар)
258. К'иски сорьк,
Т'ьжә морьк.
(Һ'ьнар)
259. Qазькәкә мьн һәйә т'ьжә данийә,
Гәр әз тол дькьм, тыштәк же нар'еж .
(Һ'ьнар)

260. Qəсra шушти,
Дō фəқə теда р'унышти.
(Гуз)
261. Ода һышти-мышти,
Дō фəқə теда р'унышти.
(Гуз)
262. К'ōме һ'ōтък, т'ъжə нутък.
(Ғежир)
263. Хушкəкə мьн һəйə, сəри т'ъжи р'ышкə.
(Ғежир)
264. Тыштəки мьн һəйə,
Жь кōнщие һуртър, жь һештър мəзынтър.
(Дəндыке Ғежире гава дьбə дар)
265. Qōто-qōто, дəштеда,
Сынге соре дь пьндеда.
(Нок)
266. П'əлһура п'əлхōейə,
Ғ'əчи нас накə нə жь ве дьнейə.
(Ноке шин)
267. Ғ'əвт т'ас дь т'асəкеда.
(Пиваз)
268. Тыштəк һəйə,
Дьфър'ə беч'əнгə,
Ғəза дькə бе дьранə.
(Кəрəмп'əр')
269. Дарəк нав дара,
Зəр дьке жь бьние гōһара,
Бука Ə'лие Ə'мəрə.
(Дара гōһийже)
270. Га дакър, дйув жекър.
(Мəвиж)
271. Шкəвтəкə мь һəйə,
Га дəр'е, дув нар'е.
(Мəwōж дəве мəрйада)

272. Һәспе ше, зынцир ль пе.
(Зәбәш)
273. Тыштәки мьн һәйә,
Сәр мьшар, нөкөл мьқар.
К'әро, бе дик!
Әw чийә?
(Дик)
274. Әw чикә?
Сәр хәпәро, бьн хәпәро,
К'әро, чьр'а тө навежи дикә?
(Дик)
275. Дикәки ль сәр диварәки һекәк кьр. Әw һека а
к'ижан малейә?
(Дик һека накә)
276. Р'әшә wәкә қирә,
Дьфьр'е wәкә тирә,
К'өтьлка че дькә wәкә жьна мирә.
(К'езьк)
277. Тыштәки мьн һәйә, нә бьзьнә,
Сәрма дьп'ечә нә жьнә.
(К'езьк)
278. Р'әшә, р'әшә—нә бьзьнә,
К'өфтька дькә чь жьнә.
(К'езьк)
279. Чәқ-мәқә, ләқ у бәқә,
Һ'әчи дәсте хwә бьдие әһмәқә.
(Дуп'ьшк)
280. Һесгьра Қәро, we ль бендәро,
Нә гөр дьхөн, нә дьз дьбьн.
(Мийәристан)
281. Һьрда weда, сьма гела,
Һ'әвт мал, ә'шәмәк теда.
(Муристан)
282. Сәр гәли, бьн гәли,
Ч'ә'в зиқо, сьмбел зәро.
(К'ewрушк)

283. Сәр гәлгәлә, бһн гәлгәлә,
Ч'ә'в зигә, сьмбел бәлә.
(К'ә'рушк)
284. Сәр қолофәти ьрч'онә,
Бйар һәйә, му т'онә.
(Бәқ)
285. Дө лыг у се сәринә.
Ә'w чийә?
(Мә'р, мә'си у кәw)
286. Һас-һасьнщи, һасьнщи,
П'ашәк р'абу, допздә шьнди.
(Мьришк у ч'ич'оке ви)
287. Сәр т'әхтә, бһн т'әхтә,
Орт'еда пирәкә бөбәхтә.
(К'есәфьс, к'уси)
288. Тыштәки мьн һәйә, т'әқ-р'әқ, нә дарә,
Сәри жи бь чинә, нә марә,
Нәмар дьч'ери вәки карә—нә карә.
(К'уси)
289. Спийә нә кәшкә,
Гөһбәлокә нә мышкә,
Баһаре тәр'ә, һавине һ'ышкә.
(Шейт'анокә чолә)
290. Мамке мьно,
Шьва тәр'ә, ль гөһер'ә.
(Мә'р)
291. Тыштәки мьн тыштани,
Сәр т'әхте сөлт'ани,
П'ехәмбәр шуре хwә стө дани.
(Мә'си)
292. Де вәк мәлийәк'әтә, бав шәйт'анә,
Вәләд жь һәрдө дина дәрдык'әвә.
(Қант'ьр')
293. Р'әшә-р'әшә, вәкә қир,
Спийә-спийә, вәкә ч'ьр'а шир,
Сорә-сорә, вәкә жьна мир.
(Ләгләг)

294. Р'ѣмбеле, мѣмбеле,
Сѣдлана шот'ѣр'ч'еле.
Дѣст у п'е ч'ѣмбѣле,
(Кѣвжал)
295. Тыштѣки мѣн хѣйѣ,
Р'ѣшѣ вѣкѣ қир,
Спийѣ вѣкѣ шир,
Тужѣ вѣкѣ шур.
(Сихѣр)
296. Дѣхвѣ у дѣрнак'ѣвѣ.
(Қѣрад)
297. Тыштѣки мѣн хѣйѣ, сорѣ—нѣ хунѣ,
Зѣрѣ—нѣ зер'ѣ, лѣ орт'ѣ х'ѣвшѣ бѣ дарвайѣ.
(Мѣшѣсор)
298. Тотѣрмѣ, ѣйѣр хѣйѣ му т'ѣнѣ,
Хѣрын хѣйѣ, г. т'ѣнѣ.
(Қѣр'ниѣ пѣз)
299. Жѣ мѣ фѣльти, лѣ тѣ лѣпѣти.
(Кѣч')
300. Жѣ мѣ пѣкѣи, тѣ ч'ѣкѣи.
(Кѣч')
301. Шѣр' у бѣ тѣ, чѣвт қуна тѣ, ѣв чийѣ?
(Кѣч')
302. Гѣре гак'увѣанѣ, мерга хорѣанѣ.
(Спи)
303. Сип у сѣнг,
Х'ѣйшт у дѣ лѣнг,
ѣв чийѣ?
(Щѣгар, хѣлѣт, га)
304. Тыштѣки мѣн хѣйѣ,
К'ѣрсе, барсе, мерсе.
(Мѣри, к'ѣр, бар сѣсе, сѣсенѣ)

305. Тыштэки мь һэйә, миза.
(Ми за)
306. Тыштэки мьн һэйә һақаска.
(Һақас ка)
307. Сурка сәр сөлт'ани,
Мә ль орт'а һ'әүше дани,
Хәриба пе зани хөмала жь хвәр'а ани.
(Бук)
308. Тыштэки мьн һэйә,
Шкәвта р'әш, т'ьжи гае бәш.
(Дәв, дьран)
309. Кәһйа зер'ин, мир у һ'акьма же хари.
(Синге даике)
310. Ёини-мини,
Ёелина пышта гйуни,
Әз дьбиньм, тә набини.
(Патьк)
311. Каника қьне-қьне,
Мир у һ'акьм дәст дьдьне.
(Поз)
312. Шьм-шәрқ, дишаре р'әқ.
(Ч'ьлм)
313. Гиска гөр'и, ль сәре диара зьр'и.
(Зөр'нә)
314. Чум сәр дарәки,
П'ьф дькьм ньқарәки,
Дәнг дьчә һ'әзарәки.
(Зөр'нә)
315. Тыштэки мьн һэйә,
Мьрийә, тә ле дьхи бан дькә.
(Дәф)
316. Нә ль ә'рдә, нә ль ә'зманә,
Мьфтә дәсте ьсанә.
(Тәйарә)

317. Нә ль ә'рдә, нә ль ә'сманә,
 Ль һелина бәг р'әванә.
 (Фър'ьндә)
318. Мь дәст да бьни, дәв вәби.
 (Мәқәс)
319. Һ'әмзәко, пышта хwә вәмәко.
 (Мәлк'әс)
320. Тыштәки мьн һәйә,
 Қаси кәwәке, р'адьке барә к'әрәке.
 (Сол)
321. Қама we қама п'ьсике,
 Барә we барә дәве.
 (Қапқапк, сол)
322. Жерва зо, жорва фәр,
 Ылдьк'шә мәра һ'әта бәр.
 (Шалвар, п'антрол)
323. Тыштәки мь һәйә,
 Һәр гавәке дьмәшә, шунда дьнер'ә.
 (Дәрзи)
324. Мамке мьно,
 Мәзьне мә пир набьн,
 Қьч'ке мә мәзьн набьн.
 (Көч'ә кәвьр)
325. Мамке мьно,
 Қасьме қунхар,
 Чу сәре лате, лат ани хар.
 (Дузан)
326. Тә хөһәк хө һе,
 Һәргав хwәли сәр хwәда дькә.
 (Бежынг)
327. Титә, титмамитә,
 Нәхше һйурә ә'щәмитә.
 (П'әрә)

328. Эз чумэ нав дән'ләке,
Дарәки р'аст нинэ эз пе быгръм;
(Стрѣе бзына)
329. Чъл чигън, чъл бәрчигън,
Чъл одәнә, чъл мьфтәнә,
Чъл зедәнә.
(П'әле қоране)
330. Ын жь һ'әсын, һн жь бзын,
Ын жь қор'агае мәзын,
Һ'әми т'әвда дьбзын.
(Гисын, дөһел у га)
331. Мерга нә ч'еранди,
Бәрхе нә межанди,
Һәспе нә бәзанди.
(Шьнәт, әдәм, шәйт'ан)
332. Дәрхуна қуне, дәрмане гьраре.
(Дйуве пез)
333. Жь к'өч' һ'ышктьрә, жь шәкьр ширьнтьрә;
(П'әре зив)
334. Ынгн т'ьлики, г'әжә хайики.
(Мум)
335. Дөдө меке, чари ч'екс, һ'әйшт шәқәтьр'е.
(Гьһанә мие, ч'еләке, куч'ке)
336. Ы'әм-һ'әмо, ль бәр ч'әмо,
Нә гөр дьхөн, нә дьз дьбьн;
(Аш)
337. Чумә бь нова,
Ақьле мьн бәлавә,
Ситъл коч'ә, агьр авә.
(Аше аве)
338. Се льнго, бьнйа тынго.
(Дусган)
339. Тыштәк һәйә,
Бир—ч'әрмә,

Ав—кэвьрә,
У дэвл—дарә.
Әв чийә?

(Кьл ль п'әрушке мьришкеда)

340. Мамке мьно,
Чь тышке дьнйәе һәйә бь серивайә.
(Qәләм)

341. Тыштәки мьн һәйә, һ'әлу,
К'әтйә дәрәкә му,
Мь же к'ьшанд, шун р'әш бу.
(Qәләме ч'ә'ва)

342. Нә т'әбьти, сәр пышта нәльпьти.
Әв чийә?
(Тромбел сәр п'ьрер'а мәшйә)

343. Сорока ль ба дьбу,
Р'әшока суар дьбу,
К'ефа зар'ока ша дьбу.
(Бәроша сәр агьр)

344. Дохке қире, чу бьне бире.
(Бәркс т'ьвьнгө)

345. Qәсрәк спи, бе дәри.
(Җек)

346. К'әр зьр'и, бышкөл фьр'и.
(Г'ьвьнг)

347. Чумә нәвалки.
Нальнала бриндарки.
(Бьвьр, балт'ә, дар бьр'ин)

348. Сьсе ль сьне, дөдө ль таве.
Әв чийә?
(Пенц ньмеже р'оже)

349. Тыштәк һәйә, тә зани у ньзани.
(Мьрьн)

350. Шәмине дө қунын.
(Бангер')

351. Мамке мыно,
Гае сорә мәхәл те, бында һешин набә.
(Агьр)
352. Тыштәки мын һәйә,
Әб зывьстане бөһөштә, әб һавине дөжәһә.
(Агьр)
353. Мамке мын,
Софикә, т'ым у т'ым ль қонща дериданә.
(Гези)
354. Сәр р'әфьке, дьдә дәфьке.
(Ч'ьра)
355. Тыштәки мын һәйә,
Бирә, we бире мә'рәк те һәйә,
We мә'ре гөләк девдайә.
Әw чийә?
(Ч'ьра)
356. Тыштәки мын һәйә,
Wәк т'әнак мужә,
Дьне ги дьбужә.
(Ч'ьра)
357. Тыштәки мы һәйә,
Р'ое кәлә, шәве бәлә.
(Стер')
358. Тыштәк бы шәв р'аһтә, бы р'о вәһ'әсийә,
(Ньвин)
359. Тәнура һьмһьми,
Т'ьжи нане гәнһьми,
Сьбе р'аби хьтһьми.
(Кәwара меше һьнгьв)
360. Суара да сәр мала.
(Стуне кон)
361. Былбыло, әскәр дәрби.
(Бышкөл)
362. Ч'еләк ль вьр дьор'е,
Гольк ль дәрәһане мәзһьн дьве.
(П'ьфдана долаба тромбеле)

363. Апәки мь һәбу, бь р'ийа дар хьстьбун.
(Дәри)

364. Тыштәки мь һәйә, мьрийә,
Ә сах дәр'ә шәр'е хвә дьдә ын,
Ә мьри р'адьбә ль стое э хвәш дьнә, ледьхә
дькөжә.
(Фәге ч'ука)

365. Тыштәки мьн һәйә, т'ьм бь тәр'а.
(Нав)

366. Бәньк, бәньк—шәш бәньк,
Йәк дарьк, дө кодьк.
(Т'әрәзб)

367. Ч'из у виз,
Чу бажаре Ә'вдьлә'виз,
Һат вәки қиз.
(Нә'мә)

368. Ширанок ль даранок,
Даранок ль чаранок,
Чаранок ль р'е к'әт,
Ч'извизок бь доре к'әт.
(Хвәдие тьри, кө шава ль к'әра
хвә дькә у меш бь доре дьк'әвә)

369. Ширанок ль дарьнок,
Дарьнок ль гөһбәлок,
Гөһбәлок бь р'е к'әт,
П'епә'нок ль ду к'әт.
(Тьри ль сәпәте ль сәр к'әрейә,
хайи дажо)

370. Се кәс жь гөндәки чун гөндәки дьн у бь һәвр'а
гьһиштьне.
Йәк мәшйа у дит гьһиште,
Йәк нә мәшйа у дит гьһиште,
Йәк нә мәшйа, нәдит гьһиште,
Һәрсек бь һәвр'а гьһиштьне.
Әв чийә?
(Жьнәке зар'ок һьлгьрти у авьсә)

371. Мезэра зэр тэ'жи гезэр,
Сэр гьрька мьле дия мьр'а чу Ёосэр.
372. Ёер'ун у ёер'ун у р'их ьл к'охе,
Мь ёер'ун у р'ун хар, ма р'их ьл к'охе.
373. Исьф маме Исьф, ишэв се сешэмбэ,
Мэ чанд се мьшар сир сэр сэре герэсэре.
374. П'ышк у мышкед коледа,
Мь п'ышк хар, мышк ма теда.
375. Шива софи Сисо шишын.
376. Йэк һэбви, йэк нэби, вьр' жь вьр вьр'кьра
мэзтьр.
377. Сэд дэрзи дь қола дэрзйа дия мьнда дьбэзи.
378. Тайе мьн дь қола дэрзйа дия мьнда.
379. Ту у г. ль кэвч'ида, мьн ту хар г. ма дь щида.
380. Қөрм қөрм қол кьр.
381. Ё'эвт тэ'шт мьшт ниск.
382. К'а к'эр, к'а щьл, к'а щот?
383. Шехэк ль мала мө бу,
Т'ашэк ль сэре вийө,
Т'аше тө чь тов т'ащи?
384. К'ьш мьришке, қөте, копе, к'ох.
385. Ё'эвт ө'лб маст, һ'эвт ө'лб шир.

1. **Б'эме Мусе**—натйэ ньвисаре 14 ийуне сала 1982-а ль бажаре **Сьло-Коро** жь заре дэнгбеже навудэнг Сьло-Коро.

Сьло-Коро—Сьлемане Р'эмос Фэґэ сала 1921 ль гонде **Г'ьнеуи** (Г'энау) жь дийа хуэ буйэ. Г'ьнеуи незики бажаре **Дерькейэ**, ль **Суриаейэ**. Дэнгбеж жь бэра бедарйайэ, сэр э'шира **Г'эсьна**. Э'шира **Г'эсьна**, бь готына зарбеж, п'арэвэдьбэ сэр: бедарна, шешьрка, кэр'а, бавэлна, бэшыка, э'мэргэура, гьрасорна. Гондед **Г'эсьна** ль **Суриае** эв бун: Данери, Э'йсери, Р'изоки, Дуп'ич', Дэлаве, Қэсре, Дэлава Кэр'а, Гьрьк, Мозэлан, Мамэшур, Мамэшура-бьч'ук, Т'ылдар. Гондед **Г'эсьна** ль **К'ордьстана** **Ираге** жи хэнэ. Эвын эв гонд: Гозгиран, Шьльки, Ч'эвтык, Мэһмэр'эбэн, Мэһ'мэд-аг'а. Бэрэкед **Г'эсьна** бса жи ль сэр т'опраха **К'ордьстана** **Т'өрк'йае** хэнэ.

Бапире (кал-баве) **Сьло-Коро** сала 1908-а жь гонде **Щилка** (ль **Суриае**) вэргөһези гонде **Г'ьнеуи** бунэ. **Сьло-Коро** йэксалйа хуэда нэхуэш дьк'эвэ у кор дьбэ. Чава дэнгбеж дьвежэ: «Ньзанэ чь тэвайэ дьйа **Р'оньк**».

Жь сездэ-чардэ салйа хуэда **Сьло-Коро** иди **Һини** страна дьбэ у дэст бь дэнгбежие дькэ. «Баве мьн аг'е гонд бу,—**Сьло-Коро** тина бира хуэ,—ода мэ һэбу. Баве мь аг'е гонд бу, мөхтар бу, странван (дэнгбэж) дьһатнэ ода мэ дьстыран, ч'ир'ок дьготын, мь жи гөһе хуэ дьда сэр вана у стране вана һьлдьда. Стране хуэ мь **Һимли** жь дэнгбеже э'сли **Мэһ'эмэде Йег'мир** жь гонде Э'сэре (ль **К'ордьстана** **Т'өрк'йае**, мэнт'иқа **Щэзире**) һьлдайэ. Эу һэрт'ым дьһатэ мала мэ, дө-се шэва дьма, дьстыра бона щьвате у мь же һьлдьда. Һосте мьн **Йег'мир** бу».

Чава **Сьло-Коро** дьбежэ салед шэр'е **Һэмдньйаеи** дөда эскэре **инглис**, кэ **Һ'өкөмдари** ль **Ираге** дькьрын, гэлэ щара бь т'оп у т'эвнг дьк'этнэ вэлате **Суриае** у гонде к'орда дьшэшьтандьн, чьмки к'орде **Суриае** жи т'эви к'орде **Ираге** бона азайе пешда дьһатын. Мэһа ийуле сала 1941 **инглис** вэхте эришэкэ хуэ гонде **Г'ьнеуи** дьшэшьтиньн у гэлэ нэфэре гонд жи дькөжьн. Нава ван шәһидада бса жи баве **Сьло-Коро** бу. Гонде вана вэран кьрын. Жьбэр вейэке **Сьло-Коро** ль гэл дийа хуэ у бьраен хуэ дьчын **Бэр'оже** сэр ч'йае **Қарэчох**, гонде **Наифе-п'аше**, паше дьчын **Гьрзиарэте** (гонде сэрр'йа **Дерьке**). Сала 1943-а жь вэдэре жи бар дькьн, дьчын гондэки дьне—**Эруре**. Шанздэ сала ль ви гонд

ди дьминьн. Ле сэрoкe э'шиpa э'рэбaи шэмар'а Дəһaми Һaди тe
wi гoнди у вaнa жь wi гoнди жи дəрдьхə. Пəй вe йəкeр'а нə-
фəрe мaлa дəнгбeж ижap дьчьн гoндe Һaнacəpp'e. Сьлo-Кopo
һ'этa р'oжa иpoин ль wi гoнди дьжи у нaкa жи бaвe ce зap'o-
кaнə¹.

Сьлo-Кopo гəлə дəстaн, стрaнe п'aлaйe, e гoвəндe зaнə. Мə-
сəлə, дəстaнe: «Мир Мəндəли у Гoльстaн», «Лəйл у Мəшpум»,
«Фaтьмa Э'лo Шeхaни», «Һ'əмe Мyсe», «Э'слaн-п'aшa, «Мирзo у
Бзep», «Шeхмyс-aг'а», «Э'мoe Гoзькe», «Дəврeшe Э'вди», «Р'ə-
мəзaнe Һ'əсьиин», «Гeнц Һəлил у Э'дyлe», «Хəзaлa Тəфyр-бəгe» у
eд мaйин.

Жь Сьлo-Кopo мə гəлə стрaн у мəсəлə-мəт'əлoк у дəстaн
ньвисийə, чaвa дəстньвисap, бcа жи сəр қəйт'aнa дəнгньвисoкe.
Сəр қəйт'aнa дəнгньвисoкe мə һ'имли стрaнe п'aлaйe у e р'əқacе
ньвисийə.

Р'acтһaтьнa мəйə пeшьн т'əви Сьлo-Кopo ль гoндe Һaнacəp-
p'e бy. Гoнд сəр р'йa Қaмьшлe у Дeрькeйə, ль бьльндщики. Һaн-
мaнe wi, вəк мaлe гoнднaйə мaйин, жь һ'əр'йe бy. Тəмaмйa мь-
һ'aфьзaтa Һ'əсичeдa мaлeд бьнəлийa жь һ'əр'йeнə.

Бь р'eбəрийa Э'лиe Р'əмoe Фəққə, бьрe Сьлo-Кopo, əм гьһиш-
тьнə гoнд. Сьлo-Кopo шaмepəки сəрч'əвa һьнəки һaи к'əр'пyкийə,
хəйсəтвa гəлə бəшəрхwəшə, мəрики зapширьнə. К'eфa wi п'ьр'
xwəш бy, гaвa мə жe дəрһəқa зaргoтьнa к'əрдaдa пьрси. Эwi бь
һoстaтикə мəзьн дəстпeкьр стрa у қəт нəвaстйa. Шəвəкe мə мa-
лa wiдa дəрбaз кьр. Əм чapмepки р'yньштьбyн у сəр қəйт'aнa
дəнгньвисoкe к'əбpa wийə xwəш дьньвиси. We р'oжe мə һ'имли
стрaнe п'aлaйe, e р'əқacе, e дəстһepкe дьньвиси. Дəнгбeж шap-
шapнa нaвбьр'и дьдa стрaнe xwə, бинa xwə дьстaнд у дисa дьст-
pa. Шapəкe т'əнe дəнгбeж т'аб нəкьр, гaзьнe xwə кьр, гo: «Ахьp,
стрaнe р'əқacе, e п'aлaйe чəтьнə мəрик бьстьрe, йəк жи гəрə һə-
бə лe бьзвьр'инə, пeр'a бьстpe». Бьрe wi Э'ли (48 сaли һaтə «Һə-
wapиe». К'əбpa wi жи xwəш бy у бь т'əқьл стрa. Э, к'ижaн к'əрд
стрaнe дилaнe, e гoвəндe ньзaнə.

Щapa дoдa, бь гopи п'əвк'əтьнa мə, Сьлo-Кopo һaтə Қaмьш-
лиe у дo р'oжa жи мə вeдəрe дəстaн жe ньвисин. Сьлo-Кopo нa-
вa wан һəрдo р'oжaдa, cьбe һ'этa эвapе, хeнщи нaн-xapьнe, т'o
нaвбьр'и нəдa у дьстьpa, дьгoт, мə жи дьньвиси.

Мə һ'əмy жe нəньвиси, гəлə тьшт жи һe мaнə нəньвисap, Эз
р'aзибyнa xwə бəр wi шaмepи, бəр wi мaқyли диһap дькьм, к'и-
жaни дьһйa р'oньк нəдитьбy, бь п'əнщe тə'вe шa нəбьбy, лe гəр-
мaйa р'oжe дьлe wiдa aгьр вeхьстьбy у ишьқa мьлəтһ'эийe сəр
зapе wi дьтəиси.

¹ Дəрһəқa Сьлo-Кopoдa бьньһep'ə бcа жи: „Armanç“, 1983, № 39, rúp'er
17. Dengbêjekî hêja-Silo Koro.

Щара пешын страна «Г'эме Мусе» С. Гайкунн нывисийә у бь т'әршме әрмәни у нотаньвисар композиторе әрмәниан ә'йан Комитас чапкьрийә ль коvara «Հմբնան ազգայնական ժողովածու»-е (5. 6, Մանգրի-Վաղարշապատ, 1904, էջ 280—283, կցում, էջ 11):

Шахәк бь сәрнъвисара «Г'эме Мусе» Қанате К'ордо сала 1939-а нывисийә у бь т'әршма зьмане ур'ysi т'әви к'ордзан И. И. Сукерман нәшъркьрийә. (Бньһер'ә «Иранский сборник», М. 1963, стр. 249—255).

Шахәкә ве поэмейә дьне ль бәрәвока «Зарготьна к'орда», щьлда 2, нәшърбуйә. (Бньһер'ә «Зарготьна к'орда», к'ьтеба 2. Бәрәвкьрын, назьркьрын, пешхәбәр у нъвисарнаси нъвисин Орди-хане Щәлил у Щәлиле Щәлил, Ереван, 1982, р'уе 211). Әва шаха жь заре Ёовсеп'йан Ёовһаннес (Искәндәр) һатйә нъвисаре. Искәндәр нава к'орде Бьшерне майә, нъмуне зарготьне жь дәнгбе-же ә'һир: Бьшерне һин буйә, әви паше варгөһези Сурнае буйә у ль Қамышлине майә. Гәрәке бе готьне, вәки шахе к'ө Искәндәр у Сьло-Коро странә гәлә жь һәв дурьн.

Се шахе страна «Г'эме Мусе» жь алие Орди-хане Щәлил ль бәрәвока «Стране зарготьна к'ордайә т'ариқи» нәшър бунә. (Ереван, 1975, р'уе 374—379. Щар дьн чап бунә ль бәрәвока „Zargotina k'urda“, p'ara 1, Moskva, 1978, гүр'егә 317—321).

Әв һәрсе шах жи нә зә'ф дьрежьн у чава стран һатьнә қә-дандьне.

1. Шаре—хушка Г'эме Мусейә.
2. Т'ърке—жьна Г'эме Мусейә.
3. Щарна дәвса «гетька» дьве «сина». Әв һәрдө жи ә'шире к'ор-данә.
4. «Шехе хөдан qahwә»—мәрьвед зәнгин, аг'а, шех, бәг малед хвәда ль һорс у дибәкада qahwe дык'отан у бь гөмгөм у мь-синне мәзына нава щьвате бәла дыкьрын.
5. К'әмин дани—мәрье к'ө сәр р'йа хвә вәдышерә у ньшкева сәр дыжмьне хвә дыгрә. Йе осар'а дьвежьн: «Фьланкәс к'ә-мин гьртйә, к'әмин данийә».

2. Мир Мәндәли у Гөльстан—бньһер'ә нъвисарнасийа № 1. Дәстан бь һьнә к'орткьрнава нәшър дьбә.

1. Ләвләб—лолаб. Дара гьловәр'ә дьрежә, мәшкева гьредьдн. Вәхте к'өле чава ч'әмьл жь лолабе дыгрн у дык'әльн. Вьра бь мә'на чәрх у фәләке һатйә хәбьтандьне.
2. Бьлис—Бьт'лис, бажарә ль Т'өрк'йае.
3. Мьлуке -азизйа—жь малбәта мирәке Щьзира Ботар'а дьготьн

мала Ә'зиза. (Бьньһер'ә Шәрәф хән Бидлиси. Шараф-Наме, том I, Перевод, предисловие, примечания и приложение Е. И. Васильевой. М., 1967, стр. 179).

4. К'отълк (к'отльк)—шур'әки харьнейә, жь саваре, бьрг'өле чедькн. Минә к'өфте бьч'укьн, аведа дьк'әлиньн у бе ав датиньн сәр масе. Орт'еда йа гошт, йа р'ун, бәз дькьне.
5. К'ип—шур'әки харьнейә.
6. Ап'рах (йап'рах)—шур'әки харьнейә, вәк толмайә. Жь п'әлге тьрйа, йан жи жь бәлге сьлқа чедькн у гәләк тәньк дьп'еч'ьн. Кәвани чьқас тәньк бьп'еч'ьн аьқас жер'а қәдрә у к'обарийә.
7. Хьземок, һ'әлимок у паизок—шур'е стране зарготьна к'орда нә.
8. «Р'әмо бәрка хвә бьрьбу даме»—фразә, бь мә'на «К'еф-к'ефа фьланкәсе бу», «Фьланкәс йа хвә кьр, мьнәта ви т'өнәбу». Дамә—листьке к'ордайә, вәк шашкнейә, бь кәвьра, бь бәра дьлизьн. Кәвьре к'е дәрте дамә, листькеда әви алтындар дәрте.
9. Һ'әмави—жь бажаре Һ'әмае. «Дәсмала сорн Һ'әмави».
10. Зьртәке п'әләwana—бәре п'әләwan гөнд бь гөнд дьгәр'йан у ль һәве сәр шьрите дьлистьн. Зьртәке п'әләwana жи һәбун, жь ванар'а бәса жи дьготьн йаләнчи, әwana к'ьнше мәсқәрә хвә дькьрьн, р'у у сьмела р'уе хвәва дькьрьн у бь мәймунти, мәсқәрә жь һазьра п'әрә, п'ешк'еш бәрәв дькьрьн, әв жи дьбу һәфе листьна п'әләwana.
11. П'ьра Бафьт—п'ьрәкә кәвнә, р'ухийә, сәр Ава Мәзын буйә (Дьшле). Кәванәки ве сәр дө ләнгәр'а һе майә. П'ьра Бафьт незики синоре Т'өрк'йаейә, бьнйа Ә'йндиware. Әв п'ьра бь фәна архитекторие гәләки зедәйә, бь һостатйа мәзын һатйә чекьрьне. Незики бажаре Щьзирейә. К'ьвши һәйә, һена хвәда қимәте ве п'ьре бона т'ошарие у малһәбуне ль эмират'а Щьзиреда гәлә бәрч'әва буйә.

3. Фатьме у Ә'ло Шехани—һатйә һьвисаре 16 ийуне сала 1982-а ль Қамьшлие жь заре Сьло-Коро. (Дәрһәқа вида бьньһер'ә һьвисарнасийа № 1). Дәстана «Фатьме у Ә'ло Шехани» ль Суриае, нава к'ордада гәләки һьзкьрийә у бәлабунйә. Шахәкә ве дәстане «Ә'ло Шехани» ль бәрәвока „Zargotina k'urda“ —да һатйә чапкьрьне. (Бьньһер'ә „Zargotina k'urda“, p'ara 1, Moskva, 1978, гүр'егә 213—221)

1. Щәма Әмави—мьзгәвта малбәта әмавийа ль Шаме.
2. Һайа вә же һәби—һашпе һәбьн.
3. Хер тенинә—хер же т'бнә.

4. Вэләте Мьани—«Мьан» бажарә ль Йемене, щие сьргуне буйә.
5. Вэләте wəh'шуд у мəh'шуда—бь мə'на вэләтəкп хьки хали, щие кō бəйани ле дьжин.
6. «Qəрдəш нə диор»—т'ьркийә: Бьра, чь дьвежə?
7. «Дара хазйа бəр нəгьртйә»—əвa мəсəлəйә, фьразə, бь мə'на «Шōхōл т'əне бь хастьне нае сери, шōхōлкьрьн лəзьмə».
8. Щьле кəркон—к'ьнщие һьз-һьзи, р'ьзийаи, ьшкөлəки, гьнщър'.
9. Нане кəле—нане бəхой.
10. Гокмəйдана Шаме—навe мəйданəкейә ль Шаме.
11. Wəқи—200 гьрам. Бьра бь мə'на гьранбуне һатйә хəбьтан-дьне, йани зьмане ьн гьран бу, бу дōсьд гьрам у нькарбу хəбəрбьда.

4. Мəнщa Ə'лие Сельм-аг'а—һатйә ньвисаре 30 ийуне сала 1982-а ль Qамьшлне жь заре дəнгбeжe ə'йан Р'ьфате Дари.

Р'ЬФАТЕ ДАРИ (Р'ьфат Ъ'амо Ə'ли) сала 1935-а ль гōнде Гōлище нəһ'йа Амуде, qəзa Qамьшлне, сəр мьһ'афьзата Ъ'əсине, жь дийа хwə буйә. Дəнгбeж дəрһəqа хwəда дьбeжə: «Oмpe мьн чардə сал бу мь дəспe кьр стра. Стране хwə жь дəнгбeжa һин-бумə, зедə жь Ъ'ьсeинe Тəмо. Н'ьсeин ə'слe хwəда к'ōрдe эзиди бу, жь Шəнгалe дьһат дьгəр'йа. Стране хwə əсa жи жь Oсe Wəрдe у Ə'лие Уньс һин бумə. Oсe ль гōнде Mозa (сəр Амудe) дь-мa, лe Ə'ли гōндийe мə бу, жь бəрəкa дapиa бу».

Р'ьфат жь ə'шиpa дəкopиaйә. Ль Qамьшлне дьминə. Йанз-дə зар'е ьн һəнə: һ'əвт кəч'ьк у чар лавьк. Ль бажаре Р'омелa-нe ль шьрик'əтa пeтpoлe (идара ньфтe) шoфьр дьхəбьтə. Дəнгe ьн бьльнд у хwəшə. Гəлə стране Р'ьфат кьрьнə qəйт'анe дəнгь-високe у ль дьк'анада дьфpoшьн. Нав у дəнгe Р'ьфате дəнгбeж гəлə бəлəбуйә. Странван стране хwə бь ə'франдьн, бь импрови-заснa дьqəдинə. Əвa дəстaнa мə жь заре ьн ньвисийә.

1. Р'əшaди—п'əрəнə, кō вəхтe сōлт'ан Р'əшиддa һатьнə бəрдa-нe.
2. Щие əдəбe—щие шəрмe. Бəр дepи, щие кō мeван солe хwə дeхьн щие бeқəдрə. Ль вьра хōлам у хьзмəтк'арe малe р'у-дьнeн. Əви щипр'а дьбeжьн «щие əдəбe».
3. Ъстəфхōрлə—ьстəхōлə, йанe «хwəдe шə'дəйә».

5. Страна дō бьра Зальм-бəгe у Насьр-бəгe—Р'ьфате Дари страйә. Əвa дəстaнa мə жь qəйт'ана дəнгьвисокe һьлдайә.

1. Бистəк—йанe бист дəқиqə, вə'дəки кьн.
2. Бь ə'h'əd у wəh'əd—ə'рəбийә, йанe «йəки бь т'əнe».

6. Г'əзала к'ōрда у Тəйap-аг'а—Р'ьфате Дари страйә. Жь qəйт'ана дəнгьвисокe һатйә бəргьртьнe.

Страна Тэйар-аг'а нава к'орде Суриае гэлэ ә'йанә. Шахәкә ве дэстанейә гәләки һ'әwаск'ар мә жь заре к'орде эзиди т'әм-бурван у дәнгбеж Адие Һ'әснәшари ль бажаре Ә'фрине сәр қәйт'ана дәнгньвисоке һьлдайә.

1. Һ'әләле wана—бь мә'на пәзе wана.
2. Намуса wан бәглькә—wәхта мал-мьлк'е дьжмьн т'алан дькьн wa дьвежьн.
3. «We бьһелә нава сола»—нета ве фьразе әwә, йане we бөһөр-мәткә, бөқәдьркә. (Бьһөр'ә өса жи № 4 ньвисарнасийа № 2).

7. Фат'ма Сальһ-аг'а у Мәһ'мәде лаwе мире һоска—һатйә ньвисаре жь қәйт'ана дәнгньвисоке. Дәрһәқа дәнгбежда мә'лумәти щәм мә т'өнә. Һәр т'әне дәстпека странеда дәнгбеж дәрһәқа хwәда дьбежә: «Гәли бьрадара, гәли гөһдара, баве Фәрид, Зедан we жь wәр'а страна «Фат'ма Сальһ-аг'а» п'ешк'еш кә». Әв дэстана ль Суриае гәләки бәлабуийә. Қәйт'ана дәнгньвисоке бь қәдандьна «Баве Фәрид, Зедан» мә гәлә гөндада, бажарада ль мале к'ордада бьһистйә. К'обра дәнгбеж гәләки хwәшә.

1. Әсәмбылла—«Qәсәм наwе хwәде», «Сонда мьн наwе хwә-дейә».

8. Щәбәлие мире Һ'әк'ери у Бьнәфша нарин—һатйә ньвисаре 18—19 ийуне сала 1982-а жь заре дәнгбеж Щәмиле Һ'әсәне Кәр'е ль гөнде Ә'ршиқибаре, ль Ч'йәе к'орда.

ЩӘМИЛЕ Һ'ӘСӘНЕ КӘР'Е 58 салийә, бьнәлие гөнде Ашьке-шәрқийә. Гөнд ль сәр гьре Альмдарайә, сәр синге ч'йәе Шумейә. Дәнгбеж жь ә'шира р'әшанә. Стране хwә жь странбеж Һ'әмуше Ә'бдие Мерәме һьлдайә. Һ'әмуш бь хwә жь гөнде Ашьке-шәрқи буйә, 120 салиа хwәда чуйә р'әһ'мәте. Щәмиле Һ'әсәне Кәр'е гәлә дэстан заньбу.

Страна сәр көр'е мире Һ'әк'ери—Щәбәли, К'ордьстанеда бәлабуийә у гәлә жи һ'ьзкьрийә. Әва дэстана ә'йанә өса жи бь наwе «Бьнәфша нарин».

Шахе поэма «Бьнәфша нарин» гәлә щара һатьнә чапкьрьне, мәсәлә:

1. *Հանրալի:—«Էմբինեան ազգագրական ժողովածու», Կ. Ե., Մոսկվա-Վաղարշապատ, 1904, էջ 76—95:* (Текст бь зьмане әрмәнийә, щие кә тенә стране бь зьмане к'ординә). Нәйә нотаньвисара поэме.
2. *Զրբրին ու Բընաֆշա Նարին:—«Բրդական ֆոկլոր» (ժողովածու): Գրառում Թարգմ. առաջարան և ծանոթագրություններ Հ. Զեղրի, Երևան, 1947, էջ 101—110:*

3. Бьнәфша Нарин—«Фолклора көрманщине». Ньвисе у һазьркьр Н'. Щьнди. Ереван, 1957, р'уе 43—58.
4. Бьнәфша Нарин—«Гөлчын (Жь зарготьна к'орда). Бәрәвкьр-ын Ордихане Щәлил у Щәлиле Щәлил. Ереван, 1972, р'уе 70—84.
5. Binefşa Narin.—„Zargotina k'urda“. Bereekirin, hazirkin, nivisarnasi, pëşgotin Ordixanê Celil, Celilê Celil, p'ara 1, Moskva, 1978, rûp'erê 177—189.
6. Бьнәфша Нарин—«Зарготьна к'орда». Бәрәвкьр-ын, һазьркьр-ын, пешхәбәр у ньвисарнаси ньвисин Ордихане Щәлил у Щәлиле Щәлил. К'өтеба 2. Ереван, 1982, р'уе 150—170.
1. Гермие р'эзе—щур'әки харьнейә.
2. Мәрльқи—мәрввати. «Щәбәли мәрльқи жь тә дә'ва дькә».—йане «Щәбәли дә'ва мәрвватие жь тә дькә, һатйә хазгинйә қиза тә».
3. Виньн—биньн.
4. Се дәде чьвити к'өтанә—дәде р'әнге шин. Нава әрәбада у нава чәнд ә'шире к'ордада жи ә'дәт буйә, кө к'өлфәт сәр сурәте хвә дәст у синге хвә бь дәрмане р'әнге шин дәд дьк'өтан, татуировка дькьрын. Әв йәк һ'әсаб дьбу бәдәвәти.
5. Дәнгсьзи соз йәwано—Хәбәра нәг'е—хәбәра бәтә'мә.
6. «Әзе тә һуньмә мал»—әзе тә биньмә мал.
7. Һ'әнәщи (һ'әнәчи)—т'өщаре һ'әна.
8. Бөрмин—дә'ватване, кө дьчын пәй буке.
9. Һуньн—биньн.

9. Гәwра геса—қөмриа кәла Т'уне—һатйә ньвисаре 30 ийвле сала 1982-а ль бажаре Һ'әләбе, жь заре странван Щәмил Һоро. Наве дәстане зарбеж «Фәтаһ'-бәг мире Р'оме» готйә.

ЩӘМИЛ ҺОРО сала 1934-а ль гөнде Сәрәнщәке мәнт'иқа Ә'фрине жь дийа хвә буйә. Жь ә'шира һәвәркайә. Стране хвә жь баве хвә Һорое Р'әшид у калке хвә Р'әшиде Алько һин буйә. Щәмил Һоро әва панздә салә ль Һ'әләбе дьминә. Н'әйшт зар'е ви һәнә. Бь сьнәә'та хвә нәшарә, ә'бура хвә бь нәшарийе дькә.

Страна «Гәwра геса—қөмриа кәла Т'уне» жь се п'арайә, страна се бава те һәйә. Фәтаһ'-бәг—әв бавәкә. Паше те страна Қоч'йасин бәге, хөдие кәла Байазиде—«Мамәд у Һ'әнифә».

10. Әйша Ибе (Бозане лаwе пире)—бьньһер'ә ньвисарнасийа № 9.

1. Кәвьре суарие—пешна мала, пешна кона бәре кәвьре хьсу-си һәбуйә, бона һәспа сийарбьн. Әва йәка һ'имли бона кала у жьне пир буйә.

2. Т'ад у һәүдад—wәк сьндоҕейә, хьсуси бона букейә. Датинь сәр пышта дәва у бук теда р'удьнен.
3. Динан—данин.
4. П'ешке—чь бьке?
5. Зер'е օт'ман—зер'е османи, йе дәвләта османие.
6. Мәһ'әла Бәйог'лу—ль Стамбуле мәһ'әләкә ә'йанә.
7. Шуше ләванте—шуше ғөлаве.
8. Алт'әт'әри—дәманчәйә.
9. Ч'йәе Бехер—ч'йәйә ль Ираке сәр һ'әлуде Суриае. Жь р'йә Қамьшлие у Дерьке дурва те к'әвше.

11. Хан Дьмдъм—һатйә һьвисаре 26 ийуне сала 1982-а гонде Чәтәле, сәр мәнт'иқа Амуде, жь заре Шәрифә Дауде Мәмо.

ШӘРИФЕ ДАУД сала 1932 ль гонде Сьлемание (мьһ'әфазәта (Һ'әсәке) жь дийа хwә буйә. Дәнгбеж жь ә'шира дьнайә. Бь готьна ви страна «Хан Дьмдъм» шәм wана, нава ә'шира дьнада чәва страна п'алайе готьнә. Т'әқла ве поэме р'аст т'әқла хәбата п'алайе һәв дьгрьн. Пәй һәр шөмлe те готьне: «Һәварә, ль хан Дьмдъмә», ши-щийа жи те готьне: «Һәварә, ль шае ә'шәмә». Әва шаха эпоса к'өрда, шахәкә гәләки һ'әwаск'арә, ле тәләбәхтр'а дәсепебуна we у хьлас буна we нә т'әмамын.

Шахе эпоса «Хан Дьмдъм» гәлә шара һатьнә чапкьрьне. Дәрһәқа we йәкеда һур гьли бьньһер'ә к'әтеба: О. Дж. Джалилов, Курдский героический эпос «Златорукий хан». Москва, 1967. Ве пашwәхтие шахәкә эпосейә ну чап буйә к'әтеба «Гөлчын»-да (Бьньһер'ә «Гөлчын», Бәрәвкьрьн у вәчекьрьн Ордихане Шәлил, Шәлиле Шәлил. Ереван, 1972, р'уе 37—54).

12. Һ'әсаме-аг'е—һатйә һьвисаре 4 ийуне сала 1982-а ль Дерьке жь странбеж Браһим Хәлил. Браһим Хәлил сала 1942-а жь дийа хwә буйә, ль гонде Бана Қәсре (незики Дерькейә). Жь ә'шира-дершәвийә.

Дәнгһьвисара ве стране шәм мә һәйә. Текст мә жь заре ви һьвийсий. Стран сәр мьҕаме боти те готьне.

Браһим Хәлил сәр ве стране шьровәкьр, гот, кө зьр'баве Һ'әсаме-аг'е дьчә Ләлихане жь көр'е хwәр'а бинә. Р'ева ба ледьхә хелйа буке бьльнд дькә. Баве зә'ва гава ч'ә'ве ви ль бәдәвийа буке дьк'әвә, дьле хwә хьраб дькә, буке жь хwәр'а дьбә. Әва страна Ләлихан дьстре.

Wәхте дәнгһьвисандьне дәстпекеда дәнгбеж ве шьровәкьрьне дьдә: «Һ'әсаме-аг'е, дийа ви мьрибу, һәйж Ләлихана Говәи кьр у дьвабит Ләлихане жь хwәр'а биньт, р'абу жьнбаве һ'илә ле кьр».

Шаха ве стран—дәстане ль бәрәвока «Эминийан азгагракан жоғ'овасу»-еда, сала 1904 нәшьрбуйә, жь алие фолклорзан С. Һай-

куни. Эва дэстанэкэ мэзынэ у жь алие бэрэвкырда т'ам хатйэ нывисандьне у чапкырьне бы наве «Г'эсам-аг'а». Р'эх текста стра-нейэ к'орди т'эршма бы зьмане эрмэни жи хатйэ дайине. Дэстан сэр зараве к'орде Мок'се хатйэ нывисаре, жь заре Затик Хепойан, быналие гонде Гинекас. Дэрһэца дэстанеда вэк нывисарнаси Хай-куни нывисийэ: «Эва поэма сери һ'эта быни бы стран те готье, гэлэ бэлэбуйнийэ. Һэр зарбежэк һындава хвэда гылики дьвежэ, ле зедэ дькэ у эгэр эм нур гыли быывисы, we гэлэ дьреж дэре. Мыдамэки Һэан хвэш дьстырен, кэ гэлэка һесыра дьбаринны».

Мыдаме ве стране композиторе эрмэниан э'иан Комитас бы нотэ нывисийэ у ль т'алйа бэрэвоке т'эви нотед стране к'ордийэ дьне чап кырийэ. (Быньһер'э: *«Եւրինան ազգագրական ժողովածու», 5, Ե. Մանգիշ-Վարդապետ, 1904, կրտս, էջ 4*):

Сэрхатийа дэстана «Г'эсаме-аг'е», кэ С. Хайкуни нывисийэ, бы кэрт эвэ: Г'эсам-аг'а қизэке жь хвэр'а дьхвэзэ. Йэкэ қэрэчи эр'нусие дькэ, те Г'эсам-аг'ер'а хэйба қизьке дькэ, дьве йэкэ нэр'ындэ. Һэ'сам-аг'а же бавар дькэ у дьчэ жь быре хвэр'а дьх-вэзэ. Вэхта хвазгиние буке дьчынэ пэй кэч'ьке, кэч'ьк пе дь-һ'эсэ, кэ Г'эсам-аг'а бебэхти кырийэ. Ле дьле кэч'ьке Г'эсам-аг'е-да һэбу. Гава ба ледьхэ хелйа букание быльнд дькэ. Г'эсам-аг'а бэдэвийа қизьке дьбинэ, фэ'мдькэ, вэки хатйэ хапандьне, ле иди бефэйдэйэ.

13. Лэ мын—быньһер'э нывисарнасийа № 12. Дэнгнывисара ве стране щэм мэ һэйэ. Стран сэр мыдаме боти те готье. Текст мэ жь заре дэнгбеж нывисийэ. Дэнгбеж стран бы импровизасиа гог-йэ, лома жи фьрқйа нав стране у готье бэрч'эванэ.

14. Софи Браим—хатйэ нывисаре 11 ийуне сала 1982-а ль Де-рьке жь заре Браим Хэлил. (Дэрһэца Браим Хэлилда быньһер'э нывисарнасийа № 12). Дэнгнывисара ве стране щэм мэ һэйэ. Текст жь заре дэнгбеж хатйэ нывисаре.

Эв стран нава к'орде бакур'е гэлэ һ'эзкырийэ. Нава щьмэ'-теда э'ианэ бы наве «Мэме у Э'йше». Наве Мэме ве странеда Со-фи Браимэ. Сйужеа «Софи Браим» у «Мэме у Э'йше» мина һэ-выи. Мыдаме «Софи Браим» сэр е ботийэ у жь мыдаме кэрманща бакур'е башқэ дьбэ.

Шахэкэ ве стране бы наве «Ибраһим» бы зараве к'орде Мок'-се готйэ у нывисийэ Шаһен Кужикийан.

Эмэке Шаһен Кужикийан дь дэрэща бэрэвкырьна ньмунед зарготына к'ордада дь салед 30-и п'ыр'э. Эви гэлэ щара т'эви экспедисйа бэрэвкырьна зарготына к'орда буйэ, ед кэ ль салед 30-и жь алие «Института т'ариха культурае»-да ль Эрмэньстане дьһатнэ т'эшкылкырьне. Шахе «Мэме у Э'йше» нэщырбунэ:

1. Մամէ Ալշան:—«Բյուրակն», Պոլիս, 1905, № 5, էջ 71—72: (հայ. թարգմ.):
2. „Folkloru kyrmança“, Bəğəvkinin ü hazirkirin H'əcic Çindî ü Əminê Ə'vdal, Êrevan, 1936, rûp'erê 510—523. (pənc şaxin).
3. Մամէ ու Ալշն:—«Բրդական Փոլիկոբ» (ժողովածու): Գրառութ, թարգմ): առաջարան և ծանոթագրություններ Հաջրիկ Ջնգիրի Երևան, 1947, էջ 95—98:
4. К. Курдоев, И. Цукерман, Курдские тексты.—«Иранские языки», т. II, М.—Л., 1950; Маме и А'се стр. 30—46 (Текст и перевод на рус. яз.).
5. То же—«Курдские эпические песни-сказы», М., 1962, стр. 15—23, 139—146.

15. **Ի'այրան**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 14. Дәнгһьвисара ве стране шәм мә һәйә. Текст жь заре дәнгбеж һатйә ньвисаре. Стран сәр мыҗаме боти те готһне.

16. **Кәүгирван**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 14. Дәнгһьвисара ве стране шәм мә һәйә. Текст жь заре дәнгбеж һатйә ньвисаре. Вәхте стране импровизасиа дәнгбеж бәрч'ә'ва бу, лома жи фьрқи нава стране у текстада диһар дыбә.

Сәрһатйа ве стране, кә дәнгбеж готйә у мә ль сәр қәйт'ане ньвисандйә әвә: «Шехькумал кәүгирване мир бу. Чьда р'ож ве р'аһьжә кәва хвә, ве һәр'ә жь хвәр'а нечире, кәва дыгрә тинә дыдә мир. Хәламе ви би, ль мала ви би. Р'адыбә р'ожәке, һьнәка готие, готә мир, го: — Вәллә, әв Шехькумале һа һьж пи-рәка тә дыкә. Го: — Вәле, чавайә? Го: — Вәле, бәле. Ә, һәни хәламе мыронә у хьзмәтчие мала мыронә, ә'ләт'әл мала мырода-һьн, һәгәр һаж тыштәки жи нәбын. Вәхти әв готһна һа, фәсәди кьр, готә мир, мир һ'әр'ьсьти лекьр. Сьбәһки һат һьһер'и дәре хани гьртйә у кәүгирван һе нәчуйә неч'ире. Р'абун дери гьрт ү мыфтә хвәр'а бьрын. Вәхте мыфтә бьрын, кәүгирване малда гьрт-һьн, дәсте ви к'әләмчә кьрын, лынге ви қәйд кьрын, аһин. Аһин, готһн: — Мәллә, әм чь же бькьн? Мәлле го: — Зани, һуне чь бь-кьн, мире мын? Го, бьбын сәр кәлһа фьһьке жь кәләда бавежһн. Фәқиро бьрын сәр кәлһа Фьһьк, ч'ә'ве ви гьртһн у жь кәлһеда аветһн. Вәхте жь кәлһеда аветһн, жь қәдрәтә хвәде бу, әв ьһса-не һа чава һат, сәр лынге хвә сәкьһи. Тыштык пе нә һат. Мир готе, го: — Сәйда. Го: — Чьма әв ьһсана һа нәмьр? Го: — Қап'у-те ви, ә'бае ви жер'а бу вәкә парашуте, бу баск жер'а бае гьри нәмір. Мир го: — Дә р'абын хвә ә'бае Шехькумал мәлле бькьн, әме ә'вьл мәлле бавежһн, к'а ве вәле мәллер'а жи чебә? Мәллә ә'льқи, фәқиро. Р'абун ә'ба ль мәлле кьрын, мәлле жь кәлһеда

аве.ыт Мәллә һәуә р'абу пьч'о-пч'. Нйука р'абун Шехькумал:
жи аветын, әw жи мър. Дә ижар әв страна һане пышти жь кәw-
гирван жьньке готйә, пирәка мир аветйә сәр».

17. **Синәм**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 14. Дәнгньвисара ве-
стране щәм мә һәйә. Текст жь заре дәнгбеж һатйә ньвисаре.

18. **Әмәро**—Һатйә ньвисаре 22 ийуне сала 1982-а ль Қамьш-
лие жь заре Һ'әсе Мәһ'әмәд.

Һ'әсе Мәһ'әмәд 90 салийә, жь ә'шира мьли. Жь дийа хwә,
буйә ль гөнде Моза (орт'а Амуде у Қамьшлие). Дьминә ль Қа-
мышлие. Wәхте ньвисара стране Һ'әсе алик'ари мә дыкър кәр'е-
ви Мәһ'әмәде Ә'ли (52 сали). Мәһ'әмәд шамерәки гәләки дылр'ә-
һ'м у херхазә, хwәндйә у ләма жи р'ьнд фә'м дыкър қимәте бә-
рәвкьрына зарготына к'өрда у т'ө қәwат нәдһеушанд, wәки ве-
пәрседа али мә быкә. Бь п'еше хwә Мәһ'әмәд т'әрзийә.

19. **Зозан**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 18.

20. **Нарин**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 18.

21. **Әзе һәр'ым Мердине**—һатйә ньвисаре 23 ийуне сала 1982-а
ль Қамьшлие жь заре Һ'әсе Мәһ'әмәд. (Дәрһәқа wида быньһер'ә
ньвисарнасийа № 18).

22. **Бемал**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 21.

23. **Шәнге**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 21.

24. **Қөльнго**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 21.

25. **Һ'әме Һ'әши**—быньһер'ә ньвисарнасийа № 21.

1. Т'ълмынар—гөндә.

26. **Кәч'ка Сьмоқи**—һатйә ньвисаре 26 ийуне сала 1982-а ль
гөнде Гьндоре, сәр мәнт'иқа Амуде, жь заре Һ'әме Бисе. Г'әме
Бисе 68 салийә, жь ә'шира мьла, бь хwә к'өрде эзидийә, шәрқийә.
Дьминә ль гөнде Гьндоре.

Страна «Кәч'ка Сьмоқи» ль Суриае, илаһи ль мәнт'иқа Қа-
мышлие гәлә һ'ызкьрийә. Дәнгньвисара ве стране щәм мә һәйә бь
қәдандына Шәрифә Дауд Мәмо. (Дәрһәқа wида быньһер'ә ньви-
сарнасийа № 11).

1. Надьр—ль ведәре наве т'ьвьнгейә.

2. Гьре Мьһьшил—наве щийә.

3. Бае г'әрб шәмали—бае р'оава-бакур'е.

27. Әсмәре—быньһер'ә ньвисарнасийа № 26.

28. Қәмәре щане—быньһер'ә ньвисарнасийа № 26.

29. Муса хайин—быньһер'ә ньвисарнасийа № 26.

1. Баруте бәр қытка—әва ғыразә бы мә'на дәрәвин, вала, п'уч.

30. Муса Хайин (шах)—һатйә ньвисаре 28 ийуне сала 1982-а ль Қамышлие жь заре Һ'әсе Мәһ'әмәд. (Дәрһәқа ында быньһер'ә ньвисарнасийа № 18).

31. Дәвреше Ә'вди—быньһер'ә ньвисарнасийа № 30.

Наве Дәвреше Ә'вди нава шыме'теда насә. Гәлә стран сәр Дәвреше Ә'вди һатънә севърандые. Пәсне ын бы дәстана жи те дайине. П'арәкә страна те һ'әсабыкрьне чава стране жанра т'ариқие, мерание. Страна кө мә ль Суриае ньвисийә, йа лирикне-һ'эзкрьнейә.

Сәрһатйа Дәвреше Ә'вди бы готъна зарбежа һургъли ль «Стране зарготъна к'ордайә т'ариқие»-да Ордихане Шәлил дайә. (Быньһер'ә: Ордихане Шәлил «Стране зарготъна к'ордайә т'ариқие», Ереван, 1975, р'уе 445). Сәрпәһатйа Дәвреше Ә'вди ә'ши-ра мьлава ғыреданийә. Нава ә'ширед к'ордада ә'шира мьла гәлә-ки бы нав у дәнғ у хөрт буйә. Мьли дө малы: Мала Хьдър-аг'а у мала П'аше. Ль Суриае мала Хьдър-аг'ер'а дьвен мьлане мә-зын (к'ьбир), мала П'ашае—мьлане быч'ук. Ль Суриае сәр т'оп-раха Амуде. Һ'әсиче у Дьрбесие 150 гөнде мьлане мәзын һәнә. Незики 1000—1100 мале к'орде эзда сәр мьланә. Әв ә'шире дь-на, сәана у шәрқанә. Незики 70 гөндын. Мьлие мала П'аше ль Суриае кемьн, незики 20—30 гөндын. Жь вана 9—10 гөнд е эз-дианә. Ль мөнт'иқа Сәре-Каниенә. П'ыр'анийа мьлие мала П'аше ль т'өрк'йәенә, дора Үераншәһренә. Дәвреше Ә'вди жь эзидие сәр мала П'ашейә.

Стране Дәвреше Ә'вди һатънә чапкрьне:

1. *Եզգի Դերվիշի Ազգի: «Համեմատական ազգագրական ժողովածու», հ. 6, Մոսկով-Վաղարշապատ, 1904, էջ 264—267. (բրդերեն և հայերեն):*
2. Dewrêşê E'vdi.—*"Folkloru kÿrmança", Êrêvan, 1936, rûperê 554—561.*
3. Дәвреше Ә'вди (шәш шах).—Ордихане Шәлил «Стране зарготъна к'ордайә т'ариқие», Ереван, 1975, р'уе 318—344.
4. Dîsa ew şax.—*"Zargotina k'urda", p'ara 1, Moskva, 1978, rû-perê 279—298.*
5. Дәвреше Ә'вди—«Зарготъна к'орда», Бәрәвкрьн, һазьркрьн, пешхәбәр у ньвисарнаси ньвисин Ордихане Шәлил, Шәлиле Шәлил. К'ьтеба 2, Ереван, 1982, р'уе 73—87.

1. Կոմիտաս:—Շվեդների ազգաբնակիչ ժողովածու, հ. 6, Մոսկվա-Վաղարշապատ, 1904, կցում, էջ 8-9:

3. Нура Шəвари «Странед к'ордайə щьмə'тиє», Ереван, 1983, р'ве 165—166.

2. Тишькен h'орани—h'орани (h'əwрани)—чакетə, тишьк-р'ишне мьле h'əwраниенə. Қорманщи օса жи дьвежың «qəйт'ане h'əwрани».

33. Хәлиле Қазы—быһһер'ә һывисарһасһһа № 30.

34. Сэйран у Ә'лие Б'ьсенна—быньһер'ә нывисарнасийа № 30.

35. Баве Браһим—бъньһер'э ньвисарнасийа № 30.

37. **Вэрэ Шени**—хатйэ нывисаре 3 ийуне сала 1982-а ль **Qa-мьшлне** жь заре **Г'эсе Мəһ'əмəд**. (**Дəрхəдə** **вида** **бьньхер'ə** **нвыи-сарнасийа** № 18).

39. Дауде Дауд—бъньпер'э нъвисарнасийа № 1.

— 313 —

т'һишт'һнә һнә ач'хйа, ле п'ър'анйа эздйа б' сәрокатйа Дауд-аг'а р'абунә һымбәри снасәтйа инглицайә колониалие ль К'орд'статне. Зап'ьтед инглиц өсә д'ьк'ьрын, к'о Дауд-аг'а б'хәпиньн биньн Мосуле, ле әви нета вана ф'әм к'ьр у нәчу. Wi wәхти, 18 апреле ф'ьр'ьнде инглиц сәр г'онде эздйада дәст б' бомбавит'һне к'ьрын. Эзди р'абунә пешйа инглиц у һәла ф'ьр'ьндәк жи аниһә хәре». (Әw дәр, р'уе 135—136).

Дәрһәқа Дауде Даудда өсә жи нава к'ьтеба «Эзднати ль бәр р'ошанйа һьндәк тек'стед ани эзидиан» (Бәг'да, 1979, б' к'орди, типед ә'рәби һатйә чапк'ьрыне). Текста страна дәрһәқа Дауде Дауд шара пешьнә, к'о чап дьбә.

40. Баве Фәхро—б'ньһер'ә һьвисарнасийа № 21.

Шахәкә әве стране б' наве «Баве Фәхриае» ж' әлие фолклор-зан Ордихане Шәлилда һатйә һьвисаре. (Б'ньһер'ә: Ордихане Шәлил «Стране заргот'һна к'ордайә т'ариқне», Ереван, 1975, р'уе 74).

Сәр һ'име ш'ьровәк'ьрына дәнгбеж О. Шәлил дәрһәқа баве Фәхрода мә'лумәтие дьдә, к'о әw Сәбрие к'ор'е һ'әши Мәһ'мәде Мьсте бу. Мьсте Qöto б'ьре Фьлите Qöto бу. Сәбри шәр'е сәр Qереда, вәхте усйана Шех Сәһ'идда те б'ьриндарк'ьрыне. Әв шах шар дьн ль «Zargotina k'urda» (Cilda 1, г. 315) һатйә чапк'ьрыне.

1. Больнд—г'онде к'орде р'әшкотанә ль Т'өрк'йәе.

2. Хәт—р'йа һ'әсьнә поезде, к'о ж' Берлине те у Т'өрк'йәер'а дәрбаз дьбә дьчә Бәг'дае у Бәсрае. Әв хәт ж' Щьзирер'а те у қәрәха синоре Т'өрк'йәе у Суриаер'а дәрбаз дьбә. К'орд синоре орт'а ван һәрдо дәwләта б' ве хәте нас дькьн. Иане жи дьвежьн «Хәта ф'ьрансәви», «Хәта әләманә». Ве странеда нета гот'һне әwә, к'о усйанван ж' Т'өрк'әе дәрбазу Суриае б'ьвн.

41. Пьсмаме мь р'әбәне—б'ньһер'ә һьвисарнасийа № 18.

42. Кәлһ'а Хөрсә—б'ньһер'ә һьвисарнасийа № 14. Дәнгнивьвисара ве стране һәйә. Сәр мьқаме боти те гот'һне. Текст ж' заре дәнгбеж һьвисйә.

Стран сәр шәр'е орт'а хөрсийа у мире Щьзире Бота һатйә сев'ьрандьне. Ль вәхте дәнгнивьвисандьне дәнгбеж аһа ш'ьровәк'ьр: «Һәчи мәсәлата «Кәлһ'а Хөрсейә», әw Мәһ'мәд-бәге р'ек'ьрә пәй Исмаил-аг'а: «Лазьм т'о жи вәк мақуле г'ейри хwә т'о хәрще мир бьди. Исмаил-аг'а го, әз хәрщ надьм, мь хәрще мирәка нәдайә, әз надьм».

43. Ә'вдьлә-бәге мире П'ало—б'ньһер'ә һьвисарнасийа № 12. Дәнгнивьвисара ве стране һәйә. Текст мә ж' заре дәнгбеж һьвисйә.

44. Страна Нерване—быньһер'э ньвисарнасийа № 12. Дөнг-
ньвисара ве стране шәм мә һэйә. Текст жь заре дөнгбеж ньвисйә.

Стран сәр шәр'е ботайә. Мирәке бота әскәр бырнә сәр нер-
вана, дō зьлам жь Нервана һатһнә көшһтһне. Һ'әнок'әрим фьлә
бу (хачп'арез), жь алие Нервана, әв жи һатйә көшһтһне. Мьқаме
ве стране, өсә жи мьқамед гәлә стране Браим Хәлил, чава бь хвә
дөнгбеж гот, сәр мьқаме боти тен готһне.

1. Нерван—гөндә ль қәза Ване.

45. Һоста Һ'әно—быньһер'э ньвисарнасийа № 14. Дөнгһви-
сара ве стране шәм мә һэйә. Текст жь заре дөнгбеж ньвисйә. Бь
готһна дөнгбеж ве странер'а өсә жи дьвежһн «Һәй мала мһн»,
«Хьземок».

Бәнда ве странейә кө бь «Вәстани, хвәш Вәстани...» дәспе
дьбә, әв п'арчәки жь легенда дәрһәқа чекьрһна Бьрша Бәләкә
ль Щьзира Ботада. Сәр һостә Һ'әнода те готһне өсә жи ль дәста-
на «Мир Мәндәли у Гөльстане»-да.

46. Мала баркьр жь бәр'ие—быньһер'э ньвисарнасийа № 12.

Әв стран сәр шәр'е мала Бәдърхан-бәге у к'очәре мира, ми-
рәка һатйә сөвьрандһне. Әшира к'очәра, бь һавәки дһне дьвен
әшира мира, әширәкә гәләки мәзһнә. Бәри р'абуна Шех Сәһ'ид
әв әшир бь т'әмами к'очәр бу. Жь боһа пәзе хвә ль ч'ере дьгә-
р'йан. Һәрсә мәһе баһаре дьчун дьгһишһтһн һ'әйә ч'ийәе Шәнгәле
у бажаре Мусьле. Һәрсә мәһе һавине дьчун зозанед хвә, һ'әйә
Ване. Һәр шәш мәһе пайһзе у зьвьстане ль дора бажаре Щьзи-
ра Бота у бажаре Дерьке ль бәр Ава Мәзһн, ч'әме Дьшле дьһе-
вьрин. Әшира мира әширәк жь йа ботайә. Пәй р'абуна Шех Сә-
һ'ид, сала 1925 р'йа әшире ль Т'өрк'йәе һатә бьр'ине у әвана сәр
т'опраха Ирақе у Суриәе һөвьрин. Әва 15—20 салә әшир әмре
к'очәрийә т'әркдайә у ль гөндада һөвьрийә, ль мәнт'иқәкә башқә-
да, орт'а Дерьке у Қамышһне. Наве гөнде вана ль Суриәе әвһн:
Бәр'ож, Шәкьрхач, Канйа дьреж, Мәлләмәрза быч'ук, Мәллә-
мәрза мәзһн, Алигамыш, Гьрбалат, Шьр'ьк, Банешкәвте, Гьркән-
дал, Гьрке хөвъл, Бәлле бьзһн, Кәла, Т'ьлхьһзире жерһн, Т'ьлхьһ-
зире жорһн, Қөлдуман, Сәведи, Сегьра, Гьрәсор, Т'әпьк, Гьрзи-
рс, Бәстасос, Һ'әмзәбәк, Мерга мира. Әа гөндана дьк'әвһн нава
мәнт'иқа Дерьке, мьһ'әфьзәта Һ'әсче. Жь р'ожһлате синоре ван
гөнда Ава Мәзһнә (Дьшлә), ль р'ожавае ван гөнда әрде әшире
бедари у абасайә, жь бакур'е бажаре Дерьке у әшира һ'әсьна.
Ль башуре синоре К'өрдьстана Ирақейә, п'арәкә әшира мира
ль ведәре һөвьрийә. Щинаре вана жь башуре әшира гәргәрийә-
йә.

Нава ботада дəһ ə'шире к'очəра һəнə. П'ара вəдьбьн сəр дə ч'ыла (ч'ьла): чəхсора у шьльда. Сəр чəхсоранə: ə'шире мира, гарьса, дьдєра, сора, алья. Ль сəр шьльда—ə'шире батəйа, кьч'а, тəйа, хєрка, мйусар'аша. Ль Сурнає жь ван ə'шира гьшк жи һəнə. Ə'шире бота əвьн: һар'йуна, мəма, жилйа, һ'əщиə'лйа, əр'ə-һ'и, бəрwари, шерwани, дершəwи, шйуви, кəр'а, һ'əсьна, шькака, гарьса. Се wəлат һəнə: wəлат Кəлһоки, wəлат кевьри, wəлат бькат. Əвана р'а'т бунə. Ə'шире бота е əрде wана ль Сурнає манə миранə у һ'əсьнанə.

К'очəре мира бəри һынге хəрщ дьданə мирəка Щьзира Бота, готьн əм хəрщ надьн. Бəдьрхан-бəге р'абу əскəре ботание р'акьр һатə пəшйа ван сəкьни. Ль Бəста Бəлəка—нəwалə, бу шəр'.

Дəнгньвисара ве стране шəм мə һəйə. Текст мə жь заре дəнг беж ньвисийə. Wəхе стране дəнгбеж Брахим Хəлил готьне стране бь импровизасиа дьгот, лома жи ньвисара тексте у хəбəре стране wəкə һəв дəрнаєн.

1. Батов—бона тов.

47. Каникьле—бьньһер'ə ньвисарнасийа № 14. Дəнгньвисара ве стране шəм мə һəйə. Текст жь заре дəнгбеж һатйə ньвисаре. Сəр мьдаме боти те готьне.

Мирза-аг'а дьдєри буйə, жь қьсме к'очəра. (Дəрһəқа ə'шира к'очəрада һургьли бьньһер'ə ньвисарнасийа № 46).

48. Фьлите Қəто—бьньһер'ə ньвисарнасийа № 37.

Стране сəр шəр'є Мəме Ə'т'манике у Фьлите Қəтода нава шьмə'та к'ордада гəлə əйаньн. Һ'əта нака жи к'орде бакур'є, ед кə ль Щьмһəрйатед Əрмəнистане у Гəрщьстане дьминьн, стране сəр Фьлите Қəто дьстьрен. Гəлə шахе стране сəр Фьлите Қəто жь али фəклорзан Ордихане Щəлилда һатьнə бəрəвкьрьне у чапбунə. (Бьньһер'ə Ордихане Щəлил «Стране зарготьна к'ордайə т'ариқие», Ереван, 1975, р'ує 249—277). Нава ван шахада һəнə стран, ед кə жь заре əрмəние мьһашьр һатьнə ньвисаре. Əв странбежа жь кал у баве хwəда нава ə'шира р'əшкотада манə, бь к'орди wəк зьмане де хəбəрдьдьн у стране хwə, кə сəр малбəта Фьлите Қəтода һатьнə севьрандьне, жь заре дəнгбеже кə стран севьрандьнə, һьлданə.

49—87. Бəнд—дьлок—һатьнə ньвисаре 10 ийуне сала 1982-а ль гəнде Əйиндиwаре (сəр қəза Дерьке), жь заре қиз у бука. Дьлок һ'имли қиз у бук дьвєжьн, лома жи ньвисара вана жь дəвє зарбежа гəлəки чəтьнə. Қиз у бука шəрм дькьрьн бəр мə бьготана. Р'єбəре мə хорте мале бун, е кə дьчун нава wана, дьпьрсин у дьһатьн щибьщи жь мəр'а дьготьн.

56. 1. Щәмиле Һ'ашо—мала Һ'әшо, аг'е эла һәверкайә.
 2. Қәббәрбит—бажарә. Бәре жер'а дыготын Т'ърба Спи.
 70. 1. Нәһбәрк— листька к'өрдайә. Дылизын бь нәһ кәвьра,
 бәра.

88. **Бәнд—дылок**—һатйә һывисаре 23 ийуне сала 1982-а ль
 Қамышлие жь заре Т'ъркеа Қәрәще Шәмо. Т'ърке сала 1964-а жь
 дийа хwә буйә. К'өрде эздийә, ль гөнде Дерещике дьминә, ль р'әх
 бажаре Т'ърба Спи.

89—111. **Бәнд—дылок**—бьһһер'ә һывисарнасийа № 21.

95. 1. Хабур—ч'әмә, жь К'өрдыстана Т'өрк'йәе те у нава ба-
 жарә Һ'әсичер'а дык'шә.
 96. 1. Қәт'ерьн—наве гөндә.
 97. 1. Бунусра—ч'әме Ньсебине, Қамышлиер'а дык'шә.
 2. Даре бенаве—шур'е дарайә, дәрмана же чедькын.
 98. 1. Т'ьлк'әрмә—наве гөндә ль Бәһдинане.
 99. 1. Ә'лошехани—наве гөндә.
 102. 1. Чахърбазар—наве гөндә, бьһйа бажаре Амуде.
 111. 1. Т'алат—наве гөндә ль К'өрдыстана Т'өрк'йәе.
 2. Сит—наве гөндә ль К'өрдыстана Т'өрк'йәе.

112.—135. **Бәнд—дылок**—һатьнә һывисаре 24 ийуне сала 1982-а
 ль Қамышлие жь заре Сьлемане Дәрwеш. Сьлеман сала 1921-е
 жь дийа хwә буйә. Дьминә ль гөнде Дода.

123. 1. Баве Нура—баве Мәһ'мәде Сәһ'ид аг'а. Сәһ'ид-аг'а
 к'өрдәки wәлатп'арез бу. мьқабыли Фьрансияе шәр'
 кьрйә. К'өр'е ии Мәһ'мәд-аг'ае Дакори ль бажаре Аму-
 де дьма. 24-е октябре сала 1960 ль Амуде 310 зар'е
 к'өрда, шагьрте дәрсхане 2—6-а дьбьнә сәра киноа
 Амуде. Агьр дык'әвә сәрае у зар'о дышәwьтын. Мәһ'мәд-
 аг'а хwә даве алава эгьр, кә зар'оа хьласкә. Чәнд за-
 р'а хьлас дыкә, ле бь хwә жи дышәwьтә. Бьналие Аму-
 де ль щие кә сәра киное бу, бона биранина we р'өже
 һәйкәләк данә сәкьһандьне.
 128. 1. Мидиат—бажарә ль К'өрдыстана Т'өрк'йәе, незики Қа-
 мышлие.
 132. 1. Мәндәр—гөндә ль К'өрдыстана Т'өрк'йәе, незики Қа-
 мышлие.

136—146. **Бәнд—дылок**—һатьнә һывисаре 26 ийуне сала 1982-а
 ль гөнде Чәтәле, сәр мәнт'иқа Амуде, жь заре Шәрифә Дауде
 Мәмо. Шәриф сала 1932 жь дийа хwә буйә. Бь хwә жь әшира
 дьһайә. Дьминә ль гөнде Сьлемане, ль мьһ'әфьзәта Һ'әсиче.

Дьһа к'өрде эздинә, хwә сәр әшира мьла дьһ'әсьбиньн. Чәнд

гӱнде дына һанэ ль дора Амуде. Аг'е дына ль гӱнде Чэтэле дыма. Аг'ати ль нав э'шире к'ӱрде Сурнае бы р'ьсми натйэ һылдане. Ле шьмэ'т һе-һе бы наве аг'атие те наскы'рне. Эм ль мала Смаиле Шьһаб р'асти Шэрифэ дӱнгбеж натьн, кӱ бона хатьре ма жь гӱнде хвэ чава дӱнгбежэки э'сли газы Чэтэле кы'рбун. Ль ода Смаиле Шьһабэ гыранда, дӱнгбеж һыӱэки бинтӱнг дыбу. Йазьх, эм т'ӱви дӱнгбеж вэ'дэки кӱрт р'уныштын. Чэтэл 12 километра жь Амуде дурэ. Гӱнд бастэка фы'рэдана. Э'рде вш бэр'ийэ, демэ. Эк'не жь халие дыстыньн сэр баранейэ. Гӱндда электрыск т'ӱнэбу, малед зӱнгинда мотор даннбун у электрыск бы моторе дыстандын. Мале дыне йан ч'бра ведьхытын, йан жи лок'се чини (лӱмпе бы газ).

147.—175. Бӱнд—дылок—быньһер'э ньвисарнасийа № 26.

176. Вӱрын дилане Эсмӱр—натйэ ньвисаре 31 гӱлане сала 1982-а ль Камышлие жь заре т'ӱмбурван у странване э'йан Ы'ӱс-ние Сӱлим. Дӱнгивисара стране вш шӱм ма һанэ. Хӱбӱре страна ма жь заре дӱнгбеж ньвисийэ пӱй дӱнгньвисаре. Ымбӱриһӱв-кы'рна ньвисара тек'ста у хӱбӱре дӱнгньвисаре фы'рқыа мӱзын надын.

Ы'ӱСНИЕ СӱЛИМ сала 1932-а жь дийа хвэ буйэ ль гӱнде Ы'ӱрӱм-Шӱро (12 километра жь Камышли дурэ). Т'ӱмбурван стране хвэ жь странбеж у т'ӱмбурван Э'лие Мӱһ'мӱд һин буйэ. Ы'ӱс-ни бы хвэ жь э'шира т'ӱмыкайэ, П'инар-Э'ли. Бы э'сле хвэ шехийэ. Ма жь дӱнгбеж дӱвӱлӱви һ'ӱвте стране говӱнде бы дӱнг у бы қӱдандына т'ӱмбуре дӱнгньвисийэ.

177. Зыраве—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

178. Долабе—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

179. Гӱле—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

180. Мӱнше—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

181. Ханьме—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

182. Кӱже—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

183. Сылт'ане—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

1. Позе ч'ылаки—позе р'аст, сӱре вш хӱт теда, дӱ чықи.

184. Эмо—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

185. Лэйлько, Лэйлане—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.
1. Һезэран—шур'е дарайә. Вьра һатйә готье бы нета, «зъравә
wәкә шывка даре һезэране».

186. К'эйне гьран—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

187. Фынщыко—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

188. Иар, дә йар—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

189. Бәснае—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

190. Хөрфани—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

1. Wәқи—200 грамә. Һәр килок пенщ wәқийә.

191. Бәжна кәч'ьке—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

192. Кыне—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

193. Ә'длае—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

Бәнде ве стране жь дө щөмланә. Щөмла пашьн бона бәнда
те дыбә щөмла пешьн у те wәк'ьландьне.

194. Щане—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

Шицийа дәwса «ле щане» те готье «щана мын», йане жи
«qөрбане».

195. Ә'йшане—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

196. Хьнсе—быньһер'э ньвисарнасна № 176.

197. Синәме—быньһер'э ньвисарнасийа № 176.

198. Лавьж—һатйә ньвисаре 3 ийуне сала 1982-а ль Дерьке
жь дәнгбеж Р'ешиде Ә'лани. Дәнгньвисара ве стране һайә бы қә-
дандьна Браһим Хәлил. (Дәрһәқа wiда быньһер'э ньвисарнасийа
№ 12).

Р'ӘШИД Ә'ЛАНИ сала 1936 жь дийа хwә буйә ль гөнде
Дәшта Ләла, сәр қәза Дершәwи, жь ә'шира мусайә. Салед 1940—
1942-а нәфәре мала wi жь К'өрдьстана Т'өрк'йәе бар дыкьн те-
нә Суриае у ль бажаре Дерьке дыһеwьрын. Дерьк жь Дәшта лә-
ла 40 км дурә. Р'әшид Ә'лани стране боти дыстьра. Әwи гот, кә
әв страна ль wәлате Боти: Шернахе, қәза Дершәwе, Батйа, Әр'ә-
һ'е, Щеһе жилиһа, Һ'әшиә'лийа, қәза сылоп'йа дыстьран.

Чава жь стране «Лавъж» диһар дыбә, лъ быйат'а ве стра-
неда легендәкә кәви һәйә у әм лъ странеда алегорйа хәбәра ды-
биньн. Странбеж шыровәкър, го, мә'на хәбәре ч'ийәе былнд, кә
странеда те готье, әв—мирә, ле, тйузава бәрфе әв—муйе р'уйа-
йә спийә.

Стране боти мә жь дō дәнгбежа нъвисийә, жь Р'әшиде Ә'ла-
ни у Браһиме Хәлил. Бь сальхе ван мәрйа, йек ван һәрдо дән-
бежа нас дыкьн, Р'әшиде Ә'лани готьнед страна дыһа т'әмам
занә, ле к'обра страна Ибраһим Хәлил хвәшък пек тинә.

Стране «Лавъж» дыстырен чава стране шине, йе һ'әзне. Стра-
не шине нава шымә'те (корманща) ә'йанә чава стране «Лавъ-
жок», «Стране гәр'андьне». К'орде алие Сөлеймание (Ирақ) жь
ван странар'а дывежьн «Ләwandынәwә». (Бньһер'ә «Зарготь-
на к'орда», Бәрәвкърьн у һазьркърьн Ордихане Щәлил у Щәлиле
Щәлил. Ереван, 1978, р'уе 6). Бь фькра мә наве ве стране «Ла-
въж» у «Лавъжок» ә'сәсе ван һәрдо хәбәра йәкә.

199. Мә'зулие—бньһер'ә нъвисарнасийа № 12.

200. Эварә—һатйә нъвисаре 8 ийуне сала 1982-а лъ гонде
Мәзра Бота жь заре Аһ'мәде Бьrho. Аһ'мәде Бьrho 53 салийә, ды-
минә лъ Ә'йндиware. Мә жь Аһ'мәд гәлә ч'иванок у стране п'а-
лайе нъвисийә.

201. Миро те жь Т'елане—һатйә нъвисаре 5 ийуне сала 1982-а
лъ Дерьке жь заре Софи Ә'бдул К'әрим, 90 салийә.

202. Зьлфани—һатйә нъвисаре 5 ийуне сала 1982-а лъ Дерьке
жь заре Һ'әщи К'әлоши, 60 салийә. Дьминә лъ Дерьке.

«Зьлфани» у гәлә стране говәндәйә гьран, кō бь т'әqlа хвә
wәкә р'ит'ма хәбата п'алайенә, лъ Сурнае ә'йаньн чава стране
п'алайе.

203. Һ'әwране—бньһер'ә нъвисарнасийа № 202.

204. Һоб Ләйле—бньһер'ә нъвисарнасийа № 202.

205. Страна дәстһерке—һатйә нъвисаре 8 ийуне сала 1982-а
лъ гонде Мәзра Бота, сәр qәза Дерьке жь заре Сеид Qасьм, 44
сали, лъ Мәзра Ботада дьминә. Гонде Мәзра Бота сәр һ'әдуде
Суриае у Т'өрк'йәе, орт'а ванва Ава Мәзын (Дышлә) дык'шә. До-
ра гонда к'әwшәнәки хвәш һәйә. Р'йа гонде Мәзре асейә, авто-
нькарә һәр'ә гонд. Гонди йан бь лынга, йане жи бь тьрактор те-
нә һ'әта Ә'йндиware, паше дьчьнә Дерьке.

206. Страна бълг'оре (Данк'оте)—быньһер'э ньвисарнасийа № 202.

207. Дастар койэ—быньһер'э ньвисарнасийа № 202.

208. Р'уви—һатйэ ньвисаре 7 ийуне сала 1982-а ль гонде Мэз-ра Бота сэр монт'ица Дерьке.

209. Р'уви р'ындьк—быньһер'э ньвисарнасийа № 208.

210. Иэкло, дөкло—быньһер'э ньвисарнасийа № 208.

211. Ёорзэ, морзэ—быньһер'э ньвисарнасийа № 208.

212. Ёеке, һеке— быньһер'э ньвисарнасийа № 208.

213. Йэке, йэканэке—һатйэ ньвисаре 18 ийуле сала 1982-а ль Қамышлие жь Османе Бьро, 52 сали, жь гонде Гола Омэрийан, ә'сле хвәда жь ә'шира Дәле Дьнийә. Осман нака ль Қамышлие дьминә.

214. Йэк, дьдо—быньһер'э ньвисарнасийа № 213.

215. Әвәльм—дәвәльм—һатйэ ньвисаре сала 1983-а ль Ереване жь Ә'щәме Чачан Дәрwеш, 23 сали, жь гонде Барзан (нака Зедие), сэр мьһ'әфьзәта Ё'әсиче (Суриа). Хвәндк'арә ль факул-тета һазьрбунейә бона бажарванед жь wәлатед мә дәр ль Ерева-не.

216. Ёекәле-дөкәле—быньһер'э ньвисарнасийа № 215.

217. Тито, тито—быньһер'э ньвисарнасийа № 215.

218. Мәт'е, мәт'а Зине—быньһер'э ньвисарнасийа № 215.

219. Авзәнге—быньһер'э ньвисарнасийа № 215.

220. Ёиве—быньһер'э ньвисарнасийа № 215.

221. К'әск у сор—быньһер'э ньвисарнасийа № 215.

222. Т'асәк нуке қәланди—һатйэ ньвисаре 16 августе сала 1983-а ль Ереване жь Фәләка Ә'бдулмәшид, 21 сали, дьминә ль

гӱнде Гӱашихӱлил (лӱ ч'ийае К'ӱрда) Сурна Х'вӱндк'ара факул-
тета хазьрбунейӱ бона бажарване жь вӱлатед мӱ дӱр лӱ Москвае.

223. Ӳбӱлӱн, дӱбӱлӱн—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 222.

224. Йӱке—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 88.

225. Сӱке, сӱрӱнӱкӱ—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 208.

226. К'ӱде-к'ӱде—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 88.

227. Wӱth'oke—хатӱӱ нъвисаре 12 ийуне сала 1982-а лӱ гӱн-
де Бӱр'ож (сӱр ч'ийае Qӱрӱчохе), жь Ӳсвӱд Хӱлил Ӳ'мӱр, 22 са-
ли, жь ӱ'шира мира. Дьминӱ лӱ гӱнде Бӱр'ож.

228. Йа к'ӱм кӱлав—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 227.

229. Пирка мь чу кӱлине—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 227.

230. Баране hӱwar, hӱwar—хатӱӱ нъвисаре 9 ийуне сала
1982-а лӱ гӱнде Мӱзра Бота жь заре зар'ока.

231. Бука мӱ баран дьве—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

232. Дам у дам—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

233. Лӱго лӱг—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

234. Ёйӱрӱӱтке—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

235. Ниске, ноке—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

236. Цианӱ—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

237. Баблит'ан—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

238. Ёеке—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

239. Гӱр гӱтӱӱ—бьньхер'ӱ нъвисарнасийа № 230.

240—370. Мамьк—жь мӱна майе h'ӱта мӱна августе, wӱхте
гӱр'е нав к'ӱрде Сурнае мӱ хӱр щиа пьрса мамька (тедӱрхьсть-
пока) кьрӱӱ у лья-лья бӱрӱвкьрӱӱ. Ӳв мамьк мӱ нъвисийӱ лӱ
Ч'ийае К'ӱрда, лӱ Камышлие, лӱ Дерьке, лӱ гӱндед кӱ ӱм чунӱ.

қасьдинә. Жь мәр'а р'ева готьнә: сәр р'йа поезде, автомобиле,
гава бь п'е әм ль ч'ийа у бәста дьгәр'йан... Готьнә ль дора масе,
wәхте нанхарьне. Гәлә щара мәрьве Ч'ийае к'өрда жь мәр'а ма-
мык готьнә ль Қамышлие, мәрьве Дерьке—ль Ё'әләбе... Лома жи
чәтьнә бона һәр мамыки әм бьньвисьн, к'ижан мамык к'е готйә,
ль к'ижан мәнт'иқида әw мамык те готьне у пьрсед майин.

371—385. **Зуготьнок**—ньмуне зуготьнока мә wәк мамыка ба-
рәвкьрьнә у бәрньвисийә.

Азан—дөнгдэн, газикърын
Алан—аллах, хвөдө
Алийэк—алик
Алик—дэбар, эм, альф
Ам—ап, мам
Анака—нака, наһа
Аравтын—гөваштын
Ари—төни,
Ахафтын—хэбэрдэн, пэйвин, галэгал

А'ш—т'оз, хобар, ашаш

Бабьидэ—зиндан
Бакърын (баикърын)—газикърын,
баикърын
Батани—адеал, эрди
Батъл—1. дэрәв, 2. бефәйдә
Батълчи—дэрәвин
Башок—тәйре бази
Бемьрәт—ч'әвнәбар, бевөждән,
нәт'ер, бенсаф
Бери—бегөнәһ, нәгөнәһк'ар
Бег'ър—зедә, зә'ф
Бейн—бин
Бөдөл—дәвс, шун
Бөдл—т'ахьм, комплект
Бөйән—динар
Бөк'ър—бөк'өр
Бөлав—бөрав
Бөлөд—бәжар, шөһәр ,
Бөлиф—бө'лги
Бөрөд—бөр, шөвү
Бөргил—бөргир
Бөрәш—шур'е т'өвнгейи кәви
Бөр'адан—һөв'рин, һөв'рандын,
бөрдән, данин

Бичъм—мина һөв, тышед р'өнгө һөв
Биб'—к'ър'ин фьротан
Бори—бөһөри
Быидэ—фьидэ
Быньвинь—р'азинь
Бьрһ (бьрһк)—бьру
Быст—шинша тәндурә, шинша т'өвнгейи
Бышшин—вөбөш'рин, бөшәрхөш-
бун, мьзыцин

Вега—нака, наһа, ве гәвә
Вөмалтын—1. Пақышк'ын, 2. Мьлә
к'рас лә вәлгәр'андын, һәк'ь-
шандын, қатк'ын
Вөхвөндын—шыг'арә вөхвөндын,
шыг'арә к'шандын

Герәван—гәре дьгәр'инә сәр бөдәрә,
камажә
Гәләһ'—т'алан
Гәлш—гәлшә, хөвөрдән
Гәшт—сәйран, гәр'
Гөр—вөк, анәгөр, қаси
Гөмгөм—мьсинә мөзын
Гөр'ни—шур'әки гийейә
Гөтъл (гөлтк)—к'ом
Гьрдк—гоште пил
Гьһайә—гьһиштйә
Гьшиә—гьшки
Гьин—р'өнг, гун

Г'арбөрдән—бесәри бөрдән, бас бөзә
Г'афьл—пешбөр
Г'ейни (г'ейри)—хөжи
Г'әбьр—т'оз, хобар, ашаш
Г'өзү—т'алан

Г'әли—хәли
Г'әрб—р'оав
Г'өбар—панзә
Г'өлам—хөлам
Г'өрфә—одә, от'ах

Дәим—т'ьме, һәрт'ьм
Даманчә (дабанчә)—қьрмә
Дахваз—хвастын
Дави—хьласбун, к'өтабун
Девъл (жъ дел)—дәвсә
Дәк'—дәлк', вәйнә, фән
Дәр'ә—дьячә, чуйин
Дәқана—жъ бой, кә, вәки
Дәқә сәмави—дәқә шин сәр р'уйа,

ә'ния дьк'өтын

Дәмир—бәхт, вәждан
Дәрәишә—п'еп'әлинг, п'елп'елк
Дәсттиран—дәрист, дәстгьрти
Дәһ'л—мешә
Дәвл—ведро, ә'лб
Диари—п'ешк'еш, һәдна
Дива—дәһива, жъ дува
Дит'ьр—йе дыне
Дөжәһ—дожә, щә'ньмә
Дув—1. ду, пәй, шун, 2. дув, поч',
тәр'и
Дустан—һ'әсьне сельнг датнинь бьн
сит'ьла, бәроша
Дьбат—забьт, офисер
Дьве—дххвәзә
Дьр'һандьн—дьр'андьн, ч'ьр'андьн,
қәлаштын
Дьвел—дәһел

Әластын—р'абун
Әләқә—һәләқәти, п'әйвәнди
Әмләк—мылк'
Әсәк'ьр—әскәр, ләшкәр
Әһмақ—беақьл
Әшәд (әшһәд)—навһьлдан
Әшқи—мәһ'кум, р'еб'ьр', қачах.
к'әләш
Әврәқ—вәрақә, к'аг'әт, п'әл. бәлг
Ә'бид—к'олә, қул, бьндәст

Ә'вор—һ'әйване чәле, бәйани
Ә'зәб—эш, дәрд
Ә'зим—мәзын
Ә'зьмандын—т'әглифк'ьрын, дә'ватк'ь-
рын, қәбулк'ьрын
Ә'йзәран—қаминше һьнди, бамбук
Ә'йи—ә'йин, миһна, вәк. хут
Ә'йиқьрдә—миһна мәймуһна
Ә'льмандын—һиник'ьрын, ферк'ьрын
Ә'мбәр—ава бин, гөлав
Ә'ран—хьзем
Ә'сил—ә'сли
Ә'т'ьфи (ә'к'ьфи)—хәншәра бьч'ук
Ә'шьбандын—бәгәмк'ьрын
Ә'шьын—шьн

Зад—әк'ьн
Зет'—бьзьр
Зәр'ақа тавә—зәрәйа тә'вә
Зәһр—зар'е нәрдне
Зәбун (зьбун)—к'ьнше жьнайә дь
сәр кьрасда хвәдькьн
Зьншар—зәнг, зәнгар, жәнг
Зьр'еб—эш, кәл

Ик'рам—һөрмәт, қәд'ьр
Имдәд—к'омәк, алиқ'ари
Инги—һьнге, вәхта

Иабо—баво
Иаде—дае
Иазмишк'ьрын—һьвисандьн
Иасерк'ьрын—һесирк'ьрын
Иат'а—әт'им, севн
Пемьлк—бәрха ә'мре ви нәг'һишт'ьә
саләке. бәрха вьр'ин

Кәвиьк—дәзмала сери
Кәж—мус бьзьне
Кәмел—бышкәле кә һьриһа пезва
дьзәльқын у һ'ышк дьбьн
Кәвок—кәвотк
Кәлһ—кәли
Көртелхөр—мәриһе фақир, бьрчи,
бәләһгаз, п'әриһан

Кѳр'ам—кѳр'ап
Къзван—1. н'ѳр'на сор кѳ же сабу-
не чедькы, 2. Дара фекне
Кънер—наве дара ѳбинхвѳшѳ !

К'абак (к'абок, к'аб)—чок
К'есъм (к'ерсьм)—р'евѳчун, мѳш
К'ѳбѳс—бышкок
К'ѳрбан—к'ѳрбар
К'ѳрошк—к'ѳwрушк, к'ѳргу
К'ѳфи—дѳзмала сери, кѳвнык
К'исѳки шали—к'иске қѳмаш
К'йѳт—к'ут, қоп, сѳқѳт
К'йуз—к'уз, шер', дѳн
К'йѳр—кор
К'олан—к'учѳ, соқѳқ
К'олѳ—хѳлам, қул, быдѳст
К'ѳтѳк—т'ѳхте нава бахча
К'ѳнийѳ—к'ѳк', ѳ'сас, быйѳат'
К'ѳмьши—wѳхта пѳз р'анабѳ, дѳвен
«пѳз к'ѳмьши ѳрде»
К'ѳр'ен—кѳр'ин, дѳнг

Лѳк—фѳрқ, к'ѳм, група
Лѳм—т'ур'ѳ зѳбѳш, шахѳ дарѳ
Лѳф—сарп'ѳч'ѳ сери, печ'ѳка сери
Лѳфандын—печ'ѳандын
Лѳин—леи, шѳпѳ
Лѳwма—лома, бой we йѳке
Лѳилоқ—морнѳ гѳwр
Лѳиқ—нѳмбѳр, лѳиқ
Лѳиw—гѳм
Лѳвандын—лѳзандын, щилѳқандын
Лѳг'аб—дѳвгѳм
Лѳйѳақ—лѳиқ, лѳиқ, нѳмбѳр

Мазал—гава ко, нѳгѳр, нѳрге
Маѳ'зъм—мѳзын, гѳwрѳ
Мазбат—к'ѳг'ѳза шыкѳате
Мамык—тедѳрхѳстьнок
Масѳ—т'ѳхт, стол
Ма'ф—нѳwдащ, к'ѳзе буке сѳр дѳве
Мач'кѳрын—р'ѳмусѳн, пач'кѳрын
Мѳшѳла—дѳсмале сери

Мейзандын (мѳйзандын, мейзѳкь-
рын)—нѳнѳр'андын, бала хwѳ
дѳйин. дѳтын
Мѳнван—мѳван
Мѳг'рѳб—р'ѳава
Мѳдрѳб—мѳшар
Мѳзбут—р'ѳст, дѳрѳст
Мѳзиқѳ—музѳка
Мѳлк'ѳс—гѳзи, сѳвнык
Мѳмнун—р'ѳзѳбун, спасдари
Мѳр'ѳ—мѳри
Мѳрг'ѳс—щур'ѳ бышкока, т'ѳѳѳ п'ѳр'ѳ
Мѳсил—нѳwѳл
Мѳсрув—хѳрщ
Мѳтък—мѳт'
Мѳт'ѳл—мѳсѳлѳ
Мѳт'рук—бѳрдайн, бѳхwѳйн, бѳк'ѳс
Мѳт'фун—щур'ѳки хѳрыне
Мѳн'кѳмѳ—суд, дѳд
Мѳн'кум—қѳчах, фѳрѳр
Мѳн'нѳ—мѳ'нѳ
Мѳнwѳр—мѳwѳр
Мѳшнѳқ—сѳдар, дѳраг'ѳще, сѳп'и
Мѳwт—мѳрын
Мѳзубѳн—мѳлхwѳ малѳ
Мѳзулфѳн—т'ѳглифкѳрын, дѳ'wѳткѳ-
рын
Мѳ'лан—мѳзыне п'ѳла
Мѳ'лум—ѳ'йѳан,хѳйѳан, ѳшкѳрѳ
Мѳннѳт—wѳ'дѳ, мѳнлѳт
Мѳнт'ѳни—сѳр хwѳ, же нѳти, чѳлѳнг
Мѳщѳб—ѳнѳгѳри
Мѳш—мѳни, айлых, нѳѳѳ хѳбѳте
Мѳдрѳб—т'ѳшқѳлчи, мѳрьѳѳѳ бѳ фѳн
у фут
Мѳзѳйн—хѳмѳландын
Мѳлук'—п'ѳдшѳ, мир
Мѳнѳwѳрѳ—т'ѳвгѳр', чѳйѳин нѳтын
Мѳрад—мѳрѳз
Мѳров—мѳрьѳ
Мѳрн'—щнѳ дѳвѳ лѳ мѳг'ѳл те
Мѳскар—бѳнда пеш ѳѳѳ
Мѳсьѳ—мѳнѳѳ, wѳкѳ
Мѳтѳ'м—р'ѳѳсторѳн

Мьтк—гьре быч'ук, быльдиш
Мьтчал—мьсдал
Мьфтә—1. Балаш, беһәқ, 2. К'ьлит
Мьхабинәт (мьхабын)—һ'әйф, йазьх
Мьхәлә—вала, хали
Мьһ—ми
Мьһандьс—нижпнер
Мьһ'әс—т'имар
Мьһ'әскьры—т'имаркьры
Мьһ'әсәрәкьры—доре гьрты
Мьшәwьр—шәwьр
Мьшәwрәт—шәwьркьры
Мьшмьш—зәрдәлә
Мь'на—дәст же бьр'ин, дәст же
к'ышанды

Навбен—орт'ә,
Наг—дәва ме
Нагһс—нагһижа
Назбәлиф—бә'лгие назьк, назбә'лги
Наши—зар'ок
Нашикьры—нишандайин
Нәә'м—тәйрә, лынг дьреж, сту дь-
реж, страус
Нәмазани—нъзана
Нәфәл—шур'әки гөлайә
Нәфиам—һеза ләшкәри бь гьрани
Нәқанды—быжарты
Нәқаб—1. зькака тәнг, к'олан. 2. ор-
т'ә, нав
Нәхт—қәлән
Ноқ—навпшьт, навк'ел, нәwқ
Нөқин—дәнге дьлопа, ч'ьлкә-ч'ьлк
Нука (ийука)—нува, т'әзәдан, жь
нува
Ньманды—нәрмкьры, нәрмьжанды
Ньсьли (назьли)—бәржер һатын
Ньфусчи—нәвч'әсав, нәвсжьмар
Ньһел—бәржер
Ньшьранды—быр'ин, бьр'анды

Ог'лым—көр'е мьн
Орнәк—бышкок
О'ли—ода, от'аха щие быльнд

Пергибун—р'астпәһатын
Пирәк—жын
Потни—шур'е соланә, шыэмә
Пынгандын—т'ьжәкьры
Пьрезә—шуна гәньме (шәһ'е)
дьрути
Пышти—пәй, пашни, ду

П'аш—п'әншәрә, шыбакә
П'ежна—си
П'әйф (пәйф)—готьн, хәбәр, шор'
П'әлг—бәлг
П'и—мьл
П'иқ—лынг, қач', чип
П'орсьмк—қәрәфил

Р'аа'ли (р'ьарин)—р'ышьфи
Р'асәр—пешбәр, мьқабыл, һымбәр
Р'әһ'әл—шьһез, хәмл у хез
Р'әһ'тбун—wәстанды
Р'әшьк—п'елав
Р'ондьк—һесьр
Р'от—шьв, гәрмәшьв, ч'ов
Р'ьб (р'ь'пк)—чәрек
Р'ьбади (р'ьбат)—кәди кьри, хwәди
кьри
Р'ьльк—р'аст, дуз
Р'ьт'ам—гәмар, қылер
Р'ьт'б—чин, қбьлх
Р'ьһ'иван—шьван
Р'ьшаш—автомат, таматик
Р'ьщәлә г'әйбе—сиаре батьн, мөрьве
бәтави

Сак'ул—мәрне бәр'әдан, шылати
Сак'ул у мак'ул—гәдә-гудә
Салимьдер—саләwәхт
Сатьл—жь ситьәле быч'уктьрә
Сергöh—сәргин
Сәwләк—мәрне т'әwт'әwә, нә хwәйе
сәзе хwә, дәрәwин
Сабин—сабун
Сәар—сәре сьбе, сьбе зу, бәрбанг
Сәбав—сәкбав, куч'кбав
Сәбаг'—бойаг'

Сәбил—қәлуна дыреж
 Сә кырын—быһистын
 Сәклаһи—һәспе ә'сыл
 Сәкман—неч'ирван, мешьндар,
 нишангәр
 Сәлаһәт—сәлавдайһи
 Сәлаб—хач
 Сәлван—шьване бәр дәва
 Сенәд—п'әйманһәмә
 Сәнт'әнәт—музика. Сант'ур—һашатә
 музикае, ситра
 Сәрсәри—т'әвт'әвә, шылати, сут,
 хулиған, зә'ран
 Сәһвә—сав, тырс, хоф
 Сихөр—һ'әйванекә чолейә
 Соқ—щони, кәвьрә дә'нк'өте
 Спәһи—бәдәв, шәвван, р'ынд,
 хвәшәк
 Стәқлал—азади
 Суал—пырс
 Сус—шур'әки гиһе
 Сутал—мәриә бәр'әдан, шылати,
 сак'ул
 Сыһһибун—хвәшәкбун, спәһибун,
 бәдәви, р'ынди шәввани
 Сыкак—соқақ, зәқақ, к'учә
 Сык'ран—к'әфхвәш, сәрхвәш
 Слуд—бәхт, шанс
 Сықачи—авдер, авгәр'өке мале, йе
 кә дәуер, пәз ав дьдә

 Тар—дарә бежыге
 Тәһр—пақыж, т'әмьз
 Таваш—харына бы р'уни, бы дон
 Тето—те
 Тәж—тәже кон, тишәк жь кон
 Тәйрә ч'ыкч'ыкан—вәк ч'ынкәнә
 Тәһйөр—тәндур, тәнур
 Тәрм—лаш, мәйт'
 Тәр'—һәм, шыл
 Тәһи (тыһи')—зил
 Тәфандың—тәһрандың, вәһрандың,
 весаңдың
 Тәһһиә—һәмбарәкырын, пирозкырын
 Тәһ'иат—сәлавгә

Тәһ'иәб (тәә'иәб)—ә'шеб
 Тәһаркырын—зиарәткырын
 Тәһл—һарди, листыкә
 Тә'да—зәрандың, эһандың
 Тырык—қәлуна дыреж
 Тишык—р'иши
 Топыз—гөрз
 Төһм—гөһәһ
 Тьматик—автомат
 Тьрад—сиари һәв хыстың
 Тьрак—шур'е сола, йе һавиһе
 Тьрен—поззд, машинә
 Тьриә шыт'уме—тьриә һурык, бе
 дәндык
 Тьрике мәзронә—тьриә һурык у
 п'ыр' шерин, дымс же чедькың
 Тьхтор—дохтыр
 Тьқтық (т'ьқтық)—к'әһе бы дәнә,
 т'иһәт'иһ, һәһәһәһ

 Т'аб—дәһс, миһа
 Т'али—ахьр, хылази, даһи, пашың
 Т'а'р—т'а'г', мөһ'әл
 Т'ақи—т'ахьм, бәдлә буке
 Т'еркәләм—п'ыр' кәләм
 Т'әләһбатке—т'әһаһәкә, даһһазәкә,
 хвастыһәкә
 Т'әмбәри—т'әморн
 Т'әмәли—т'уһишык, т'әморн
 Т'әһәкә—банке һ'әсыһи бона зете,
 р'ун, аһе
 Т'әһзандың—пақышкырын, т'әһзәкы-
 рын, һыһмиһкырын
 Т'әһқандың—дорһьртың
 Т'ә'лив—дәстхәт
 Тькарәк (т'әкәрәк)—һазыри, т'әв-
 дарәк
 Тьл—һьр, т'оп
 Тьлиһлиә—қир'ин, лиһландың
 Тьскар—бираниң, йадһари
 Тьфьк—к'өһка агьр дь һөһдөр'е
 малада

Уч'ык—мьлә к'ыһшан дыреж

Фадъл—нежатыр, баштыр, четыр
 Фанос—фьнд, ч'бра
 Фасиһ—пазъж, т'эмыз, зэлал
 Фасьландын—быр'нна п'эрчә
 Фард—чәвал, хаш
 Фардос—щынәт
 Ферш—диндар

 Фәтһ'а—дәстпека қоране
 Фәшәр—бәрбанг
 Фәқә—т'әлә,
 Филар—п'елав
 Форт—гәфхварын, хвә пәсьнандын,
 тырс фыр'андын
 Фуқра—фәқир
 Фьрсан—ә'гит, мерхас, ферьз
 Фьрш (фәрш)—кәвыр
 Фьһег (феһед)—шәрм, фәди

 Хавьк—навьк, навтәнг
 Хадьм—хәлам, хьзмәтк'ар
 Хас—п'ехас
 Хаща—хощә
 Хез—хәмла бы хьшыр
 Хәл—хәлқ
 Хәшим—зар'ок, хьшим, нәбалыг',
 нәзан
 Хәвкьрын—р'азан, ньвьстын
 Хәвл—бәжиа зьрав, былинд, навк'елк
 зьрав
 Хәди—хвәи
 Хәзи—хвәзыл
 Хәзка—хвәзи, хвәзыл
 Хәйси—т'әф, г'вәзи, т'ук,
 Хәли—хвәли, ах
 Хәмал—хвәйе мале, малхве мале
 Хәндк'ар—п'адша, мылук'
 Хәр'и—һ'әми, һ'әму, ғышка, бы т'ә-
 мамн, бы шарәке
 Хәһ—хушк, хва, хөк
 Хөшык—хвәшык, р'ьнд, бәдәв, баш
 Хьдам—шари, хөлам, хьзмәтк'ар
 Хьляа—хәр'яди, хвәва чу
 Хьпш—кар, хьпше г'әзала-каре
 хәзала

Хьракьрын—хьрабкьрын
 Хьсарәт—хәрш, ындакьрын, знан,
 зырар

Нало—һса, wa, һа
 Нел—бир, кө дәвла аве бы дәст,
 шырите дык'шиньн
 Неншәт—һ'әвшә, мә'ни
 Нестыр (эсьр)—һесыр, р'ондык
 Нестыр (һештыр)—қант'ыр', дәвә
 Нет—дивар
 Нәд у мәд—кәвыре селе
 Нәдәр—һосабун, р'әһ'әти, wәһ'әсин
 Нәди—п'ешк'еш, диари, нәдйа
 Нәж—дара һ'ышк
 Нәйв—мәһ, манг, һив
 Нәйван—әйван
 Нәльқандын—аветьн, һ'әжандын,
 чәнкьрын
 Нәрәк'әт—ләқандын, һ'әж, чуйин
 Нәрфад—ә'фат, ә'гит, ферьз
 Нәвдар—алик'ар, пыштован
 Низар—щавә спи
 Но—һа, ава
 Нов—бәйани
 Нон—һонандын, һунандын
 Нымбез—һ'әмез, бәр, п'ахьл, бәрсинг,
 п'ашьл
 Ньнгы—қасп, wәкә
 Ньнгөлиск—гөстилк
 Ньндам—р'аст
 Ньро—про
 Н'асьл—г'ану
 Н'әкандын—хбрандын, фьрькандын
 Н'әлан—зу, дәстхвәда
 Н'әлеби—ширдош, бериван
 Н'әльки—wәстиан, мандубун
 Н'әмьландын—һьлдан, қәбулкьрын
 Н'әрмьл (һ'әрмәл)—п'ыншар'ә, биһа
 we ғыранә, дарман же чедькьн
 Н'әщьзкьрын—гьртын, һ'әбскьрын
 Н'әwandын—бәгәмкьрын, хвәйкьрын
 Н'әвл (ә'wла)—дәстпека ниве шәбе
 Н'орани (һ'әwрани)—щур'әки ч'әке-
 та

Н'орәби (һ'юоби)—қир'әқир', һәwa-
һәw, һеләбел, һәwар гази
Н'ьлк—бархе пешыи
Н'ьмл—бар
Н'ьшар—кәвьр

Шар—шәһәр, бажар
Шезәр—һәспе р'әнг хөрмә
Шел—мина, бичым
Шәбәкә (шьбакә)—п'әншәрә, п'аш
Шәбәһ'кьрыи—к'ашкьрыи, хушкан-
дын
Шәбәш—зәвәш
Шәкал—сол, шкалә
Шәһьқандыи—хәһьқандыи, даль-
қандыи

Шарь—к'учә, зьҫақ, соҫақ, шәдә,
шәлдә
Шәһин—тәйре баз
Шәқал у бәқал—т'әшаре бь'ук
Шәқам—силә, шәлмақ, шәмақ
Шәwл—р'әх, али
Шәwт—шәwат
Шинок—шур'е т'ьвынгей кәвн
Шкалә—сол, шәкал
Шбар—шаир, һьлбәшван
Шух—аг'а, шех
Шьбьһ—мина, wәкә
Шькандыи—шкенандыи
Шьлити—шур'е т'ьвынге
Шьмадан—чәмәдан, сәңдоқ
Шьраб—хәта шур
Шьр'а—шариат, қануна дине исламе
Шьһ'атә—шьмык

Шаир—шари
Шам—шушә
Щеш—әскәр, ләшкәр
Щәбри—зордари
Щәwләк—гәндие бе щот
Щәдә—соҫақ, к'учә
Щәләб—р'әнг, ибьш, шур'ә
Щәма—мәчит, мьзгәвт, щами
Щәнан—п'алә кә һәдә хәбәта хwә
бы сәдәке дьстина, сәре сәди

анәгори п'әwк'әтые дьстина,
авдаре пәмбу

Щиран—шинар
Щобар—щәwa аве
Щәмә—һ'әми
Щәwаб—щаб, бәрсәв
Шуха—чәхә
Шьзмә—ғизмә, солә бы сақ
Шьлә кәркон—к'ише р'ьзйан
Шьһьһ'—дара сәри һ'әсьиқыри, чәwa
силәһ' те хәбьтандыне
Шьсат—лаш, тәрм
Шьфни—сьһья мәзыи, т'әшта мәзыи
Шьһ—ши, ер
Шьһаз—щьһез, хәмл у хез

Часра—п'еше кон, һь'е кон
Чәwьр—чаир
Чәи (чәнг) кьрыи—аветыи, п'әнгзь-
зандыи
Читык—к'аг'аза дәwләте
Чьло—чәwa, чь тәһәри, чь т'әрзи, чь
р'әнгги
Чьлобәк—чьло, чәwa
Ч'ар—дәзмала спи, йа сәре пирака
Ч'әк—1. К'ьнш, 2. Силәһ'
Ч'и'ок—шушык
Ч'урә—мәйдан, қәйаз
Ч'ьвит—лилә
Ч'ьр'андыи—қәлаштын, қәтандыи

Ыбад—ә'бьд, қул
Ылам—ә'сәи, бьwә—нәwә
Ыбз—кемаси
Ыраг—алав
Ыстинавькьрыи—пашхьстыи, шунда-
эхьстыи
Ышқал у ьлван—р'әнг бы р'әнг
Ыштәхалии—хәбәрдан, ахафтын,
готын, пәйв
Ыштира—щьwат, щьвин

Ы'алан (һ'алан)—зу
Ы'иһ'иқырыи—мьжулбун, гиробун
Ы'ори—быльнд

Қабыл—мықабыл, бәрәмбәр, wəkö
 хwə
 Қашш (қараш)—1. Нымбәр, пешш,
 пешбәр, 2. Әк'си, ә'йнәт
 Қалынд—қалын, стур, қаләw
 Қам—бәжш
 Қамчык—п'арасту
 Қап'ан—мезин
 Қарым—бәроша мәзын
 Қердер—қир'әқир', қир'ин
 Қабһ'әт—п'исти, р'әзини, сосратш,
 һәтик'әти
 Қадәм—п'и, лынг
 Қәдәһ—финшан, стакан
 Қәдәһш—қәдйа, дәрбазбу
 Қәдйа—т'әмамбу
 Қәймағ'—то, тук
 Қәйс—қаси, wəкә, қанди
 Қәләнд—қәләи
 Қәлһан—қәлийанә, қыр'бунә,
 Қәлыптын—қәльбин, р'астш һәв
 һатын
 Қараш—хөлам, хызмәтк'арә бәр аша
 Қәһәһкырын—р'әзикырын
 Қәрдиан—нобәдар, паwәнчи
 Қәрәқарә—һеди-һеди, чуйнна кәр'ә-
 кәр'
 Қәрәп'инш—щур'е т'ъвынге, карабин
 Қәрwаш—жына хөлам хызмәтк'ар'не
 дькә
 Қәр'ал (қыр'ал)—п'адша, карол
 Қәсәм—сонд
 Қәта хwә кырын—создана һәв,
 п'әвк'әтын
 Қәт'уф—чынин
 Қәһ'әринш—һерсбун, хәйид
 Қәһ'р—һерс, т'ур'әбун
 Қәше—буз
 Қәwг'ә—шәр', дә'w
 Қәwитик—т'әмини, wәйсәт
 Қим—р'әзшбун, қанлбун

Қир'кырын—қир'ин, газикырын
 Қондрә—щур'е сола
 Қотык—нәхwәшһийа һ'әйwen
 Қочан—к'аг'әз, бәйанмылк'
 Қошмәкырын—қош кырына һәспа
 Қоблә—қоблә
 Қобльбандын—wәлгәр'андын
 Қөмри—кәw
 Қөмчә—бышкок, қопчә
 Қөрмыз—щур'әки п'ыншар'ә
 Қөрмык—қотке дара
 Қөрнөфьл—щур'әки гөлайә
 Қөсандын—көр'кырын, быр'ин
 Қөш—мыл
 Қуз—һ'әйwanәки wәк р'увийә
 Қабыл—қабал, сьуд, йәзи, бәхт
 Қырөш—п'әре һурә
 Қытык—тәйре wәк кәwоканә,
 бырдобәләкин, р'әфе wан мәзъ-
 нын, бы һәвр'а дьфьр'ын
 Қыфьл—қыфил

Wa—wan
 Wабал—гөнәһ, гөне гьран
 Wафәқандын—р'успити
 Wашьб—борщ
 Wақа—һақа
 Wәлад—әwләд, зар'ө
 Wәрсал—гәлә мовьк
 Wәсьфандын—пәсьнандын
 Wәһ'ш—бәйани
 Wәшьһ—р'у
 Wә'з—ширәт, т'әмин
 Wә'д—соз, қыраp
 Wиқа—awqac
 Wөждан—исаф
 Wөло—өса, wаһа, wани

Эг'рад—п'алә
 Эки—йәки
 Эхсир—һесир, дил

Настоящий сборник охватывает поэтическую часть фольклорного материала, собранного составителем во время экспедиционной работы среди курдов Сирии в 1982 году.

Курды в Сирии проживают на севере страны. Занимаемая ими территория—длинная полоса вдоль турецкой границы, от северо-западных районов до востока. К востоку эта полоса расширяется, охватывая часть исторической области Джезире Бота. Здесь перекрещиваются границы Турецкого, Иракского и Сирийского Курдистана. Населенная курдами территория Сирии, входит главным образом в состав двух губерний: Алеппо и Хасака.

Название сборника «Фольклор курдов Сирии» условное, не подразумевает выделения духовной культуры курдов Сирии как отдельной самостоятельной этно-культурной единицы. Здесь имели в виду геополитическую границу, в пределах которой проводилось собирание образцов курдского устного народного творчества.

Фольклорный материал сборника записан в городе Камышли, нациях Дерик, Амуд, Трба-Спи и Чиае-Курда. Хотя сборник является первым и пока что единственным, представляющим поэтическую часть фольклора курдов Сирии, он не может претендовать на полноту охвата устной поэзии курдов Сирии. В сборник не было включено устное народное творчество таких районов Сирии с курдским населением, как Дрбесие, Расл-Айн, Айнл-Араб, которые, несомненно, представляют интерес для курдоведов (фольклористов, этнографов, лингвистов).

В сборнике представлены лиро-героические эпические сказания, исторические, лирические песни, четверостишия, хороводные песни, детские игры, считалочки, трудовые песни, загадки, скороговорки, всего—385 единиц (образцов), стихотворные произведения курдской устной словестности.

Материал в сборнике расположен по жанровому принципу. Сначала представлены лирико-героические поэмы—дастаны, их всего десять.

Некоторые дастаны представляют собой целиком стихотворные произведения, а в некоторых—стихотворные чередуются с повествовательными, прозаическими частями. Бытование подоб-

ных дастанов, где продолжением рассказа выступают стихотворно-песенные отрывки, есть весьма распространенная форма исполнения лирических и историко-героических повествований не только у курдов. Они также встречаются в устном творчестве соседних народов. Сказитель использует подобный прием, с одной стороны, усиливая внимание аудитории к своему рассказу, а с другой—увеличивая эмоциональность восприятия сюжета.

Другой раздел сборника представляет жанр лирических песен (их 29). Среди этих песен особую ценность представляет цикл «Бохтанских песен», который своим музыкальным строем отличается от традиционных курдских песен на курманджи; исполнение их представляет определенную сложность.

В следующем разделе представлены широко распространенные во всех уголках Курдистана исторические песни, или, как называют курды, «песни мужества и храбрости» («стране меранине»), «песни всадников» («стране снара»). Жизнь курдов в горах была полна удачества, трагических событий и героизма. Постоянная борьба не только с суровой горной природой, но и с внутренними и внешними врагами была тем неиссякаемым источником, откуда народ черпал острые драматические сюжеты для своих песен. Когда погибал человек, славившийся своей храбростью и высокими нравственными качествами, на него слагались песни, в которых описывался весь ход драматических событий, связанных с его гибелью, воспевались благородные черты его характера. Все эти песни как бы составляли устную летопись истории каждого племени, каждого горного края. Значительная часть исторических песен со временем была утеряна. Несмотря на это, жанр исторических песен и сейчас имеет широкое распространение: наряду со старыми песнями создаются новые. В сборнике представлены всего десять исторических песен, то есть незначительная часть того богатого наследия, которое бытует ныне среди курдов Сирии. Включенные в сборник песни могут лишь дать общее представление о жанре и тематической характеристике.

Лирические песни—четверостишия («дылоки») в сборнике представлены 128 куплетами. Песни этого жанра являются излюбленными среди курдской молодежи. Авторы сами же исполняют дылоки. Песни эти как бы являются художественным воспроизведением их душевных переживаний, голосом социального протеста. Носители дылоков не всегда делятся с сокровенными для них песнями и куплетами с посторонними, по этому собирание дылоков для фольклористов представляет определенную трудность. Общая структура, сюжетная композиция, художественные приемы, образы и особенности сирийских дылоков полностью соответствуют тем, которые бытуют среди курдов Закавказья. Собранные

СƏРƏЩƏМ

Пешготыи	5
--------------------	---

ДӨСТАНЕ ƏВИНДАРИИЕ У Е МЕРХАСИИЕ

1. Н'əме Мусе	18
2. Мир Мəндəли у Гəлыстан	29
3. Фатьмə у Ə'ло Шехани	59
4. Мəншə Ə'ли Сəл'м-аг'а	79
5. Страна дə б'ра Зəл'м-бəге у Нəс'р-бəге	96
6. Г'əзəлə к'əрдə у Тəйар-аг'а	116
7. Фатьмə Сəл'х-аг'а Мəх'мəде лəве мирə нəскə	135
8. Щəбəли мирə Н'əк'ери у Б'нəфшə нəрг'и	146
9. Гəв'рə гəсə—қəм'риə кəлə Т'унə	174
10. Ə'йшə Ибə (Бозанə лəве пирə)	185
11. Хан Д'мд'м	190

СТРАНЕ ƏВИНДАРИИЕ (ЛƏВ'К У Н'ƏЙРАН)

12. Н'əсəмə-аг'ə	194
13. Лə м'н	195
14. Софи Браим	196
15. Н'əйран	197
16. Кəвгирван	198
17. Синəм	199
18. Ə'мəрə	200
19. Зəзан	202
20. Нарин	202
21. Əзə нəр'ьм Мердинə	203
22. Бəмəл	204
23. Шəнгə	205
24. Қəл'нгə	205
25. Н'əмə Н'əщи	206
26. Кəч'кə С'мод'и	207
27. Əсмəрə	209
28. Қəмəрə щанə	211

29. Муса хаин	212
30. Муса хаин	212
31. Дәүрешә Ә'вди	213
32. Г'әсәне Муса	214
33. Хәлиле Қазы	215
34. Сәйран у Ә'лине Г'әсәинна	216
35. Бавә Браһим	217
36. Ләүкә мәтһини	218
37. Вәрә Шәһи	219
38. Асия Мәллә	220

СТРАНЕ Т'АРҢХИЕ

39. Дауде Дауд	221
40. Бавә Фәхро	223
41. Пьсмаме мь р'әбәне	224
42. Кәлһ'а Хөрсә	226
43. Ә'вдлә-бәге мире П'ало	227
44. Страна Нерwane	228
45. Носта Г'әно	228
46. Мала баркьр жь бәр'ие	230
47. Каникьле	231
48. Флите Қбто	232

БӘНД—ДЬЛОК

49—175	234
--------	-----

СТРАНЕ ГОВӘНДЕ

176. Вәрһи дилане Әсмәр	254
177. Зьраве	255
178. Долабе	256
179. Гөле	256
180. Мәнше	257
181. Ханьме	258
182. Кәже	259
183. Сылт'ане	260
184. Эмо	261
185. Ләйлькә, Ләйлане	262
186. К'әйне, гьран	263
187. Фьһицько	264
188. Иар, дә йар	266
189. Бәснае	266
19. Хөрфани	267

191. Бэжна кэч'эке	269
192. Кые	269
193. Э'длае	270
194. Шане	271
195. Э'йшане	271
196. Хысе	272
197. Синаме	272

СТРАНЕ ШИНЕ---ЛАВЪЖОК

198. Лавъж	273
199. Мэ'зулне	274

СТРАНЕ ХЭБАТЕ

200. Эварэ	275
201. Миро те жь Телане	275
202. Зьлфане	276
203. Ё'ауране	277
204. Ёуб Лэйле	277
205. Страна дәстһерке	277
206. Страна бяг'оре	277
207. Дәстар койә	278

СТРАН У ЛИСТЬКЕ ЗАР'А

208. Р'уви	279
209. Р'уви р'идьк	279
210. Ёакло, дёкло	279
211. Ёорзә, морзә	279
212. Ёеке, ёеке	280
213. Ёәке, йәканәке	280
214. Ёәк, дьдо	280
215. Эвалым-дәвалым	280
216. Ёекәле-дөкәле	281
217. Тито, тито	281
218. Мәг'е, мәг'а Зине	281
219. Азәнге	281
220. Ёиве	282
221. К'әск у сор	282
222. Т'асәк нуке қаланди	282
223. Эбәлән, дәбәлән	282
224. Ёәке	282
225. Сәке, сәкәнәке	283

226. К'оде, к'оде	283
227. Wəth'oke	283
228. Яа к'ом кōлав	284
229. Пирка мьн чу кōлине	284
230. Баране һәвар, һәвар	284
231. Бука мә баран дьве	284
232. Дам у дам	284
283. Ләго ләг	285
234. Гйōрқōтке	285
235. Ниске, ноке	286
236. Циқанә	286
237. Баблит'ан	287
238. Неке	287
239. Гōр готйә	287

МАМЬК—ТЕДӘРХЬСТЬНОК

240—370	288
---------	-----

ЗУГОТЬНОК

371—385	300
Ньвисарнаси	301
Хәбәрнәмә	324
Резюме	332
Сәрәщәм	335

ФОЛЬКЛОР КҮРДОВ СИРНИ

Собрал, составил, снабдил примечаниями и предисловием

ДЖАЛИЛЕ ДЖАЛИЛ

Зарготьна к'орде Суриае
Бөрньвисар, назьркьрн, нъвисарнаси у лешготьн йа
ЩӘЛИЛЕ ЩӘЛИЛ

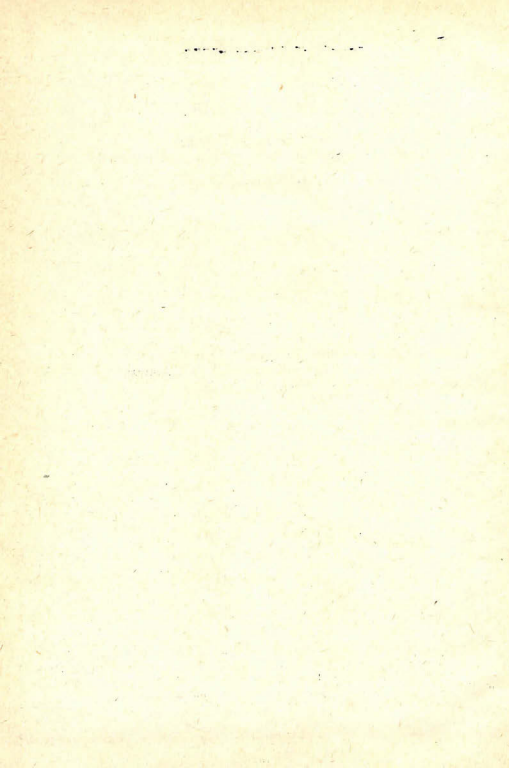
Редактор издательства М. Халыт
Переплет (или) оформление художника О. А. Асатрян
Худ. редактор Г. Н. Горцакалян
Тех. редактор Л. К. Арутюнян
Корректор Г. Джасим

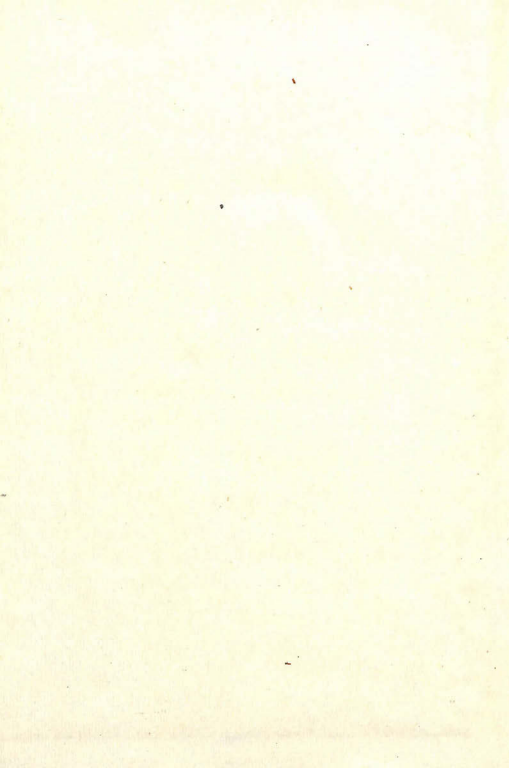
ИБ № 1076

Сдано в набор 26.04.1985 г. Подписано к печати 12.06.1985 г. ВФ 01945. Формат 60×84^{1/16}. Бумага № 1. Шрифт «лаган», высокая печать. Печ. л. 21,25. Усл. печ. л. 19,76. Учетно-изд. л. 18,6. Тираж 1000. Зак. № 351. Изд. № 6395.

Цена 3 р. 15 к.

Издательство АН АрмССР, 375019, Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24-с.
Типография Издательства АН АрмССР, 378310, г. Эчмиадзин

ՀԱՆԱ ՀԻՄՆԱՐԱՐԻ ԳԻՒՄ. ԳՐԱԴ.

FL0151356

Sp. 13M.

ρ π
1543343